

శ్రావణసంకీర్తనము

పాఠి రాధాకృష్ణమూర్తిగారు

అనువగురూపసంపద యోయారమునం ద్విగుణంబుగాఁగ నే
ర్చినజలపూరముల్ మదమురెక్కొన స్వాగతమీయ నల్లమ
బ్బునవలిపంబుదాల్చి మెఱుపుంబలె యల్లనఁ జేరవచ్చు ని
న్దని జగమెంతయున్ సుఖముగాంచునుగాదె సభోవిలాసిని!

శ్రావణశుక్రవారమని శ్రావణమంగళవారమంచు తా
మేవియె నేమముల్లోనిసి యిండ్లనువీడి చరించు పుణ్యకాం
తావధిగాంచినన్ మనసునం బ్రభవించునుగాదె నేటినుం
డేవనితామహాన్నతి వినిశ్చితయై దసరారునట్లుగాన్.

లాటివిగావు నీవు నకలంబు జగంబు ముదంబునొంద నా
శ్లాతటముల్ జయధ్వనులునల్పగ యాదవవంశమందు వి
ఖ్యాతుఁడు కృష్ణదేవుఁడు బ్రయత్నముతో తగ జన్మమెత్తగా
నైతివి! దీననెంతటి మహామహిమంబో నుతింపనేరుమే.

ఉపనయనమను కర్మతానొదవనైన
బ్రాహ్మణత్వంబు పూర్తికారానిదికద
మాసమా! నీయెడను దివ్యమంత్రి పూత
ముగను మాంజీవిముక్తిచే నెగడకున్న.

బయటికిరాని యట్టులను బాడియు, నెన్నఁడుజూచినన్ మహా
భయమును గూర్చువర్షములు బాగొకయింతయులేకయున్న నీ
ప్రియమగురాక పుణ్యలగుస్త్రీలను బ్రీతిఁదనర్చుగాన నో
ప్రియతమ! మాకుగూడను జపింపగనైతివి సర్వవేళలన్.

1932 ఆంధ్ర ప్రదేశ్
సంవత్సరము

లో ధియనునివేదిక: స్త్రీలు

లోధియనునివేదిక స్త్రీలకుగల ఓటింగుహక్కు పెంపొందించువిషయమున విశాలా శయములను చూపినది. కాని మాసమకాలికపత్రికయగు 'స్త్రీధర్మ' స్త్రీలవిషయమున లోధియనునివేదిక చాలసంకుచితముగ నున్నదని వ్రాసినది. ఈఅభిప్రాయముతో మేమేకీ భవింపజాలము. నివేదికయందు స్త్రీల ఓటింగుహక్కులు, వానికి సంబంధించిన విషయములుగల ప్రకరణములను చదివినవారెల్లరును లో ధియను కమిటీసభ్యులందఱును స్త్రీయుద్వమాభివృద్ధియందు చక్కనిసానుభూతి నగుపఱచిన విషయము కనుగొనగలరు. ఇపుడున్న వద్దతిప్రకారము మగఓటరుల సంఖ్యలో ఇరువదియవవంతుమాత్రమే స్త్రీఓటరులుగలరు. జనసంఖ్యనుబట్టి చూచినచో మగఓటరులే మిక్కిలితక్కువ. ఆతక్కువ సంఖ్యగల మగఓటరులలో ఇరువదియవవంతుమాత్రమే స్త్రీలకు ఓటింగుహక్కుగల దనుటచే ఈపద్ధతిని భారతదేశమున కంతకును ఓటింగుహక్కుగల స్త్రీలు కొన్నిలక్షలుమాత్రము ఉందురు. ఈపద్ధతిలో ఓటింగుహక్కు ఆస్తిపై ఆధారపడిఉన్నది. సొంతముగ ఆస్తిగల భారతస్త్రీలు ఎందరుందురు? లోధియనుకమిటీవారిసిఫారుసువలన సొంత ఆస్తివలననేగాక చదువనువ్రాయును నేర్పియుండుటచేతను, ఓటుగలవాని భార్యయైయుండుటచేతనుగూడ స్త్రీకి ఓటింగుహక్కు గలుగుచున్నది. ఇందుచే ఓటుగల స్త్రీలసంఖ్య మిక్కిలి హెచ్చగలదు. ఇపుడున్న సంఖ్యకు ఇరువదియొక్కసార్లు హెచ్చగలదని లోధియనుకమిటీవారు అంచనావేసి చెప్పుచున్నారు. మేజరైన ప్రతిపురుషును, ప్రతిస్త్రీయు ఓటింగుహక్కు కలిగియుండవలయునను ప్రజాస్వామికవాదము వాంఛనీయమే. కాని దేశమున్నస్థితిలో కులకక్షలు కోర్లవలెకూయుచున్నప్పుడు—విద్య వ్రేళ్ళపై లెక్కింపగలయంతమందిమాత్రమే నోచుకొనుచున్నప్పుడు—ఆవాముద వరణీయము కాదనుకొందుము. తొందరపడి గొనివచ్చుచో దానివలని లాభములకంటె నష్టములే హెచ్చులగుననుట నిశ్చయము. కావున అనుభవముతో అభ్యాసముచేయుటకు

లోభియనునివేదికలోని పద్ధతిఎంతయు అనువైయున్నది. ఇప్పుడున్న పద్ధతిని మగటరుల సంఖ్యలో స్త్రీ ఓటరులసంఖ్య ఇరువదియవవంతు అని చెప్పియుంటిమిగాదా! ఈనివేదికలో సూచించబడిన ప్రద్ధతిని మగటరుల సంఖ్యలో స్త్రీ ఓటరులసంఖ్య అయిదవవంతు ఉండ గలదు. ఇప్పటికిమాత్రము చాలుననుటచే మేమల్పసంతోషులమనిపించుకొనకుండుము గాక! చదువులేమి, పరదాప్రచారము నల్పు విషయమున స్త్రీకి ఆచారము అనుమతించమి మొద లగు ప్రతిబంధములు కాలముచే కత్తిరింపబడిన పిమ్మటను మేజరైన ప్రతిస్త్రీయు ఓటర గుట స్త్రీసంఘమునకు, ప్రజాసంఘమునకును, దేశమునకును డేమము. లోభియనుకమిటి సూచనలప్రకారము స్త్రీ ఓటర్ల సంఖ్య క్రిందివట్టిక చూపగలదు. ఇందు చదువువచ్చిన హక్కు

సంఖ్య	రాష్ట్రము	సంతతి ప్రి హక్కులన	చదువు వచ్చిన హక్కులన	ఆ సిగలమగని భార్యయై యుండు హక్కులన	స్త్రీ ఓటరుల మొత్తపు సంఖ్య	మగ ఓటరులకు స్త్రీ ఓటరులకు నిష్పాదము
1	మధ్యప్రదేశ్	718,000	345,000	700,000	1,500,000	4 : 1
2	బెంగాలు	50,000	183,000	592,000	750,000	4 : 1
3	రేం గాలు	500,000	377,000	800,000	1,500,000	4 : 1
4	సంయుక్తరాష్ట్రము	414,000	128,000	1,100,000	1,500,000	4 : 1
5	పంజాబ్	101,000	85,000	378,000	450,000	5 : 1
6	బీహార్ ఆంధ్ర ఒరిస్సా	46,000	77,000	280,000	350,000	8 : 1
7	మధ్యప్రదేశ్ గాఢములు	70,000	40,000	288,000	350,000	5 : 1
8	ఆస్సాము	30,000	40,000	182,000	220,000	4 : 1

లన స్త్రీకి ఓటుఇచ్చుటచే స్త్రీలలో విద్యారక్తిని పెంచును. అర్థగౌరవముగల స్త్రీ హక్కులననే ఓటుసంపాదించ ఇచ్చగింతురు. ఇచ్చగలవారెల్లరును ఈహక్కును ఉపయో గించుకొనవచ్చును. ఏదైన ఒకభాషలో ఉత్తరమువ్రాసి చదువగలవారిని చదువెఱింగిన వారిని లెక్కవేయుట జనాభాలెక్కల సంప్రదాయము. ఆసంప్రదాయమే ఇచటగూడ సంప్ర దాయమగుచున్నది. ప్రభుత్వమువారిలెక్కలలో విద్యావతియనబడు ప్రతిస్త్రీయు మేజ గుటతోడనే ఎన్నికదారుల పట్టాలలోగూడ చేర్చుకొనబడవలసియుండును. ఇతరస్త్రీలు మకు చదువువచ్చినట్లు ఎవరైన గౌరవోద్యోగులచే నిదర్శనపత్రమునంది ఎన్నికదారుల టిక్కెట్లలో చేర్చుకొనబడుటకు దరఖాస్తు పెట్టుకొనవచ్చును. ఈపద్ధతిచే పాఠశాలలో విద్య భ్యసించిన వారితోడు ఇంటివద్దమాత్రమే విద్యనార్జించినస్త్రీలుగూడ ఓటరులు నవచ్చును. అగుట వారిసంఖ్య విద్యాప్రచారాభివృద్ధితోబాటు అభివృద్ధినందును. ఆస్తి కే, అవివాహితగనుండు స్త్రీ విద్యావతియగుటచే ఓటుహక్కును పొందుచున్నది. విద్య టింగుహక్కును ప్రసాదించుచున్నది గావున స్త్రీవిద్యాభివృద్ధివిషయమున ఇప్పటికింట కముందు హెచ్చుప్రచారము జరుగగలదు. ఇంతకంటె కోరదగినది యేమిగలదు?

స్వప్నము

శ్రీమతి అద్వంతి అనసూయా దేవిగారు

పూర్ణిమనాడు సుధాకరుడు తనకితలకిరణములచే లోకమును మహానందాంబుధిలో నింపుచుండెను. అది గ్రీష్మయుతువగుట కొక్కింతతాపముగానుండినను ఆయమృతమయచంద్రికలో నాచిత్రమమితానందము పొందుచుండెను.

అట్టిసమయములో నీచుంచము ఎక్కడవేయమందువు అని మాఅమ్మ నన్ను ప్రశ్నించెను. వాకిట ముందు ఆరుబయలునందు వేయమంటిని. ఆమెయు ఆఆనందమయతోత్సన్నలో నాధనకపర్యంకము నమర్చెను. నేనాతల్పమునందు శయనించిననిమిషముననే గాఢనృపుష్టిలో లీనమయితిని. పరమేశ్వరు డొక్కింతపాఖ్యమును గనబరచినవంటి నే తన్మయలుగాక ఉండునట్లు నేదేవికష్టమును సంఘటించకయునుగదా? అంతలో నొకమేఘము మృగాంకుని కడ్డుగావచ్చి నాలుగు చిటబోటచినుకులకు పడలెను.

అచినుకులను లక్ష్మ్యముచేయక ఒకడున్నటిచే శరీరమంతయు కప్పుకొని నిశ్చలముగావరుంటిని. పెద్దవర్షమువచ్చిన ఏమోగాని ఈచినుకులకు మాత్రము జంకలేదు. అటులనే మరల నిద్రలో లీనమయితిని. అందు నేనొక స్వప్నముగంటిని.

నేను ఒకరియింటిలో అల్లారుముద్దుగా చెంపబడుచుంటిని. నాతలిదండ్రులు, సోదరిసోదరులు తక్కుంగల బంధుమిత్రులు నన్నెంతయు గౌరవించుచుండెడివారు. నేనును యౌవనవర్తినితిని. నాతలిదండ్రులు నన్నొక యువకునకిచ్చి వివాహముగావించిరి. మేమిద్దరము నత్యంతవైభవము ననుభవించువు ననుకూలదాంపర్యముతో నొప్పుచుంటిమి. మాకు ఎన్నియో దివ్యభవనములుగలవు. అభవనములమట్టును చిన్నిచిన్ని ఉద్యానవనములుగలిగి ఎంతయు రమణీయముగానుండెను. ఆమేడలలోని విద్యుచ్ఛక్తిదీపములు నయనానందము చేపూర్వుచుండెను. ప్రతిగదియందును ఇనుపపెట్టెలుగలవు. ఆఅయిపేటికలనిండ భవములప్రోవులే గానవచ్చుచుండెను. నాకుఉన్న చీనిచీవాంబరములెక్కాని వాటివిలువగాని చెప్పనాతరముగాదు. ఇట్టిమహోన్నతదళలో కులతూగుచుండు మాకు నిరువురుసంతానము గలిగిరి.

వారల యాభురేఖావిలాసములచూచిన మానవమాత్రుల కక్కజముగానుండును. వారలు శేవలము మన్మథనద్యకులు. ఇంటినిండ కీటకిటలాడుచుండు పరిచారికాజనము నాయాజ్ఞలకొర తెరురుచూచుచుండ స్వర్గీయసౌఖ్యమును జూరకొనుచుంటిని. ఈరోజులలోని నాదిశచర్యయొచ్చెప్పినగాని మనస్సుకుదుటబడదు.

ప్రాతఃకాలమునలేచుట, నిత్యకృత్యములదీర్చుకొని వంటమనిషి తయారుచేసిన ఉపహారము, కాఫీ నేలించుట, వార్తాపత్రిక చదువుట, వచ్చుచుపోవుచునుండెడి స్నేహితబృంధముతో ఇష్టాగోష్టిరామాయణప్రసంగములచేయుట, భోజనముచేయుట, మధ్యాహ్నము కొంతతద్రపు విశ్రమించుట, టీ ఉపహారములనుకొని సర్వాభరణములతో నలంకృతనైవాహళ్యలికై చడలుట, రాత్రియందు భోజనముచేసి శయనించుట. ఇట్టిచర్యలతోడనే దినములు, వారములు, మాసములు, వర్షరములు గడచినవి. ఒక సాయంసమయమున విద్వలను దాదులకొప్పుగించి నాస్నేహితరత్నములును నేనును నదియొద్దనుక వాహళ్యలికై యేగితిమి. అచ్చట తెప్పవానినివిలచి రెండుడబ్బులుయిచ్చి తెప్పలోకూర్చుని వదిలినాడ కొంచెముదూరము విలాపార్థముగా ఏగితిమి.

పరమేశ్వరుడు ప్రపంచములో సౌఖ్యమును చిరకాలమునుభవించునీయడు. సౌఖ్యవంతునిగా నాజీవితమును పవిత్రప్రేమాతిశయముల కాన్పడమగు భర్తను పుత్రులనుత్యజించవలసివచ్చినది. నానొకజలమధ్యమున గిరిగిరితిరుగుచుండెను. ఆయోగ! ఇక్కడ నుడిగుండముకలదాయని ప్రశ్నించితిని, అందరకు భయో

తాపముగానుండును. ఇట్టికి వృషభికులలో ఈనాకను దరిశేయవారెవరు? నామొరాలకించువారెవరు? ఇది తప్పించుకొనజూచినను యీతరారు. సంసారపాగరమునమునిగి పరమేశ్వరునియందలి భక్తిచే తప్పించుకొనవలయుననియు మహాత్ములైన ఆజ్ఞానజనితభావములయందే కాగ్రతనునిచి నానీకవాదములతో కాలము గడపిన నాకు ఇప్పుడు పరమేశ్వరా! ఇందుండి రక్షింపుమనుటకు వోరట్లాడును? భగవంతుడు దయాళుడు, దీనజనానవాతత్వరుడు, “నారాయణా”యని కుమారుని నీరవంతనే ఆజామీరుని రక్షింపలేదా? మూడు ముడియలలో తనతీవితము పూర్తిగానున్నతరి ఆకొలదిసమయముననే భగవద్ధ్యానముచేసిన ఖట్వాంతునికి కైవల్యమునొసగలేదా? ఈసమయమున అటులనే భగవద్ధ్యానముచేసిన నన్ను రక్షింపజూయని యనుకొని వెంటనే భగవద్వింతనముచేయ దలపెట్ట ఆభ్యాసపతముచే నామనస్సు కాఢీ, ఉపాల్పమిదకే పరుగిడజోచ్చెను. మాన్తా, మాన్తా భవరాసులు సేవకులు భర్త లిద్దరు బంధుమిత్రులనువదలి నశ్వచలవీచిచ్చువదిగదా యని మనస్సు పరిపరివిధముల కొట్టుకొనజోచ్చెను. కాని “జాతస్యపరణాంధ్రువ” మనునటుల మరణ మెట్టికైన నప్పుడుగదాయని యనుకొనినను ఇట్టియు క్షమజన్మ మరల వచ్చునాయని సంజేహముకలిగినది. పూర్వాకృత పుణ్యకర్మఫలన సేగదా ఇట్టి మహోన్నతదశనొందగలిగితిని. ఈజన్మమునందుననే సకలకామంబుల ననుభవించు కామదాసురాలైన ఆజ్ఞానముచే నావరింపబడియుంటిని. నేనొక్కరిలేనేగాదు నాతోటి పోదరి తన్నుములను ఈరకములోనికే దింపినదానను.

సహవాస మెట్టిదైయుండునో తత్కలిత మెట్టిదైయుండునుగదా? భగవద్వింతయొరుగని నేను అభివృద్ధిముందుట నిక్కముగదా? అయ్యో! ఏల నుదినములన్నియు వ్యర్థపుచ్చితిని? జపసత్వములుకలిగిన యవ్వము వద్ధ్యానముచేయక తీవితనాకమునుగనున్నతరిచేయబూన ఆభ్యాసపతముచే భావోన్మాదము చెందుచుండ నేచేయునదేమి? నాజీవితమంతయు బూడిదలోపోసినపన్నీరుభాతి నిప్పుయోజనమయినది. ఇహమఖిమే ఖిమనుకొంటినిగాని కాశ్యపసోమ్య మదికారుగదాయని తెలుసుకొనలేకపోయితిని అని నేను విచారపడుచుండగనే జాగ్రదవస్థనొందితిని.

కన్నులు తెరిచిచూచి పరమేశ్వరానుగ్రహమువలన బ్రతికియేయుంటిని. కాని ఆభవనములు బంధుమిత్రాదులు కనబడలేమి? నేననుభవించినదంతయు స్వప్నమా? యని యనుకొనుచుండ నాఅంతర్యామి కుమారీ! వాస్యవృత్తుమునుగనున్నంతదమక యెటుల సంసారములోనిపోయిగనుచుంటివో యెటుల బంధుమిత్రాదులు వారనియు అదియే కాశ్యతమనియు తలచితివో అటులనే ఆజ్ఞానావస్థలోఉన్న ఇప్పుడును బంధుమిత్రాదులు ఈభవనములు నీవనియే భ్రమపడుచుందువు. ఈ నీశచీరమునందుండి నీప్రాణమ స్తమించినవెంటనే చచ్చి నీ భవభవించినదంతయు మిథ్యగాయుండును. నీవీప్పుడు ఆజ్ఞానమనబడుకలలో నిమగ్నమైయుంటిని. ఆజ్ఞానములో నిమగ్నమైతాక విహికవిషయలయంద ప్రవృత్తమైయుండుము. అహింసాసహితమైన ముక్తయే యును భగవద్భక్తికలిగి నజ్ఞపాంగత్యము నలుపుమాయని ప్రబోధించెను. నంటనే నేనులేచి నిత్యకృత్యముల దీర్చుకొని భగవత్పూజారాధనలనేనర్చి పరమేశ్వరునిమహిమాతిశయముల కీర్తించి యుట్టిని ప్రార్థించితిని. హే! దయాసింధూ! పరమేశ్వరా! నీమహిమలవంతములు. నిత్యకృత్యములు వర్ణనాతీతములు, నీవీలులనాతీతములు. వృద్ధ్యుడిమొదలు దినములు వారములు మాసములు వర్షములు యుగములు మహాయుగములు లాటుడు పార్వతిప్రసన్ను గిరగిరత్రిపుమనేయున్నావు. ఈకాలప్రకాంతర్భాగమున నీచే ఎన్నితీవులు జంపబడుచున్నవో? ఎన్నిసమయమున్నవోగదా? ప్రతితీవితయు పూర్వజన్మాంతరకర్మలవలననే జన్మలొత్తుచు లేచునుగదామైన పుణ్యపాపమిత్రమైన సుఖదుఃఖముల ననుభవించుచునే భౌతికకాయమును విడుచును.

శీవుడు ప్రస్తుతము యీశ్వరములోనుండి ఆహంభావపూరితుడై మమకారముచేత తపించును. భీష్మహేమ నాది, వీరలు నావారలు, యీశ్వరకోశములన్నియు నావియేయనెడి అజ్ఞానావస్థలో నిమగ్నుడై తపించుచుండును. ఔరా! ఏమి నీమహిమాద్భుతప్రదర్శనము?

మాయాప్రపంచమెన్ని విలాసముల కాటవట్టుగనున్నదోగా?

ఈమహిమామాయామోహవిలాసముల కాటవట్టును ఈప్రపంచమున అడనులోని దున్నవలె తన్నుకొనుచుంటిమి. యచార్థముగా మేమిచ్చట దేనినియనుభవించుము? మాకు స్థిరరూపమున నిలుచునట్టిది? మోహవిభ్రాంతినిగూర్చుచు అవంతసౌఖ్యము లనుభవించుచేయునట్లు భ్రాంతినిగూర్చు వస్తుజాలములెవ్వియు సౌఖ్యమునకు కారణముకాజాలవు. సత్యముగా వీనినుండి సౌఖ్యమును బొందునట్లుయుండునుగాని అట్టి సౌఖ్యము నిలకడకాజాలదు. ప్రార్థనకమున భౌతికకాయములో శీవుడు అజ్ఞానావస్థయందు కొట్టుకొనుచూ నుఖమునకు మోదించును, దుఃఖమునకు భేదించునుబొందుచు సర్వకష్టసుఖములు తనవిగానే భావించుచు గొప్పపదవి యందుండునప్పుడు తనయంతవాడులేడని తలపోయుచు ప్రార్థనకమున తన్నాక్రయించుకొనియుండు శీవులను అన్యాయార్థితములవల్ల తనుపుచుండును. కర్మనడలి యీకాయమునుండి శీవుడునిగ్గమించ గానే సర్వము మిథ్యగానుండును.

బాంధవులెవ్వరును కానరాదు. ధనసంచయము పెంటరాదు. అప్పుడు శరణ్యమేమి? తాచేసినది దుష్కర్మమా? నుకర్మమా? ఆలోచించును. భిన్నుడనును. యేదియైననులేవువా? తత్కర్మ ననుభవించును. తన్ను చెంబడించునది పుణ్యము, పాపము. నిలుచునది కీర్తి, అపకీర్తి. కాన మేమెన్ని విధముల ధనసంచయములచే కూర్చినను వాటిని సద్ధర్మముల కుపయుక్తమవునట్లు అనుగ్రహించుము. మేము చేయునకలకార్యములు సకల భూతహితముగాఉండునట్లు ఆకీర్వించుము.

పుత్రదారాస్తబంధునాంసంగమః పాంధసంగమః

అనుదేవాంవ్రజంతేసేత్ స్వప్నానిద్రాగమే యథా.

హృదయనిర్భేదము

నరహరి నెట్టి శేషగిరిరావుగాదు

ఏపురాకృతదుష్కృత్య మీవిధానః
జిచ్చువెట్టెనొ త్వత్సుధాజీవనమున,
ముగ్ధమోహసదరహాసపూర్తమైన
మోమునందంతకాళిమ మేమి? తల్లి!
ఆకరాభాన్యదంష్ట్రుల కపుడెదారకి
నావె! నీమనోహరవదనమ్ము, నీను
ధామయోక్తులునిచ్చు సంతసమునేడు
దగమహాయే బాల్యవైధవ్యకీల.
సతతమమృతనయే నీవిషాదజీవి
తప్రపంచమ్మునందున, తావకిన

దీనచరితమ్మువిన్న కిలానివహము
కరగి యేలులై ప్రవహించుఁగాదెబాల,
ఈదినంబాది సౌఖ్యమింతేనిలేదు
నీకు, ముచ్చటకునయినసీపు వాడు
పూవునేని నీతలలోన ముడువరాదు,
ఒక్కయాభరణమేని యుంచరాదు.
పసిరనమ్ముండె వైధవ్యవహ్నిఁ జేతు
లారఁద్రోసిన యాచారప్రాస్వదృష్టి
త్వత్సుఖలవమ్ము కులలవిత్రమ్ము—లేక
బ్రహ్మహత్యనుమించిన సాతకమ్ము.

శీలము

శ్రీమతి ఆచంట సత్యవతమ్మగారు

శీలము అనుపదమున కర్థమందరకు తెలిసియేయుండును. మంచినడవడి అనునదే దీనికీమూలము. ఇది స్త్రీపురుషుల కిరువురకుండు మరెవిధినఁజెల్పును. ఈవ్యాసమునందలి శీలము ప్రస్తుత పురుషకీర్తిమునే ముఖ్యముగా చర్చించును.

మనము భారతీయులము. మనఖండము కర్మధర్మశీలముల కునికిపట్టగుపవిత్రదేశము. ఖండఖండంతరముల వన్నె కెక్కిన శీలవతులను, శీలవరులనుగన్న భరతమాత మనతల్లి. వేదశాస్త్రవిధిగా పంచభూతసాక్షిగ వివాహమైన భార్యనుతప్ప తదితరస్త్రీలను మాతృప్రదరితులులుగాభావించి, ధర్మపత్ని అర్థాంగియన్న పదజ్ఞానములెరిగి, నిజభార్యసహాయమున పుణ్యకర్మల నొనరించుచుండిన శ్రీరామాది ప్రాచీనమహానీయుల జన్మియులము. ఏకపత్ని వ్రతమే మనవారిమతము. తనచే పరిత్యజించబడిన సీతాదేవి లేనిదేయాగముచేయకూడదనుటచే బంగారుసీతావిగ్రహముసాక్షిగా అశ్వమేధయాగమొనరించిన శ్రీరామచంద్రుని పట్నిప్రేమయొంతటిదో విమర్శనీయము. ఇప్పటి మనపురుషులవలె వివాహబంధము గడ్డిపరకవలెత్యజించి, రోజుకు రెండుపెండ్లిండ్లును ఆచారమేకప్పుడున్న రాముండేల మరొక పెండ్లిచేసికొనలేదు.? “అజన్మాంతర మీవివాహబంధముచే మనముకట్టబడితిమి. కానబకరికొకరు ద్రోహముచేసికొనక, అన్యోన్యప్రేమపాశబద్ధులమై, శీలవవర్తులమై, భార్యాభర్తలమగు మనమేకశరీరులమై, సకలకష్టసుఖములం దిరువురుసమానభాగస్థులమై, పుణ్యకర్మలమై స్వర్గసుఖములం దిరువురుసమానముగ నుభయదము” అను స్మృతినచనమెరిగి మనుమండెడివారు. కాననే సీతాదికాంతల కరణ్యావాసక్షేతములుకల్గినను ప్రాణకాంతుని పవిత్రప్రేమానురాగస్వాంతులగుటకు, భర్తయండనుండినఅరణ్యమే గృహవాసము కన్నమిన్నయని భావించి కష్టములులెక్కగొనక సహించియుండుటకుకారణము. దాంపత్యధర్మమును గుర్రెగి మనలినదంపతుల కరణ్యావాసమైనను స్వర్గతుల్యమువలెదోచును.

అట్టిమహానీయుల పవిత్రరక్తమునుండి యుద్భవించిన ప్రస్తుతపురుషలోకసితి యెట్లున్నదో విమర్శించుడు. పాశ్చాత్యనాగరికామోహప్రవాహమునమునిగి వేదశాస్త్రవిధులు విడచిరి. పుణ్యకర్మలు బూడిదపాలై నవి. ఆచారము లయోగ్యములయ్యెను. మనునిబంధనలు మంటగలిసినవి. పవిత్రత పడటకలిసెను. ఆరోగ్య మంతరించెను. మానము మలినమయ్యెను. పరస్త్రీమాతృభావ మన్యోన్యవిషప్రేమవాహిని ఆయెను. పాపమన్న భయమంతరించెను. వేపుడే లేడనునా స్థికత్వమభివృద్ధియాయెను. ముక్తికాంక్షమొదటికే దూరమయ్యెను. ఇహరాంధ్ర లభికమాయెను. విషయవృద్ధు లెక్కువాయెను. మానసికశక్తులుక్షీణించెను. మనోధృమము నడలెను. భోగమేముఖ్యమనుచింతన బలీయమయ్యెను. పంచలత్యము స్థిరత్వముకాలెను. ఏకపత్నివ్రతమొందునను ముందు కెనకానరాదు. అర్థాంగియన్న పేరుకర్థమేలేదు.

ధర్మపత్ని గడ్డిపరకవలె గణనీయముకాకుండెను. పత్ని ప్రేమకంటె పరస్మి ప్రేమయేకాంత్యనీయమయ్యెను. దుష్టబుద్ధులు తప్పములాయెను. సత్తవ్యసనములే సహింపులాయెను. వ్యభిచారమొక దోషముక్రింద చూడబడుటలేదు. అనినీతి అంగీకారమయ్యెను. కష్టనష్టములు, రోగములు పంచుకొనుటకే భార్య అర్థాంగియయ్యెను కాని, పవిత్రభూతములచేతను మంగళాశీర్వాదములచేతను, మంత్రవిధులచేతను, మంగళసూత్రమహిమతో కట్టువడిన ధర్మపత్ని, గృహిణి, అర్థాంగి, యిల్లాలు, మగని ప్రేమామృతసాఖ్యములు పంచుకొనుటకు మాత్రము నోచలేదు. ఎంగిలికవితలై యిహసుఖములకే పాలుబడి, యిల్లాలినేడ్చిందువారి కేగతియో శాస్త్రము నిర్ణయించియేయుండినను భగవంతుడిట్టి వారలకనేక దుష్టరోగశీతల నీలోకమున ఈశ్వరములోనే విధించియున్నను, ఏలకో యీపురుషుల కిది తెలియక అంధులై చరించుచుండు టాశ్చర్యము!

భగవంతుడు తనసృష్టిలోని సకలజీవరాసుల నొకేజంటగా (స్త్రీపురుషపరముగ) నేర్పరచియుండుట అవివేకముచేతనా? కాదు. దీనిలో ఆరోగ్యమునకెంతటి అనుకూలమున్నది! అన్యోన్యమునకెంతటి చేరికయున్నది! ప్రజాసృష్టి కెంతటివివేకమున్నది! ప్రేమ నిలుచుటలో నెంతటితావున్నది! ఇట్టిసృష్టిరహస్యములు తృణప్రాయములక్రింద పరించినూతనసృష్టినియవలబించుకొంతటి అవివేకము? మనునిబంధనలకే ప్రభుత్వచట్టమువయోగించును? గ్రహింపులేనివారికి ప్రభుత్వశాసనచట్టములే ప్రస్తుతిపురుషుల కుపయోగకరము. ఉంగరపువేలితో మొట్టిననే నొప్పికలుగునుకాని, వట్టివేలితో మొట్టిన నాటదు. ప్రాచీనాచారవిధులునమ్మని మహాశాస్త్రనాగరికముగులగుపురుషుల కిప్పట్టున ప్రభుత్వశిక్షాచట్టమొకటి యేర్పరచిననేకాని, సద్గుహిణుల సంతాపముచల్లబడిను. భర్తయే దైవమని నమ్మి, సమస్తబంధపుప్రతినివదలి, పతిప్రేమాకాంక్షీనియగు స్త్రీహృదయకుహరమును పగులగొట్టుపురుషుల దుష్ప్రవర్తన కొకశిక్షాచట్ట మానశ్యకమని స్త్రీలోకమామోదమునుగనబరచగలదని నొక్కిచెప్పగలను. శారదాచట్టమున కాందోళనజరిపి, సఫలీకృతులైన తోడిసోదరలోక మీపురుషశీలగ్రహణమునకై సభలజరిపి, ఆందోళనలనల్పి, “స్త్రీశక్తి మేల్కొనిన, ఎంతటి ఘనకార్యోద్ధరణయైన చేయగలదన్న” ఆర్యవచనముకొనసాగింప నిజప్రార్థించుచుంటిని. “స్త్రీఅబలకాదు” అన్న శ్రీమతి కనుపర్తి పరలక్ష్మమ్మగారి వ్యాసముపకించిన స్త్రీలోకము, తమరుతలచిన నెంతటి బలకార్యము లవలీలకొన సాగించుకొనగలరో తెలియుచునేయున్నది. అట్టియెడ పురుషుల శీలము నుద్ధరించుటలో యల్పత్వముచూపుట సంతాపకరమగును. మూడువంతుల స్త్రీలోకమిట్టె అపవిత్రపతినిరాదరణ విషముగ్రోలుచు, సంఘబలముచే పురుషులనెదిరింపజాలక; చింతలచే మానసికశక్తులభివృద్ధినొందజాలక, సృష్టివ్యక్తిత్వమున సమానులై యుండియు సగముచచ్చియున్నారు. ఇది తలచుకొనిన నారీలోకమునకెంతటి దుఃఖకరము! ఎంతటి దుర్భరము! ఎంతటి అపమాన

కరము! అక్కలాచా! ఆలోచించుచు, మననైతివె తాండవించు దుష్టపురుషుల నుద్ధరించు సూత్రమాలోచించుచు!

ప్రస్తుతలోకమును పాపచేయుసంఘములుకూడ కొన్ని సవరింపవలెను. అవినీతిని బోధించు గ్రంథములు; నాటకములు; సినిమాలు; పాశ్చాత్య పరస్త్రిచుంబన కరస్పర్శవాహ్య ధికలు మొదలగునవి. భరితవిద్యను వృద్ధిచేయుట కేర్పరుపబడిన కళావంతులగు వేశ్యస్త్రీలు క్రమముగా తమకుద్దేశింపబడినవిద్యను, దుష్టవ్యభిచారవృత్తిలోనికిడింప, గృహిణుల హృదయశల్యములై, సంసారవృక్షముల సమూలముగా నాశనమొనరించు పేరుపురుగులై, స్త్రీజాతి కపవిత్రమగు పేరుండెచ్చుట కడుసంతాపకరము.

శ్రీసీతాదేవి పాదదర్శనమే, కానిముఖావలోకనమేనరుగనని ఆమె ఆభరణములూప వాలుఁజెప్పు సందర్భమునఁ బల్కినలక్ష్మణుని వాక్యములవలన, మనఆర్యులమనోద్బుధిమం దెల్పుచున్నది. పరస్త్రిముఖావలోకనమే పాపహేతువన్న ప్రాచీనుల పాపభయములో మనవారికి వీనమైయున్నయెడల ప్రస్తుతపురుషలోకము బాగుపడుదారి యేర్పడును.

మరియొక ముఖ్యవిషయము. పరదేశ, యంత్రతంత్ర ఔషధప్రకటన లోకఆసరాగా పురుషుల పాపచేయుచున్నవి స్త్రీపురుష కలయిక నాటకసంఘములుకూడ శీలభంగ కరములే. నేర్పేవిద్య, చూచేచూపు, వినేప్రసంగములు ఇన్నివిధముల దుష్టములగు ఆసరా లచే పురుషుల హృదయము లతిచంచలములై గాలికల్లాప పత్రమువలె మనోద్బుధము లేక, సంపూర్ణజ్ఞానములేక, మిడిమిడి జ్ఞానము గలిగినన్నాళ్లు పురుషశీలము బాగుపడదు.

ఏశీలము స్త్రీలకవసరమని సంఘోద్దేశమో, అట్టిశీలమే పురుషులకుకూడ అవశ్య అనుకరణీయమని విధించవలెను. ఏలేప్పు స్త్రీలకుశిక్షాకరమో, ఆలేప్పు పురుషులకుకూడ శిక్షాకరమని నిబంధనూపక చట్టమునుపొంది స్త్రీలోకము సఫలీకృతులగుదురుగాకయని ప్రార్థన. ఇందుచే విడాకులచట్టమవసరమని నాతలంపుకాదు. దూష్యప్రవర్తన పురుషునకు కూడ శిక్షవిధించి “వ్యభిచారనిషేధకచట్టమును” స్థాపించ స్త్రీలాందోళనల తప్పకజరుప వలెనని నామనవి.

శ్రావణము వచ్చె తల్లి!

విలువమించిన మంచినలువమేనధరించి,
రిమణీయమగుఁజట్టిరవికతోడిగి
కురులనుఁదీరుగాఁగూర్చి కీల్పడవేసి
విరిసరంబుల బరాబరిగఁదురిమి
పసువునిగ్గులుడేలఁ బొదంబులకుఁబూసి
కుదురుగా నొనటఁ గుంకుమనుదిద్ది,

మునగపాటి చినహనుమయ్య గారు
పొందుగా సాగసై న భూషణంబులఁదాల్చి
కరకంఠములకు శ్రీగంధమలఁది
భక్తితోడ మంగళశుక్రవారములను
ప్రత్యేమొనర్చి పేరంటంబు వై భవముగఁ
దరుణులనుఁగూడి నలుపఁగాఁదరలవమ్మ!
శ్రావణమువచ్చె తల్లి! హిందూవధూటి!

ప్రొద్దున తొమ్మిదిన్నరగంటలయింది. రైలు దిగి ప్రసాదరావు వూళ్ళోకివచ్చిపోయాడు. గుమ్మం బండి కావటంచాత చక్కచక్కాపోతున్నది. ప్రసాద రావు గారంటే గొప్పధనికుడు. ఒక్క ఆడపిల్ల. పేరు కమల. చురుకైన తెలివికలది. మాంచిఅందగలె. అందగలెఅంటే భారత భాగవత రామాయణాదుల్లోని ప్రీతివర్ణన లాఅమ్మయినట్లదరువదవు. చూడటానికి ముచ్చటగాఉంటుంది. కమ్మ ముక్కు తీరు భాగుంటుంది. లేడికళ్ళు. పళ్ళువిశారీరం. నల్లనిచెంట్లుకలు. కమలదగ్గర ఆకర్షణ శక్తి అద్భుతంగాఉంది. చిన్నప్పుడెడలైతా ఇంటికొచ్చి కొంచుకోరికలుండి కమలకి కొంచుకోరికలుంటాయి చివరకి పోతుంటేవారు. పక్షివచ్చివా శబ్దాలేడ్రేగట్టిగాకనిలించుకుని ముద్దుపెట్టుకునేవారు. అలాఅమ్మయిన తీరకేమాడ బుద్ధతగుంది. కమలకు పదకొండో ఏట పెళ్ళయింది. భర్త పేరు సరసింహారావు. బి. ఏ. పాస్టరువాడు. దాదాపు కొంచుకుంటున్నాడు. ఆస్తికంతా ఒక్కడే. దగ్గర బంధువులుమాదా అట్టేలేరు. పెద్దమేద. నినిమాల్లో చూపుతారుమాడండి—అలా ప్రభుగా ఉంటుంది. చుట్టూ పూలు మొక్కలూ పెళ్ళున్నప్పుడు లాడున్నాయి. చూడటమంటే గమనగా ఉంటుంది.

సరసింహారావుని కొంచెం పెడకట్టెనుకం. "ఏమిటి అని! కాని గర్వం ముట్టుకుకాదు. అల్లవాళ్ళకు విలివిపోతుంది. పోగుడదని ప్రతయాలేదు. మర్యాదంటే తీరనిక మా పెద్దలెలాకోసం. ఎవరు భోజనానికి పిలిచినా పోయేవాడుకాదు. మట్టాల్లో భోజనానికి పిలిచి. "అరే! ఏంభోజనంలేరా, వాన్నా! రాకపోలే ఏమనుకోవ. నేను భోజనానికి రాకపోయినంతమాత్రాన మీకుమట్టాన్ని కాకపోలేదు; మీరు భోజనానికి పిలిచినంతమాత్రాన మాకు మట్టా తాకకపోలేదు. ఏమనుకోవుకదా? నిశ్చయమే.

కొడవటి గంటి కృష్ణ మూర్తి గారు

ఏమిటో! ఆ! ఏమిటో! గనిబద్ధకం. కావాలనిరావడం లేదనిఅనుకోకు! అని చెప్పేవాడు. సరసింహారావు భావం తెలియవుటానికి తంటాలుపడేవాళ్ళలో ఒకడు. ఇవతలవాడికి ధణులెగిరేటట్టు లెక్కరిస్తేగాని మరీ బోధపడదు.

అవతలవాడు విడిసంగతి తెలిసినవాడయినట్లయినా వాడి అదృష్టం వాలివడి "సరేలే" అని పోతాడు. సరసింహారావు స్నేహితుల్లో దాదాపుందరూ అతని సంగతి తెలిసినవారే. ఒక్కొక్కప్పుడందరిమీదా కన్నునుకేవాడు. వాళ్ళున్నాడు రక్తవాళ్ళు. మర్యాదకు మామూలే—ఏరా! అతనికితరులతో కలిసి మెలిసి తిరగటంలేకకాదు. ఒక్కడేపద్ధతివాసుంటుందంటాడు. దానికిరెగిస్తట్టు భగవంతుడుమాదా అట్లాగేచేకాదు.

సరసింహారావుకు పెళ్ళయినవాలుగోళ్ళయింది. ఈ వాలుగోళ్ళలో అల్లవానికికి పెళ్ళిచేలేదు. ఏదాదిలోపలకామలు పోరపాటున తీసికట్టుతారుమాడండి—అంటే! చండగాలేదు, పద్వంటేదు. అదిక్కపోరి తీసిగట్టినప్పుడు మామగారూవాళ్ళూ తగని మర్యాదచేతారు. పద్వన్నకొడి బట్టలుపెట్టారు. ఇటువంటివి సరసింహారావుకు తగనిఅనవ్యాయం. తమూ డ్లాగ్లప్రేమలతనికివ్వలేదు. అకపోరి అల్లవానికి అల్లుడిమీద ముగించావాల్సివేయకాని అసలప్రేమ ఉండదని ఎవరితోనో అన్నాడు. అది కావలసినవాళ్ళకి నలుగురికి తెలిసింది. దామాలనన్నందుకు విచారమేవాలేదు సరసింహారావుకు.

అల్లవారెన్ని పాదుపిలిచినా ఎగ్గోట్టటంకే కావాలని రావటంలేదని అనుకుంటారన్నా దిగులలేదు. నలుగురూ అనుకునేవాళ్ళు "ఆ! ఇప్పుడుకాదు. పెళ్ళింపచ్చిందయితే ఈపోకపోకటాలు తెలుస్తాయి. అవిదగారు వస్తేగాని—" అదిచిది సరసింహారావు "హానీలే! అప్పుడుపోతాం. ఏంపోతే? ఇప్పుడు కావాలని పోవటంలేదని ఎందుకనుకుంటావు? మనం మన

“పెళ్ళాలకోసం పోతాంగాని ఇంకోరికోసంపోంగా!” అనేవాడు. “అదికాదు. అప్పుడెట్లాగూపాద్యోవాడి విషయంబయిపోవు?” అనేవాడు. “అదే తెలివి తక్కువ! అర్థంలేదుకోలేకపోలేను!” అని పెంకగా జవాబిచ్చేవాడు. ఎన్నిసార్లుపోకపోయినా మామగారు పిలవడంచూసలేదు. వాళ్ళొకరికే—

నిన్నమామిడికిందకోర్కొని సరసింహారావు శ్రీ ప్రెస్ బ్యూరో వదులుతున్నాడు. చక్కసరామరావుకున్నది సరసింహారావువంక తడకదృష్టితో చూస్తున్నాడు. ఆంతకుముందే ఇద్దరికీ కొంచెంవాదన జరిగింది. ఇద్దరూ చదివివిహలు మార్చున్నారు.

“నిన్న మా ప్రజారేవున్నదిరా వాను!” అన్నాడు రామరావు పకిచ్చుతున్నాడు.

“ఏం?” అన్నాడు సరసింహారావు కేవలవదులు తూకే.

“ఇట్లా ఎంతకాలం ఉంటావు?”

“ఎట్లా?”

“ఓ. ఏ. ప్యూసయివాన్. ఇరవైయేళ్ళొచ్చినయ్య. ప్రతీంభావనం, మకానిద్రా, కాస్తతలనొప్పిఉన్నే చేసే పాపపుణ్యం. నీకు దిగువలేదుటా?”

సరసింహారావును నిన్నతనంలా కే తల్లిదండ్రులు పోవటం చేత ప్రియమంతుల కలిసి మా ప్రజాని.

“ఎందుకురా చినులు?”

“మత్స్యభార్యనెందుకు తెచ్చుకోవు?”

సరసింహారావు మాట్లాడలేదు.

“పెళ్ళాం పెద్దమనిషై ఏడాదయిందికదా, భార్యను పంపరావు. అత్తవాడికితప్పవు. మొన్నజ్వరం తీర్చిగోపామట్టికాని లేకపోలే ఎంతకష్టమయ్యింది. ఈ చోట్లా ఉన్నట్టింకోవంటిఉండదా?”

సరసింహారావు నిట్టూర్పుతున్నాడు.

“ఏమిటోరా. భార్యను తెచ్చుకోవాలంటే ఎన్ని కష్టాలున్నాయి! మామగారుకార్యం చేసుకోమంటాడు. కాని ఇప్పుడేమి, ఆయనకివిష్టంలేదు. ఇట్లాఉంది నిది. వేరొక్కణ్ణి—

సరసింహారావు తడకదృష్టితో చూడటం ప్రారంభించాడు.

అకస్మాత్తుగా బయటవచ్చుచేసి—చనిమనిషి మాటలతో “దొడ్లొకన్నాడు పో!”

ఇద్దరూ అవైపు చూస్తూకూచున్నారు. ఒకరైరాని వచ్చాడు. సలాంకోట్టి నిలబడ్డాడు.

“ఎవరునీవు?” అన్నాడు సరసింహారావు.

“మాదిదక్షిణాదిఉంది. నేను అరవవాడు! పాపులుదాచెప్తాను. చెయ్యిచూస్తును. రాగుండేవామీతో చిందిప్పించండిమీ” అన్నాడు.

“ఏంతిసుమంటావు?” అన్నాడు రామరావు నవ్వుతూ.

“చెప్తినదా, మీఇష్టం. మాకు కష్టంఉంది.”

“నరే, మాడు” అన్నాడు సరసింహారావు. రైరాని “చూడం” ప్రారంభించాడు. ఎవేవోకూర్చున్నాడు. రామరావు కొంచెమున్నా నిజంఉండక పోతుందా అని ఊహిస్తున్నాడు. సరసింహారావు తల తిప్పుకున్నాడు.

“నీవుమంచి అర్జున్వంతుడు!” అన్నాడు రైరాని.

“ఏం?” అన్నాడు సరసింహారావు.

“చిన్నకోల్లొ గండంలేనట్లుంది! అయితే తప్పిపోవును.”

“మావాడి పెళ్ళాం ఎప్పుడు కావరానికీసన్నుతకో చెప్పు,” అన్నాడు రామరావు.

సరసింహారావు బలహీనంగావచ్చాడు.

“ఓ! అదిదా! కొద్దికోల్లొనే రావలసిఉంది!”

అని ఇంకా ఏవేవో చెప్పలేదనిపోయినాడు రైరాని.

“పైమెంతుందిరా?” అన్నాడు సరసింహారావు.

“వదింరావు. పెళ్ళాంసన్నుతికావును!”

“చాల్లేవోయిమ్మ మరి. వదు. చూటబుకెళ్ళాలి. ఈజ్యోతిష్కులు చెప్పేమాటలు నిజమేలే ఇండిపెండెన్స్ ఇదివరకేవచ్చేది!”

“మళ్ళిపోయింలేందా?” నంటూ రామరావు పెళ్ళాడు. సరసింహారావు బయటికి రాగానే వాకిట్లోకి బండివచ్చిఉంది. మరుక్షణం ప్రవాహరావు పిగాడు.

"ఎప్పుడోచ్చారు?" అన్నాడు సరసింహారావు.

"ఇప్పుడే!" అన్నాడు ప్రసాదరావు బండివాడికి దబ్బలిస్తూ.

"ఏమిటి సంగతు లంతా కులాసా?"

"అ! నీటింటో చూసుందా?"

"అలా?"

"ఎక్కడికి బయలుదేరావు?"

"హోటలుకు."

"అప్పుడే?"

"అప్పుడే ఏమంది. పదయిండా" అన్నాడు? తా కోరికల్లా సరసింహారావు. ఇద్దరూ మంచంమీద కూర్చున్నారు.

"మర్నీసాయంత్రం వెళ్ళుతాను. నవ్వునాయకు లోలకాడికి రారామా?"

"అ! ఏమిటివచ్చేది? తేలిక?"

"ఏమిలేమిటి? ఇక్కడనగోటలేగా! రా! మీ ఆర్త యాచాలనుకుంటున్నది? లొండోళ్ళయింటిట చూసి, ఇప్పుడుకలవులేగా? నాలుగులోలయింది పో దువుకాని, తేలిందనేవచ్చాను. ఇదివరకల్లాక ఈత తాకిరా. ఏం?" అని ప్రసాదరావున్నాడు.

"యాచాలనుకుంటే చూడలేకపోతారా? ఏమిటి పెద్దయానీది?

"కాదులే! నామాటమిను" అని మరిమరిఅడిగాడు. సరసింహారావు శతద్రవన ఎదురుచెప్పలేక, "నరే లెండీ! నాయంత్రమా?" అన్నాడు.

"అ! నాలుగంటలబండికి."

3

"ఎప్పుడురావటం?"

"ఇప్పుడే."

"అంతా కులాసా?"

"అ!... అంతా ఎవరున్నాడు?"

"కాళ్ళుకడుక్కొండి" అని ఇంకా ఏ కే వో మాట్లాడి ఆర్తగాయ లోపలికొచ్చింది. సరసింహారావు కాళ్ళుకడుక్కున్నాడు. సరసింహారావు త్రిగారంటికి వెళ్ళయిన తరువాత ఇదేరావడం. అందువల్ల అక్క

దక్కడ కలిగినమాట్లులు ముందటిప్పుడున్నాయి. చంపాకటి పెట్టించారు కొత్తగా. చాచాకాస్తా మేడ యింగి. సరసింహారావు దబదబామేడమీదికి వెళ్ళాడు విచరీతంగా ఎరిగిన్నట్టు. సూర్యాస్తమయమై పావు గంటయింది. సరసింహారావుపెట్టె ఒక గదిలో పెట్టాడు. ఆగదిలో సామానియమిండుగా ఏమీ లేదు. చాచామీదికెళ్ళాడు. మట్టాపెట్టు కనబడు తున్నాయి. కంటికి బహుఅందంగాఉంది. ఏటిగారి కతవిప్రాణం లేచిపోతున్నది. ఆకాల్తుగా కమల బ్లాకు కంపర్చింది. కమల! కమలమిది? ఎక్కడా కనపడ లేదు. నాలుగేళ్ళయింది చూచి! ఈనాలుగేళ్ళుమధ్య చూడటాని కవకాళంకలిగినా అతనే పోగొట్టు కున్నాడు. ఇప్పుడు బాగా ఎరిగుంటుంది. కమలను సరసింహారావు కోరికోరిచేసుకున్నాడు. అతనికి కొన్నిసందల సంబంధాలువచ్చినాయి. ప్రతిపిల్లను చూడడం పెదవివిరచటం కమలకన్న అందమైనపిల్లలను చూచినాడు. కాని అతనికి కావలిన చురుకుదనం వాళ్ళెవరిదగ్గిరాకనవచ్చేదు. ఎన్ని సంబంధాలయూపినా తివరలేదు. ప్రాణంబిడిగిపోయింది. "ఇదేంబిడ్డూర మమ్మా? కావలినవన్నీ ఎక్కడదయితుకవి?" అనే నాళ్ళు వలుగునూ. బిసిగి సరసింహారావుక న్యూస్పియల మారేకాడు. నాకు కాలనికపిల్ల ఈలోకంలోలేదు కాబోలునని దిగులుపడ్డాడు. చివరకి కమల లభిం చింది. పెట్టెలోసంగతి జ్ఞాపకంవచ్చింది. మేనాదాలో కమలకు నిలువునాబొట్టుపెట్టాడు. కమల సరసింహారావుకు చుక్కపెట్టింది—సరసింహారావుకు నవ్వు వచ్చింది.

కాని ఆకాల్తుగా ఒకభయంకరమైన ఆలోచన వచ్చింది. కమలనిలేన్నూచూస్తే ఇవ్వండేదేమా? తాను ఎప్పుడూ రాకపోవటంచేత తనమీద ఇవ్వండేదని కమలకుమనస్సు కలిగిపోయిందేమా? సరసింహారావుకుమనస్సుకుమనస్సులోలేదు. మనస్సుల్లాగోమర్చింతు కని కూనిరాగాలతియ్యటం మొదలుపెట్టాడు. కొద్ది రెండుకేజిపడ్డది. సరసింహారావు లేచివిలయని ఏద్రని చంద్రుణ్ణి చూస్తున్నాడు. కమ్మని భోలవాసనమ్మ

న్నది. చంద్రుడు కొంచెం కొంచెంగా తెల్లబడుతున్నాడు. చీకటికి చంద్రుడికి యద్ధం ప్రారంభమయింది. చీకటి యుగవంశవేసింది. అప్పుడు చంద్రుడు, "ఇవ్వాళక్కాదులే! లేవటివించి సువ్యేమం దరపద్మాగాని" అంటున్నాడు. చీకటికాదన్నట్టుగా తలపోవడం ప్రారంభించింది. చంద్రుడు కొంచెం కమలాడు. చివరకు చీకటి పుంబాలు తెంపుట పనిగట్టుకుపోయింది.

ఇట్లా ఒకపావుగంట గడిచింది. మామగారు పైకి వచ్చి స్నానంచేయ్యమన్నాడు. నరసింహరావు భోంచేసి గదివద్దకిరాగానే కమల ఆగదిలోంచి వకిగత్తుకునిపోయింది. నరసింహరావు గదిలోకిపోయి బట్టలకట్టుకుంటూండగా బల్లమీద తమలపావుల చిలకలు కవచడ్డయి. వక్కన వక్కపొడికూడా ఉంది. నరసింహరావమాంతంగా వాటిని వోట్లో పెట్టుకున్నాడు.

౪

తెల్లవారింది. నరసింహరావు కాలకృత్యాలు తీర్చుకుని స్నానంచేసి పుస్తకంవదువుకుంటూ కూర్చున్నాడు. అయిదు నిమిషాలు చదివాడు. ఏమీపొగలేదు. పుస్తకంమడిచి బయటికివచ్చాడు. కమలకనవడ్డది. ఇరవ్విచూసి అగింది. ఇతను కేవలం ఆమె బోళ్ళి వోట్లోనే ఉండడంచేత అగవలిసివచ్చింది. తలవంచుకుని నిలబడ్డది. కమల కొంచెంయారింది. పెద్దదయింది కూడానుమరి. నరసింహరావు మాట్లాడకుండా ఒకనిమిషం నిలచున్నాడు కమలనుచూస్తూ. చివర ఆర్తగాదు కమలను ఊరేపిస్తున్నది. కమల కొంచెం తలఎత్తి చిరువత్సవో నరసింహరావు వంకచూచింది "మీరే ఇట్లాచేస్తే ఎట్లాగండి" అన్నట్టు. నరసింహరావు గదిలోకి వెళ్ళివాడు. ఎడమకన్నువరకం ప్రారంభించింది. అతనికి పిచ్చివమ్మకాలులేవు. పడికన్నదరిలే అబ్బవమ్మమ్మ, ఎడమకన్నదరిలే పిత్తమునాఅని అతనిఉద్దేశం.

ఏడుగంటలయింది. పెండిగి పైలో కాఫీ, చక్కెలో పావుచట్టుకుని మామగారు ప్రవేశించాడు.

నరసింహరావుచచ్చి కాఫీమీదలేడు. టిటిలో నించి బయటికిచూస్తున్నాడు. మామగారు కాఫీ ఉపాాలు అక్కడనుంచి వెల్లిపోయినాడు. కాఫీ చల్లారి పోతున్నది. అతను కాఫీవంకకు తిరిగాడు. కమల తలవంచుకుని నిలబడిఉన్నది. నరసింహరావు కమలచెవుతిరగానే ఆమెబొటవ్రేలితో తలను రాయటం మొదలుపెట్టింది.

"ఏమిటి?" అన్నాడు నరసింహరావు. కమలమెల్లిగా తలఎత్తింది. కళ్ళల్లో ఇంచాకటి కాంతిలేదు. మెల్లిగాతలవంచింది. నరసింహరావు అక్కరపడ్డాడు. లేచి కమలవద్దకివెళ్ళి వయసుకూడాన్న ఆమెచేరినిచట్టుకుని ఆమె గుఱాన్ని తనచెవుతి తిప్పుకున్నాడు.

"ఏమిటి?"
కమల మళ్ళీ తలవంచింది.
"చచ్చా?"
"కాఫీతాగారా?" అంది తలఎత్తకుండానే.
"తాగలేదు. చేమికి?"
"తాగవద్దు!"
"ఏం?"
కమల మాట్లాడలేదు.
"ఎందుచేర?"
"అది బాగుండదు!"
"ఎందుకని?"
"అందులో నీకాయపొడి కలిపింది మాఅమ్మ!"
నరసింహరావు కర్ణంకాలేదు. కాన్సీవుండినవ్వాడు.
"నీకాయపొడి కలిపితే రుచిఎక్కువవుతుంది."
"అది నీకాయపొడికాదు. మరేమిటో! ఏదో పొడి కలిపింది."
"ఏంపొడి?"
"ఏదోనామెతెలియదు."
"అయితే తాగితేఏం?"
"చచ్చు! కాఫీబాగుండదు!"

నరసింహరావుకు ఒకభయంకరమైన అబ్బోవన వచ్చింది. పెదిమకాయకుకూ రొందునిమిషాల్లో చిందాడు.

సింహాచల చందనయాత్రదృశ్యములు

సుప్రసిద్ధాంధ్రప్రదేశ్ శ్రీశైలియందు సింహాచలము కలది. ఇచ్చటి స్వామి శ్రీనరసింహస్వామి. ఈశ్వరము విశాఖపట్టణమునకు ఆరేడు మైళ్ళదూరముననున్నది. సింహాచలము రైలుస్టేషను. ఆయురారు వందల మెట్లెక్కినగాని గుడిచెరి చేరును. కొండపైనున్న గూతలలో కర్మములన్నిటిని సమకూర్చుట కొకవిశ్రామభవనమును చిన్న వివరీయగులపు, ప్రవృత్తములు, విలపితములు మొదలు. జలయంత్రములనుండి నీరులేచిడి గొట్టములవ్వారా భారలుగా ప్రవహించుచున్నవి. ఇట్లున్నది శ్రీశైల్యముగానుండును.

కొండపైనుండి ఆగుచున్నదృశ్యము

కొండపైకిపోవుట

ఈ క్షేత్రమునందు జరుగు సుస్థిరములొకటి చందనయాత్ర
ముఖ్యమైనది. ఈయంత్రవము పై కాళువద్దతదియవాదం జరుగును.
వాడు పూజారులు వరసింహుని దేహమందు సంవత్సరమంతయు
నిత్యము పూయబడుచుండు చందనమునొలిది యాత్రకుల కాళ్లకు
మనోరఘుని నిజరూపము దర్శనము చేయించి మరల చందనము
పూయుదురు. ఆచందనమును ప్రతివారను కొంచముకొంచముగా
గ్రహింపి తమతమ గొళ్లకుగొనిపోయి ప్రతిదినము పూసుకొనుచుం
గుదు. దీనికే చందనయాత్ర అని పేరు.

కొండ భార నుండి

గుడి మెట్ల వెంఠ

చాయాచిత్ర గ్రాహకులు—టి. శేంకటరావుగారు, పార్వతీపురము.

“అకలిసిందేమెఱుంగుంది?” అన్నాడు కమల పితృతట్టుకూ.

“నాకు తెలియదు.”

“ఏమన్నా-అమమావనూ-మందా-?” కమల మెల్లిగా తలఎత్తిచూచింది. ఆచూపులో ఏమీలేదు. నరసింహరావు కమలను మెల్లిగా కలిగించుకున్నాడు. కాస్తేవుండి నవ్వుతూ—“నీకెట్లా తెలుసు?”

“నేనుచూచా!”

“ఎవ్వడు?”

ఇందాకా నేను కనపడకపోతే ఎక్కడున్నానో అని నాలుగుసార్లు పిలిచింది. “నేను నులకలేదు.”

“అప్పు చెక్కిడున్నావు?”

కమల నవ్వింది.

నరసింహరావు కమల చెక్కిళ్ళుకోక్కూతూ “తర వారి” అన్నాడు.

“నేను లేననుకుని ధైర్యంతో కలవటం ప్రారంభించింది.”

“ఏమిటి?”

“పోడి!”

నరసింహరావు కమలను గట్టిగా ముద్దుపెట్టుకున్నాడు.

“నేను కిందిక కేటబ్బిటికి కలుపుకున్నది.”

“అది నీకాయలాడికాదని నీకెట్లా తెలుసు?”

“నీకాయలాడి మందలే దీకాక్షనులో కలుపుతాడు. తయారై నకాఫీలో కలవరు!”

“అట్లాగా? నాకు తెలియలే!”

కమల మెల్లిగా నవ్వుటం మొదలుపెట్టింది నరసింహరావులకు చూస్తూ. నరసింహరావు నవ్వుటం మొదలుపెట్టాడు. కాని అనవ్వు ఒక్కతగించుత్రాపే. మరుక్షణం అతనిముఖం గంభీరంగా ఉంది. అయిదునిమిషాలు అలోచించాడు.

“నేను ఊరికొడుకున్నా!”

“ఎవ్వడు?”

“ఈబండికే.”

“చనికీ?”

“నీకు తెలియదూ?”

“ఊండురోజులుండండి.” కమల కళ్ళల్లో నవ్వులేదు.

“ఎందుకు? చావటానికా?”

కమల తలవంచింది. కళ్ళవెంబడి నీళ్ళువచ్చినై. నరసింహరావు కమల తలఎత్తి నీళ్ళుకుడిచాడు.

“నీఅదృష్టం. మంచిమొగుడే నంపాడించుకున్నావు. నాతోరావు?”

“మాఅమ్మ వాళ్ళు కోప్పడదూ?”

“సరే. నియ్యట్టం.”

“ఊండురోజులుండండి!” కమలనవ్వింది.

“సరేలే, లే! పెట్టెనర్దుకో. బండికెస్తా.”

“మానాన్నకేమీ తెలియదు, అయిన తగనిమంది వాడు. మాఅమ్మ—మానాన్న పెడగయో?”

“అడుగుతాను. ఒప్పుకుంటేవస్తావు. ఒప్పుకోకపోలే?”

“వస్తాను.”

“చేతులో పెయ్యకెయ్యి.”

కమలనవ్వుతూ కేకింది.

“గిల్లాలి.”

నరసింహరావు బండికెచ్చేసరికి ఎక్కడికోచెల్విన మామగారువచ్చాడు. కమలపెట్టెనర్దుకుంది. నరసింహరావు కాఫీ సంగతిచెప్పక కమలను తీసికెళ్లుకొనని పట్టుదలపట్టాడు. మామగారు గాఢరాలిన్నాడు. అయినకేమీ ఆర్థంకాలేదు అల్లుడిలోనిమార్పు. లతిమాలాడు. నలుగురూబంటే బాగుండదన్నాడు. నరసింహరావు వివలేదు. అత్తగారే “చెప్పవచ్చింది. నరసింహరావు ఆమెవేపు తీక్షణంగాచూచాడు. అంతే. అవిడమాట్లాడలేదు.

కమల తండ్రివంక దీపంగాచూస్తూ బండిఎక్కింది. కళ్ళవెంబడి నీళ్ళొచ్చినై. బలవంతా ఆపుకుంది. బండి గబగరా వేచునుకునల్లింది.

ప్రపంచరావుకు నవ్వంతా కారంరాచిపట్టుంది. నిశ్చేష్టుడవోయినాడు. నవ్వంతాచెమట పట్టింది. గబగరా మేడమిడికేళ్ళాడు. ఏమీలోలేదేదు. నరసింహరావు గదిలోకిచెళ్ళాడు. ఉప్పుకాస్తా అమాదిరిగాతిని కాఫీతాగటం మొదలుపెట్టాడు.

శోక మూర్తి

అగు రతీసదృశాంగి, యాయనాథ!
 కదలు నేనాడునామె నాకండ్లయెదుట;
 అనుదినమ్మును దిగిపోవునామెమోము
 బాలిలి, స్మరింప నాయెడజల్లుమనును!
 ఆ—నననయస్వీపవదనాబ్జమేదో
 శాశ్వతవిపాదభావరసంబుగురియు!
 ఆ—యనాథబాలామణి యప్పుడవును
 చాటుచాటుగ పయ్యెడమాటునందు
 కంటరిడేపైట్టు; నేలకో కలతజెందు!
 ఇంపుకనుదమ్ము లేమ్మవో కెంపులగును.
 ఆమెగురియించు నొక్కొకయశ్రుకణము
 చెప్పకేజూపు మృదుహృదిజించుప్రణామ!
 ఆమెకన్నటిబాట్లలో నవతరించు
 నేమి?—తానవలచు హృదయేశురూపు?
 లేక కాబోలు నాయమ శోకమూర్తి
 నిరుపమామూల్యప్రణయవినిర్మలాశ్రు
 మౌక్తికామాలికాక్రేణి భక్తిగ్రుచ్చి
 హృదయనాథున కర్పించు హృదయముననె!
 లేక కాబోలు శోకించు లేమ, లేత
 వయసుసమృత్తి నొందిన బాలభర్తగూర్చి?
 ఆమెదుఃఖించునెట్లు యాయాత్మకొరకు?
 పాప మామెకుపెండ్లాయె బాల్యముననె!
 బాలభర్తయుగతియించె బాల్యముననె;
 భర్తనడుగిని యాబాల బాల్యముననె
 విధవగామారెనట యార! విధవశాస!
 తాటియాకులబొమ్మల తాల్మికేసి
 బొమ్మపెండ్లిండ్ల వియ్యాలుబొందునాస
 కలిగియుండు సమాయకకాలమందు
 చేసినా రామపెండ్లి విచిత్రవృత్తి!
 ఆమె దుఃఖించునెట్లు యాయాత్మకొరకు?
 లేక కాబోలు నాయమ శోకమూర్తి

కోమత్రాజు వినాయక రావు గారు

విగలబొగులుట భావిజీవనములెచి?
 భావితేవితమానో? యూహావిలోక
 నావధాన నాయమకు, వినాశభయద
 కాలగద్భితానంతప్రగాఢశాంతి!
 లేక కాబోలు నాయమ శోకమూర్తి
 సతము దుఃఖాశ్రువాహినీన్నాతయాట,
 తనకువచ్చినదురవస్థ తలచితలచి?
 ఆమెచేడ్చాటుజాతు రే రడ్డువడరు;
 పాపమంచని నొకమారు పలుకబోరు;
 నిలువ రాబాలపేరంటములకు నూర;
 బాలసఖులైన నభయకై జాలికోనరు!
 ముగ్ధయెదురైన శంకించి మూఢమతులు
 “ప్రాప్తమైనావె ప్రాప్తునే పాపి!” యనుచు
 ములుకులై నాటుమాటలు పలుకుచుండు
 మంచివలువలుకట్టిన మువగనీరు!
 తొడవులేమైన తొడిగిడతొనగొడవ!
 తప్పునిలుచున్న, కూర్చున్నయెప్పుగాదు;
 అదియునిదియేల విధవకు నన్నితప్పు!
 వింటిరే మీర లీవింతే? విభుడుచాన
 ప్రాణియాకాంతి జీవచ్ఛనసదృశంజె!
 శుభ్రభూషణవస్త్రాదిశుభచయంబు
 తొడుగనీకున్న నేమామె? తొడవులేల
 సహజసంకల్పసౌందర్యసారమునకు?
 ఆమెలావణ్యరమ్యదివ్యాంగరుదులు
 మలినశర్లాంబరాళిలో మరుగుపడవు;
 మరుగుపడునేమి మెరుములు మబ్బులందు!

* * *

అగు రతీసదృశాంగి ఆయనాథ!
 కదలు నేనాడు నామె నాకండ్లయెదుట;
 అనుదినమ్మును దిగిపోవు నామెమోము
 బాలిలి, స్మరింప నాయెడ జల్లుమనును!

దాంపత్యం

‘నువ్వేం మొగుట్ట. నేను పెళ్ళాంట. చంటచేను
కుంటాంట. ఏం?’

‘ఊ!’

‘నువ్వు బజారుకొత్తవట, భారటా, నయ్యా,
పెరుగూ పట్టుకొస్తావట.’

‘ఊ!’

‘చెప్పుమరీ. రెరవాత నువ్వు ఆఫీసుకెళ్ళాలి
కాదా? టయినువదూ?...’

‘ఇవ్వేలేచేను... అదేంటి? పొయిమంజుటంటే
దేం? అన్నం ఎలాఅవుతుంది?’

‘అబ్బ. అలాఅయితే నేనాట్టం లేదు కామీ,
మండుకూంది అవాలి.’

‘ఊ. మండుకూంది’

‘కూల్స్, వడ్డీప్టా!’

‘ఊ!’

‘ఇవ్వేం మంచిళ్ళు... ఇదేంపప్పు!’

‘ఛీఛీ, అదేంటి నున్న!’

‘అలాఅయితే చూచూ—!’

‘చీప్సేం మాంచికానుంది?’

‘అన్నం... కలుపుకో?’

‘నయ్యేదీ?’

‘ఇదుగో... ఇదేం పులుసు. ఇదేంచారు. ఇవ్వేం
గారెలు. బొబ్బట్లుకావాలా?’

‘ఓన్!’

‘అబ్బ!’

‘అదేంటి అందులో?’

‘నెయ్యం!’

‘నువ్వేలివెర్రా అన్నం?’

‘నేమాలిందా... మావావ్వేం అన్నంతిన్నాక
ఆఫీసుకెళ్ళాడు. అప్పుడేం అమ్మ రమలపాతుల
నున్నంరాచిస్తుంది.’

కర్తీ నూర్యనారాయణరెడ్డిగారు

‘మాఅమ్మారాచిస్తుంది!’

‘అప్పుడేం నాన్న అమ్మగడ్డం పట్టుకుంటాడు.’

‘ఏవిట్రా పిల్లలూ!’

2

‘నరరా! ఇప్పటికొచ్చేవా? ఇలాంటిస్టంబేస్తే
ఎలాచెప్పు?’

‘ఫలావారంఅయ్యాదాకాఉండి పట్టుకొచ్చేనండి.
దశరాకీవచ్చేవారుకాదా? పోవివ్వండి. జ్ఞాపకం
వచ్చేంకాదా ఇప్పటికేనా? చిదార్లది ఎప్పటికేనా
మరవకందేం?’

‘చూచూ. ఎంతప్రయత్నంచేకేను రావాలని!
నీలయిందికాదు. నిశ్చిదితిపెట్టి ఒకక్షణమేనా—’

‘...కాఫీచాలాయితోంది... అవిభుక్కుకోదూ?.
అమ్మా, ఎంతదిక్కిపోయేయి! చదివేస్తున్నారేం
కాగా?’

‘అచ్చే అట్టే—?’

‘తివదూ? చదవటెట్టుకందే ఒట్టు. పాంథం తిన
య్యాలి... అబ్బ! మీరు తిందుదూ!’

‘అలాక్కాదు—’

‘...ఒక్కమాట అదగనాండి? నిజంచెలు
తాదూ?’

‘ఏవిటి?’

‘చెన్నపట్నంబెళ్ళేక జ్ఞాపకంవస్తానండి ఎప్పుడే
నా? చెప్పదూ?’

‘నీదివ్వు మంకళపిగ్రహం—’

‘ఓన్!... చెన్నపట్నం తీసుకెరుకున్నావ
కాదూ?’

‘పరీక్షలయ్యేక తప్పకుండా—’

‘అన్నెలలాగ... కాఫీన. అబ్బ, ఏవిటండి. కాఫీ
అంతా పోలిపోతోంది.’

‘ఒట్టు... నరరా... నేనొచ్చుకోను.’

‘...యాశండి, మరిపోయేయకాదా?’

‘ఏమిటి?’

‘చూశారా? నేను రాశానా?’

‘అద్దా! ...అక్కడే...అపర్థుకింద...అటు
కాదు. కుడిపైపున.’

‘ఎంతరాసుంది! ఎలాకొన్నాడు. చెప్పరా?’

‘పెట్టుకో...అల్లాగ. సరళా చూచూ. ఒక్క
మారు...’

‘అమ్మాయ్, సరళా!’

‘ఓయ్, వస్తున్నా. అమ్మపిలుస్తోందండీ. ...ఉం
డయా...మళ్ళికస్తానుకాదా?’

‘ఒట్టు.’

3

‘రాణిగారికి తమలపాపాలకి నున్నం రాచిపెట్టడా
నికి ఇంకాతీరలేదుకాబోయి!’

‘తీరికూచున్నారాగా మీరూ! ఓచెంబ ఇల్లకడు
కుతుంటినా. కాస్తీపు ఓపికపట్టలేకం పాపం?’

‘ఏంకడగడం నామొహంకడగడం? ఎవ్వరూ
కడగడమే! అటులకి నున్నంరాచి పెట్టేలోపునే
మించిపోతుంటేం చని?’

‘ఎందుకుమించిపోతుంది తీరిగ్గాకూచుని కలుగు
చెబుతుంటే? కాస్తపోకాచెక్కా తెచ్చుకుంటే అ
రిగిపోతారాబాబూ? చేసేవాళ్ళపైని కొంచెమేనా
అభిమానమందాలి...ఎందుకూ, అడవుట్టకపుట్టాలి.
పుడిలే ఇలాజేపుట తింటారాఏం? మీమల్లకనలేమా
మాఅమ్మనమ్మ.’

‘ఇళితేం, అయినదానికి కానిదానికి అవసర
గంధం వదిలించడం. పైగావీచేవాఅంటేకోపాబూ!
అందరూ నవమల్లే—’

‘ఎందుకుంటారూ? కోరితెచ్చి పెట్టుకున్నదేగా
యారూ? మీఅమ్మగారికి ఇష్టంలేదుటగా నన్ను చేసు
కోడం. అరింగరాజగారి అమ్మయితే చేసుకోలేక
పోయేయా? ముఖపడేవారు పాపం!’

‘ఇదుగో, మళ్ళి—’

‘పైగా కోసమాయె...నిమ్మళించించాండీ
ప్రాణం?’

‘ఈ భాగ్యానికి అప్పుడే తెచ్చిపెడిలేపోవునా?
చూచూ ఇల్లారా.’

‘ఏమిటుండీ ఉళ్ళ. పిన్నలేకపోలేనం.’

౪

‘ఏమే...ఓయ్...ఒసే.’

‘యాశండి!’

‘మాట.’

‘ఎందుకండీ?’

‘ఏమిటి పిలుస్తుంటే, ఇంకాకాతేదా ఏం?’

‘అ. అవుతుంది. అయినవాళ్ళనీ కానివాళ్ళనీ
కొంచలోతెచ్చిపెడుతుంటే. కోసప్రమాదంచేస్తుంటి
నాయమ. తెగిలేనా దిక్కుమాలినదాకిరీ!’

‘అయితే ఎవరేనా ఇంటికొస్తే—’

‘మీరేం? చేసేవాళ్ళుదుంబలేనుకూంది-అవిడగా
రికి తలవోప్పిట. అవపోపొలుచడుకూ కుర్చురంగా
చడకజేసింది. ఇకఅవిడకి ఉపచారాలాయను-పిల్లల
కాడిమంచి పెద్దలదాకా బంతుబతిర్చాలిమండె.
ఎప్పటికీ తెములుతుంది?’

‘ఏమిటిఉల్లే. ఎందుకొచ్చినాడ. అవతలవాళ్ళు-
దీనికేమిటి, అనలుసంగతి—’

‘ఏమిటి?’

‘అమ్మయిమాట.’

‘అమ్మయిమాటేమిటి?’

‘అమ్మయి మాటేమిటుంటానేం? ఈడువచ్చిన
పిల్లని ఇంట్లోపెట్టుకుని. పురుషార్థం రాశేడు. దీక్షి
తులుగారి కొండీకొడుకుట. చెన్నుకుట్టులో పీడ
రీచదువుతున్నట్ట. కొద్దోగొప్పా భూమిపుట్రాతం
ది. మాఖమాసంలో చేద్దామనుకున్నాను. ఏం?’

‘అడగల్గిల్లేదు. మంచినమ్మంధం చెదికేరే?’

‘పెద్దకోడల్ని మళ్ళిపెడుతున్నారా గదా! ఇంకా ఇంకా ఉంది’

‘అయిందీ, పెళ్ళిపూ పెట్టకం!’

‘ఎందుకూ, నాకేంబట్టిందీ మగ్గురి?—మొన్న మామమ్మలు పెళ్ళికి వెళ్ళేవా, ఎంత బాగా జరిగింది! చక్కని నమ్మంగం, ఎంత బుర్రా, ఎంత మర్యాదా, ఎంతో ఇదిగా జరిగింది. ఇంకా ఆద్యప్రపంచందా!’

‘అయి’

‘అవును మరీ, ఆద్యప్రపంచంకాకపోతే మరేమిటి?’

‘నేనూ చేస్తున్నాను కావరం. ఆరుకీ ఒక్క అం దుచీకె—’

‘పాపం. నేను కొనిపెడుతున్నావా, మత్స్యకట్ట మంటున్నావా! ఏప్పుడేనా చీకల మొహంచూకేస్తా!’

‘చాలైదురు’

‘ఓయ్, మాట.’

‘అబ్బ!’

✽

‘ఏమేవ్ ... రామరామ ... పిలుస్తుంటుంటున్నా!’

‘ఓయ్, పస్తున్నా.’

‘వస్తావు. కొట్లాయిగుడ్డ ఎక్కడరగలపెట్టేవు?’

‘తగల పెట్టడమూ, మంట పెట్టడమూ... ఇరుగో నంది.’

‘రామరామ... ఎంతలక్షణంగానో ఉంది, అంట గట్టుకుపోయి... చెడిపోనే!’

‘గంధాక్షింతలు తీశేవు?’

‘పోయిపోద బోకీ పోయిపోదేమందిపోతుండెను! ఎలాతీయ్యనూ?’

‘ఓ పి నీ ఇల్లు—డో—రె ప్పు తుండి! పానా చెక్కా—’

‘అవును, అక్కడే పెట్టేనందీ—’

3

‘ఎక్కడ? నాభ్యంతం కర్మకననదత్త, కొట్టుకో వావరి!’

‘అంతంభంధగిరవా—’

‘ఎక్కడ?’

‘అంతంభం దగ్గరందీ!’

‘అయి... వ్యేతపరాపాకల్సే. వైవస్వతమన్వంతర. ఓయ్, అబ్బాయి ప్నానందేకేళ్ళే!’

‘లేదుగావుల్లు... అబ్బ. ఏంకట్టెలు వధవకట్టె లు. ప్రాణంతీ నేస్తున్నది.’

‘ఏమిటి!’

‘మోమాటగానందీ—’

‘ఎర... ఊ... పూలు, దీపారాధనా.’

‘.....’

‘ఓయ్, పూలు, దీపారాధనా!’

‘మంటున్నానందీ, పోయిపోగరికె—’

‘రామరామ... అన్నీ వాప్రాకారికేదచ్చేయి... ఓయ్... మరీ లక్ష్మంలేకుండాపోతోంది శోకశో కానూ...’

‘అబ్బ. మరీని నేవుకురింటున్నారందీ మమ మృత్తి...’

‘నమ-స్సో-నా-యద, య-త్రా-యద, నమ-శ్శంభ-వేద... తానేపోయ్, వధవాయ్, పొత్తుగా భయభక్తులు... పూటూ! రామరామ.’

‘రామరామ, వీరకిర. ఇవుగో... తగలబడిపోయింది గరికె—’

‘పద్మ వాళా—యదమః—ఓం... కనాయంపెట్టే వుటే? అనందరైంది, కాస్తవారరాకునమా...’

‘ఎందుకూ కనాయాలు, కన్నవన్నీరింటూపైగా?’

‘నైవేద్యం... ఏమేవ్.’

‘...ఎప్పుటికీ మిట్టిమధాన్నమే భుక్తం. వడ్డించ వాందీ?’

‘మాధ్యమికం కాలేదందీ, ఇంకానూ.’

చెట్ల కథ

అధికారము నూర్చునారాయణరావు గారు వి. యె; వి. యల్.

భూదేవిమూర్తిల్లి భూజములమేము,
వాసంతసందరము వరియించినాము;
మనములనమలమా ననురాగముంచి
చిగురుముస్తాముల చెల్వొంబునించి
వలపుబూవులతోడ చెలికానినెంచి
పండుకొంతానాలు బడయుచుంటాము.
చాలకాలంబయ్యె జన్మాల్లనొంది
మున్ను జరిగినదెల్ల కన్న వారలము;
సౌఖ్యంబురసిననాకు సంతసించేము,
కన్నీళ్ళు విడిచేము కష్టాలనాడు.
మోడిభేదములిచ్చు పూర్వవాసనల
స్మృతికడెచ్చుచుతేనె దిప్పిలుచుండ
మడులబరివశమొంది మాచరిములు
వేడుకతోచుత బాడించుకొనుచు
పులుగుల కేనాకు నెలపులిస్తాము.
నగలంచు మాచేరిచిగురులందాల్చి,
ముడముతో మాయాకు పొందికల్లాంచి,
మాపూలమధురమా మకరందమాని,
మాదాటు నీడేరి, మాచెంతవలచి,
సోదరిభావంబు చూపించి మమ్ము
ఎవలేవిగారాబముల కొగలించి,
సెలవీచురేయని పలుమూరుపల్కి,
వెన్నవెన్నకుచూచి విడనాడలేక
పతిగృహంబుచేకేగు సతి శిశుంలను
చల్లనినీడల సాగనంపితిమి.
మందంబుగావీచు మలయానిలమున
మాయాకులాడంగ మదినాసపకుచు
గోవిందుకుండెని కొమ్మలగాచి
లేకపోవుటెరింగి శోకంబుతోడ
దిశలగాంచుచు సతిదీనముగనున్న
సఖయలదశకెంతో భాలిపడి మేము

చూపనెంచెకువేళ సుందరాంగుంకు
వలదనికన్నులు గిలిపినంతటనె
యేమియు నెరుగని మోములతోడ
నిలచిమానినుల బాధలుచూచినాము.
మాచిన్నియాకులమాటున డాగి
కోయిలహాయిగా కూయుటాలించి
వేణుగానరవంబు విన్నట్లుభ్రమసి
యకుగులు తడబడ నదరిపడి పైకి
తిలకించి గోపాలతిలకుగనలేక
“ప్రాణనాథా!”యని పలుమూరుపిచ్చి
చక్కనికృష్ణునిబాడ తెల్పినచో
వడిగవపంతోత్సవము జేతునంచు
మమ్ముబ్రతిమాలి వేమూరు ముద్దాడ
రాధ మున్నాథానురాగంబుతోడ.
శ్రీరామునడబాసి చిన్నినీతమ్మ
కూరరాక్షసవధూకోలాహలముల
మాసనమవియంగ బ్రాణనాయకుని
కలవరించుచుమేన జెలువంబుడక్కి
లంకేశువాక్యంబులకు నుల్కివకుచు
పంజరంబునదిక్కు పక్షివలెనుండ
చూడలేకామెకు తోడుకానెంచి
శాఖలలోదాచి సమయంబువేచి
ఆంజనేయునిజూపి ఆనందమిచ్చి
సాయశక్తుల మేము సాయపడినాము,
పలుబాధలొంది దంపతులుశ్రమజెంద
నాకులల్లాడించి జోకొట్టుచుండ
నలుకు మెల్లనలేచి చెలికోకజించి
పిట్టపిడుగున నొంటివిడనాడి యేగ
కొంతవడిమేల్కొంది కాంతుగనలేక
బెడదలునెమ్మది నుకుకుచుండంగ
చెలుపుడేగిగజాడ తెలుపుకనివేడ

మాటాడజాలక మగునతోగూడ
 వినినవీధులలోన వెదికివేసారి
 సార్ధవాహులతోడ సతిసంపినాము.
 పుడమిశుతలవరుల్ ననుకావలోన
 యమభటులట్టులు గుమికూడికొంచు
 ప్రాణవిచ్చేదకృపాణముల్ బూని
 చక్కనిబాలుని సారంగధరుని
 కాలుసేతులుబట్టి ఖండించువేళ
 రాకేంద్రుగాని చిల్రాంగినిగాని
 దూరక దీనుడై 'హారామ!' యనుచు
 భూరజంబునబ్రుంగి పొరలాడునతని
 యార్థరవంబుల నాకులురాల
 బాధచూడగలేక నాడిపోయేము.
 సత్యహరిశ్చంద్రసార్వభౌముడు
 కాటికాపరియాచు గవ్వపకువేళ
 చిమ్ముచీకటిదిశల్ గ్రమ్ముకొనియుండ
 వదలక చీరండ కొడసేయుచుండ
 శోకంబుచే భీతిలేక చంద్రమతి
 పన్నగదవ్వుడై ప్రాణాలువిడిసె
 ముద్దులపాపని మూపునబెట్టి
 కడుభయంకరమైన కాపకేగుచును
 'హా! కుమారా!' యని యార్థయెవగచు
 టాలించినిలుపు నీరై పోయినాము!
 సత్యవంతునిమేను చల్లారుచుండ
 తొడలదలగడచేసి తోడులేకుండ
 యమురాకకై కావనమునగూర్చుండి
 భీకరాకారుని భీతియేలేక
 గని నాథుప్రాణాలు గొనిపోవుచుండ
 మనుజుల కసాధ్యమామార్గాలబోయి
 మంచిమాటలచేత మనసుమధ్వింది
 పతి పునర్జీవియకావగిది వరమొంది

సావిత్రి వెనిజేరునమయంబుదాక
 కనులుంచి సుకుమారు గాపాడినాము.
 సత్యప్రవర్తన జనదాటలేక
 అనుజన్ములందరు నజ్ఞాతవాస
 దీక్షగై కొనువేళ దేవేంద్రనుతుని
 శస్త్రాస్త్రములదాది సాయమిచ్చేము
 ప్రజలసేమమునకై పాటుపడనెంచి
 ప్రాణేశ్వరినిబాసి రాజ్యంబురోసి
 చిరరహస్యవిశేషచింతనల్ చేయ
 మదిదిక్కవట్టి సమాధినుండంగ
 నిర్వాణసుఖమిచ్చు నీడలగూర్చి
 గౌతమబుద్ధుని గారవించేము.
 అందరికన్న మేనూర్మలనెపుడు
 అనురాగమున జాతు మాడువారలను!
 బాలలు మానీడ కేళినల్పినచో
 ఆరోగ్యభాగ్యంబు లందగాగలరు!
 ముదిలేలు మాఘాల ముదాచుకొన్నంత
 మగలకందంబుగా నగుపించగలరు!
 తరుణులు మాకు ప్రదక్షిణాల్లేయ
 గర్భంబుదాల్చి సౌఖ్యముకొందగలరు!
 అబలలుమాపండ్ల నారగించినచో
 కలకలలాడు పుత్రులగాంచగలరు!
 ఫలములనాశించు బాలురేకాదు,
 బాలలబోయెడి పాంథులేకాదు,
 పరమమునులేకాదు, పక్షులేకాదు
 మానీడ నిలచేరు, మమ్ముమెచ్చేరు!
 పంచదారలవంటి ఫలములతోడ
 పలురంగులంజూపు పర్లములతోడ
 పాలుపునెల్లెడజల్లు పుష్పములతోడ
 యెడలవాసల నేకరీతిగనె
 భూమి మాడివితము, భూరదయ మతము!

ప్రేమలో తారతమ్యము

కనకదండి గోపాలకృష్ణ శాస్త్రి గారు

మధు ఆశ్రయబాలిక. మోపంపిరగదు. పరికించుకొని తొడుగుకొని కల కలలాడే నవ్వు మొగంతో డింటుండెప్పుడూను.

తల్లి నాలుగురోజులక్రిందనుంచీ ముగ్ధపెట్టి జాగ్రత్తచేసివ నవోటాపట్టు నాలుగుతీసి చాలాసేపటినుంచి మధుకోసం గూట్లోపెట్టిఉందింది.

తల్లి మధుని వీధులోచూచింది. ప్రేమవాహినిపొంగిపోయింది. ఆనాలుగు పళ్లు మధుహృదయంలోపడితే తనప్రేమకే సార్థక్యంఅనుకుంది.

వీధులో పిల్లలంతా ఆడుకుంటూన్నారు. వాళ్లతోకూడా మధు కేం తాలుకోవడూ ఆడుకొంటోంది. తల్లివాచ్చి “మధూ!” అనిపిలిచింది. మధు తొందరగా లోపలికెళ్లింది.

“మధూ! యీపళ్లు ఇక్కడకూర్చుని మెల్లిగాతినేం నువ్వు. అటల కేం మిందిపోతేదులే.” అనిముద్దులాడి పల్లిచ్చి పసులుచేసుకుంటోంది తల్లి.

ఇంతలో పిల్లలంతా కిలకిలా లోపలికివ్రవ్వేసారారు. తల్లి “ఏమిటా అల్లరి?” అని వాళ్లదగ్గరనిలబడింది. మధు పళ్లు చేత్తోతీసుకొని తల్లికేసి నిర్మల మైన హృదయంతోచూచింది. తల్లికదలలేదు. నిలుచుండిపోయింది.

ఏంతోచిందో మధుకే. అందరికీ తలొకపండాఇచ్చింది. తనకే పండులేదు. తల్లి నివ్వేరపడిపోయింది. పిల్లలు వెళ్లిపోయారు.

తల్లి మధుని కాగిటచేర్చింది. ముద్దాడింది. “నీ కానక కొనిపేడతా నేం” అని రెండుడబ్బులు ఇచ్చింది మధుకే.

మధు పరుగునవెళ్లింది నవ్వుమొగంతో ఆడుకోటానికి. ఆపళ్లుపట్టుకొని వాళ్లు మధుకోసం అల్లాగ కూర్చున్నారు. మధు నొచ్చాక అంతాకలసి బువ్వ లాటఆడుకొని అంతాకలిపితిన్నారాపళ్లని.

తల్లి వీధిగుమ్మంలోంచిచూచి ఎంతోఆనందించింది మధు హృదయనైర్మల్యానికి, పిల్లలహృదయనైర్మల్యానికి.

పెండ్లి చూపులు

శ్రీమతి అద్దంపూడి అన్నపూర్ణమ్మ గారు

పాయింకాలం నాలుగుంటలనుంచి రామలక్ష్మికి యేమిటో వదంలేదు. పదిహేళ్లమీద కేకలువేయడం, మేడమీదనుంచి కిందికి, కిందనుంచి మేడమీదకి ఈవిధముగా తిరగడంతోనే పరిపాతుంది. అవిడవెనకనే లిల్లికూడా తిరుగుతూవుంది.

మూర్ఖనారాయణగార్కి కృష్ణమూర్తి ఒక్కడేసిల్లవాడు. (ఇంటర్మీడియట్) వదువుకున్నాడు. చాలాఅందిమైనవాడు. అపొడుక్కుతగ్గలాపూ, కళ్ళూ, ముక్కు తిరుగావుంటాయి. మంచి తెలుపు గమక చూసేటందుకు బాగుంటాడు. తెలివితేటలకి, మదుమతవానికి చెప్పవక్కరలేదు. 17 ఏళ్లుకయ్యి.

మూర్ఖనారాయణగార్కు మక్కఅంటే బహుప్రేమ. కృష్ణమూర్తికికూడ అనేప్రేమ. అయితే రామలక్ష్మికి ఆచారంయొక్కవ కాబట్టి మక్కఅంటే అంతయిష్టంలేదు. రెండ్రోడొడుమలకోసరం లిల్లిచేసినమలునన్నీ ఓర్పుకుంటావుండేది. లిల్లి పలుగురూయొక్కడవుంటే అక్కడవుంటుంది. ఎవ్వరైనా గట్టిగా మాట్లాడేరంటే ఆరుస్తుంది. వాళ్ళు కేకలువేయడంమాత్రేనేగాని అది అరవడంమానదు. కదిలినంతమనిచేస్తుంది. రామలక్ష్మి ఈలాఅడావీడిచేస్తూంటే యేమోఅని అవిడ పంటనేతిగుగురూందిలిల్లి.

వేయియనుంచి బట్టియైన పెంకట్రావుగారూ, అయినభార్య బానకమ్మ పాయింకాలం 7 గంటలకు పిల్లవాడినియాసేటందుకువస్తామని కబురుపంపివారు. అకబురువచ్చినప్పటినుంచి "యేమేమిథలహారాలుచేస్తాను" అని ఆలోచనచేసిచేసి, ఒకమోస్తరుగాతీర్మానించుమని పంటఅవిడతోచెప్పింది. పిండినంటలుచేయవలెనని చెట్టిలోవున్న పొగలన్ని నీసివేసింది రామలక్ష్మి. ఆపొగలన్నీ చూసి వాసిది విసుక్కుంటూతోనుతూంది. పంటమనిషి "పొగలపం వచ్చినయ్యి, పొయ్యికాయకుంది" అని లోపలనుంచి కేకలేస్తూంది. ఇదంతాచూసి కాళ్ళకుమట్టుకుంటూ లిల్లి మరింతఆరుస్తూంది.

రామలక్ష్మికి చిరాకుయొక్కవయి "నీ! నీ! అవతలకి! యేదిఅయితేనూ, నువ్వూ ముందుగొచ్చినస్తావు నీవుషడ్రంయొక్కవఅయింది." అనిచెప్పి దాన్ని ఒక్కచెప్పిచేసి "కుప్పీ మక్కనికట్టయ్యి" అని వాసిదానితోటిచెప్పి పైకివెల్లింది. మోటారుచప్పుడువనిపిస్తే పిల్లనిపుచూసింది రామలక్ష్మి. ఆమోటారువచ్చి నీళ్ళగుమ్మంలోఆగింది. "ఇదేమి ఇప్పుడేవచ్చేరే" అని మనస్సులోఅనుకుంటూ కొంచెం తెల్లముఖంవేసి "రండి" అని వాళ్ళుమలచాగొనిస్తూ మేడదిగుతూంది. ఇంతలోనే లిల్లి గంభీరాఅనుస్తూ కాళ్ళయెదురుగుండా రచ్చిరియిచుంది. బానకమ్మకి మక్కనుమాత్రే భయంకాబట్టి భర్తవని నే జడుస్తూనిఅలడింది.

రామలక్ష్మి ముఖంయొర్రచేసుకుంటూ "యేమే కుప్పీ మక్కనికట్టవుంటే కట్టలేదు, నీకేమైనా చెప్పిన మాటలు వినిపిస్తూందా?" అని బాన్నికనురుతూ "యేమీచేయదు, మీరు భయపడకండి" అని అవిడతోటిచెప్పి, కుప్పీకేసి తేరిపారచూసింది. అతనిగం కుప్పీవచ్చి లిల్లిని గొలుసువేసికట్టింది. తరువాత బానకమ్మకు ప్రాణంకుడుటబడింది. అందరూకలిసి మేడమీదికివెళ్లారు.

"అసోఫామీదకుతోందే" అన్నది బట్టిగాలితో రామలక్ష్మి. బానకమ్మకి తివాసీవేసి కూర్చోమన్నది. వారిద్దరూ కూర్చున్నారు.

"మూర్ఖనారాయణగార్కు రక్కడికళ్లయి? ఇప్పుడువస్తారా?" అన్నాడు పెంకట్రామయ్య.

"మీరు యేడుగుంటలకువస్తావన్నారే అని, రెండ్రోడొడుమా చీదికెవ్వరే" అంది రామలక్ష్మి.

“అవును అలాగేపస్తామనిఅనుకున్నాను. కొంచెంపెందరాళేపడితే బాగుంటుంది అంది. కాబట్టి యెప్పుడువస్తేనేమని.....అయితే నేను కొంచెంబయటికిచెల్లివస్తాను. మనమమనమూ దూరబంధుత్వముందికాని, పరిచయంలేవ్వదు.” భార్యకేసిచూసి, “కూచంటావా నేనుచెల్లివస్తాను?” అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

“చెల్లిత్వరగారండి” అన్నది బావకమ్మ.

బావకమ్మకు 34 యేళ్లువుంటాయి. మంచిఅందకలై. చాలదేసికళ్ళూ, గుండ్రటిమఖం, పెద్దతలకట్టూ, అంతలావుకాక చాడుగూకాక సమానంగావుంది. బట్టిగాదిభార్యఅయినప్పుడు సగలకీచెప్పవలెనా, కెంపులు చెక్కివపడ్డానం, రవ్వలఅడ్డిగ, రవ్వలకమ్మలూ, యెనిమిదిరాళ్ళకేసరి, చేతికి వాగవత్తూ దానికికూడా రవ్వలుచెక్కివది, కానులపేయూ, ఫలకపయ్య ఇంకా ఆ నేకమైనవగలన్నీ నేనుకొని, కరాచీ సరిగవేసినచీరకట్టుకుంటే భూలోకరంభేఅనుకోవాలి.

రామలక్ష్మిచూసిచూసి ఈవిడే ఇంతఅందంగావుంటే వీరి ఇంకా యెంతఅందంగావుందో? ఈలాటి కోడలు వాకువస్తే మనబంధువులకందరికీకూడా చున్న లెస్తుంది. ఇన్నాళ్ళనుంచి నేనుఅనుకున్నందుకు మంచి అందమైనకోడలేవచ్చింది. అయితే, ఇంతకీ చాళ్ళుబిచ్చుకోవాలికదా, మాట్లాడిద్దాంఅని తనలోఅనుకోని, “మీలాగేఉంటుందా అమ్మయి?” అన్నది రామలక్ష్మి.

మునిముసినవల్లనవల్లకుంటూ “అ! నాలాగేఉంటుందండి. కెండ్రిమల్లేవుండదు” అంది బావకి.

“వేలారెవో ఇల్లక ప్లేరా? తెలియకఅడుగుతున్నాను. మరమిఅనుకోకండే?” అంది

“బాగుంది. ఈలాటివన్నింటికీ తప్పలెట్టుకుంటే ఆడపిల్లలనికన్నరాళ్ళకీ పాగుతుందా?” అన్నది బావకమ్మ. వీల్లిలామాట్లాడుకుంటూంటేనే, మార్యవారాయణ, అయనకోడుకు కృష్ణమూ రీతచ్చేరు.

“ఎంతనీపైందేమీయచ్చి?” అన్నాడు మార్యవారాయణ.

“అప్పుడేవచ్చేరు. అయన వనివుంది, ఇప్పుడేవస్తాననిచెప్పి బయటికిచెల్లీరు. వచ్చేజోకూడాఅయినదేమో?” అంది రామలక్ష్మి భర్తతోటి. వీరు ఈలామాట్లాడ్డంముగియకుండగానే వెంకట్రామయ్యవచ్చేరు.

“ఓ బావగారూ! రండి, నేను ఇంట్లోలేవందుకు తీసుంచాలి” అనిచెప్పి ఆయనకూడా సోఫామీద కూర్చుని యోగక్షేమాలన్నీ విచారించుకోవడం మొదలుపెట్టేరు ఇద్దరూను.

గంట యెనిమిదిన్నరఅయినది. భోజనాలవేళయిందని పంటఅవిడ “భోజనాలకురావచ్చును” అని చెప్పి, పచ్చర్లూ, కూరలూ, ఫలహారాలూ లెక్కలేవన్నీ ఆకునిండుగా వడ్డవచేసింది. వడ్డవఅవుతూండగానే ఆందయావచ్చి భోజనదానికీకూర్చున్నారు. సంతోషంగా భోజనాలుఅవుతున్నాయి. ఆమధ్యమధ్యలో, “మొనామాటంపడకండి” అని, మార్యవారాయణ చెప్పుతూవున్నాడు. అందరూభోజనంచేసి, ఆతరవాత మేడమీదికిచెల్లీరు.

అంతకుముందే తివాసీలుపరిచివున్నాయి కాబట్టి, దానిమీదకూర్చుని తంబూలాలివేసుకుంటూవున్నారు. కృష్ణుడు బలైయిపండ్లుతెచ్చి యెదురుగాపెట్టి, “అంతలోపల తంబూలాలివేసుకోన్నారా?” అన్నాడు.

“ఇప్పుడెందుకండీపళ్ళు, ఫలహారాలకే ఇంకోకడుపు యెరువుతెచ్చుకోవాలి, పళ్ళుకూడా యెక్కువ పడుతాయి?” అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

“ఇప్పుడవసరంలేదులెండి, కొంచెంనేపుతాని మరీతిండాం” అని పళ్ళన్నీకొలుస్తున్నాడు మార్యవారాయణ.

ఎప్పుడూ పట్ల తెచ్చేయించేవచ్చి, మూతివాడుకుంటూ ఇటూఅటూతిరగడం లిల్లికి అలవాటు. పళ్ళన్నీ వాలిచేసేడు. “బావగారూ! కొంచెం నోట్లోవేసుకోండి” అని చెప్పి, “ఇంకారాలేదే లిల్లి, యెక్కడికివెళ్ళిందీవళ్ళ? పక్క-ఇంటిరాముడు తీసుకెళ్ళేదా?” అన్నాడు సూర్యనారాయణ.

“ఎక్కడకూ వెళ్ళలేదు. వీరంతావచ్చినప్పుడుఅరిస్తే, దానీదాన్ని కట్టెయ్యమన్నాను. కిందవుంది.” అన్నది రామంట్రి.

“దానికి అరవడంఅలవాటేకదా, కొంచెంపేపుఅరిచి ఆదేవుయకుంటుంది. దాన్నికట్టెయ్యడమెందుకూ, మంచిపనిచేసేవు కాని, చివ్వుమను చండులింటుంది” అన్నాడు.

“ఏమండీ మీకుక్క పట్లకూదాతింటుందా! మనఇంట్లోపెంచుకూన్నందుకు మనతిల్లేఅలవాటుచేసేరా తిథిలోకివెళ్ళి, అలాటివేమీఅనదా? అయితే మంచివిళ్ళే, బాగానేపెంచుకున్నార” అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

“ఏమిటోనండి, దానిబుద్ధి అదియెక్కడకూస్తుంది. మీరు పద్మంభవలేదా? ఎప్పుడైనా కానులు తెచ్చిచేసిన యెముకముక్కదొరికితే కొరుకుతూఉంటుంది. మేమెప్పుడూ దానికని ప్రత్యేకంగాపెట్టించలేదు” అనిచెప్పి లిల్లిని పక్కనకూర్చోపెట్టుకొని, తొనలువలిచిపెట్టుకు సూర్యనారాయణ.

అదితింటూంటే “బాగానేతింటుందండీ” అని దానినేసేచూస్తూ, అయినా పట్లగింటున్నాడు.

అందరూ పట్లలిన్నతరువాత, తిరిగి ఇంకొకమాటు తాంటూలంపేసుకొని, “ఇంక మేమువెడతామండీ ఇప్పటికే చాలాప్రాద్దుపోయింది” అని చేతిమన్నగడియారంచూసుకున్నాడు. “గంట పడైంది. ఇంక ఆలస్యం చేయకూడదు. బయలుదేరాలి” అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

“రేపువెళ్ళవచ్చుమరెండి. ఇప్పుడేమిఅనసరం ఇంతరాత్రిఅయినతరువాత. అదిగో అయెదురుగావున్నగది మీకు పొఖ్యంగావుంటుంది. ఈరాత్రివుండి తెల్లవారుజాముననేలేచి వెళ్ళవచ్చును. పదిగంటలయినతరువాత వెళ్ళడంఅంటే బాగాలేదు. నామాటవినివుండండి; మీకు సొఖ్యంలేకపోతే వెళ్ళవచ్చును. రండి గదిచూచుకు గాని” అని వెంకట్రామయ్యమరీసికువెళ్ళి చూపించేడు సూర్యనారాయణ.

అగది పెద్దదిగానూ, చాలావిశాలంగానూ, అందంగానూ రెండుమంచాలూ, ఒకమేజా, అద్దం ఇటు వంటినన్నీ, ఇంకా పలువిధములైన కంజాయింపులన్నీవున్నందువల్ల, చూసేటందుకు చోటుగావున్నది. అగది ముందుతట్టు పెద్దతాబాకూడవున్నది. అక్కడ కాళ్ళులేతులుకడుగుకునేందుకు గంగాళంనిండుగా నీళ్లుకూడా పెట్టివున్నది. మంచిగాలికూడావేమను. కాబట్టి వుండామని నిశ్చయించేసుకున్నాడు. భార్యనిపిచి, “వుండామా తెల్లవారవెళ్ళవచ్చును” అన్నాడు.

“సరి, మీఇద్దరియేలాగో అలాగే. వన్నడినేదేమిటి?” అని అంది జానకమ్మ. ఇద్దరూకూడా వుండి వెళ్ళవలసిన తీర్మానించుకున్నారు.

ఎవరిపడకలు వారువేసుకొని, ప్రొద్దుఅయినదికదాఅని పడుకున్నారు.

వాళ్ళకు పుర్తాఇంచినగదిలో జానకమ్మ పడుక్కున్నది. అక్కడనే తాబామీద వెంకట్రామయ్య మంచంవేసుకొని పడుక్కున్నాడు.....అందరికీ నిద్రలు పట్టిపట్టుకుండవున్నారు. జానకమ్మ ఇంకా నిద్రపోలేదు. లేచి గంగాళంనిశ్చదగ్గరకువెళ్ళి, కొంచెంపేపు కూర్చోనివచ్చి పడుక్కున్నది.

పదినిమిషములఅయినతరువాత గట్టిబుమని వుళ్ళిక్కిపడిలేచి క్రిందపడేటట్లువెళ్ళి, గంగాళందగ్గర చూసింది. యాపినతోడనే? అవచ్చేదుఘాన్నీ, కోపాన్నీ అవుతుంటూ, వెంకట్రామయ్య పడుక్కున్నచోటి

కెళ్ళి, “వస్తు. వస్తు, అబ...బ...బ...నూనంటేయదానికి వుందనున్నాడు. నేను ఇంక ఇక్కడవుందను. ఎల్లిపోదాం, యెల్లిపోదాం వస్తు, వస్తు” అంటూ చిన్న పిల్లలూ, అవ్వలూ మాట్లాడేటట్టు దద్దురిద్దులాడుతూ యేడుస్తూంది.

అదిచూచి చెంకట్రాసువ్వ అదరిపడిలేచి, “యేమి, యేమి, యేం చేసేను? పోదాంలే తెల్లవారినీ. అలాకేకలుకేస్తావేమీ, చెప్పు కేకలుకేసుక, అందయాలేస్తావు” అంటూ లేచివచ్చివచ్చివచ్చి. ఈవిడ ఇలా యేడుస్తూంటే సూర్యవారాయంలేచి, “యేమిసార్, యెందుక అలాంటారు. ఆమెమంట్లో బాగాలేనా? లేక భయపడ్డారా?” అనిఅడుగుతూ, రామలక్ష్మినిలేచి “నువ్వెళ్ళికనుక్కో యేమిటోనూ” అన్నాడు.

రామలక్ష్మిలేచి దీపంతిమకొనిచెళ్ళిచూస్తే, తలమీద చేతులుపెట్టుకొని యేడుస్తూంది. అదిచూచి, “యేమండీ, యెందుకూ మంట్లోయేమి?” అని దగ్గరకుచెళ్ళింది.

“నువ్వదాను.....దాను.....దానద్దు.....పో.....పో.....దువ్వు అదిగక్కడ...దేను” అని మొఖానికి చేతులుఅడ్డం పెట్టుకుని, మరింత కేకలుకేస్తూయేడుస్తూంది.

ఈకేకలూ, యేడుతూవీని ఘుర్లుఘుర్లుమనిఅరుస్తూ లిల్లివచ్చి రామలక్ష్మిచక్కన నిండుంది. లిల్లిని చూస్తే నిగంపట్టుతూపోయిన చిక్కకట్టురెండు నోటిలోకరుమకొని, ఘుర్లుఘుర్లుఅంటూనిండుంది. రామలక్ష్మికి యేమిటోఈ నిరాంతరపోయి జానకమ్మముఖంకేసి, లిల్లిముఖంకేసిచూస్తూ నిలబడింది. అక్కడ వున్నవాళ్ళందరూకూడా ఆవిధంగానే చూస్తున్నారు.

జానకమ్మకి దుఖం మరింతయెక్కువయింది. చిక్కవల్ల తప్పులేదనితెలిస్తేకూడా, పిగ్గవడి తక్షణం మోటారెక్కి, ఆరాత్రికి, రాత్రియలుచేరి ఇద్దరూకూడా వెళ్ళిపోయినారు.

బాష్పములు

దా మెర పెడ వెంకి య్య గారు

ఏవిమలభావములు నీదుహృదయనీమ
బ్రాకులాడెడినో కావ్యరచననేయ
బాడముతహతహ నిల్లెడనడంగదల్చి
రాలుచున్నావు బాష్పవంశవరలను
వలపుకబ్బముసెప్పు పుష్పకవి! నేను.
చంద్రకాంతశిలావేదిపై తేమిట్లు
భావరసముగ్రహించి బాష్పములునింప
బూర్తిమాచంద్రికాకావ్యమునురచించు
సరసశృంగారకవివతంసనువు చంద్ర!
మేలిగొనములు పాంథులు మెచ్చరేమో!
నూత్తకములయి రాజన్యమకుటపాధి
వరలునివియేవిలాసినీబాష్పతరుల
వార్తిగార్భాస దివినుండి వడియెనాను

అరయ మనకెల్ల బూజనీయమ్ముకాడె?
కరగిజారెమవాలంటికంటినీరు.
నాచుమనసారఁ బ్రచిమలాంధ్రమునగవులు
మంచుముత్యాల క్రోవల మాడ్కినింది
విడిచిపుచ్చివక్కరి బాష్పబిందుతతులు
మనకు నానాటి కంఠభూషణములగును
నమరినవి నేటికిని దడియారకుండ
కబ్బపుజగానఁ దోలుతోల్లఁ గన్నుఁడెఱచి
పొడముతహతహనేనిందు విడిచిపుచ్చు
“బాష్పములు”ముత్తియంపుచిప్పలనుబడునో
పూలనొదుగునో పాపాణములనుదోరలి
పోవునో యెట్టికంఠవిభూషణగునో!
ఎవ డెఱుంగును? మనదేశ మెంతలేదు!!!

అక్కరుని ర్వేదము

ః గ్ల సా ల ము ప్త స్థ రా పు గా రు

దట్టియండమర్పబడినవరలోనిచంద్రాయుధము నిర్వేచారముగ యటునిటూగుచుండ తట్టిలతవోలె తిరుకుతిరుక్కుమునిమెరయుచు అశ్వశిక్షయందారితేరినరాతువోలె దన “పంచ కళ్యాణో”ని విలాసముగకదనుద్రొక్కించుచు, పోటుబంటులశవాకారమాలనొకకంటదిలకించుచు, యథేచ్ఛగవీరవిహారముసల్పుచుండిన యావ్యక్తి యెవరుచెప్పుమా? స్త్రీమూర్తియో? అదిగో! ఇంకనుసందేహమేల? ఫాలభాగమున లయదప్పకుండ ముంగురులుచిందులుద్రొక్కుచుండ వెలలేదివిమలముక్తాధామము సగర్వముగనాట్యముసలుపుచుండ పుష్కరాగముల మాడ్చి సందమగండభాగమున గ్రమ్మినచెమటలించువుల కోమలకరకమలమెత్తి కొనగోట రాల్చుచు కల్లెము నొకచేతలాగివట్టి దిశలబరికించుచున్నది. —అహ! ఏమిది! భీభత్సరసమున కాటవట్టగురక్తాంబరభారిణి—ఎంతలోనెట్టిమార్పు? శృంగారస్వరూపిణి రుద్రమూర్తియైపోయి నది. దిగురాకుమోవిదిగించి కనుబొమలుముడివడ ముక్కుపుటములుస్థూలమగుచున్నవి. దేదీవ్యమానంబులై, చుచలములై, సిరులకాలవాలమగు నేత్రద్వయము తగములోవిప్పారి యగ్నికగములరాల్చుచున్నది. లలితమై, యానందదాయకమై యొప్పువదనమండలమెట్టి బారి యడరుచున్నది. —అదిగో! నావంకకే—నన్నేపిలచుచున్నది. అరిచే! దుమికినది. ముడి ఏడి కేశపాశములు వెన్నునగుచ్చగుచ్చములుగవిరియబడి క్రిందికిదుమికినది. భగద్ధగాయమా నంబగు ఖడ్గమునురంధ్రులించుచున్నది. —అ—తల్లీ! ఏమనుచున్నావు? పాలేశ్వరివా? నీవు పాలేశ్వరివా?—“మేవాడ రాజ్యమునకు పాలకులముమేమే. బొందిలోశేవములున్నంతవరకు నీసార్వభౌమపదవిని—నీనిరంకుశాధికారమును సమ్మతించము—సాగనీయము” అని యాయనుచున్నావు? దేవీ! గ్రహించితిని. మేవాడ రాజ్యముమీదే. ముమ్మాటికిమీదే వలదు. వలదు—నా కిచ్చగవర్తి చిరుదమనవనము స్త్రీలుసైతము అసమ్మతించిచాపుచు త్యాగవహి కాహుతియగుచున్నపుడు పరిపాలనమెట్లుసాగగలదు? అజ్ఞానాంధకారమునబడి స్వాతిశయమున నెరమునుజెంచుకొని మిమ్ముగచాట్లపాలులేసితిని. పరమపవిత్రమై పూజనీయమైన స్త్రీ బాతితో యుద్ధమువేయజాల. మీమాత్మదేహారాధనాదీక్ష యనిర్వచనీయమైనది. హైందవ నారీరత్నములీంతటి రణక్రియాశూనూహలురని, యింతటితక్తిసామర్థ్యములుగలవారని, యింత త్రికరణశుద్ధిగలదేశసేవికలని, యింతపరిపాలనాజ్ఞానదురంధరలని ఎఱిగియుండినచో నేని క్కార్యమునకు తలపెట్టను. దేవీ! అనాదీయమై న్యాయసమ్మతముగ మీహక్కుభుక్తములలోనున్న “మేవాడ” రాజ్యముమీదే. అవిచ్ఛిన్నముగనేలుకొనుచు. మఱియొకదుర్గమును గూడ హృదయపూర్వకముగ మీకర్పింతును. ఉభయలము పరిసమానులమై ప్రజాసేవ జేయుదుము. చూతా! రోచకమాయితంబగు నీశక్తిస్వరూపమునువీక్షింపజాల. శాంతింపుము. ధర్మమే జయించునుగాక. శాంతింపుము. అల్లాహోఅక్బర్!

ప తి వ్ర తా!

బొడ్డు బాపి రాజ గారు

మిన్నంటిరాయు భూమిధారములునై న తలవిసమ్రత నీకు దారిజాపు;
లోకములన్ని భస్మీకరింపఁజాలు దావాన్ని నీకు కీలలమొసంగు;
రంగదుల్తంగతరంగభీషణమైన వారాన్ని ధులు నీకు పాయ నిచ్చు;
అలోకభీకరంబగు దుష్టవచ్యసత్వములెల్ల నీ కూడిగములునేయు;

వారు వీరననేల? దేవతలునై న

నెలమి నీయాజ్ఞ శిరసావహింతురమ్మ!

కలదె సర్వసర్వంసహస్థలిని నీ క

సాధ్యము? పతివ్రతా! నమస్కారమమ్మ!

త్రిభువనముల నేలు దేవతావ్రభువుల వసిపాపలనుజేయు ప్రతిభగలదు;
యమపాశద్వభబుధనములఁ జిక్కినవానిజీవమ్ము లిప్పించు చేతగలదు;
కమలాప్ర, హిమధామ గగనసంచారంబు రహి నిరోధించు సన్మహిమగలదు;
శరచాపములఁబూని సాహసమ్మున ఘోరసంగ్రామమొనరించు శక్తిగలదు;

నామ బీచుగ; బీచును నామగ; నలు

పఁగ నమోఘవాక్యవ్రభావమ్ము గలదు;

కలదె సర్వసర్వంసహస్థలిని నీ క

సాధ్యము? పతివ్రతా! నమస్కారమమ్మ!!

విభువచరంబులె వేదవాక్యంబులు; సఖునియాజ్ఞయై రాజశాసనంబు;
ప్రాణేశుతుభమె వాంఛితార్థము; భర్తచరణపూజనములె జపతిపములు;
పతినామదంతిప పరిమేశ్వరభ్యాస; మాత్మేశుముదమె అభ్యర్చితంబు;
జీవితేశ్వరుని సంసేవనంబె హితంబు; కాంతునిసుఖమె ముఖ్యాశయముగ

ధన్వనిరూపంబు హృదయవద్దమున నిల్చి

పతిహితధురీణవై నీవు బరఁగుదమ్మ!

కలదె సర్వసర్వంసహస్థలిని నీ క

సాధ్యము? పతివ్రతా! నమస్కారమమ్మ!!!

సులభ వైష్ణవబ్రహ్మచారిణియై జనకమహారాజు కాలమందు జీవించియుండెను. జనకుడు రాజ్య కార్యపాస్కుడైనను మార్గభిరాగియై, గొప్పవిద్యాంశుడై, తత్వజ్ఞానుడైయుండెను. వారి రాజసభయందు మారుమారు దేశములనుండి వుండితులు విద్యాంశులు వనుచుండి కాస్త్రప్రదర్శనోసర్పముండిరి. సులభయు వరమ పడువీరత్వమై కాస్త్రప్రదర్శనం దానైగిరియుండెను. యోగక్రియలందు సాధనములందు నా మెపారంగతు రాలై యుచును క్రథక్ర లభించకపోవుటచే ఆతీవతమ బ్రహ్మచారిణియై వెలుంగుమిండెను. ఎందుకన నానమయమునందు పరిణయమగుటకుముందే సవ్యాసాశ్రమస్వీకార మొనర్ప నధికారముగలదు. ఇందుచే నీమె సవ్యాసీసిగూడనయ్యెను. ఈమెకు జనకుడు మోక్షధర్మమందు ప్రవీణుడైయుండెనని తెలియుటతోడనే యాతని పరీక్షించి మిగిలినతోయెను.

ఆమెయోగవిద్యచే తన సవ్యాసీసీతేమయ్యడందొ మందరీయాపముచాల్చి కొలదిదినములలో విజేహ వగరముకైతెను. అచ్చట విచ్చ మెత్తుకొనుకైతనముచే జనకునికేజ నామె సోమసూర్యముగాంచి రాజాశ్వర్య సిమన్నుడయ్యెను.

అతడుమనఁబున నీమెయెవలెయో యెచ్చటనుండి వనుచుండినవోయని తలపోసి యామె కనేకావర సత్కారములూపరించి మాన్యుండవీకమర్పించి పాదయులగడిసి అనేకపూజలుచేసి యుత్తమోత్తమభోజన మొనరించుకేసి చాలగర్వ ప్రితులచెను. భోజనానంతరము సులభ మోక్షధర్మవిషయమై రాజా పరీక్షప్రశ్నల లైచెను. కాని యామె సంశయము నీజకపోవుటచే నీతడు ముక్తుఁడా? కాఁదా? యని యనుమానించి నిజ యోగబలముచే రాజమస్మి, ముతేతెను. అప్పుడు రాజిట్లుపలికెను.

“ఓపూజ్యదేవి! నీకేమి యాటవాడుమంటివి? నీజనకమూర్తై వసరిభార్యవు? అడుగుకుండ నితయుల జాతి, మత, విద్య, ఆయువులు గ్రహించుట సులభైతరము. ఎచ్చటనుండి వచ్చుమంటివి? ఎచ్చటికేగుమంటివి? నాపరిచయముగూడ వెలంగించుమంటివి వినుము. నేను రాజ్యమదముక్తుడను. నీతో నేను చైరాగ్య ధర్మశోనర్పదలమమంటిరి. ఈజుయమై నిన్నుబ్రక్షింప నెవ్వరును నమర్థులరేదు. పరమబుద్ధిమంతుడను పంచఖినివిఖ్యాడను. ఆతడు నాశంకలవన్నింటినిబోగొల్పెను. నేను యోగపాంశ్యకాస్త్రములందు పారంగ తుడను. మోక్షకర్మ, ఉపాసన; జ్ఞానములు మూడుసాధనముల నే నెఱుంగుదును. పంచఖినుహాత్ముడు చామర్యాప్య మిచ్చటనేజటిసిరి. వారు నాకు యోగవిద్యనలవడలేసిరి. కాని రాజ్యమువిసర్జింపుమని నా రాజ్యాపించియుండలేదు. వారు మోక్షమునకై విస్మామకర్మల నోసర్పమునీయె చెప్పియుండిరి. యోగముచే జ్ఞానసులవదును. జ్ఞానముచే పఖిలముఖిముఖియైయు జరుగును. నా కిజ్ఞానమే దోహదనది. ఈసంపారదీవితిము వలన నాకు కొంచెమిచ్చి ప్రియ్యకొనుటజరుగదు. తడుపల్లదిన ధూమిపై నీజము లెట్లువాటుకొనునో యట్లే మనులాలకశోకృత్తి జరుగుచున్నది. గురూపదేశముగా వాసనారూపమైన నీజమును వశించుకేసినది. అందుచే రానికే మెలకొదైన బయలుదేలుదు, ముఖిదుఃఖములు నామనస్సునకు సమానములు. ఒకడు నాయొక్కసానముపై భంధనము, రెండవకరముపై వగ్నిబూసిన నీరెందుకర్మలును నాకు సమానములే. నాకు మృత్తిక, శిల, మువ్వము సమానములు. సంబంధములన్నిటినివిడచి నేను రాజ్యమొనర్చుచున్నాను. కనుక నేను త్రిదండసవ్యామలలో శ్రేష్ఠుడను. కాస్త్రముందు జ్ఞానము, ఉపాసన, కర్మ యివియూడును వీటిని తెలియవలయుచున్నవి. మహాత్ముడయిన పంచఖిందు నాకు కర్మలవలన మంచితగునో దానికై చింతించరాదనియు; కర్మలప్రయోజన మున్నను లేకున్నను వాటినిత్యశంపరాదనియు శిక్షనోసంగియుండెను. ఇటువంటివృత్తి గ్రహించువాడు యత్నము, నియమము, కామము, ద్వేషము, పరిగ్రహము, మానము, దంభము, స్నేహము మొదలైన విషయముల

వద్ది లేని సమానబుద్ధిలో జూడవలెను. కమయవస్త్రములు ధరించుట, వసవయెవరించుకొనుట, దండ కమండలంబుదాల్చుట మొదలైన కార్యములవద్ది లేని నేను బాహ్యదిహ్నములని తలంచుచున్నాను. నాయాలోచన ప్రకారమిదియేమియు దూక్షి హేతువులకావు. ముక్తివస్త్రధార్యము, వస్త్రధారణము ముఖ్యమని నేను తలంచును. నేను జ్ఞానమునే యావశ్యకమని తలంచును. ఇందుచేతనే ధన్యము, అర్థము, కామము, రాజ్యవైధి వము మొదలైన బంధనములతో గూర్చుబడినను నేను ముక్తుడను. వాగ్దేబంధనములేదు. స్వహయావబంధనముచే గట్టుబడిన రాజ్యవైధివశ్యమును నేను బాధిమేహిని పరుమహర్షిని నివర్త్యగభ్యుత్థముచే భేదించితిని. అయినను నేనీవిధముగ జీవన్ముక్తుడను. మరియు యోగప్రభావములేవని నమ్ము గాంధీ నాకమంచాదరభావముల్పన్నమగుచున్నది. ఓభిక్షుకా! నీసుందరత్వము, అవధియునివృద్ధి యోగప్రభావాన్ని ముఖ్యము నీయందు సవ్యాసంబుడైన యిది, వియధూర్త్యచయములు వృష్టముగ గామించుచున్నవి. ఇది నాకాశ్చర్య కాణమగుచున్నది. నీవు కపటముగ మెలగుచుంటివని నాకనుమానముగ నున్నది. నీజెందుకెట్లుంటివి? నీ నిదరుగ జాలకుంటివి. నీవిష్టదీపవ్యుత్తర్యము విదవాదకుండుమని నే సలహా చెప్పుచున్నాను. నీ ప్రత్యేయదాల్చి నీవు జనకుడూ ముక్తుడో కాడో గ్రహించి నిశ్చయించివట్లు తోచుచున్నది. నీయాంతరంగికమైన యుద్దేశ్యమేమి? నీయాగమవకారణము, నీజాతియు, నీయధ్యయనాది సంగతులు యావత్తునెఱింగింపుము."

ఈరాజాక్షేపములు ముంధకమునంతయు కట్టకునిపించలేదు. జనకుడడిగిన సంగతులన్నిటికి విస్తారపూర్వకమును జవాబుసంగెను.

మొదట రాజానకు వాణి యెన్ని విధములుగనుండవలయునో, వాణిలోచన రెండవసూక్తులచేతని సమానిష్టములైయున్ననో యెరింగించి మఱియు విట్లుచలిశెను:

"వాణిని దూషించెడునోషములు తోవ్విడియించును. బుద్ధిని దూషించెడునోషములును తోవ్విడియించును. ఈవదు పెద్దవిడినోషములు లేనిచే దీనికి విచారితమైన యష్టాదశప్రకారగుణాయితమునువాణిని "వాక్య" మందురు. విచారితైయనివాక్యము "మహేష్వర్ణవాక్య" మందురు. విశేషార్థ విచారితవాక్యముల "సఖిష్టార్థవాక్యము" లందురు. ప్రకంఠకోపర్ణ విశ్లేషణముగల వాక్యములను "వ్యాయవృత్తివాక్యము" లందురు. సంక్షేపముగలిగియు వాక్యములను "సంక్షేపవాక్యము" లందురు. శ్లేషము, సామ్యము, కాంతి, ఓజస్సు, (ఆర్ద్రవము,) స్పష్టపాఠిత్యము, ఉపాదృత్యము, రీతి, గతి, ఈయైదివిదిగుణముల గలిగిన వాక్యముల "గోమలవాక్యము" లందురు. దీనికి విచారితముగ వట్టుగుణవిరహిత వాక్యముల "సక్షేపగుణవాక్యము" లనియు "సకోమలవాక్యము" లనియు చెప్పుదురు. సంరేహ ముత్పత్తి కాని వాక్యముల "సంసంధిగవాక్యము" లందురు. బుద్ధివోషములందు కామము, క్రోధము, భయము, లోభము, సమ్రత, గర్వము, లజ్జ, దయ, మానము, మొదలయినవాటిని లెక్కించి మరియు నిట్లునియె.

"ఈతోవ్విడి బుద్ధివోషములతో నే నెప్పుడునుమాట్లాడను. రాజా! అత్యుపచారములందు పేదమునుడే కుండ నెడకు మాట్లాడుచుండునో వానినే నిజమయినవక్తగా నెరుంగవలయును. రస, జలదీయపుల వ్యభావముచే పరస్పరము కలిసికొనునట్లు ప్రాణులకీరములు కలుసుకొనును. ఇందుచే కీరీరముకంటె భిన్నముగ నాత్మతో శబ్ద, స్వర్ణ, రూప, రస, గంధములను పంచేంద్రియములు కలిసికొనును.

నీవు సన్నెవరని యడిగితివి. కాని యీ ప్రశ్నచ్యుత్తరము. ఎందుకనగా లక్ష్మి, కామముసంయోగముచేత నేనును అడచేతనసంయోగముచే దయారయుతిని. ఇందులో నీవు అడప్రశ్నచ్యుత్తరమునో నీయందున్న అడయే (అచేతనము) నాయందునున్నది. సముదాయప్రశ్నమడిగిననో నీయందున్న సముదాయమే నాయందునునున్నది. అందుచే నీప్రశ్నచ్యుత్తరము. ఇంద్రియములగురించి యెవ్వడు సడుగడు. నీవెవరవు? శ్రేణులు లేన్న గాంధీ జాలవు. శ్రేణులును లేన్న వినజాలవు. ఈవిధముగ నింద్రియములుగూడ నొకటి రెండవదానిని నెరుగజాలవు.

ఇతరవస్తువులకంటె నెట్లు కూర్చుకాంతికాదననే యట్లే యుద్ధయములకూడ వ్యవహారప్రకారము జేయుటకై చలువలి ఇతరనుగ మాత్ర్యకమగుచున్నది. జ్ఞానేంద్రియములైదును గర్భేంద్రియములైదును, గాక చదుకొకండలది "సవస్సు" ఉన్నది. దానివలన మనుజుడయి మంచిచెడ్డ చాలోచించుచుండును. మంచిచెడ్డ పది "బుద్ధి". దానివలన తెలియదగిన విషయములు తెలియుదు శంకాదిచారణమగుచున్నది. చిదమాదవనుగము "సత్వము". దానివలన మనుష్యుడెంతవరకు సత్యనుగముకలవాడో తెలియుచున్నది. చదుచాల్చునుగ "మలంకారము". దానివలన ప్రాణి నేనుకర్తవని యెప్పుకొనుచున్నాడు, ఇది నాదికాదను భావముజేయుచున్నది చదు నైదవనుగము. చదువాఱునుగ "మదిత్య". చదు నేడవనుగము "ప్రకృతి". చదు నెదిమిదవనుగము. "వ్యక్తి". సుఖదుఃఖముల, వృద్ధత్య మరగత్యముల, లాభహానిల, ప్రియాప్రియముల మిలితయోగము, పండ్లొప్పువననుగము. తరువాత "కాల" మను నేడుగలది ఇరువదవనుగము. దానివలన ప్రాణిమాత్రుని యుత్పత్తిసంహారములగుచున్నవి. ఈవిధముగ నిరువదేడునుగములు చెప్పుటచుచున్నవి. వాటియందు విధి, వీర్య, జలములను గుణములను మూటిని గణుత్తుచో ముప్పుదినుగములగుచున్నవి. ఎక్కడ నీయపుదినుగములు కలుగునో ఆజీ "శరీర" నామమును జేయుచున్నది. ఓరాశీంద్రా! ఏత్యక్తప్రకృతి యీకళలనుంచి వ్యక్తమైయున్నదో అదే నేను. నీవు నితరశరీరభారముగూడ పదియే. కనుక నీవపరది ప్రశ్న చేయు నావశ్యకతలేదు. శ్రీగర్భమందు చిందఃస్థావరమై, దానితో ప్రాంతంభమై, వీర్యదుధరములనుండి యుత్పన్నములైన యుగళులను పిండమిలని చెప్పుదురు. ఈపిండములనుండి బుద్ధువదులుత్పన్నములగును. తద్బుద్ధువదునుండి స్రుద్ధును, స్రుద్ధునుండి భిన్నభిన్నాంగములు, పక్షములు, శోమములుత్పత్తియగును. వసమాసానంతరము కుశుత్పత్నముగును. అప్పుడు తన వామమువలె రూపును నేర్చును. దాని యెట్టునివ్రేళ్ళనుగాంచి "కుమారు" పండురు. పనుమును ననుసరించి లాల్యావస్థనుచున్నది. కానిఆది తిరుగరాజులను, దానితరువాత యువావస్థయు, వసంతరమున వృద్ధావస్థయు బ్రాప్తింపుచున్నవి. క్రమక్రమముగ మొదటియవస్థ వాళనమగుచున్నది. కాని తిరుగరాజు, ఆనంతరమున శరీరమునకుగల పదునాఱుకళలు పరివర్తనమగుచున్నవి. కాని యిర్వంతనూక్తిమైన పగుటచే నీవేధ మెవ్వరికి తెలియవడదు. నూతవాళ్ళమెలుల స్వానిరేయనపుడు ప్రతినియువముందు దిన పాపమును మాటిపోవుచున్నదో యటులే యీశరీరము ప్రతినియువము మాటిపోవుచున్నది. ఆంజరమి తెల్లప్పుడేగతియే అరుగుచున్నది. నీవు నన్ను ఎవరవు? ఎవరునుండి వచ్చితివి? అది అడిగితివి, అది వ్యర్థమగుచున్నది. నీవేదకారముగ నీవిషయమై నీయాత్మనుగాంచబాలుయంటివో అటులే ఇతరులవిషయమై ఇతరులయాత్మ నెందుకు గాంచబాలవు? మైఖిల? "ఇదివాది" "ఇదివాదికాదు" అను బగడమునుండి యెవ్వడు ముక్తుడగునో దానికి "నీవపరవు? ఎవరివాపవు" అను మాటలడుగుటలే ప్రయోజనమేమి?"

ఈవిధముగ మలభ తత్వజ్ఞాపములనేకములు చెప్పి చనమని ప్రభు, విచారములనన్నిటిని చోలంగజేయు. మఱియున్నిట్లుచెప్పెను:

"మోక్షమార్గము చాలకష్టము. గృహస్థాశ్రమముందు ముక్తిగాంచుట దుర్లభము. ఇందువలె సన్యాసమే సర్వశ్రేష్ఠము. బారికి నేను బ్రాహ్మణ, చైత్యపిలములలో బుట్టియుండలేదు. సూద్రపిలములో జన్మించియుండలేదు. నీసూతీయమైన కుత్రియవంశజను. నేను వ్రష్టురాలమకాను గాన వాయుత్పత్తి శుద్ధమై పది. "ప్రభాను"డను ప్రసిద్ధరాజుని తమరెఱింగియేయుండురు. ఆకులముందే రాజవస్తుయ్యెను. వాహుర్వజాలు చాలయ్యెను లోనర్పియుండెరి. వాకనురూపనరుడు లభించకపోవుటచే నేను బ్రహ్మచారినినైతిని. ఇందుచే మోక్షధర్మమునందు ప్రవృత్తిని, పాదుకతముదాల్చి యెంటరిగ నీ పుణ్యయంతియు దిరుగుమంటిని. నాయం దేవిధమైన కపటములేదు. నే నితరుల ధనమాకించును. నేను నాధర్మముమీదనే దృఢురాలనై యుం

దును. ఓరాహా! నేను పాపశ్రీలపై నీరు రాలును. నేనానాచింపకుండ, తెలివితాపకుండ నేమియు ప్రసంగింపను. నీ ప్రశంస నేను చాలమందిని, నీ మోక్షనింజంధమైన విచారములన్నియు శ్రమపూర్ణమును పాపపాటుతో నుండెనని యిప్పుడు తెలిసికొంటిని. అందుచే నీ విచారములన్నిటిని గ్రహించి నా విచారములను నీ ప్రైచకటించి నిన్ను యోగ్యమార్గముపైగొలిపి నే నిటకువడుదలెదలెను. నావక్షమును నమస్కరించి ఇతరులపక్షమును ఖండించి చక్షుపాతమును కార్యమొనరింపరాదేను. నీ మేలుకొలుకే వచ్చితిని. అందుచే తేవస్త్వపురాలను. ఇందుచే నాకు నీయుచుచేదావశ్యకతయేమి? ఏపురుషుడు తనలాభమునకై నాచరివాదరూపమైన చరిత్రము మొనర్చుడో వాడే ముత్తడు. కాని నీవు నీవక్షమును నిజమొనర్చుకొనుటకు నాచరివాదముల జేయుచున్నావు. ఇందుచే నీవు ముక్తుడవుకావు. ఇందుచేత నీవు నావాక్యముల నాదనము చేయును."

సులభ ఈ ప్రకారము జనమనికి దర్శింపజేస మొనర్చుచు శోకరాత్రి యటవసింది మఱువాడు జనమని పెలత్తగైకొని బతులుజేసిపోయెను.

జనకమహారాజుపంజీ పరమహ్మనితో కామ్రుములలో గూఢరత్నవర్షయందు బోట్లాడుట సామాన్య విషయముకాదు. మహాభారతములోని శాంతిపర్వమందుగల జనకమలభాసంవాదమంతయు పాఠయోగ్యమైనది. ఇందుచే నీ ప్రాచీనాచార్యులకుల గంభీరవిద్యుత్తత సోదరీమణులకు సులభముగజీహ్వాను.

భారతదేశకార్యవిషయములలో సులభపంజీ వేదాంతజ్ఞులరియు ప్రశంసార్హము.

ఆత్మబలము

గుంటూరు వేంకటేశాస్త్రి గారు

ఈసమస్తానీతిల మిప్పుడె ఘోర నిలిషహత్వలవించిన నిండుగాక: నాకు నలుసంత పిటికితసంబులేదు నామనోగతపథమున నడతునేను. ఏమహాశక్తియుపును నాప్రాదయభావములకుకారణము; అద్దియే పూర్ణసిద్ధి కలుగజేయునునాకు నిక్కముప్రపూత భావములు కార్యరూపము బడయుటెంత?

ఈమహాకార్యమున ప్రాణమిప్పుడెవీడ నేనుసంసిద్ధుడను నాకు దానగల్గు ఫలితమేమెందు ఈభూతపంచకమున నిత్యతనుదాల్చి పనిచేసి నెగడుటకటి. ఏను కీర్త్యవశీర్థుల కేకరీతి స్వాగతమొనర్తు నీలోకసంతతియెడ; నీయొనర్చుప్రయత్న మనింద్యమునుచు స్వాగతమొనంగు నాకదే వ్యర్థమూర్తి!

తగదువగఁజెంద నీపాదదాసికొరకు

దివాకర్ల వేంకటాచార్యుని గారు

నవ్వెద నొకమారు నాలోనదలవంచి నీచిత్రచర్యలన్నియుఁదలంచి కనులఁగాల్పలుగట్ట మనవియోగమున కోవకయేడ్చెద నొక్కసారి ఒకయప్పు డెదుట నీవున్నట్లుభావించి కపిడిరగా బయల్కొనితిను

నింతకనుఁడనైతి వేరొకోయని చిత్రముడికింపఁదిట్టెద నొక్కమారు. మరలివచ్చుట కింకను మాయదైవ మననుకూలుఁడెకాఁబోలు నాత్మనాథ! అడిగితివిగానఁ దెల్పితి సంతెకాని తగదువగఁజెంద నీపాదదాసికొరకు.

విధి వ్రాత

మల్కాల నేంకటేశ్వగిరి రావు గారు

అది ఒకదివ్యరాజసాధాంతర్గతభాగము. అచట నౌకమేఖాబల్ల, అది గజదంతనిర్మితంబయి ధవళకాంతులీనుచున్నది. బల్లపై రంగురంగుల బొమ్మల వరుస. ఎదుటనౌక సవవయోవిలాసిని.

ఆమె బొమ్మలనలంకరించి వికసితవదనమున మురియుచున్నది. ఆహా! వికసితవదనమున విసుగుజనించినది. విసుగులో వెంగలితనము. వెంగలితనమున వింతచేష్టలు. హరిణీచూడ్కులవలె చంచలములగుచూడ్కులు. బొమ్మలనువీడి చటుక్కునలేచి ఒడలియాభరణములనుబెజ్జికి నలుదిశలకు విసరివేసినది. కురులు విరియబోసినది. తిలకముచెరిగినది. వలువలనుత్యజించి తునుకతునుకలుగఁజల్చి యందొక పెద్దతునుకధరించినది. రాకొమారిత రాకాసియై దర్శిద్రురాలివలె నౌక గాజాపాత్ర హస్తమునఁబట్టి “అమ్మా! విచ్చము. విచ్చము. దిక్కులేనివక్షిని” అని దీనత్యమున ప్రతిబొమ్మను యాచింపమొదలిడినది.

నిర్జీవములగు ప్రతిమలకడనుండి యెట్టి ప్రత్యుత్తరమునుబడయక “అయ్యో! నాకర్మమిట్లుకాలినది. లేనియెడల మీరు నన్నాదరింపరా!” అని నేలఁజూలి ఉన్మాదినివలె రోదనమునేయుచు నిటునటు దొరలుచుండెను. కొండొకతడవునకు మరలలేచి ముందు నిలుపుటద్దములోఁ దనవికృతాకారమునుగని విస్మితురాలయి “అక్కటా! ఏమి యీభిక్షుకేవేసము? యీవిచ్చపాత్ర! ఏవ్వరును జూచియుండదుకదా!” అని లజ్జచెంది కళవళపాటులో మంచినవస్త్రములనుధరించి, కిరోదములను జక్కఁజేసి, తిలకమునుదిద్ది, యచటశయ్యపై నాసినయై, తన కట్టి దుర్గతియేలకలుగవలెనని యాలోచించుచుండ దనయంతర్వాసే

“నీజనకుఁడు నేను నిన్నెచ్చటకుఁబోవలదని శాసించియుండలేదా! నీకు విచ్చమెత్తుయోగముకలదని యెఱింగి నీవు వీధినిబడి యాచింపకుండ నిన్నిట్లున ర్చెను” అని నుడివినట్లయెను.

“ఆహా! రారాజులకైన విధివ్రాతదప్పింప నెవరిశక్యము?” అని యామె యచోటువీడెను.

ప్రేమ సమాధి

వేంకటకాళిదాసకవులు

[తైలసమాధి. మహ్నా శిథిలాకామతి. అతని చిలాచగీతములు స్వర్గమును, భూమిని ఒక్కముడిలో బంధించివైచినవి. త్రోవల్లోకమున కతనిగీతదరంపర పుష్పశ్రీశి. మక్కయైన తన తెచ్చెలికొర కతఁ డున్మాదతపస్వియైవాఁడు. ఆయనది కతనిప్రేమైకహృదయము కావ్వంబలిగాఁ గరఁగిపారవడి.]

ప్రేమసమాధిలోఁ బలుకఁంచెను నీయెడ నన్ను; నాటియా
 శామధురక్షణమ్ములకె చాచితి నాహృదయమ్మునెల్ల;—మ
 ల్లీమప్యగప్రసూనము మలీమనమై వసివాల్లువారు నీ
 యామిని వేళలన్ వెదకులాడెద నీ యెటనున్న కోసమో.
 మనమనసుల్ సుమప్రణయమాధురి మూఁగతవంపుఁగోర్కె మం
 తనముల నామకొన్నవి మిథస్సురితస్మితకాంతి; నీ కనుం
 గొసల వెలింగిపోయిన నిసూధరహస్పృతి లోకమందె చు
 క్కనయి దెసల్ దెసల్ కలయఁగాంచెద నీకయి వేయిగన్నులన్.
 వందనచారిజాతిమమనస్సిత్తకాంతుల వెల్లిపోవు నా
 యందపుఁజిన్ని చుక్క! లయలా! యిట దూరపుఁబల్కరింతకై
 తుండునుకల్ వడున్ మనసు తుంపెనలారు, భరింపలేనియీ
 డెందమునందు నేను నివిషీకృతముర్ గభితాశ్రుమాలికల్.
 ఇన్ని మెరుపులుమెరయు నీ చిన్ని మొయిలు
 తునుక కురియలేజేమొక్క చినుకునై న;
 ఏకభావమె రగులు నాహృదయమందుఁ
 బాడము నేటికొ బాహ్మంబువులు తడఁబడి.
 నీవు నభావభమ్మున జనించితి చక్కని చిన్నిచుక్కనై,
 నావిరిదోటకున్ దెరిచినావు వెలుంగులద్రావర; మీపువం
 దావులలోన నన్ విలిచినావు స్వరంగణచాళినుండి; నా
 కై విరియించినా వమ్మతహాసము నన్నొక చుక్కఁ జేయుచున్.

గృహకృత్యములోని లేయని తేర జెప్పవచ్చున లేదు. అట్టిపాకము జేయుటయందుగూడ సంస్కారణమావశ్యకము; అపారమునుస్వీకరించుట ఆరోగ్యముగాఁబ్రదికియుండుటకుగాని దుచికోఁజుకూడదుగా! మన మనకృతరకములు మనముభుజించు వాహారమునుబట్టియే యుండును: దాని వాహార మట్టిక పులను వృద్ధిజేయు పాత్రికాహారమై యుండువలయును. ఇచ్చటి మనస్త్రిలు రుచియే ప్రధానముగ జేసుకొని వాచావిధమైన యవారోగ్యకరములగు వ్యంజనములతోను, పలురకములగు పంటకములను, శీత గాయలను తియ్యరుచేయును బహుధనమును, కాలమును వ్యయపజుచుచున్నారు. వారికి నవాజమును పాత్రికాహారము బలకరము, వారోగ్యదాయకమని తెలియదు. స్త్రీలకు అహారపాశుకవ్యయమునెల్ల కర్షియకమునుజ్ఞానమును వారు సంపాదించి ప్రయత్న పడవలయును.

స్త్రీలు తమవికాంతిసమయములలో వృథాకాలయాపనముజేయక నూలునువడకుదుండువలయును. వ్యవసాయము బ్రధానవృత్తిగాగల మనభారతదేశమందు పూర్వము రాట్నములు మగ్గములు ఉపవృత్తిగనుండి ప్రజాపాపమును జేయుచుండిరి. మరియు పెట్టిఅదాయములేనిప్రజలకు వాదాయముకల్పించునది రాట్నమే. ముప్పుదినుమాడుకొట్ట భారతీయులకు గడుపునిండ నన్నమిమనజ్జీరాట్నము ప్రభుత్వమువారు పచ్చినపిమ్మట మూలబడినట్లు ఒప్పుకొనక తప్పదుగా? స్త్రీలు తమకుటుంబముకొఱ కాహారవస్తువులను పాకముజేసి భర్తకును విద్వలకును ఇహునటుల వారికోఁజు వస్త్రములనుగూడ తామేతియ్యరుచేయవలయును. మనము ప్రాణసంరక్షణమునకు పాకముజేసినయన్నమును కొనితెచ్చుకొనముగదా! అటులజేయుట హేయకృత్యము. అటులనే మానసంరక్షణమునకు గూడ వస్త్రములను విశేషములనుండి కొనితెచ్చుకొనుట హేయకృత్యమేయగును. స్త్రీ క్రమపద్ధతిని నూలువడకైన సంవత్సరకాలములో తమకుటుంబమునకువలయు నిరాడంబరమగు దుస్తులను తియ్యరుచేయగలుగును.

మట్టుపనిగూడ పైయంకములో సంతర్కృతమైనదే. తాముజేయు వస్త్రములను దుస్తులుగా తియ్యరు జేయుటకు వారుమట్టుపనిగూడ జేర్చవలయును.

ఇక నమగృహమును విద్వలును ఆరోగ్యపద్ధతిని చరితుఁడ్రముగానుండుకొనటకు తగుపాశుకవ్యయము గూడ స్త్రీలకుండవలయును. ఏగృహమున స్త్రీలు విద్యావకులుగనుండుకో యట్టిగృహములు చెల్లెలతోను, చట్లతోను, భార్యతోను నిండియుండువా? అట్టివారివిద్వలు మరీనముగను, యవారోగ్యముగనుండురా? స్త్రీలు కొందఱు విద్యలేనికతమున జేగదా తమ పిల్లలచేతుల బురస్కరించుకొని తమవిద్వల భాగయారోగ్యము వాలో చించక వారములలికి రావుకొనుటకై వాచావిధములను మిశ్రయింపును, పంటకములను తిరమిదిమించుదురు? వారు తమవిద్వల యారోగ్యమును కోరకుండుట కోచనియము.

స్త్రీలు యాశ్వరీవిషయకజ్ఞానముకొఱకు సదాప్రయత్న పడవలయును. భగవంతుడు సర్వవ్యాపియని చెలిసి వారాధించు విద్యావకులగు స్త్రీలు ఆమోదయోజమగు పరంజీవంటివారు. సామాన్యముగా స్త్రీలలో రైవధక్షికలవారున్నారు. అట్టిది మతవిరహితమగు మూఢభక్తి. పార్శ్వమగువాచారముగాదు. అట్టివారు సదా ఆదాయమునకుమీచి ధనమును సందికేళ్ళియనినోములకును, ప్రతియులకును వ్యయపజుచుండుదురు. ఎచ్చట విద్యావకులగు స్త్రీలుండురో నచ్చటజరుగు వివాహములు, పండ్లగలు మొదలగు నుత్సవములు నిరాడంబరముగ నుండును. ఆచ్చట భవత్యయము చాలమితముగ నుండెను. అట్టిస్త్రీల జీవనము జీవము నిరాడంబరమగు సత్యజీవనము.

సామాన్యముగా నగులిన స్త్రీలకెక్కుడుప్రీతి. అట్టిది వారి యవాగరికసూచకమే. అట్టివోట వారి విద్యాసూక్ష్మతయే ప్రబలకారణము. విద్యలేనికతమున జేగదా మనకన్యలు వివాహములలో నువర్ణముజే తోలుకోవరించుట? వారు నుగుణసంపత్తిగలవనిని వరించ నుచిపోవుచున్నారు. స్వగ్గ మోహమునవారు వివాహ

మొలలో తగవులుగూడ పెట్టుకొనుచున్నారు. స్వర్ణమోహమున నేగడా యశోవదానామలు విచ్చిన్నములు గూడవగుట తటస్థమిదా? అట్టిస్త్రీలేగదా తిలుచు తమధర్మలనగలగొనుట వీరియందును? అట్టివారే గదా తమకగ్గ నాతికములకు రంగ్రములు బొడిపించి కాయశ్లేశమునైన సహించురుగాని తామనుకొను సౌందర్యమును పోనిచ్చగించరు? ఇంతకంటే నజ్ఞానము చేరుండువా? విద్వత్సేవనముద్దియ భూషణముల విచ్చగించువా? సహజ సౌందర్యమునే యపేక్షించును. ఆశ్రమవాసియగు శకుంతల సౌందర్యపరికాదని యెవరనగలరు? మరి ప్రత్యేకులవడలి భూషణముల వతిహేయముగా జూచుననుటకు: భాగవతమున—కనకవతిపురమున నొక్క ధరామరుని కన్యకారత్నంబుగలదు. ఆవ్యధూతిలకము రత్న సమేతంబులగు కంకణంబులుధరియించి బంధు బసంబులకు ధరమాహ్లాదంబుగా నన్నంబు గావించుకొనుట కాలిండులంబులు దంచగా నపుడు ముసలగహణ భారంబున కంకణంబులతిరావంబుగా ప్రాయముండ నప్పురమవతిత్రత వండుల కసహ్యపడి యన్నియుడులిచె. కనుక నోభారతసతీరత్నములారా! షడ్వత్సర్య సంవత్సరలస్త్రీలు భగవదాయత్రైత్యంబున ప్రసన్న చిత్తై తృప్తములగు నలంకారములను అనిత్యంబులుగా దలంతురా?!

స్త్రీలు విద్యావతులగుదురని నిచ్చలు గృహకృత్యములను సమర్థతతో క్రమపద్ధతిని నిర్వహించుకొనుచు వగల్గెల్లకష్టపడివచ్చిన తమధర్మలకు విరోధముగలిగించుపిషయములను మృదుమధురముగా ముచ్చటించుచు వారి క్రమ నివారణజేయుదురు. ఎంతటి పరీత్యము! విద్యలేనికతిమున నేగదా స్త్రీలు పాపావ్యముగా స్వప్రయోజనా వదులై గృహమున తోడివారిదుఃఖములను వెలునుకొనలేక ఆత్మజ్ఞానసూక్ష్మతై వాలిలేక వారిదుఃఖములను వారిం చికపోవుటయేగాక, వారెంతసేపు విచారించినను తమకు నగలులేవనియు, వస్త్రములులేవనియు తిలపోయు చుండురు? అట్టివారేగదా స్వాతంత్ర్యములేమింటేసి తమమాటచెల్లనపుడు తిలుచుకొగముల నెవమున బురుషుల నొడబడి నిష్టరమును సాధించుచుండురు? అట్టివారియెదుటనే గదా పురుషులు పొందిత్యమునందెంత ప్రజ్ఞ గలవారై బయటభూజ్ఞులగు పరిగణించుదురున్నను యిలుచేరగనే వోరత్రతేక వర్తించుచుండురు? మరియు నట్టిస్త్రీలేగదా బాల్యవివాహదేవత వారాధింతురు. విద్యావతులగు తల్లులు తమబిడ్డల మానసికశారీరకశక్తు లనుగాపాడుచు ప్రేమించుదురు. అట్టిదే నిలమగ్నప్రేమ. తల్లులు తమమచ్చటను పురస్కరించుకొనిగదా తమపనిచాలికల మెడలకు బంధరాకులను గట్టబెట్టుచున్నారే? మరియు వారి యకాలపంతానములకు స్వాగత మిచ్చుచున్నారు. ఇట్టి వనేకములగు సాంఘికదురాచారములకు స్త్రీవిద్యాకూన్యతయే మూలకారణము. బాలు రకువలె చాలికలకుగూడ విద్యనభ్యసించజేయవలయును. మరియు బురుషులవలె చాలికలకు నయమనవచ్చునటులు వారి వివాహములగూర్చి తల పెట్టుగూడదు. వివాహమయినతరువాత గూడ భర్తభార్యకు క్రమపద్ధతిని విద్య నేర్పవలయును. విద్యావంతుడగు బురుషునకును, విద్యావిహీనురాలగు స్త్రీకిని తుచ్చమగు నింద్రయముఖవిష యములందు దప్ప మహోక్తిపూర్వమగు నీశ్వర సేవయందెంతమాత్ర మైక్యముండదు: గృహస్థునకు నీశ్వర సేవయే పరమధర్మము: గృహిణులను తేలుట్టుట నట్టిధర్మవృద్ధికొనుటగదా?

ఉద్బోధన

సామ వేదం జాననీ రామ శర్మ గారు

“కారెనుపూడిపట్టణముఖంబున వైరులతో, బెనంగగాఁ
తేరెనుతండ్రి, ఇంతమదిఁజేయపుయోచన, వైరిమీరనం
హారపరాక్రమక్రమవిహారనిబద్ధప్రాదంతరుండనై
పోరునకేగగన్ బిరుదుపోటుమగండనఁ బెల్లుకె నడిన్.

అనలగామరాజు తనయంతప్రభుం డీకలేడేటంచు గ
ర్యానను కన్నుఁగానక పరాభవమొంచక సీదుతండ్రితోఁ
బూనెరణమ్ము. నీవీకనుబోయి సహాయమొనర్చుమో ప్రతా
పానలయు క్త! వైరినిచయమ్మును భస్మ మొనర్చివేచుకన్.

తాతయుఁడండ్రీయున్ బహువిధమ్ములఁ గీరితిఁగాంచియుంట, నీ
చేతకు లోకమెల్ల తనచిత్తములో వ్యధనొందునట్టి యీ
నీతికిదూరచూతనపు నీవుధరించిమనంగనల? కో
పాతిశయమ్ముపూని, రణమందున నిల్వము ఖడ్గపాణినై.

కరిగిపోసిన శౌర్యంపుఖని యతఁడు
బ్రహ్మనాయఁడు వైరులపాలిమ్మత్తు
వతనికొమరుండ వీవాఁకరుగకున్న
సహితగణమెల్ల తలఁచి బిట్టపహసించు.

ఓరతిరాజరూప! మనమూరకభోగములందుఁజొన్ని స్వే
చ్ఛారహితప్రవృత్తి మరుశాసనతీవ్రతకోడి, వంశపుం
గారవమెల్ల నేటఁబడఁగా నిట జాగొనరింతువేల? సం
హారమొనర్చి శత్రుల మహద్వ్యళముం గడియింపుమెల్లెడన్.

బ్రతికినరెండునాళ్లు నవవాదుధరించక, పౌరుషంబు, న
స్మృతియును జ్ఞానముంగలుగుమాడ్కి. మనస్వలె, లేదయేని, జ
విరముకు స్వస్తిచెప్పవలె, వీరునిలక్షణమిద్ది, ఆత్మ నీ
గతిఁడలపోసి చేయఁదగుకర్తమునెన్నుము వీరపుంగవా!

ఎత్తిసనీకృపాణమున కేర్పడఁగా రుధిరప్రవంతి ప్రో
న్మత్తగజద్విషన్నికరమూరణముం బానరించి, శీఘ్రమే
వత్తువు ప్రాణనాథ! కరవాలమిదే గయికోమ్ము కూడ తో
డై తువు పో జయంగనను దేజమునల్లడలంచు నింపుచున్.

నీటిటమంచిచెడ్డలను నేర్వగనాదునో ఉగ్రుబాలతో
మీకులసాములెల్లరును మ్రొంగిరి శౌర్యరసము జ్ఞాపి
వాకోనియుంటినిట్లు, రణవర్తిశౌర్యరస్సెకయుక్తనా
థా! కమలామనోహరుఁడు తా విజయమ్మునఁగూర్చివేచుకన్.”

(తన సౌందర్యరసానగాహనమున సంగతప్రసక్తి ముంచిన బాలచంద్రుని వీరవారి మాంచాలయద్దము
నకుఁ (చేరేచుచున్నమాటలు.)

విధి

ఆకాశమునిండ కాలుమబ్బులు కమ్మివేసి
నవి. తుపానుగాలి తీవ్రముగ విసరుచు భయముకలి
గించుచున్నది. సముద్రపు కెరటాలు మహాభయం
కరముగాలేచి గర్జించుచు నురుగులుగ్రక్కుచు
ఒడ్డును వేగముగా కొట్టుచున్నవి. ఇట్టిసమయమున
సముద్రముమీద ప్రయాణము ప్రాణమునకు
మోసమే. సాహసించిపోయిన చావవలసివచ్చును.
నేటికి ఈకొండమీదనే కాలముగడుపుదును.

వేటకుపోదమన్నను ఈదారి మిగుల ఇరు
కటమైనది. అడవిలో ప్రవేశించిన కటికచీకటియే
కదా. ఏచెట్టునీడ ఏచిఱుతడంకనో, ఏపొదల
చాటున ఏసింహపుష్పిల్లలాడుచుండునో! వేటకుకూడ
తగినసమయముకాదిది.

ఆకాశమున మబ్బుతెరవిడిపోయి, సము
ద్రముశాంతపడి, వాయువు నమ్మదిగావీచునప్పుడు
అపాయములేకుండపోవచ్చును.

ఈకొండ మిక్కిలి ఎత్తయినది. కెరటాలు
ఇంతవఱకురాలేవు. తుపాను తగ్గువఱకు నేను ఇక్కడ
సురక్షితముగానుండవచ్చును.

సముద్రముమీద ప్రయాణమైపోయిన
జనులు నిరపాయముగా తిరిగివచ్చిరి. తెప్పమీద
చేవలనుపట్టుటకుపోయినపల్లెవాడును కుశలముగా
మరలివచ్చెను. పెరడవిలోనికి నేటాడుటకుపోయిన
బోయవాడును సంతోషముతో వచ్చివేసెను. మెట్ట
మీదను కట్టినపట్టణమే భూమికంపింపగా క్రిందికి
పోరగిలెను.

రచయిత

కల్యాణసింగ్ గారు

జయలక్ష్మి దిన చర్య

కాళహస్తి సావయ్య దేవరగారు

ప్రత్యూషకాలమందమలయవాయువు చల్లచల్లగావీచు జయలక్ష్మిని మేలుకొల్పెను. లేచి కాల కృత్యములుదీర్చుకొని, కుంకుమతలకము పెట్టుకొని, భవభవస్త్రిములుధరించి, గృహకృత్యములుదీర్చి మొదలిడెను. ముమ్మందు కల్లాపుజల్లి ముగ్గులుపెట్టెను. ఇంతలో విడ్డలులేచిరి. వారందరికి ముఖమ్రక్షణగావించి, స్నానముచేయించి, కుండ్రమైన వస్త్రములుకట్టించి, పంటకాలకేగి, భర్తకు కాఫీఆలవాటుగాన, కాఫీ, ఉప్పాలు తయారుగావించి, ఆలవామైన పెద్దకుమారుడు ప్రభాకరునకు, రెండవవాడు సుబ్బరాయునకు కాఫీ పుష్పాలుపెట్టి బడికిఅంపివేసెను. పిమ్మట ఒక పెద్దగ్లాసుతో కాఫీయు పెరటిలోయున్న అరిటాకు కోసికెచ్చి, జలముచే కుండ్రపరచి, అందు ఉప్పాయించి, వసారాలో ఒకకుర్చియందు అసీనుడైయున్న భర్త కడకేలేంచి ముందిడెను. పిమ్మట భర్తతో 'యేనుండి? మీకుతీతము హెచ్చించెదరు అనిచెప్పెరు. యింకను తేయలేదా?' యనిప్రశ్నించెను. భర్తయగు మాధవరావు చేయుచున్న పని వాడలనుంచి 'దే'ను ప్రయోధికారికి వాయందు ఆమితాదురాగముగలదు. ఈనెలలో తీవ్రదనవికెప్పివాడు' అనెను.

జయలక్ష్మి 'చూడండి, చూడండి కాఫీ చల్లారిపోతుండము తీసుకొండి' యని మరల పంటకాలకేగి తనకుమార్తె సరళకు కాఫీ మున్నగునవియిచ్చి కొంత తానుతీసుకొనెను. తరువాత భర్తకడకేలేంచి యీ పూట యేమార పండమంటారండి యనిఅడిగెను. మాధవరావు వపుయ నీకు నచ్చినమారపండుము అని బట్టలు ధరించి అభీనుకు వెళ్ళుచుండెను. నిన్న మీరు చాలాఆలస్యముగావచ్చెరు. ఈరోజున త్వరగారావలయు నుమండియని నెమ్మదిగాఅనెను జయలక్ష్మి. అలాగుననేయని తలఁజువుచు పెదలిపోయెను భర్త. మరల జయలక్ష్మి తనకుమార్తెతో పంటకాలకేగి మధ్యాహ్నపాకములు తయారుగావించుండెను. భర్తకు చిక్కుడుకాయలన్న మహాయుష్టును. పెరటిలోనికికెళ్ళి కొన్నిచిక్కుడుకాయలు కోసికొనిరమ్ము అని సరళనుపంపెను. సరళజని అఘోటకువలయు చిక్కుడుకాయలకోసికెచ్చి జననికిచ్చెను. చిక్కుడుకాయలు, ములక్కాడలు తరిగి కాకములు తయారుగావించెను. పెద్ద కుమారుడగు ప్రభాకరునకు కందివప్పుయనిన యిష్టమని కందివప్పు తయారుగావించెను, ఇంతలో బడికినుండి పిల్లలేలేంచిరి. కళకళమంటు గృహమున్నది. కొంతపడికి మాధవరావు అభీనునుండివచ్చెను. జయలక్ష్మి భర్తకు పిల్లలకు నరేపారివడ్డించెను. భర్తకు చిక్కుడుగింజలు దేరి వడ్డించెను. అనికొని సుబ్బరాయుడు ఆ ఆ వాన్నకు ఎక్కువగింజలు వడ్డించేపు అని అనెను. కాదురా యవయనిన వారికీవ్వును. నీకు కెపుయొక్కున వడ్డించెదనులే యని సమాధానముచెప్పినను వినినవాడు కాదు. వాన్నయొక్కువేటి వాకు అన్నీ పెట్టితేగాని నేను భోజనముచేయను అనెను. మాధవరావు సుబ్బరాయుని గడుసుదనమునకు చిరువపునవపున తనకువడ్డించినవాటిలో కొన్ని సుబ్బరాయునకిచ్చెను. మట్టిగ యీవేళ గొల్లది మంచిదియిచ్చినదికాదండి యనుచు అందు నిమ్మకాయలరసంపిండుచు మహాత్ముడు నిమ్మకాయలను చాలాప్రేమిస్తాడు అంటు ఆచల్లని ఆమృతముగామాన్చి అందరకువడ్డించెను. తృప్తిగాఘటించి మాధవరావు అభీనుకుపెదలిపోయెను. పిల్లలు బడికికెళ్ళిరి. చిన్నపిల్లవానికి నిద్రవచ్చుటచే నతనిని పరువుపై పరుండబెట్టి కూతురును తానును భోజనముతీసి కొంతసేపు పరుండెదమని వసారలోచాడతైచి పరుండబోయి గంపంతపని యంటనుండ పోమరిపోతువోలెపరుండుట యేమనిఅనుకొని కూతురు సాయమున కొంతనగపిండి విసిరి అభీనులో అలసి పనితీసినవృద్ధ భర్తకు ఫలహారముతీయుతలంపుతో త్వరితగమనమున కొన్నివడలు తయారుగావించెను. సాయంకాలము నాలుగవది. పిల్లలు బడినుండియేలేంచివారు. వారికికొన్ని పెట్టి భర్తకుకొన్నితీసి నీళ్ళముతీసి భర్తకారకు ఎరురుకాచుచుండెను. వీధిలో సుబ్బరాయుడు తనయీడుపిల్లలను తేరదీసి

అపిధిలోనున్న పెద్దమాలమును తిరుగజోయటకు ప్రయత్నించుచుండెను. ఇంతలో అతని చిన్నపొదకుడు ఆరేండ్లుబాలుడు ఆమాలముపైకుర్చుండెను. ఇతరబాలులెంత కెప్పినను లేవలేదు. ఈవిశేషములన్నియు చక్కయిలని తలపోయుతెమ్మునిగాంచి ఉన్నదై సుబ్బారాయుడు వెంటనే దిగవరాచేదాముని గద్దించెను. ఆ బాలుడు ఆమాలముమీదనే కొంతదూరముజరిగి కూర్చుండెను. సుబ్బారాయుడు ఇతరబాలులయెదుట తన పెద్దతనము గవ్వకుద నూలముతిరుగజోయమనెను. మాలముపైకుర్చున్న బాలుడు దిగలేనంతతక్కువగా రహించుకొనిపోయెను. అంతబాలుడు తమకక్షికొని ఆమాలమును తిరుగజోసిరి. మాలముదొడ్లిపోయెను. బాలుడుతనకకుటదెను. తోడనేలేచి యేడుస్తూ గృహమునుప్రవేశించెను. జయలక్ష్మి భర్తకొర కెదురుజూచుచుండెను. ఇంతలో యారోదనధ్వనిని విధివ్యారముచెంతకు వచ్చెను. జరిగినవంతయు వదిలి తెలుసుకొనెను. సుబ్బారాయుడు వచ్చటనేయుండుటచే బాలుడునంతయు తల్లికిచెప్పెను. జయలక్ష్మి సుబ్బారాయునిపిట్టించి యిది నిజమేనామని యడిగెను. ఆకొంటిపిల్లవాడు కాదమ్మ మేమాడుకొనుచుండ మామధ్యకువచ్చి మాతాటచెరిపి పైగామాలముమీదనుండి మామీదకు దుమికి వడెను అని అవ్వతమాడెను. వీరివ్యవహారములని సుబ్బారాయుని మాటలందు వచ్చుకములేక బాలుని మాటలందు వచ్చుకమున్నదని గ్రహించి యిద్దరిని లోనికితీసుకువెళ్ళి బాలునికి రెండువడలు సుబ్బారాయునికి ఒకవడయునిచ్చి సుబ్బారాయునితో ఎన్నడు అవ్వతమాడవద్దు. అవ్వతమాడిన కష్టములపాలయ్యెదవు అని బుల్లెగించెను. ఇంతలో మాధవరావు గృహముప్రవేశించెను. సరళ పాదప్రక్షాలనకై నీర్పిచ్చెను. పాద ప్రక్షాలనగాదించుకొని వసరాలోఉన్న నొకకుప్పిపై అబ్బాయును విట్టాయునిదురుచు కూర్చుండెను. చిన్న బాలుడు "నాన్నా! నాన్నా!" యని చెంతకులేరేడు. జయలక్ష్మి లోనికిగిరి భర్తకు ఫలహారముదెచ్చి ముంది డెను. అచ్చటనేయున్న నొకచిన్నబల్లపై నావీనులైన మాధవరావు ఫలహారముగాంచి ఓహో! యారోజన క్రొత్తరకమువందేనేమని తనుట ప్రారంభించెను. ఇంతలో సుబ్బారాయు డెచ్చటనుండియు వచ్చెనువచ్చి నాన్న, అమ్మవాకు చాలాతక్కువచెట్టెను అనెను. ఆ నీకు తక్కువపెట్టెనాయని నవ్వుచు వానికొకటి యిచ్చెను. ఇదివినుచుండిన జయలక్ష్మి యేమిరా! అల్లరిపిల్లవాడు, నీకు నేను తక్కువపెట్టివానా యని దగ్గరకులేరదీసి బుగ్గలునులిమెను. ప్రభాకరుడు యేవోపుస్తకములు వదులుకొనుచు ఒకయెడకుర్చుండెను. సరళ జనకుడు సంపాదించినకదా మనమింత తనువది యని అనుకొను స్వభావముగలబాలిక. సుగములకుచ్చి. ఎల్లప్పుడు జననికేదోదై యింటివనులయందు కొంతభాగము నిర్వర్తించెడిది. వన్నుండేంద్రబాలిక. నావల గదిలో తమ్ములచొక్కాలు కుట్టుచుండెను. మార్యభగవాను డస్త్రాదికేసముండెను. ఆసమయమున ఆగది యందు మాధవరావు జయలక్ష్మి మాత్రముండిరి. వారిల్లు సంభాషించవోడంగిరి.

జ—వీమండీ! అమ్మయికి వివాహవంతును పైబడుచుండెను. వివాహప్రయత్నము నేయరేమండి?

మా—అప్పుడే తొందరయి? చూడు. చిన్నతనములో వివాహమునీపించునలన బాలితిరుగువు లేంద యండిరో! పాపము వారిగతియేమియొగదా? మనమ్మాయికి రజస్వలానంతర వివాహముగావించెదము. దైవము న్నాడు. వాని కెప్పుడుదోచిన అప్పుడే జరుగును. తొందరయేమి?

జ—వీమండీ! దైవమందురేమి? మనము కార్యమందునిగతున్న దైవమువచ్చిచేయువా?

మా—ఓపిచ్చిదాన! మనపూర్వజన్మాద్ధిరభ్రుగ్భాషకర్మలకే దైవమనినామును. అది మానవుల మంచి చెడ్డలకు, సుఖదుఃఖములకు, అదృష్టదుగదృష్టములకు గారణము. బండివక్రమునలె కర్మబద్ధుడైన ప్రాణియు, పూర్వకర్మవాసననుబట్టి ఒకప్పుడత్యున్నతస్థితిని, మరియొక్కప్పుడు నీచస్థితినిగాంచును. మనకు తెలియ కుండగనే దైవ ముచ్చసీవస్థితులను దెచ్చిపెట్టుచుండును. మనగృహమునగల పంజరములోఉన్నచిలుక మన

పెట్టుపోతలనులోనై చూచుచుండువట్లు దైవముగల్గింపుచున్న సుఖదుఃఖములకు, హృదయభూర్యకముగా తీసుకొని ఆనుభవించవలెను. తప్పిండుకొన మనకక్యముగాదు.

మ—విజయవందీ. దైవముపై భారముచేస్తూ మనప్రయత్నముండవలయును, కాదండీ.

మా—దొను. నిజమే.

ఇంతలో సంతోషకట్లు అయిదుకొనకొచ్చెను. జయలక్ష్మి పిలికతో లాంఛనమువెలిగించమని కెప్పి పంట కాలగేసి భోజనపదార్థములన్నియు నొకగంటకాలములో తయారుగావించెను. చాలును అమ్మా! అన్నము పెట్టవేయని తల్లిచెంతకుతేరదు. వెంటనే బాటరకువడ్డించి చిన్నపిల్లచానికి అన్నముతీసిపించి పరుండచెట్టెను. పిమ్మట భర్తకు, మాకుఁను భోజనమువడ్డించి తమ యంతరిని పంటగృహమున అన్నియు చక్కచెట్టుకొని రాగి చెంబుతో జలముతీసికొని తమలపాకులపెట్టెతో శయ్యాగారమున ప్రవేశించెను. మాధవరావు యేవో అక్కిను కాగితములు వ్రాసికొనుచుండెను. జయలక్ష్మి నొకబల్లపైకూర్చుండి తమలపాకులకు సున్నమువ్రాయుచుండెను. మాధవరావు పనిముగించి భార్యచేయుపనివిజాచి చిమనగవుమోమున నంతురింప మంచిసిరుసుకొడిగెను. వెంటనే జయలక్ష్మి నీటిచెంబునిచ్చి విడియములు చేతికొందిచ్చెను. అది మాధవరావు నములుచు మనప్రభాకరుని హ్యూల్ పైకలవరికు చదివించవలయునన్నాడు. జయలక్ష్మి వాడేలాగును చదువుతాడుగాని మన సుబ్బారాయణుడుమాత్రము లోక్తిగా బుడవాడగుచున్నాడండీ అనెను. దొను లోక్తిగా బుడవవునన్నాడు. ఇక బాగ్రత్తగాఉండవలెను అని ఆతడు జయలక్ష్మికరముగ్రహించి “జయలక్ష్మి” నుని డిరుగొనెను, ఏమండీ అట్లుయకొన్నా రేమీ? నెనేమైన తప్పొవర్చేవా? లేక గృహపరిపాలనయందు లోపమున్న ఊహించవలెను అనెను. అమాటయిది మాధవరావు నవ్వుచు మేమియిలోపములేదు. సీతంతియు క్రమశాలిని నేను భార్యగాబడయభాగ్యము చేకూర్చినంతకులకు భగవంతునికు నాకృతజ్ఞతాపండువములర్పించుచున్నాను. అది ఆమెను ప్రేరితో నెమ్మదిగాకొట్టెను. ఇట్లు జయలక్ష్మి దినములు హాయిగా జగ్గలుచుచుండెను.

హృదయనైవేద్యము

శ్రీమతి పి. సీతారామమ్మగారు

శా. శ్రీసీతాసతి యంకసీమవరలన్, సింహాసనస్థుండవై

భాసిల్లన్, భరతాదిసోదరులు కొవ్వన్, చామరచ్చల్రముల్

వాసింగై కొని, చెంత పావని పదాబ్జాలెంబువట్టంగ, సం

లోసంబొప్ప, బిగంబునోము, నినుగొల్తున్ రామచంద్రప్రభూ!

మ. నను నీభక్తవదాబ్జరేణువను, దీక్షిక్ వ్యాధిసంధన్నగా

నొసరింపందగునయ్య, నేనుచవు భక్త్యోపాసనాగీతముల్

విని నీకెప్పుడుకాదో, నాహృదయనైవేద్యంబు, వాక్సప్పికా

ర్చనమున్ హృద్యముగావొ తెల్పుము, రమేళా! రామచంద్రప్రభూ!

మ. పదముల్ నీకు ప్రదక్షిణంబునొసరింపన్, హస్తముల్ మంగళా

స్పదమో నీపదమంట, జహ్వా నిను సంప్రార్థించ, గన్నుల్ నినున్

ముదియొందం గనజాలకున్నను మనమ్మున్ సత్కృష్టన్ నావశం

పదముండెనెతి వలెచాలు నిక దేవా! రామచంద్రప్రభూ!

పతిభక్తియే విశ్వపతిభక్తి

శ్రీమతి వా. సరస్వతి గారు

పతిసలిపెడు పతిభక్తియే విశ్వపతిభక్తి ప్రథమసూపాసము. నరుడు తాను విశ్వమును దాటిపోనలయుననిన, యతడు సర్వోత్తమమనియును, సర్వకరుణామూర్తియు అగు భగవంతునివైపునకు దృష్టిమరలింది వానిపాదములను యాశ్రయింపవలయును. భక్తితత్వముచే తానునులుపుగా భగవంతుని దరిచేరుచున్నాడు. అట్లే పతియు తాను భగవంతునిచేరవలయునన్న ప్రప్రథమమున పతియందు భక్తినిలిపి పతియే భగవంతుని భిన్నరూపమని తలంచి పతియందు భక్తిగలదై యుండవలెను. భక్తుడు భగవంతునియందు లీనముగాకున్న యతనికి భగవద్భక్తి యలవడలేదనియర్థము. భక్తిచే భక్తుడు భగవంతునియందు లీనమగునట్లు పతిభక్తిచే సతి పతియందు లీనమగుచున్నది. భక్తుడు తన స్వాస్థ్యమును భగవంతునిచరణములకు సమర్పింపవలయును. ఇది సతియొక్క పతిభక్తి, భక్తుని భగవద్భక్తిలో గప్పట్టుచున్నది. పతియే భగవంతుడనిదలచి వానిలో భక్తిద్వారా లీనమగుటకు నెంచుటచే సతి పవిత్రత తెందుచున్నది.

పతిభక్తి లేకపోయినయెడల వేయియవవాసములుచేసినను, లక్షవ్రతములుచేసినను, కోటికీర్తనాశ్రుతువేచించినను పుణ్యలోకములుగలుగు కల్ల. పతిభక్తిగలిగియున్న పై జెప్పిన వానిలో నొకటేనియులేక పుణ్యలోకప్రాప్తిగలుగును. కావున సతులకెల్లరకు పతిభక్తి ముఖ్యమైనది. ఈపతిభక్తి నిశ్చలమైనదిగానున్న, నిజమైనదిగానున్న, మనస్థూరియైనదిగానున్న యుండవలయును. ఈభక్తి ఫలాపేక్షతోకూడియుండరాదు. భర్తప్రయోజనకారుడై, ధనార్జనపరుడై యున్నప్పుడు లేనిపోని విషయములుజూపుట భక్తిగాదు. ధనమునుగూర్చి భగవంతునికి యనేకులు ప్రేమ, భక్తి, వినయ, గౌరవములను జూపుచున్నారు. అవి వానివ్యక్తికి సంబంధించినవికావు. అవి వానిధనమునకు సంబంధించినవి. నిజమైనభక్తి యట్లుండరాదు. అది నిజమైనభక్తిగాదు. భక్తిప్రేమలకు పాత్రుడగునంతకు హీనస్థితియందున్నను, వానిప్రేమకు వానికి భక్తిప్రేమలంజూపవలయును. తండ్రియొక్కనుపాలింప రాముడడవులపాలెనను, సీతకు రామునియందుగల భక్తిప్రేమలకు ఏమాత్రము భంగముగలుగలేదు. కావున నిజమైనపతిభక్తి యట్లుండవలయును. సీతకు రామునియందు భక్తిప్రేమలు గలయట్లే, పతిభక్తిప్రేమలు గలిగియున్నస్త్రీలను యార్యసంఘమున పెక్కుండగాంచనగును. రాధయొక్కపతిప్రేమయే భగవత్ప్రేమరూపమున పరిణమించినది. పతిభక్తిచే పెక్కుండు అర్యసతులు పెక్కువిచిత్రమైన ఘనకార్యములనుచేసిరి. పావిత్రి పతిభక్తిచే యమునిజయించి మృతుడైన పతిని బ్రదికింపగలిగినది. అనసూయ తన్నుపరిక్షింపవచ్చిన త్రిమూర్తులను బాలురుగాజేయగలిగినది. చూచితిరా పతిభక్తిలో ఎట్టిమాహాత్మ్యమున్నదో! కావున పతిభక్తివలన భగవంతుని కడుసులుపుగాచేరగలరు.

లోకములో సతియైజన్మించినందుకు పతిభక్తియే తారకము. సంసారసాగరమును తరించవలయునన్న పడతికి పతిభక్తియే నావ. విషయసౌఖ్యపితృచములను దరుమవలయునన్న సతికి తనపతి నామమంత్రమే ముఖ్యము. కలుమాంధకారముల నణగించుటకు పతిభక్తియే దివ్యమైనకాటుక. పతిజీవయాత్రకు పతిభక్తియే రాజబాట. సతి పుణ్యలోకముచేరవలయునన్న పతిభక్తియే ముఖ్యసాధనము. అత్రిముని తనసతియైన యనసూయ కీక్రిందినీతివాక్యము లుపదేశించెను:

గీ. “సక్కులబాడైన, మిగులదుర్బాకుడైన, రూపవంతుడైన, కురూపియైన,
భూతదయుడైన, పతినిరుపేదయైన, నీశ్వరుడు కాంతకృతుడు ప్రాశస్త్యుడై.”

గీ. “పతియే దైవముగాను, పతిపాదతీర్థవేదవమే సంతతము తనజీవనరూప
ధవునిచింతవమే పరమమంత్రంబుగాగ కాంత తనలోకయాత్రను గడుపవలయు.”

ఇకను విధవయైన యార్యసతివిషయమేమనిన. వైధవ్యమొందిన యార్యసతికి జగత్పతియే పతి. కావున యామెకు పతిభక్తియు, దాంపత్యప్రేమయు సహజముగా భగవద్భక్తిగా మారును. దైవమే తనచిత్రేకునిగాదలంచి యతనినే ప్రణయభాజనునిగానెంచి, సేవించుచు సతీధర్మమాచరింతురు. భగవంతునే పతిగా మదినిల్పి యార్యసంఘపుకట్టుబాటలను గీతినీతులనతిక్రమింపక సువాసిరుల (సేరటాండు) విధంబున పతిభక్తిసలుపుచు, తద్వారా దైవభక్తిసభ్యసించుదురు. ఇట్టివారు తాముయు తీర్థలగుటయేగాక లోకములోని నారీమణులకు మార్గదర్శకులగుచున్నారు. పతి పరలోకమునకరిగినపిదప దేవుడే పతియనితలంతురు. కావున పతిలేనివారు జగత్పతినే పతిగాతలంపనగు.

కావున పతిభక్తియే జగత్పతిభక్తి తొలిమొట్టు.

ఉదయము

౧

మేల్మొరంగులచీరలు మేసదాల్చి
ప్రాగ్దిశాంగన దనరెను ప్రభలతోడ
లోకరక్షకుడైన ప్రభాకరునకు
స్వాగతముకొనగుచున్నట్టి చందమొప్పు.

౨

అరుణరుచులతోడ నరుగోదయంబయ్యె
జ్ఞానసూర్యుడొప్పు గగనమందు

శ్రీచుతి చేవుల పల్లె సత్యవతస్తుగాదు

నిద్రజెందనేల నిన్ను నీవు మఱచి
వేగమేలుకొనవె వెట్టిమనస!

౩

మేలుకొ జీవమా! వేగ మేలుకొనవె
లంధకారములోబడి యడలనేల
దివ్యజ్యోతియె యాత్మయైదేజరిల్ల
మఱచినిద్రించెదేలకో మహిమదప్పి.

ఎవరిని మెచ్చుకొందురు?

చిరుమామిళ్ల శివరామకృష్ణప్రసాదుగారు

○

“లోకం అతిచెడ్డది. తమకు ఎట్టిసంబంధములేదని విషయాలలోకూడా లేనిపోనితోకట్టం కలుగజేసుకొని అమానుషులగు మానవుల భావికొన్నిత్యానికి అడ్డులేని బేదుర్లనులు లోకంలోఉన్నాయి. భాగ్యవంతులు తమకు లొంగిఉండే బీదలను పెక్కువిధముల చరిచోసంపాటుచేస్తారు. అదేమి అన్యాయమోగాని పరాశ్రయడు ఎంత బీదవాడీకైనా అభిమానమును గల్పించియున్నాడు. అభిమానమును చంపుకోని, పొట్టుకూటికి ధనికులజేమటలనుపడుతూ లోలోపలకుమిలి కుప్పిపోతున్నార లోకంలో ఎంతోమందిబీదలు. ధనికులేమిజేసినా లోకం చూట్లాడదు. కులటనుతీసుకొనివచ్చి ధనికుడు గృహంలోఉందినా స్వయంపదంవల్లజరిగిన క్రొత్తతీరువివాహమని లోకం సమర్థిస్తుంది; కవులు పుష్పాలతో పోగిడేస్తారు. గర్భదర్శినుడు మనపార ఒకయువతిని ప్రేమించి సైకమనదధతని వివాహమాడదలచినపుడు, ఆకపరయాన్ని విమర్శించి వారిపై సెందలుగల్పించి వారిసౌఖ్యానికి విఘాతముగలిగిస్తారు. లోకులు...అన్నీ చూస్తూనేఉన్నాడు పరాశ్రయడు; ఆయన పాపాలకడ బ్రతుకు చెక్కబోతున్నాడేభాగ్యం కలిగిలేదా” అని తనలోతాను వినుకుచెంది కుప్పిలో చాలిపోయినాడు గోపాలరావు. పృథ్వీయంలో దుఃఖవాచానలము చెలరేగినతరువాత ఎంతధీరుడైనా అనమరుడైనోతాడు. ధనికులనే పోటుపాటులు పడటంకంటే ఏదీమోతాని ఈలోకంపదలి చెక్కటమే సర్వోత్కృష్టమైనపని.

గోపాలరావు విద్యాధికుడు. అతనిపృథ్వీయ మెంత నిర్మలమో—అతని పదనమంత సుందరము. వత్సరమునకు ఐదారుపందలు రూపిగల ఆస్తికలవాడు. అతనికి చిన్నతనమండే వివాహమైనది; భార్యకీరు పతుక.

చిన్నతనమండే వివాహంచేస్తే చెప్పినట్లుంటారు, పెద్దవాండలయినట్లయితే తమకు నచ్చినట్లునే తెచ్చుంటారనే అభిప్రాయంవలననే మనహిందువులలో కాల్యవివాహాలు అభివృద్ధిలోనికి వచ్చినవని ప్రతీతి. గోపాలరావు తల్లిదండ్రు లట్టిఅభిప్రాయము కలిగియున్నవారు కాకపోయినా తమకుట్టవానికి పడేంద్లకే పెండ్లిచేశారు. వేడు నిజంగా విరాళిస్తే గోపాలరావుపృథ్వీయంలో పతుకకు తావులేదు. అపృథ్వీయము నాక్రమించియున్నది నేరొకనది—ఆమె శ్రీలత. చిన్నతనంలో ఒకేచోటలో చదువుకొని, ఒకేచోట ఆడుకొని, ప్రతిబోమ్మలపెండ్లిలో గోపాలరావు పెండ్లిమమాయని తండ్రిగా శ్రీలత తల్లిగాఉండి, పసితనమునుండి ఒకరినొకరు ప్రేమిస్తూ, తమకీరతమంతా ఒకేచోట వారు గడుపదలచిరి. కాని సరిగా జ్ఞానంకలుగకభూర్వమే, గోపాలరావు పతుకకు ధర్మగామరిపోయినాడు. అది యొకబోమ్మలపెండ్లి ఆమకున్నాయ శ్రీలతాగోపాలరావులు. ఆపెండ్లిలోనా శ్రీలత కేరంటమునకువచ్చి, గోపాలరావు పతుకతో బంతులాడుతుంటే ముసిముసి నవ్వులతో చూచినది...ముందేమిరానున్నరో గ్రహించలే దాచికిరూ.

నేడు గోపాలరావు ఇరువదివత్సరముల యువకుడు; శ్రీలత పదునెనిమిదివత్సరముల యువది. అజ్ఞానములో తాముండగా జరిగిన పొరపాటు ఇప్పుడు గ్రహించారాయనవీయువకులు. చిన్నవాటనుండి పెరిగి పెనైచుకొనియున్న ప్రేమలతకుత్రెంచి శ్రీలతను నిరాకరింపవాసానింపలేదు గోపాలుడు. తల్లిని, తండ్రిని పదలి కాపురమునకువచ్చిన భార్యయగు పతుకను పదనలేదు గోపాలుడు. ఒకటి ఆలభ్యము—నేరొకటి ఆయోభ్యము.

శ్రీలలితకన్యాయో సంబంధములు వచ్చినవి—ఆమె పెడమొగము ద్రవ్యమని. శ్రీలలిత వివాహవిషయము లందు స్వారసంశ్రయములేదు. పరుడు కుంటివాడైనను, సుద్ధివాడైనను, చెడుత్రువర్తనగలవాడైనను బాలికను ప్రశ్నించక తమకిష్టమెంతోనే పెండ్లి చేయు అలవాటింకను మనయందంతరింపకుండుట హాస్యాస్పదము. పెండ్లి ముచ్చటపడ నే పెల్లమందిరేవా? అంటారుగాని పిల్లవాడిగంగతి కనుగొనరు. ఇట్టిచక్షుపాతమే మన దేశకల్యాణ మునకు, సంఘాభ్యుదయమునకు వేరుపురుగు. కొంచెము చదువుకొనినవారుగనుక శ్రీలలితయొక్క తల్లిదండ్రులు ఆమెను ఈవిషయంలో శ్రమపెట్టలేదు; ఆమెకువచ్చుచే వివాహించేయవలెపెట్టలేదు. తల్లిదండ్రులయొక్క విద్యుత్తదర్శముదియేకదా!

దినములుగడచినవి. మాసములు సంవత్సరములు గడచినవి. శ్రీలలిత వివాహమాడలేదు. గోపాలరావు వకుళను పెండ్లాడియుండి మరల వివాహమెట్లుచేసుకొనవని ఆమె కమమానములేకపోలేదు, కాని ఆమె తన హృదయమును మార్చుకొనలేకపోయెను...తాను వకుళను వివాహమాడియుండి మరల శ్రీలలితపెట్టు వివాహ మాడగలవనే అనుమానము గోపాలరావునకు లేకపోలేదు, కాని అతడు తనహృదయమును మార్చుకొనలేక పోయెను...గోపాలరావునకు శ్రీలలితయందేమిగుల ప్రేమగలదని వకుళ గ్రహించకపోలేదు కాని ఆమె తన హృదయమునందలిఅశను మార్చుకొనలేకపోయెను. విద్యాగంధమెరిగినవారగుటచే వీరితల్లిదండ్రు లీవిషయము నం దెట్టిచోక్యమును కలుగజేసికొని యుండలేదు. లోకముమాత్రము ఈవిషయమెట్లు పరిణమించుచోయని బాగ్రత్తగావేచియున్నది. పొట్టపూటిక గోపాలరావు ఒకబాగీరుదాసుకడ నుమస్తాపనికిచేరాడు. అప్పుడే ఆబాగీరుదాసు ఈవిషయాన్ని సరించి గోపాలరావుతో అవరానిమాటలన్నాడు. ఆగ్రామములో చాలామంది గోపాలరావును పెక్కిరించారు. 'వీర్రుతుకున కొకభార్యచాలు' అన్నారని కొందరు. 'ప్రేమచేరుతెట్టి కను పించిన నులట పల్లకట్టుకుంటాడు' అన్నారని మూఁగులుకొందరు. 'లోనవెలుగుచున్న పవిత్రచగయ తోర్చిని హృదయందీర్చి, ఎల్లాలోకానికి చూపించగలను; తనకు సంబంధములేకపోయినా ఈపాపిష్టిలోకము అవరాని వినరానిమాటలనుచున్నది.' అని తనలోతానే దిగులుపడిపోయినాడు గోపాలరావు.

ఇంతలో ఇగోపాలరావుగ్రామము వచ్చినది. కౌరతనమువారు ప్రతిగ్రామమునందు విచారించి పైనికులను చేర్చుకుంటున్నారు. సమయమువచ్చినదని ఎవరిలో తెచ్చుకుండా గోపాలరావు వేపలో చేరి యుద్ధానికి వెళ్ళాడు.

మరునాడు గోపాలరావుచేసినవనికి అందరు అశ్వర్యపోయినారు. వకుళ స్మృతితప్పిచడిపోయినది. శ్రీలలిత జీవించునను ఆశలేదు.

2

కాలం పడిగా గడచిపోవుచున్నది. గోపాలరావునెక్కిపోయి చూడువత్సరాలు గాతినవి. యుద్ధము పరిసమాప్తమైనది కాని అతడు తిరిగిరా లేదు. యుద్ధంలో చనిపోయినాడని వర్తంత్రులనిపోయినది. అతని తల్లి మంచముపట్టి కొడుకును తలచుకుంటూ ప్రాణాలువిడచినది. తండ్రి యిల్లుతాళంవైచి కొంతసాము తీసుకొని కుడూరుని కనుగొనివస్తాననిచెప్పి వీడ్చివాడిలాగా దేశమునంటుపడ్డాడు.

3

అప్పుడే నూర్సుడు కూర్చుకనుమలనుండి తొంగిచూస్తున్నాడు. తెలివట్టుచీర ధరించి, చేతపట్టుకు పట్టుకొని దేవాలయపుసోపానములనెక్కుచున్నది శ్రీలలిత. వాడిపోయిన చెక్కులు ఎట్లుబడియున్న కన్నులు, పాలిపోయినముఖము—ఆమె లోకదేవత రూపుదాల్చినది. ఆమె దేవాలయముకేగి దేవికి నమస్కరించి తేచు

‘కళ్యాణ సుందర్’ అనుభవజ్ఞుల కృష్ణపాత్రధరించిన
మాస్టర్ మోదక్

‘శ్యామసుందర్’ అనుభిల్లిన రాధపాత్రధరించిన
సిన్ మానటి శాంతిలక్ష్మి

నంతలో తటాకున పెద్దనున్న మంత్రాలహారము లేనిపోయినది. ఆమె హృదయము చివుక్కుమన్నది—జను దిరిగి చెడలిపోయినది.

పదినిమిసములు గడచినది. దేవాలయములోనికి వరుస ప్రవేశించినది. మూడుసంవత్సరముల క్రింద ముడివైచియుంచిన తేజములు—కల్యాణశక్తి మైయున్న దేహము—ప్రపంచమణివందలి దుఃఖములయొక్క ఆమె యందే నిలచియున్నది. దేవాలయములోనికి చేరిన నీలాజనమునగ పశ్చిమున కర్పూరము వెలిగించినది. చేయిచారి పశ్చిముక్రింద బడినది. కనులవెంట నీరుతిరిగినది—వెంటనే చెడలిపోయినది.

౪

“అకనుపించు రాచిత్యైకదత్తనున్న మతములో కూర్చునియున్న యోగికి మనవశోధ రహితకలుగ్నయి నుమా!” అని నీలాజితపులో నీళ్లుయించుమంటూ అన్నది ఒకయెల్లవాగ. “నేనుసరిగా చూడలేదమ్మా!” అంటూ జవాబు చెప్పింది తల్లిలో పూలునడరించుకుంటూ చేరొకవనిత.

అప్పుడే ఈసంగతి పోరంతా పొక్కిపోయింది. మతంవద్ద జమలు గుంపులు గుంపులుగా మూగారు. మతము వెలువలిథాగంలో ఒకయోగి థ్యావంలో కన్నులుమాసికొనియున్నాడు. చుట్టూ ఎంతవచ్చుడోమన్నా అతడు కనులువిప్పలేదు. ఎన్నోగంటలవరకు చేచియుండి తుదకు విసిగిపోయి అందరు వెలిపోయినారు. కొందరు నోచాలరావుకావన్నార, కొందరు జొనన్నార.

చీకటిపడినది. యోగిఇంకా జపముముగించలేదు. అప్పుడప్పుడు రాచిత్యైకమండి రాచితడుమన్న పండు టాకుచప్పుడతచ్చు, అంతా నిశ్శబ్దముగా చేయున్నది. ఇంతలో ఆమతమునందొకమూల మెల్లగా గాలాలచప్పుడు వివచ్చినది—అకటికచీకటిలో శ్రీలత మతములోనికివచ్చినది. యోగినినిమిసించి, నమస్కరించి నుడి నైపుక కొంచెముదూరముగా నిలిచినది. యోగి కన్నులువిప్పలేదు. వివయమువల్లివరయ మెల్లగా శ్రీలత “వృద్ధయోగ్యరా! చిన్నవాటనుండి తమ్మిదైవముగా నమ్మియుండి నేటివరకు అన్యునిలక్షయనొల్లక తమకై చేచియున్నదానీ శ్రీలత తమదర్శనమునకై వచ్చినది.....”అమె ఇంతమియో చెప్పకత్సినది కాని దుఃఖ మాపు కొనలేకపోయెను. యోగి ఏమియుమాటాడలేదు. తుదకు కన్నులనైవవిప్పలేదు. రాశ్రీలతండుగంటలైనది. చెంతనున్న శ్రీకానమన వక్కలకూరతచ్చ మరెట్టికల్లము వినవచ్చుటలేదు. మెల్లగా మెట్టెలచప్పుడు మతమున వినిపించెను. ఆయంధకారమున వరుసలోనికివచ్చినది. యోగికి నమస్కరించి ఎడమభాగమున నిలచినది. ఎదుటనిలచియున్న శ్రీలతమ ఆమె చూడనేలేదు. శ్రీలత వరుసగా చూడలేదు. ఇటుపురకన్నులు యోగి చైపువకేరిగియున్నది. కొంతనేపువకు వరుస “తమరాకకై నిరంతరముచేచియున్నదానీ, వివాహమున.తాము భార్యగాబడనీన కాంత—నకుళ తమ్ముడభించవచ్చినది.”అని మెల్లగాబల్లెను. యోగిపట్టి ప్రశస్తిత్తరము జొసరియుండలేదు. వరుసశ్రీలతలల్ల నిలచియుండిరి. అప్పుడే తెల్లవారవచ్చుటచే కొంతదడవువకు వారు చెడలిపోయిరి.

మఱువాడు పురజమలెప్పటివలె గుంపులుగుంపులుగా యోగికడకు వచ్చియుండిరి. యోగికన్నులు విప్పనేలేదు; సమర్పించిన ఫలములనైన పుచ్చుకొనలేదు. మరల విమగుచెంది వారందరు చెడలిపోయిరి.

చీకటిపడినంతనే శ్రీలత యోగికడకేగినది; ఎప్పటిస్థలమున మాటాడక నిలచినది. ఒకగంటగడచినంతనే వరుస ప్రవేశించినది. ఈజనము శ్రీలత వరుసనుగుర్తించి చిరునవ్వువవ్వినది; వరుసశ్రీలతను గుర్తించి కనులతో నమస్కరించినది.

దాదాపు రాత్రి పదిగంటలు దాటివది. ఎల్లెడనిశ్శబ్దము—యోగి ఒక్కసారికన్నులను విప్పినాడు. మరల వెంటనే ధ్యానమున మునిగినాడు. రెండుగంటలు దాటివది; పక్షికాశ్రీలత లక్ష్మీ నిలచియున్నారు. ఇంతలో యోగి కన్నులు విప్పి శ్రీలతను గాంచి నాడు—తలద్రిప్పి పక్షిని చూచినాడు. మరలనిశ్శబ్దము. కొంత రేడవునకు యోగి మెల్లగా “నాశ్వాసయ మిప్పుడు శ్రామచందముననున్నది. ఒకభాగమునుండి కొంతతీసివో” రెండవభాగము క్రింగిపోవును. రెంటిని సమస్థితియందుంచుటకు పాపిష్టిలోకము నన్ను చికాకుపరచి, భయ పెట్టివది—నేటిలో ఈదీపము చల్లారును” అని పలుకుచు ఆత దాస్థలమునువదిలి వడివడిగా వెడలిపోయెను.

శ్రీలత పక్షిని సమీపించి ఆమె రెండుచేతులు చట్టుకొని పృథులయ్యుపై నిడుకొని ఏదియో చెప్పవచ్చి యుభారమున నేలగులెను. పక్షక శ్రీలతపాదములపైవిడి కనులకద్దుకొనెను. మరునిముసమున వారాస్థలము పడలిపోయిరి.

సమీపమున ప్రవహించుచున్న కృష్ణానదికడకేగివది పక్షక. మొలలోకు నీటిలో నిలచి ఏదియో ధ్యానించుచున్నది. ఇంతలో పెద్దలచ్చుడు—పక్షక భయపడి ముందునకుచూచి. .... “అదిగో శ్రీలత దారితీసివది—నే నేనిర్పాస్యరాలను” అనుచు ఆమెకుదీసారి మునిగిపోయివది. ఏమియు ఎరుగవట్లు కృష్ణానది ఎప్పటివలెనే ప్రవహించుచుండెను.

౫

తెల్ల వానవచ్చటికి రెండుకళేబరములు నీటిజాలునందు తేలియుండెను. కొందరు పడవవారు మిగుల శ్రమతో ఆకళేబరములను గట్టునకు తెచ్చిరి. పక్షికాశ్రీలతలు ఒకతేజవులైనను వారి పడవములయందొకను చిరునగవు చిందులుద్రొక్కుచుండెను. గ్రామమున వార్తవ్యాపించినకొలది వేలకొలది ప్రజ లచ్చటకు వచ్చుచుండిరి. ఆప్రాంత నింతయు జనులతో నిండిపోయెను. ఎవట వాచినను గునగునరే. ఎవట విన్నను వింత సంభాషణమరే.

ఇంతలో ప్రజలయందొకఅలజడి ప్రారంభమయ్యెను. వేలకళేబరము నీటియందుకొట్టుకొని వచ్చుచున్నట్లు కానుపించెను. కొందరు ఒకచిన్న పడవలో బయలుదేరి ఆకళేబరమును ఒడ్డునకుతేర్చిరి. ఆకళేబరము గోపాలరావునని గుర్తించినంతనే అచ్చటనున్న వారంద రొక్క పెట్టున ఏడ్చిరి.—పాదులోకమున కిప్పుడు కలిగివది పరితాపము!—

పక్షికాశ్రీలతల కళేబరములను ప్లావముచేయించి పసుపుచీరలగట్టిరి. పడవములందు కళ్యాణపుబొట్టు నిడిరి. తల్లిదండ్రులొసగిన వగ తెల్ల ఆలంకరించిరి. బుగ్గనకాటుకనిడిరి. గోపాలుని కళేబరమునుగూడ ప్లావముచేయించి పెండ్లిమహారునకువలయు శృంగారములన్నియుకేసిరి. గోపాలుని వరుండలెట్టి ఎడమరైపున పక్షకను వుడిచైపున శ్రీలతనువరుండవేసిరి. వారిదేహములను మల్లెపువ్వులతో దట్టముగాకప్పిరి. మేళతాళములతో గ్రామముంతట మారగించిరి. ఈదృశ్యమును గాంచి కంటనీరుపెట్టని కాంతలేదు. దిగులుపడని పురుషుడులేదు. ప్రేమయందలి చనిత్రతను లోకము నేడు గ్రహించివది.

...అదిగో మంటలెగయుచున్నది. ఆపాగపారలయందు సతీద్రవ్యము మేరుడై గోపాలుడు ఈలోకమునువదిలి పరలోకమునకేగుచున్నాడు. వేలకొలదిప్రజలు చితిమట్టును తలలువందినిలచియున్నారు. సూర్య బింబమున కింతలో కాదుమేఘ మడ్డుతోగిరివది—కాంతిపుంజము చీకట్లగలసిపోయివది.

పాశులారా! ఎవరిని మెచ్చుకొందురు? లోకమునకువెరచి తనసౌఖ్యమును లక్ష్మీపెట్టక సర్వము త్యజించిన గోపాలరావువా? పవిత్రప్రేమపలన ప్రియుని పాదాంకములచెంత ఆత్మార్పణ మొనర్చిన శ్రీలతనా? భర్తయే దైవమనివచ్చి పరలోకమునం దాతనితో సౌఖ్యమునుభవించువనిన పక్షకనా?

ఉ ప ః ప్ర బో ధ ము

హ రి రా ధా కృష్ణ మూర్తి గారు

అదే ప్రాభాతమరీచికానివహమం దాళాముఖోత్పన్న ప
క్షీదశంబుల్ నవమంగళధ్వనుల నాశీరర్థముల్ వల్కు లో
విదులున్ కిష్యగణాలి కాగమవిధుల్ వేడ్కన్ ప్రబోధింతు రో
ముదితా! సుప్తమనోరవిందశయనంబున్ వీడి రావేలకో?
చెన్నుదొఱంగె. ప్రాంగణము చిమ్మకయున్నను ధూళి, గుమ్మముల్
నన్నెనుబాసె ముగ్ధిడమి వారిదుహాయితనేత్ర! గేహమ
భ్యున్నతిలేమి కన్నడమ యోగము నీయదియొక్కొ నీవు లే
కున్నరమావిలాసముల నొప్పనో సంపదనోము సౌధముల్.
తొలికోడికూత నీవలనునకేతెంచి వీనులలో జొరనూసదేము
శీతలానిలమునించెనకి శరీంబునకు తెల్వి నించుకంతయును నిడదొ
వలుగాకులై న పక్షులు కలధ్వనుల నిన్ కలతనిద్దురనుండి కదువబోవొ
ఆకాశమంతల నావరించిన సంద్య కంటి రెప్పల్లోన గ్రమ్మబోదొ

అర్కకాంతంబులను మండునల్లుజేయు
భానుదీప్తులునీదు గవాక్షమునను
లోనికేతెంచి నిన్ను మేల్కొలుపవేము
తెలిసినిద్రింతో! దిక్కులు తెల్లవారె.

అనుటయకాదు కాంచు మతివా! నయనంబుల విప్పి పద్మిని
వనితలు హంసయానపరివర్తితమందమరు తరంగ సం
జనితహిమూతిరేకమున బాలులువారిన పూవుచేనచే
నినున కుపాయనంబిడి ప్రహృష్టతగాంచెదరమ్మ లోకమున్.
ఏయెలనాగ సూర్యుడుదయించెడివేళను నిద్రమాని రా
దాయెనొ ఆపెమోము నిలయంబగు జెప్పకునంచు ధర్మముల్
మ్రోయగ జూడలేదె యిదిమూర్ఖులక్షణమోనుకాదె క
న్మాయకు తెల్వదాల్పు మిదె నూత్మశుభంబులు నిన్ను బొందెడున్.

సమయస్ఫూర్తి శ్రీమతి పాకల చంద్రకాంతామణిగారు

గోధూళికాసమయము. చల్లనిపిల్లగాఢములు వీచుచున్నవి. ఆకాసము మేఘావృతమైయున్నది. చిన్నపిల్లమేఘము లాకాశమునందంతటను తిరుగాడుచుండెను. సగముకట్టచున్నజాబాపై సుదర్శనం యేకాగ్రచిత్తంతో నిన్న వ్రాసివిడిచిన పటమును పూర్తిచేయుచుండెను. అతని మనస్సంతయు పటముపై ననేలగ్నమైయుండెను. పటములపై వేరేప్రపంచ మారనికీ గానరాకుండెను.

నిజాడేవి తనవై రిని సంహరించి జయముగాంచితినినువార్తముతో భానుండు స్తమింపగనే మెల్లమెల్లన తన రాజ్యమాక్రమించుచుండెను. సుబకెంజాయలలముకొనుచుండెను. సుదర్శనునిపటము పూర్తియాయెను. అంత యాసక్తితోరచించిన తన పటమెట్లుండనో చూడమని సుదర్శనుడు పటముపై ననే దృష్టినుంచి వెనుక కడుగులువైచుచు ఇంకను గోడపెట్టని జాబాచివరవరకు వెళ్లెను.

సుదర్శనునిసొకరు 'రాము' పటమువెనుక జాబాపై కూర్చుండి సుదర్శనుని పాదరక్షలను శుభ్రపరచుచుండెను.

ఆకస్మికముగా రాము తలెత్తిచూచెను. తన యజమానుడున్న భయానకస్థితి వానికి సయనగోచరమాయెను. సుదర్శనుడు పటముమీది యోచనచేరెండవది పరికింపక ఇంకను వెనుక కడుగులువైచుచు పోవడొడంగెను. అతడు మరొకడగు వెనుకకువైచిన అధఃపతితుడుగావలసినదే. రామునకుగోచరించిన స్థితిగతులిట్టివి.

పటమువద్దనే చిన్న పల్లెముతో పటమునకు వేసినరంగులను. రాము తటాలున నారంగునంతను పటముపై బడవేసెను.

అంతయు రెప్పపాటుకాలమున జరిగినది. సుదర్శనున కాగ్రహమువచ్చెను. అంత యాశతోలిఖించిన పటమట్లుచెమటచే గల్గిన నిరాశాగ్రహములొక్కసారి ఉదయింప సుదర్శనుడు ముందాసకులరువిడివెచ్చి రామునిగొట్ట చేతులెత్తెను. "ప్రభూ! మీరు నన్ను కొట్టినకొట్టుకు. ప్రాణములు నిల్పినవదియేదాలు" ననెను రాము. సుదర్శనునకు తెలివినచ్చెను. రెప్పపాటుకాలమున జరిగినది తెలుసుకొనెను. వానిసమయస్ఫూర్తి కెంతయు సంతసించి తటాలున వానినాల్గినము చేసుకొని "రామా! ఓముగం నే నెన్నటికీ తీర్చుకోలే" నంటూ అనందబాష్పాలు విడిచాడు సుదర్శనం.

ఈమహాపురస్కారమును కేంద్రమునకు తెలుపుటకును మండ్రు. ఈమె వేముగంటి వేంకట రావుచేయించిన భార్య. ఈమె పుట్టినిల్లు ఆనంకపురమునకు చెందినది. పుట్టినింటివారికిని కామలవారు, ఈమె తల్లిదండ్రులకును తెలియలేదు. ఈమె కొకచెలియలుండినది. ఈమె పెద్దబొజ్జెమ్మ. ఆమె చినబొజ్జెమ్మ యని యింటివాడుక పేరుండినది. లోకమున కీయమ “బొజ్జెమ్మ” యనియే పేరుక. వీరి పుట్టినింటివారిది కర్ణాటకమధ్యనంబునదాయము. భర్తగారిది దేశస్థమధ్యనంబునదాయము. బొజ్జెమ్మగారి జననకాలము స్పష్టముగ తెలియలేదు. ఈమె 1880-వ సంవత్సరమున వ్యవసాయమునకు బెరియించునది. అప్పటికిమీకు 97 సంవత్సరముల. దీనినిబట్టి జననకాల మూహ్యమగుచున్నది. ఈమె చిన్నప్పటినుండియు దైవభావ్యాభిరతి గలిగి తల్లిదండ్రులయొద్ద విషయవిధేయలతోడను, శ్రద్ధాభక్తులతోడను వర్తింపుచు ఇరుగుపొరుగునను యందరికి ప్రీతిపాత్రమై యుండినది. ఈమె తండ్రిగారు కుంభిణీబహదర్ వారి దివంగమలో కడపతాలూకా శివరామ దారుగనుండిరి. వేముగంటివారిది చాల పేదకుటుంబము. బ్రథమములో వీరికుటుంబము మైసూరురాజ్యములో రాజకీయోద్యోగమున నుండినదియై పాదరీతిపునుటాన కల్లోలములలో వీరికుటుంబము మైసూరు రాజ్యమున నుండ నలకులేక కొంతకాల మచటనచట బ్రచుప్పియుగానుండి కుంభిణీబ్రథుత్వ నూపాంశముల వ్యాపించినపిదప అజ్ఞాతపాపమువలన సందరింపగలిగినదియై తెలియచున్నది. వేంకటరావుగారికిండి రామ దాసుగారు-తల్లి *రిందమ్మ వేంకటరావుగారు పవిత్రమనుండియు చురుకుదనమును స్వాశ్రయలమునుగల వారు. కుటుంబభరణము కష్టముగనుండగ వీరు పిల్లలందఱుకొను ప్రుట్టచెండ్ల సాగనుగగట్టి దానిపైన నందముగ రంగులదారములతో పువ్వులనమర్చి వారి నమ్మి వచ్చినవైకము తల్లిగారియొద్ద నిచ్చుచుండెడివారు.

కొంత పెద్దవారయిన పిదప వేంకటరావుగారు కుంభిణీనర్మారు యువోగ్యమును సంపాదించు కోరికతో కడపతాలూకాలో పైనజెప్పిన తాలూకాశివరామని ప్రాపున ఉమ్మిద్యోగము (వాలంటీయరు) జేరిరి. ఆకాలమున తాలూకాశివరామనకు అధికారమును, కుటుంబదీయు ఇప్పటికంటె పెక్కువగ నుండినది. “పురాణి సిద్ధామ్యవలక్ష్మిదాని” యనినటుల వీరు వేంకటరావుగారి తెలివితేటల నుచలక్షించి వీరికి కచ్చేరి చదువ జక్కగ చేర్చుచు వీరికిరుదల విశేషప్రీతి గలిగి యుండిరి. ఆకాలమున నొకకుంభిణీనీన యెటనుండియో వచ్చుచు పెన్నుచాటి కడప జేరవలసి యుండినది. తాలూకాకు తాళిమలువచ్చినది. తెల్లవారు నచ్చుటికి తిహాసీగారు మొదలు తలారెవరకు శిబ్బించియంతయు యెట్టియొక్కనవరేరి పవిత్రమనునకు నలయే సంభావన కల్పనముల నందించుచుండిరి. నేనయంతయుచాటినది. నేనానాయకులును జిల్లాకలెక్టరువారును యొక్కన ప్రయోగింపజేయుచున్న ప్రవాహమునలది సాగనోన్ముఖమయినది. గట్టురొడి యువోగ్యమున అర్హత తలపెట్టయి ప్రాంతంబై ఒకరిమొగము నొకరుచాచి కొనుచు ఏమిచేయుటకును లోచక చిత్రార్థములనెనిదిదిరి. ధీరులును కార్యకూరులునగు వేంకటరావుగారు వదుముగట్టి పిటచుమికి సంద్రపుత్రోబంబట్టిన యాబుట్టచుట్టుకొని దానిని సురక్షితముగ గట్టుతేర్చినదియు, ప్రాణరక్షణతోందిన ఆచరణముల వారిని మెచ్చి యువోగ్యమునకు పిహ

(*) ఈయువోగ్యమున కిప్పుడు తాలూకాలోరుపాధ్యులక్కూడెంటు అనిపేరు.
 (*) ఇది బృందావనశిల్ప వికృతి. దీనికెక్కిందమ్మయను దూపాంతరమును కలదు.
 (†) బబ్బరు (Rubber) చెండ్ల పెరుగని యాప్రాంతకాలము గచ్చకాయకు నుడ్డపేలికల గుండ్రముగ జాట్టి పైన రంగులదారములతో పూలనుతీగలను కుట్టుచుండిరి. పుట్టచెండు-పుట్టము (నుడ్డు) + చెండు.
 (†) చెదురుతోగాని పేముతోగాని పెద్దపెద్ద బుట్టలనల్లి వానిపై తోలుకుట్టి ఆబుట్టల కొన్నిచోట్ల చిడవలగ నాడుదురు. వీరినె యుక్రాంతియను, పుట్టిలతియను జెప్పుదురు.

రిమోనీరనియు అంతట వేంకటరావుగారికి కడవయందే నుమాప్తారి మెదలు తహసీల్దారువరకు వదిలిక్రమక్రమముగ లభించినదనియు వారి కుటుంబమువారు తెప్పించరు. వీరు కడవతాబూకాలో నుండగనే ఉదాహృత శిరస్తానాదుగాను శ్రీమతి బొజ్జమ్మగారినిచ్చి వీరికి వివాహముజేసిరి. పెండ్లిఅయిన కొలదికాలముననే బొజ్జమ్మగారు గృహదీధర్మనిర్వహణమునకై భర్తృసంపాదమున జేరిరి. వేంకటరావుగారు కడవయందుండగనే వీరికిననుభవకారియొకరు తిరువనాచలికి బదలాయించబడిరి. ఆకాలమున శ్రీరంగములో రెంగలి వడగలి కలతలుపొంది ఆయల్లరులనుబడు నశ్శుభ్రగు తహసీల్దారు కావలసినవచ్చినది. పెండ్లియైన జిల్లాఅధికారి వేంకటరావుగారి ద్రోణ్యమర్మములనెరిగినవాడై వారివలకు తహసీల్దారుగ తెప్పించుకొనెను. వీరవటిలేని యాగజక్యపునంగ్రామమున (బునేకొంది అల్లరినగలి యదిరకాలమున కాంతిగలుగజేసిరి. వీరు ఆచటనుండగనే ఆహుండాదికాధికారి విశాఖపట్టణమునకు మార్చబడినారు. ఆజిల్లాయందలి మన్యములలోని (agency-tracts) కొయిదోరలు, డిల్లులు పూర్తిగ లోబడక అంతటంతట చిన్న చిన్న యువద్రవముల కల్గించుచుండెడివారు. దానినగన ద్రోణ్యులకయి వేంకటరావుగారు విశాఖపట్టణమునకు పంపించబడిరి. ఆచట జేరినకొలది కాలముననే కొయిలల్లులు శంకరులజేసి వారిపితూరీల నగనిజేసిరి. వీరచటనేయుండి హెడ్డుశిరస్తానాదు వడవంబొందిరి. రెనువారే కొంతకాలమునకు వీరు నెల్లూరుజిల్లా కడెట్లకు హెడ్డుశిరస్తానాదుగ బదలాయించబడి ఇచటనే పెద్దయిల్లు కట్టించుకొని స్థావరమేర్పరచుకొని ఇచటనే ఆయుక్త్యమునుండిపెళ్ళవడకలుచ్చుకొనిరి. వీరి పెళ్ళవడక నెలకు రు 350 లని చెలియుచున్నది. వీరు మహారాష్ట్రభాషగో కవిత్వము జెప్పుచుండిరనియు; మహారాజా శివాజిధర్మతపాఠచరిత్రమును, తమ జీవితవృత్తాంతమును అభిషిక్త వ్రానియించిరనియు కొందరు తెప్పించరు. అట్టి తెచటను లభించలేదు.

వేంకటరావుగారు విశాఖపట్టణమున నుండగ నొక రాత్రి శ్రీమతి బొజ్జమ్మగారికి కులనీమహాదేవి ప్రద్యోగముయి వీరుండిన ఇంటిదొడ్డిలో నొక పెంటబిల్లులో కులనీకొలయుకటి యున్నదనియు, దానినిదీయించి కుభ్రవరంకకొ వివాహముజేయించి దాని వారాధించుచుండమని యాజ్ఞాపించినదనియు, మరునాటియందయమున వాదిల్లును త్రవ్వించగ దానియందు దారునునుమగు కులనీకొల దొరకైనదనియు, దానిని మహాప్రసాదముగ గొని యావాటినుండియు యామె దాని వారాధించు మెదలిడినదనియు ముప్పటినుండియు వారికి తతోధిక సంబంధయు సంబంధసాధ్యములు ముప్పటియుండినదనియు చెలియుచున్నది. బొజ్జమ్మగారి చిత్తవృత్తియంతయు నిరంతర మామెత్తికసాధనములమీదను ఇతరుల మహకారముచేయుటయందును ప్రాలియుండినది. ఆకొనినవారి కన్నముచెట్టవడి-భర్తతో సకలసంబంధల ననుభవించి పుణ్యసంపాదనకై కడంగి యాగామి సంవితవాదలల విద్యుమునజేయగల సత్విధర్మవర్తనలందుత్సాహముకలిగి యుండినది. ఆమె జరిగించిన గొప్ప ధర్మములనేకయులు గంపు-కొన్నింటిని జేర్కొనినవారును.

(1) మాధులకు ప్రతానుస్థానములంపాన కై యొక్కరంగలదు. విశాఖపట్టణముననుండగ ఏకాదశిసోమవారానైవేద్యమాచరించి తదింగముగ సువ్యాసము జరిగించి నూటయేదిమిది ప్రత్యక్ష పరత్సంగోదానముల జరిగించి భూరివక్షిణులతోడను యన్నదానములతోడను పరమేశ్వరప్రీతిగ భూతత్వ విశేషించని ప్రసీద్ధిగలదు.

(2) విశాఖపట్టణముననే మాక్లెట్టు సమీపమున నొకనుడికట్టింది అందు మాఖ్యప్రాణదేవరయగు శ్రీవాసుమందుని ప్రతిష్ఠించినది. ఆదేవాలయమున పూజానైవేద్యములు జరుగుచున్నవని తెలియుచున్నది.

(3) నెల్లూరి సంకటేలలో శ్రీఅంజనేయస్వామివారి వీధినుండి వివాకిని స్థానమునకుబోవు చాతుర్ధ్యగ్రాంత్యముగ నేటియుద్ధుననే యొక దేవాలయమును గట్టించి దానియందు వీరాంజనేయగ్రంథస్థానముల మూర్తుల కెండింటిని ప్రతిష్ఠిజేసినది. ఈదేవాలయమునందు నిత్యమై వేద్యపూజాదికముల నామె సంకటేలలోగల జేయుచున్నాదు.

(4) ఈ కేసులయందు యెదురుకోని యుద్ధమున రంగవాయకులపేటలో విభుడు మునిసిపల్ కాలనరి బడి కట్టబడియుండు నివేశమునకు విటియొద్దనున్న వావాప్పశ్రీశీలమును ఆరామము శ్రీకానిని నెల గొట్టినది. దానియందు యే శ్రాద్ధ సమాధానము సంరక్షణము జరిగించుచుండినది. ఈ కవయిత్తుకొరకు రత్నకోట వైకటేశ్వర మున్సిపల్ స్కూలు ప్రక్కయందు హోదానకు వ్యాపించియుండినది. ఈశ్రీభాగమున గొప్ప మూడితోపుండినది. రంగవాయకస్వామివారితిరువాళ్ళకు వచ్చువారును, ప్రాయశఃముగ తిరుగు తికి శోభ యాత్రీకలును ఈతోపున విడచి చెట్టునదల మాధానాస్థమిల దిద్దుకొనుచుండిరి. ఈపెద్ద యారామమున చాలభాగము బహుధాన్యసంపన్నరపు (1874 అక్టోబరు) చెల్లువలో ఏటగలిపినది. ఆనెట్టరు కాలగలిచే పడిందినది. మూడితోపుండిన ప్రదేశమున ఇప్పుడు మునిసిపల్ స్కూలును, మరియు మూడిండ్లును యేర్పడినవి. బొడ్డమ్మ గారివనము బాగుగనుండిన కాలమున యెండరాడవనలమింద బట్టిముగ వయ్యముగను యుండినది. ఆచటవనము కపిలెబావులు ఉద్ధలు యేర్పడియుండినవి. ఈపెద్దతోట యాధ్వరముల దాదాపు మూడుఫర్లాంగులుండినది.

(5) నెల్లూరు రంగవాయకులపేటలో రాజుధికి పడమటివైపున పెద్దమర్ల మొకదాని ఏమె గట్టిందినది. ఇది కాశీరామేశ్వరములబాటలో నుండుటచే యాత్రీకులకర్తవ్యంతోపయోగముగనుండినది. ఇది పలువశక్తివన మూడితోపునకు దక్షిణమున కొలదిదూరముననున్నది. సరము చాల కిక్కిలమైనది. కొంతభాగమున్నది. దానిని ఈమె సంరక్షించుకొను కాపాడుచున్నారు. ఈసరము ఏమె సంరక్షించారు జిల్లాధ్యక్షముజేసిన క్రిగి నుండగలదు. ఈసరపుటావరణమున బొడ్డమ్మ గారి కాయగునునెయింది. బ్రహ్మాత్మరకాలమున శ్రీరంగ వాయకస్వామివారాయునిగువాన కేంద్రమునటుల యామె యేర్పాటుజేసినది. ఇది ఇప్పుటికిని జరుగుచున్నది.

(6) శ్రీరంగవాయకస్వామివారి కేవలయమునకు పడమటి యేటియొద్దనున్న ఏమె మొక పెద్దయరుగును గట్టింది దానిమీద శ్రీకృష్ణునివాసమును స్థాపించినది. సన్నిధిరత్నన ప్సానములకుబోవువారిని సంధ్యాపండు వారులు జేసికొనువారికిని ఈయరును బహుశుపయోగముగనున్నది.

(7) ఈవచ్చిక్రూరాలు విర్రవీందిన సత్సార్థములలో వదిచ్చిన్నముగను యుమానముగను యామ్యానము గను జరుగుచుండునది చిలుకువ్యాదకగరుడోర్వనను - ఈ యెత్సనమునకు బొడ్డమ్మగరుడోర్వనమును పేరు యుచ్చియైనది - ఈవ్యాదకగరు షీరాధివ్యాదకప్రతాంగముగ యేకాదశ్యపవాసము జరుపుటయు బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణసేవారముగ వ్యాదకపాఠగ జరుపుకొనుటయు ఆరాత్రీ శ్రీరంగవాయకస్వామి జేవేరులతోడ గరుడ వాచావాదాధ్వరము బొడ్డమ్మ గారియింటికి కేంద్రమునటుల ఆచటస్వామివారికి సురు ప్రరాజోపచారజేవోని చారములు జరిగించుటయుగలదు. శ్రీరంగవాయకస్వామి తమయింటి యెల్లండయు అల్లుదామచదురులతో కూడ వర్తగారియింటికి వచ్చుటయును నొకభక్తి కల్పనజేసికొని శ్రీస్వామివారికి ధూపతాంబరముల నామె యిచ్చుచుండినది. ఇప్పుటివారు ధూపముల సమర్పించుచున్నాకో లేక తేలియదుగాని నూత్నవస్త్రముల జదివించుచున్నారు. ఈ గరుడోర్వనము యథావిధగ జరుగుచున్నది.

(8) అనుదినమును శ్రీమలసీమహాదేవిపూజ కల్పాక్షరప్రకారము ఆమె జరుపుచుండినది. (ఈయారామ విచ్చటికిని అయింటియాడువారు క్రద్ధాభక్తులతో అనుష్ఠించుచున్నారు.)

(9) ఈయను బాహ్యంతరంగిక్రమ్యత్తులలో వంకయు నుత్తమోత్తమ మయినది పతిభక్తి. పర్యుః పూర్వం పముద్ధాయేత్యాదికులశ్రీ పాత్రచక్రలక్షణములెన్నిగలతో చానినన్నిటిని నిర్వర్తింపుచుండినది. ఈ యిరువురి యనోన్యము నిరతికయప్రక్రియ నుండినది.

(*) కార్తీకమున (ధాత్రీ) యెసిరిక చెట్టుగల యారామమున సమాధానముజేయుట సంప్రదాయము.

ఈ మేఘ పలుగురు కొమారులును అయినగురు కొమారిలును గలిసిరి. లోకముతో పాటీ మేయ గర్భ
కోకము ననుభవించినది. ఈ మే నిర్వాణకాలమునకు ఒక్క పుత్రుడు ఇద్దరు పుత్రికలును మాత్రముండిరి.
పాత్రదాపాత్రాది సంపదముగూడ జూచినది ఈ మేనంతరి తామరతంపరలయ వర్ణిలుచున్నది. మనవంతికాలము
సమస్త సంపదల నోలలాడి మితిలేని దానధర్మములతోని సామంగల్యసాధాగ్యమున వెలసి పుత్రదాపాత్రాది
మురిపెముల వానందించి నిండువయోధురమున యర్థాంగమూర్తియగు భర్తగారి యంకమున రలవిడుకొని కులసి
మహాదేవి ధ్యానముగావించుచు “వాసునలోగిలై ప్రస”యను చరమము క్రమల యజమానునియొద్ద వెలపుటోండి
1880 సంవత్సరమున వనాయాసముగ శ్రీకులపీఠపాదేవి నిర్వృతేవ కా పాక్ష్యికోమణి తరలిపోయినది.
ఆచ్యటి కీయమకు 97 సంవత్సరములని తెప్పిరి. భర్తగారికి 102 చట. ఈయమ కడపటికలుకుల వినివంతే
యాజరక్కెరువు “నన్నె విట్టువోగితివా”యని బహువిధముల విలపించిరి. బొజ్జెమ్మగారు కనుమూసిననాడు
శెల్లూరు ప్రజయంతయు మత్స్యసేనమయినటుల విచారము నొందినది. దేహము వెంటినచ్చిన చమపు కంక
ములు పూలు తమలపాములు చెవియాకులులోనగు సామంగల్యసన్నుతకరము చికిరకను శ్రోవలనిండినవి.
క్రిందరాలినవానిని మహాప్రసాదముగ వలుపురుస్త్రీలు గొంపోయిరి. ఆ మెగట్టించిన అంజనేయస్వామి దేవా
లయమునకు నుత్తరపురక్కన ఆ మెగొలికదిహ్నును సకలములగు నైదువుమరియాదలతో సంతరిమ
సంస్కారము జొందినది. ఈదుఃఖముతో గృహించియాకుల కంజేండ్లకి మే భర్తగారును పురుషాత్మను స్థానము
తెంచి వియోగవిసాదమును పోనాడిరి. ఈదంపతుల చరిత్రలకు దినపాఠాదిసంఖ్యానము లభింపలేదు. వేంకట
రావుగారు దాదాపు 80 సంవత్సరములు పెకొవక బుచ్చుకొనిరట. వీరుచనిపో ప్రసన్నుటికి వీరికి 104 ఏండ్లట.
అట్లగు పెదల వీరిజననము 1778 ప్రాంతములనుండును. ఈవిధమున నే బొజ్జెమ్మగారి జన్మకాలమును యూహ్యము
కాగలదు. ఈ జాయాచతులకు వయోధేదము అయిజేండ్లుగనుండును. ఇంచేమియు వివరించులేదు. సరి
ముదునగ్గను విరుదమున కొప్పియుండిరి. వేంకటరావుపంతులుగారు స్థూలదేహులు, దీర్ఘకాయులు, ఒడ్డుపొడవు
గలవారు. బొజ్జెమ్మగారు మేలిమిబంగారుపన్నగలిగిన దేహకాంతిగలవారు. వీరచయాకృతి వారీమూల
వారికృత దేహాయుష్టిగలవారు, వికాలఫాలము. వారియింద్దతీరు ననుసరించి మునుసరితనమునను బడచేసికొని
చుట్టచుట్టుకొనువారు. మరియు బుగడలు, ముక్కుపోగు నదాధరింతురు. ఒక్కొక్కపుడు ముక్కుపోగును
కన్ను తెవికి దగిలించుకొనుటయు యొకచిటానముగనుండెడిది. ఈయమ ఏకాదశి కుక్రవారములోనగు
దేవోత్సవదినములందు ముక్కుముగ శ్రీరంగనాయకస్వామిదేవాలయమునకు వచ్చుట యెల్లరకు చెలిసియుండి
పిల్లలు పెద్దలు ఆదినములందు ఈమెరాక నిరీక్షించుచు బండియగుటకగనె పిల్లలు “బొజ్జెమ్మవస్తున్నది,
బొజ్జెమ్మవస్తున్నది”యని ఎగురుచు కేకలుచేయుచుండ అందరిను కీకలోవికివచ్చి ఈ మెదర్చనముచేసికొని
పోవుచుండిరి. ఈమె యొకయింటియొద్దబండివీచ వచ్చుచుండినది. బండిలోలువాడొకమాధ్వరావ్యాసాదు.
భర్తగారి పేరునకంటెమ ఈమె పేరునకు ప్రఖ్యాతిఅధికముగ గలదు. ద్రవ్య మాయన యార్జన మైనను
“బొజ్జెమ్మగారియిల్లు, బొజ్జెమ్మనగ్రము, బొజ్జెమ్మదేవళము” ఇత్యాదివామనులే ఈతీరములయి నిలిచియున్నవి.
దేహము నశ్వరము ఆత్మ నిత్యుదనినటుల ద్రవ్య మవరమును సంకల్ప ముత్పన్నమును అయినది. ఈమెకేసిన
సత్కార్యముల నన్నిటను సంకల్పమీమెది. అయినను భర్తగారి సమృత్తాపాదిపురస్కరముగ నవి అరిగినవి
యని కారయ క్రిత్య వినిభిదమున వీరియందను క్రముగ నను మేయమగుచున్నది. తథాపి.

“రామ స్వర్నంగ్రహాద్దేవి దేవలోకేషుచక్రతః

సీతాభరేతిమాన్యో భూస్సృజాంభువివిశేషతః.”

అను ప్రాచీనసాక్షి కచట లక్ష్మియన్నదన్న క్రియాదులగు వేంకటరావుపంతులుగారియొడ నచచార
రోష మాపాదించుపండుగాత!

—ను లో ధ ని.

అపాత్రదాన ఫలము

నీరసి అంజనేయలు గారు

(శౌకంపుల పతకము)

కేలగ్రాతః కడవనుబోలు చెంబు,
చంక విస్తరి, ముడుపుల నన్నవల్లె,
ముండనపుడల, మిక్కిలిగుండుబాటి
మెఱుంగునన్వాలుమెయినొప్పుమెలఁతయోర్పు
పుడమిపయి నల్లనల్లన నడుగులిడుచు,
జన్నియంబల్లప్రాద్దునఁ దన్నునొరులు
గాంచనివిధాన, స్వాతంత్ర్యగరిమవెలయు,
జేరె గేహంతరంబు మద్దికేఘటిల్ల
అచట 'శ్రీహరియేనమ' యననోలేదొ
చాన, బహుళకార్యాంతరధాన క్షయగుట
గృహిణి యక్కాంతిపడిని గుర్తింపలేదొ
యేమిదిత్రంబునడచినో యెఱుకవడదు
పూజ్యరాలె న యాయింటిపూర్ణవృద్ధ,
చేరువనె గోడయోర వసించియుండి,
నొచ్చియులు, భిక్షురాలు నిల్చుటయెఱింగి
తనమనుమరాలి కాయుదంతంబుదెల్పె.
అతిథియభ్యాగశులయెడ, సధికభక్తి
భావమువెలార్చు నాగృహపరమసాధ్య,
విచ్ఛమును దోయిలింగొనివచ్చినూది,
యచటభిక్షార్థిని యదృశ్యయగుట తెలిసి
ఏయెడనుయాన్న కై మొండివేయఁజాలు
నతివ; యటనిటుమటుమాయమాట కేమి

హేతుతో, యది తనకు నూహించరాని
దగుటఁ, దనవితామహికి నప్పగించెలిపె
“అనుదినము లానువేడు నర్థనకొకప్పు
జెలితి లవమేనిగలిగింపఁ దలఁపఁబోము
పొలఁతినేడిటు నిర్దయఁబూననేమి
కారణమొ”యంచు నావృద్ధకాంతవగది
తనగృహపరణముఁబోచ్చి, మనసునంద
యొకనిమేమంబుకలఁగ, వేఱొకతలంపు
మదికిరాచిల్చి యావృద్ధ, మునుమరాలి
నడిగె, మఱచితివో దేనినై నననుచు.
అవిడ యొకింతయోచించి, “ఓనె, యవ్వ!
వేకువను దానమాడదువేళ నిచట
వస్త్రులిడించి, కంపులపతకమొకటి
యుంచి, యిందాఁక నే విస్తరించియుంటి
“కట్ట! గుడ్డలఁగొనిపోవు నట్టిరఱిని,
నెట్టాచాకీత తనపొట్టఁ జెట్టికొనియె;
నేమివేయంగనగు నదియెట్లుదొరకు”
నంచు, నాముగ్ధ యాత్మఁ సంశించెమిగుల
అంత నాయవ్య నెలువలికరిగి, వీధి
సభిజవముమీఁజఁ జను భిక్షురాలిఁ జేరి,
తకవికలువేయఁజూచు నారెక్కులాడి
యెడినడఁచుకొన్న పతకంబు నొడిచికొనియె.

అంద్రగృహలక్ష్మలార! సమాదరమున
మీర లీకథాంశమ్ము విన్నారగారె?
కల్పితముగాదు లవము; నిక్కంపునుద్ది
యిది; యపాత్రదానఫలంబుగద తలంప?

—గో ధు ము పిండిల డ్దూలు—

అభాకుగోధుమపిండిని బల్లిడబట్టవలెను. పోయ్యి మీద తపాక పెట్టి దానిలో కొద్దిగ నెయ్యి వేయవలెను. అది కాగినపిమ్మట ఒకపలము తీడిచప్పును వేయించి తీయవలెను. అభాకుమంచాదార ఆతీడిచప్పును మెత్తగ వంచవలెను. బల్లించినగోధుమపిండిని పొగ వాసవ వచ్చేవరకు వేయించి తీయవలెను. ఈపిండిని ఆపంచ దార తీడిచప్పును చేసి కలుపువలెను. ఒకగిన్నీలో కొంచెము నెయ్యిపోసి కరుగపెట్టవలెను. కరిగిన పిమ్మట ఆపిండిలోపోసి లడ్డువట్టవలెను. ఇది ఖారీ లడ్డువలెఉండును. లడ్డుదానియెడల నెయ్యిపోసి పట్టవలెను.

—పి. చక్కాచి తీవి.

—ఉర్ల గడ్డ గారెలు—

ఒకసవారేరు (10పలములు) ఉర్లగడ్డలను (బంగారాదుంపలను) తెచ్చి వాటినినిక్కలోచేసి ఉడక పెట్టి వార్చి తైలోబాటిలిచివేయవలెను. వాలుగైదు యెండుమిదపకాయలు, కొద్దిగాఉల్లిపాయలు, అల్లం, కొత్తిమీర, ఇవ్వపడిన కొద్దిగా చెల్లెలిరేకలు, చాల్చిన చెక్క, లవంగాలు, యలకాాయలు, గవగపాలు, తీడిచప్పు, వేయించినశనకపప్పు, ఇవ్వపడిన కొద్దిగా సోపు, వీటిని దుంపలకుతగినట్లుగాచేసి మెత్తగానూరి ముద్దవేయవలెను. దుంపలలో ఉప్పు, పసుపుచేసి తైముద్దను చేర్చి మెత్తగాజిగురుపప్పువరకు రుబ్బవలెను. ప్రోయ్యిమీదకొయిపెట్టి 5 పలములు (సవారేరులోసగము) నెయ్యిగాని నూనెగానిపోసి

చాగాకాగినవెనుక మసాలాకులిపి రుద్దినముద్దను చిన్ననిమ్మకాయలంతేసి వ్రందలుచేసి వాటిని నిక్క లవలెతట్టి కాసుచున్న చమురులోవేయవలెను. ఒక్కొక్కలెడనకు మూడువాలుగుకంటె ఎక్కువవేయగూడదు. అట్లుచేసిన విడిపోవును. ఎట్లుగాచేసినవెంటనే తీసివేయవలెను. ఇటులనే అరటికాయలు, కంద కూడవేయవచ్చును.

—ఎవ్. వేదపల్లి తాయారమ్మ.

—ప్రరోటా—

అప్పుడేవసరిన కొంచెముమెరుముగానున్న గోధుమపిండిని తీసుకొనివచ్చి కొంచెముఉప్పుకలిపిన నిక్క తోముద్దగాచేసి, పిమ్మట చిన్నఉండలుగాచేయవలెను. కొంచెము చేతికొనెయ్యిరాసి ఆఉండలను చేతితోచిన్ననిక్కలుగాచేసి, అప్పుదాలకట్టలోవత్తి, కొంచెముబిండితో ముంచవలెను. కాలుచున్న పెనముమీద, ఈవత్తివగోధుమచకోటాలనుచేసి కొంచెముకాలినదివచాలో దానిమీదనెయ్యి చెండుప్రక్కలనుచేసి చాగుగా ఎట్లుగాకాలినదివచాలో తీసివేయవలెను. దానిని చకోటాఅందురు. చాలయచిగానుండును. ఎక్కువజలమును కలుగవేయను. దీని నెక్కువగా ఉత్తరహిందూస్థానములో వాడుదురు.

—గంటి కామేశ్వరమ్మ.

—నీయాళము—

ఒకగిన్నీలో నియ్యము, కందిచప్పు, పెసరచప్పు మినచప్పు, శనకచప్పులను సమానముగకొలిచి వా

తెట్టి వానినబడక మెత్తగ దుబ్బువలెను. దుబ్బువలెను దానితెరిగినచోపై, కొంచముజీంకర్ర, పచ్చిమిరపకాయలువేసి దుబ్బువలెను. ఒకపూతలో నగనువలెను వీళ్ళుపోసి వైసగుడ్డకట్టి పొయ్యిమీదపెట్టి దుబ్బిన పిండిని ఆగుడ్డపైవై కొంచముచులువగ పెట్టి మూతలెట్టువలెను. కొంతకాలమైనతరువాత మూతలీసి పిండి ఉడికినయెడల దానినితీసి ఒకచల్లెములోపెట్టి కత్తిలో చిన్నముక్కలుగ కోనుకొనవలెను. ఉల్లిగడ్డలను చులువనిరేకులవలె తరిగి పచ్చిమిరపకాయలనునూడ తరిగి పొయ్యిపై బాగలిపెట్టి అందు బాన్సిగ నూనెపోసి మినపపచ్చ, తీలకర్ర, ఆవాలు, కరివేపాకునువేసి వేయించి దానిలోతరిగిన ఉల్లిగడ్డముక్కలు పచ్చిమిరపముక్కలువేసి బాగుగవేయించవలెను. ఉల్లిగడ్డముక్కలు బాగుగ నూనెలో ఉడికినతరువాత దానితీరిన ఉప్పు, కారము, పసుపు (కొంచెముఎక్కువగ) వేసి కలిపి కొంచెమునీళ్ళుపోసి నీటిలో ఉడికినతరువాత కోసిపెట్టుకొనిన కొట్టెముక్క అందువేసి బాగుగా కలియజెట్టి కొంతవరకువేయించి నించునట్లుదు నిమ్మకాయలరసముపిండి నించిభుజించిన దుదిగమందును. —తాయె రత్న మాళ.

— థల్లి దర్బార్ —

నేరుమైదాపిండితెచ్చి అంగులోవెన్న, పాలమీగడ, పెరుగుగడ్డ ఈమాడు తగుమాత్రమువేసి ముద్దగా కలిపి 5 ఖంటలపేపు వానజెట్టవలెను. తర్వాత అరపంపుతీసిన, అరపంపుచారపచ్చ, అరపంపు దోసపచ్చ యివన్నియు బాల్లిమాకుడిపొయ్యిమీద పెట్టి అందులో నెయ్యిపోసి మరీవనపిమ్ముట వైసచెట్టిన పచ్చలువేసి బాగుగావేసవీమ్ముట ఒకపూతలోతీసి యుంచవలెను. వానజెట్టినమైదాపిండి మెత్తగాకలిపి ఈవేయించిన పచ్చనినములను ఆపిండిలోవేసి బాగా కలుపవలెను. కలిపినవీమ్ముట చిన్నచిన్నచీళ్ళువేసి యుంచుకొనవలెను. ఒకవీశేపంచదార తేతపాకము పట్టియుంచుకొనవలెను. తర్వాత బాల్లిమాకుడును పొయ్యిమీదపెట్టి అందులోనెయ్యివేసి బాగుగామరి

గినవీమ్ముట ఈవేసియుంచినచీళ్ళును మరీవనచీలిలో వేసి వేగించవలెను. బాగుగావేసవీమ్ముట ఆచీళ్ళు వేసివేసి, తయారుగానుంచిన పంచదారపాకములో వేయవలెను. బాగుగా జల్లారినచీళ్ళతో ఆచీళ్ళులీసి భుజించవలెను. —మరీకాని తాయె రత్న.

— పులావ్ —

మొదటనూనె $\frac{1}{2}$ పావును, నెయ్యి $\frac{1}{2}$ పావునుకలిపి నలలకావలయును. కానుమున్ననమయావ అరకులయు లవంగాలు, అరకులయు యాలకపండ్లు, అరకులయు చాల్చినచెక్క, కొంచెము కరివేపాకు, అర్థవేరు నీరుల్లిపొయలు మొదలగునవికలిపి నూనెలోపడ వేయవలెను. తరువాత పొపుపానూనంతయు వేసినచో నూనెలో ఒక కేరుచియ్యము పరిశుభ్రముగాకడిగి పోయవలయును. చియ్యముపోసి ఉడుకుపట్టినతరువాత కొంచెముగా పెసరపచ్చ, బంగాళాదుంపలు కూడవేయవలయును. మైదాముగ్గి అంతటిలోను 1 కేరు చియ్యమువకు 2 కేర్లచీళ్ళవ నీరుపోయవలయును. ఇవిఅన్నియు ఉడుకుచున్ననమయావే కొంచెము చింతచండును, కొంచెము పసుపువేసి ఉడుకనియవలెను. అదియే “పులావ్” అనిపించుకొనును.

—చదలవాడ రాఘవమ్మ.

— శంకర పాళ్ళాలు —

పెసగులు విడిచినపిండి ఒకశేకున్న, గోధుమలు విడిచినపిండి ఒక అర్థశేకున్న కలిపి తగినంతఉప్పు, కారము, తీలకర్ర వేయవలయును. నేయివేసి ముద్ద ఆగువట్లు బాగాకలిపి, ఉండలువేసి పిటపిడ పూరివలె దళముగావత్తి, ముక్కలుగా కోయవలెను. తరువాత నెయ్యి బాగలిపోసి పొయ్యిమీద పెట్టవలెను. (నెయ్యి అంతలేకపోయిన నెయ్యి, నూనె సమావయంగా కలిపిఅయిన పెట్టవలెను). బాగా కాగిన తర్వాత ఈముక్కలను కానుమున్న వేలిలో వేసి, బాగా వేసవీమ్ముట తీసి భుజించిన చాలా దుదిగానుండును. వేడిగానుండగానే భుజించవలయును. —పిండి ప్రాళు కొండయ్యంబ.

మనోరమ కన్య: (విన్నీ స్టూఆర్టు)

హిందూ దేశమునందు ఫిల్మ్ సామ్రాజ్యము ఆరేక మంది సౌందర్యవతులను వటీ కిలో మణులు లభించుటవలన ఉన్నతస్థితికివచ్చుటకు ఆవకాశముకల్గెను. వారిలో గొప్ప పేరెన్నికగాంచినది మిస్ మనోరమ. ఈమె అనలవాదుధేయము మిస్ విన్నీ స్టూఆర్టు. ఈమె తొలుతో ల పటించినఫిల్ములలో మిస్ కమల యను వాడుధేయముతో పటించెను.

ఈమెకు చిన్నతనమునుండియు ఫిల్ములనిన బహు ఆభిలాషగలదియుండెడిది. ఎన్నటికైన ఫిల్మింగుంపెనీలలో నెలవ్రచియకువాయని చూచుచుండెడిది. ఈమె ఆక్క నీనీమాకంపెనీలో నట్యుచిరాలు (Actress) గా ప్రవేశించగ నీ ఈమెకుగూడ నీనీమాకంపెనీలో ప్రవేశించవలెనను నభిలాష తీవ్రముగ గలిగెను.

కుట్టుకుదకు తీవ్రముగ ఈమెకు మంచిదినములు ఇచ్చుటవలన ఈమె కోరికప్రకారము "యంగు ఇండియా పిక్చర్సు" (Young India Pictures) ఫిల్మింగుంపెనీలో తావునొరకెను. తరువాత ఈమె యాకంపెనీ విడిచిపెట్టి కారదాఫిల్మింగుంపెనీయందు ప్రవేశించెను. ఇందులో "రాజపుట్రీ కెవల్యరు" (Rajput Cavalier) "జ్వెల్లెడ్ అర్రో" (Jewelled Arrow) "గార్డియన్ ఎంజెలు" (Guardian Angel) "నోబుల్స్ ఒబ్లిజ్" (Nobles oblige) "హర్టియన్స్ ఆఫ్ లవ్" (Martyres of Love) "చైపర్స్" (Vipers) మొదలగు ఫిల్ములలో ప్రధానపాత్రలవాల్సి పటించెను. పిమ్మట ఇంగ్లీషులో ఫిల్మింగుంపెనీలో ప్రవేశించెను. ఈకంపెనీలో నీమె యాఖరుఫిల్మ్ "హెల్స్ పారడైజ్" (Hell's Paradise) తరువాత సాగునకంపె

యం. అప్పర్న, డి. వి. కృష్ణయ్య గార్లు

నీలో ప్రవేశించి ప్రపంచకమున పేరెన్నికపొందిన "ఇండియన్ దర్జును" మువైరు కెకలుగారితోకలసి "అరైజింగ్ సన్" (Rising Sun) "స్లేవు" (Slave) యను ఫిల్ములలో ప్రధానపాత్రలనువాల్సి పటించెను.

ఈమె పటించిన ఫిల్ములు పేర్కొననిన డైరెక్టర్లచే డైరెక్టు చేయుటెను. వారిలో ముఖ్యులు "మిస్రా" (Misra) "భేవు" (Bhave) "ఘరేఖాన్" (Ghare khan) "అల్తేఖర్" (Altekher).

ప్రకృతిసౌందర్యమంతయు ఈమె పటించినతో యనునటుల ప్రకాశించు చదితాలలాను. ఈమె కలకత్తానగరమునం దున్నతమలమునకు చెందినయువతి. అంగ్లో-యిండియన్ కుటుంబము. స్వరేష్మిర్థమైన సౌందర్యముగలది. మృదువైన శరీరముగలది. మనోహరమైన కనుబొమలను, వికాలమైన ఫాలరలమును, కించిత పుకరముమై యొప్పు వానికమును, నునుపారుగుండ్రని చెక్కిర్పును, పొడవైన పల్లవైన కేశపాళములును, వికాలమైన నేత్రములునుగలిగిన మిక్కిలి సౌందర్యవంతురాలు. ముఖమునకు మరింత తేజోవికాశమును గలుగ చేయు ముంపురులును, తెల్లనిశరీరస్థాయయునుగలిగి నవల్యలహరములపై నను భిక్కురించు చలువనుచే ప్రకాశించు నీవారీమణి ఆమెరికా ఫిల్మింగుంపెనీలో వటీ కిలో మణి యయిన మేరీఫిల్బిను (Mary Philbin) కు సమానురాలని చెప్పువచ్చును. ఈమెయిమ్మ ప్రస్తుతీయ సుమారు ఇరువదియొక్క సంవత్సరములు.

క్రిస్టో మేమసయున నీనీమావటి డి. ఆర్. ముఖలక్ష్మీచరిత్ర ప్రచురింపబడును.

కృష్ణాష్టమి

శ్రీకృష్ణభగవానుడు శ్రావణబహుళాష్టమిదినమున జనించెను. హిందూదేశము ప్రతిగృహమునందును ఈయత్సవము జరుపబడుచున్నది. ఈయత్సవదినము జన్మాష్టమి కృష్ణాష్టమి, కృష్ణజయంతి, గోకులాష్టమి అనుపేర్ల బరగుచున్నది. శ్రీకృష్ణుడు శైశవమున గొల్లభండ్లలో పెరిగి పెరుగును, పాలును, నెన్నయు ముచ్చిలిన బాల్యక్రిడలను తలపించుటకు ఈనాడు వీధులలో నుట్లుపెట్టి వాటిని జనులచే కొట్టించుసంబరములు జరుగుచున్నవి.

శ్రావణే బహుళే పక్షే కృష్ణజన్మాష్టమివ్రతం
నకరోతినరోయస్తు సభవతి క్రూరరాక్షసః.

—హిందువులపంచంగము.

—ధర్మవ్యక్తరాము.

కృష్ణజననము

మ. మహితశ్రావణమేచకాష్టమినిశామధ్యంబునం బ్రహ్మర
ద్వహముల్ భోచ్చగృహంబు లందయిదు విభ్రాజిల్లుబుత్తున్ యదూ
ద్వహుఁ బుణ్యంగనగాంచె విశ్వజగదాధానోదయున్ ధర్మని
ర్వహణారంభధురీణు నిత్యవిభుతావరిష్టునిం గృష్ణునిన్.

వ. అప్పుడు.

క. అవృష్టినీరుఁ జాత్మజు నావిర్భావమునెఱింగి యంతర్భహనున్
వేవేగఁజొచ్చినపుడే యావనజాపుండు దొడిచినట్లుండంగాన్.

మ. నెలులై యెప్పు వినిలకేశములు నున్నిద్రాసనాంబు నే
డైట నూతనాంబుదతుల్యకాంతియునునై దివ్యపభావంబునం
గటయున్ మాగునులేకపుట్టిన శుభాంగం బద్ముతాపాదియై
నెలయుగన్నులు విచ్చి చూచుతనయున్ వీక్షించిమోదంబునన్.

తే. పాపకర్ముడు కంసుఁడీపట్టేబట్టి యెగుసేయంగ నకట! యేనెట్లుసూతు
నెవ్వరునుగానకుండంగ నిపుడకొనుచు సరిగి యొండుచో డాచెదననితలంచి.
తే. సందగోపునింటికీ జని నవ్యసూతి యయ్యశోదఁయు విష్ణుమాయావిమూఢ
యగుటకొండెలుంగకయున్నినారడచటగొనుకుబెట్టియాయమగన్న కూతుగొనియె.

వనజాక్షునిఁ దెచ్చుటయును దనసుతఁగొనిపోవుటయును చానెలుంగక మూఁ
గివనిద్రఁజొక్కియుండెను వనజాక్షి యశోద రేయి, వసుధాధీశ!

—హరివంశము.

శ్రీకృష్ణుడు: యోగమా యశశ్చలు

కవలమునువదిలి పూతల:

1. యశోద: నవప్రసూలో, నిద్రాభివశ.
2. బసులేవుడు: శ్రీకృష్ణుని యశోదకడనికి యోగమా యశశ్చలు గొనిపోవుచున్నాడు.
3. శ్రీకృష్ణుడు: బాల్యముచేయుమున, అవరోధమున అలయమున్నాడు.
4. యోగమా య: యశోదకుపై ఎదురేవునివే దేవకీదేవకీదకు గొనిపోయియున్నది.

—ద్వితీకారులు: యశో. యశో. శరీర, నువరాను.

“ఈదగంబునఁ గాసుకుఁబేరమాడి కోటికిఁబడగనైతిన మనవై శ్ర్యకులసముద్రంబున విషంబుపుట్టినట్లు హా! నాకమపునఁబుట్టుటేలే! పుట్టెబోఁ గుట్టుగఁగులగౌరవంబునకు నన్నెఁబుట్టింపక దిట్టతనంబునఁ గట్టెదుటనిల్చి చెవులకింపొందనివల్కులువల్కువచ్చునే? వల్కెనుబో! రాబోవుకాలంబునకుఁ బదిగురుకులజాలలోఁ జల్కెఁదనంబునొందక నిల్కడఁ గల కీర్తికొందునే? పొందెబో! నేనంతవఱకుండి, కనుదోయింజూడఁగలనే? బౌరా! ఏమి యీవంతకాలము. పుత్తికయై యీలాగునుకువుటకుఁ గారణంబేమియుండు? కాని మ్మిది నాకుఁ బుత్తికాదు. శత్రురాలు. దీనిగర్వపుమార్గం బొక్కింతచూచెడఁగాక” అని తనకుఁదాన శాంతమతిపై వచ్చినకోపావేశమున మాటాడుకొనుచుండునమయంబున భార్య యగు భద్రవతివచ్చి యిట్లనియె.

“అత్యేశా! ఏమికోపముగదుర నేమేమోయనుచున్నాదు? ఎవరిని?” అనియడుగ నా కోపమున నిట్లనియె. “కాంతా! నీవంతవఱకు నాచెంతనిలిచివినియుండినచో, నంతయుఁజెలిసి యుండును. అయిన నావంతకథఁ గొంతయెఱింగింతువినుము. శాంతమతిని, ప్రశాంతునుని నేనుజెంతకురావించి సంతోషంబుతో మనవై శ్ర్యకులంబున నెంతధనంబుండినను, మఱెంత ధైర్యపాపాపాదార్యగుణంబులుండినను, ఎంతదానధర్మపరోపకారములుచేసినను, గర్వాతిశయంబున, నన్నియునావలననయినదనియు, నాకునమానమెవరున్నారనియు, నావలననన్ని కార్యంబులగుననియుఁజెప్పరాదు. ఎవరెంతదూషించినను భూషించినను నమయోచితంబుగ వారితో మాటాడవలయునుగాని గోపమును సంతోషంబునుజూపరాదు. మఱియు ధనము పంపాదించి యొకరికి నప్పొసంగినను, గొంతధనము ప్రాణాపదకును, గొంతధనము దానధర్మంబులకును, గొంతధనము వ్యాపారాదులకును పెట్టుకుని యప్పించినధనమునందు రాబడినవడ్డిని యేర్పాటుగ జీవనంబునకుపయోగించుకొనవలయు. నావడ్డెహాకలు చాలనివత్సంబున వ్యాపారంబునరాబడినలాభములోఁ గొంతయెత్తుకుని యన్నపానంబులకువ్యయపెట్టుకొనవలయు. లేనిపోనికార్యంబులకు వృథాసెలవోనర్పరాదు. ఎవరుగాని ధనముండువారింగనుంగొన్న వత్సమున నొంచుకయడఁగి భయంపడుదురు. “కలిమి కులమునకుఁ గీర్తియన్నట్లు” కలిమి యుండినచోఁ గులముతెక్కువుగనుండినను గీర్తిబొందుదురు. కులమెక్కువై యుండి, కలిమి లేకుండినచోఁ గేవలహీనులని తలంతురు.

క. “దావీకొడుకైడఁగానీ కాసులుగలవాఁడెరాజా ధనుఁడననోపున్.”

అనునట్లు గొంతధనంబుండెనేని యెక్కాలంబునంగాని గౌరవమేగలుచున్నది. ధనంబున్నదని విజ్ఞప్తిగి లేనిపోనిసెలవులిడుకొనరాదు. కట్టకడ “నాకులుకుట్టి యమ్ముటగాని, యుప్పు మొదలగునవియమ్మిగాని, కాసుకుఁగానుచేర్చి పెట్టియలోనిడవలెను. నునవాండ్రలో

స్త్రీగాని పురుషుడుగాని కాలమువృథాగడపి, చేతఁగలధనమువ్యయముచేసుకొని జీవించుట లేదు. రంకుతనము, దొంగతనము, మించినమాటలు నేకుండ నన్యల కుపసాదించుచుండును. మఱియు స్త్రీగడించినధనము పురుషుఁజేసికొనక, దానినొకసాముచేసి యీవలెను. స్త్రీని కేవలముగఁబిలువక గౌరవముగఁబిలువలెను. పురుషుని స్త్రీ యదేవిధంబుగఁ బిలువవలయు, నెవరేనియుకవస్తువు కావలెననియడిగివప్పుడు, చేతఁగానున్నదాలేదాయని గ్రహించియుండినచో నడిగినవస్తువీయవలయును. లేనిచో నడిగినవస్తు వింకెక్కడయినబోయి తిసుకొనుమని మంచిమాటలుచెప్పి బొమ్మనవలయును. మఱికొన్ని కార్యంబులకు నెవరైన మాటాడవచ్చిరేని వారిమాటలన్నియువిని సమయమునకుఁదగినమాటలు చెప్పిపంపవలయును. లేక మనవాంఛగాని యన్యలుగాని యేదైననడిగిరేని యింటనుండునో యుండదో తెలియదనియు, జూచిచెప్పదనియు ననవలయు. లేక మావాంఛనడిగి చెప్పెదనని చెప్పవలయుంగాని తెగించి యేకార్యముగాని చేయరాదు. మించినమాటలు మాటాడరాదు. ఇది యునుంగాక స్వగురు, పురోహిత, రాజవర్యుల నెపుడు గౌరవించవలయునని యిట్లనేకనీతిలు చెప్పి కట్టకడ మనకింకెదనంబున్నదనియు, నీధనంబెల్లనెవరిదనియు, నెవరియదృష్టమువలన నింత ధనముకల్గెననియు, వేఁడుకగనడిగినందులకు, బ్రశాంతుఁ డేమియుఁజెప్పకుండ. శాంత మతిమాత్ర మిలాగనియె. 'తృప్తిః కోపములేక వినుండు.

శ్లో. మహామైత్ర్యపరితే ర్నని శ్రేష్ఠబంధుః

బంధుశ్చక్రేధంతం యోమహాన స్యకోమహాన్.

అనునట్లు జనులకేండ్లుమీరుటచేతను, వేంఁడుకలుడెల్లనగుటచేతను, ధనముండుట చేతను, బంధువులుండుటచేతను గొప్పనాడుకానేరదు. నిజజ్ఞానమెఱింగినవారే మహాత్ములని మునులుధర్మముచెప్పియుండుటచేత.

శ్లో. ధన్యానామత్తమంతాత్మ్యం ధనానామత్తమంశ్రుతం

లాభావాంశ్రేష్ఠ మశోగ్యం సుఖావాంశ్చిరుత్తమా.

అనునట్లు మనకుఁగావలసినవానిలో శ్రేష్ఠ మిక్కిలి శ్రేష్ఠమయినది. అందుఁజదు వత్కంటెశ్రేష్ఠమయినధనము. అందు ల్లేమంబయినది జేహారోగ్యము. అన్నిటికంటె దృఢి జెందియుండుట నదమలసౌఖ్యము. కాబట్టి విద్యాధనంబును, సమయోచితజ్ఞానంబును, ధైర్యంబును, పరితృప్తియును, సదాచారసంపన్నత్వంబును, దుష్కార్యవిముఖత్వంబును, సత్వగుణవరత్వంబును, భూతదయయును, నిగర్వంబును, యశోధనసమాదరణంబును, బంధు జనప్రీతియును గల్గియుండవలయునుగాని, “కళినవిత్తంబున విత్తమునందుఁ బేరాశయిడి, రేయింబగలు ధనంబుగడించు నుపాయంబులులేదవి, ధనంబుఁగూర్చి, యింతదనుకచెప్పిన గుణంబులువదలియుండుట పాడిగాదు. అన్నిటకు విద్యయు సమయోచితజ్ఞానంబు నాకుండి నంజాలుగాని నీధనంబునాకక్కఱలేదు. నీధనంబునుభవించువారును నీకుమారుండుగాని నేఁ

గాను, నాయదృష్టము నాతోనుండును. నీవిత్తమును నీయదృష్టమును నీతోనుండును. కల్లు ద్రాగినవానింజూచినమాత్రానఁ జూచినవానికిఁ గై పెక్కుటంగలదే యట్లు ధనవంతుఁడగు నిన్నుఁజూచినమాత్రాన నాకు నీభవంబెల్లురాఁగలదు? గుఱ్ఱంబునకుఁ దోక పొడవుగనుం డినచోఁ దనదేహమునకు విసదుకొనుంగాని మఱియెవరికేనిలాభమున్నదే? మఱియుఁ బాము నకుఁ దలయందుమఱియుండినను దనకువయోగంబగాని, యితరులకేమి బ్రయోజనము? అట్లు నీధనము నీకును, నీకుమారునకును బ్రయోజనము. నేను గుమార్తెయైనను, నేనెప్పుడు భర్తస్వాధీనురాలగుటంజేసి భర్తధనంబునొందుదాన, నిక్కారణంబున నీధన మనుభవించునదృష్టము కుమారునిదిగాని నాకెల్లులభించును? కాబట్టి యదృష్టప్రకారంబు జరుగు. నీవిందులకూరక లేనిపోని బూతునీతులేలచెప్పెదవు? అని దృఢంబుగఁబలుకుటం జేసి నాకుఁగదాకోవంబుగల్గి యట్లమాటాడుచుంటి. కానిమ్ము దీనియదృష్టమెట్టిదో చూడ వలయు"ని భార్యతో మఱల నిట్లనియె.

“భద్రవతి! దుద్రుఁడడ్డపడినను దయార్థిహృదయుఁడనై యీడ్చుద్రురాలిని ధనా ధ్యనికిచ్చి వివాహముచేయుటలేదు. కేవలదర్శియనికీచ్చి వివాహముచేసి నిద్రవోదును. నీవీ విషయంబునంబ్రవేశింపకుము. ప్రవేశించితినేని యింటనుండితొలఁగింతు. భారా! కడుపునఁ బుట్టినబిడ్డకు నిట్టిదుర్గుణమువట్టుపడినదిగదా! కపటంబుచోట నావునుగట్టవలెనని పెద్దలు చెప్పినట్లు రసికుండును, ధనికుండును, విద్యాధికుండును, మందరాంగుండును, సద్వంశసంజా తుండును, శ్రేయోభివృద్ధిగలవాఁడును, సద్గుణయుతుండునగు నరునికిచ్చి పెండిలిసేయ నొందినందులకు ఎక్కువుగఁజెఱుపులునిండినను గుక్కకుగతుకుమావదన్నట్లు కేవలదర్శిదక్ష ననుభవించునట్లు బ్రహ్మవిధించియుండఁగా నాతలంపేమిజరుగు?” అనిచెప్పుటంజేసి భద్రవతి తోపాడేకుడై యుండు భర్తవచనంబులకు నెదురాడఁజాలక, శాంతమతిని దగ్గఱకుఁజేరి “తండ్రి కెదురాడనగునే”యని యనేకసీతులుజోధించెనుగాని శాంతమతివిని, “అదృష్టవిషయమున కేను మాటాడకమాన”నియె. అందులకుఁ దల్లియగుభద్రవతి, శాంతమతియందుఁ గోపించి “బుద్ధిఁకర్మానుపాలిణి యనునట్లు నీకర్మ నీవనుభవించు”మని, యసూయపడి లోనికేగ.

ఇవ్వీధంబుండ నొకనాఁడు వీధిలో నొకఁడు విస్తరాకులమ్ముకొనుచు వచ్చుచుండె. శాంతమతితండ్రి వానింజూచి మేడమీఁదనుండిదిగివచ్చి వానింజూడఁగా, నించుమించుగ నిరువదేక్షప్రాయముగల్గి, శ్యామలవర్ణమందరదేహముగలవాఁడై, న్వకులజంతుగనుండె. అంత వానింబిలిచి విస్తరాకులు బేరమాడునెంబున గృహంబులోనికిరమ్మని యొకతిన్నెపై గూర్చుండఁబెట్టుకుని బేరమాడుచుండి యిట్లనియె:

“నాయనా! నీవేకులజాడవు? నీయూరిపేరేమి? నీపేరేమి? నీకుఁ దలిదండ్రులుగలరా!” యనియడుగుటంజేసివాఁడువినియిట్లనియె. “అయ్యా! నేనువైశ్యకులజాండ, నాయూరు జయ పురము. నాపేరు భానుగుప్తుఁడనియందురు. నాతలిదండ్రులు కడుబీడవారై యుండి నాకుఁ

బ్రండ్లెంకవసంవత్సరవయస్సున వారుకాలగతినొందిరి. నాకెవరుగానిలేదు.” అనగా శాంత మతిరండ్రీయగు నచ్యుతగుప్తుండు మఱల నిట్లనియె.

“నాయనా! సీగోత్రమమి! నీవేమయినఁ గొంతచదువుకొనియున్నావా?” అనగా భానుగుప్తుండు “అయ్యా! నాతండ్రి యిత్యౌకులగోత్రమని చెప్పుచుండఁగా వినినవాడను, నాకుఁజెల్లవ్రాయఁదెలియునుగాని యెక్కువుగఁజదువురాదు. చదువువచ్చి లెక్కలుపక్కలు దెలిసియుండినచో నొకచోట నేదైననాక్కయంగడిపెట్టుతుని జీవించనే! కాబట్టి నాకుఁ జదువురాదు. ధనములేదు. నిలుచుటకెల్లులేదు. నాగరింగనివలుకరించువారులేరు. కడకొక్కపూఁటవస్తుండినంత్రీయంబున నన్నమిడువారులేరు. నాకీబీదతనంబునందుఁ బెండ్లియగు నని తలంచలేదు. పడుచునిచ్చువారెవరు?” అనగా నచ్యుతగుప్తుండు మనంబున నిట్లుతలంచె: “ఏమిది? కాకతాళిన్యాయంబుగ, శాంతమతివివాహంబునకు నేదలచినట్లు నరుఁడింటికే వచ్చెను? వీఁడు స్వకులసంజాతుండుగనుండుటగాక బాల్యదశతో ముండరాంగుఁడుగనున్న వాఁడు. మఱియుగోత్రంబులు నమకూడినవి. శాంతమతిని నిట్టిధనవిహీనునికిచ్చి పెండ్లి చేసి కొంతకాలము వీరిద్దరియదృష్టముచూడవలయును, గవ్వపడుచుండురేని యపుడు దగ్గఱచేర్చి ధనంబిచ్చి జీవసంబుసేయుడనిచెప్పవలయు.” అనినిశ్చయించి యాభానుగుప్తునితో నిట్లనియె.

“భానుగుప్తుడా! నాకుఁజదువురాదనియును, పడుచునిచ్చి పెండ్లిసేయువారులేరనియు, ధనవంతుండుకాననియుఁ జెప్పితివిగదా! కానిమ్ము. నీకు నాకుమార్తెనిచ్చి వినాహముచేసెదను. నీయిష్టమెఱింగింపు”మనఁగ నాభానుగుప్తుఁడని “అయ్యా! పరిపరి! బాగుగఁ జెప్పితిరి. ఏనుఁగక్కడ యెనుబోఁలెక్కడ? సింగంలెక్కడ తోడేలెక్కడ? బంగరుకొండయెక్కడ ముండురాలుగలగుట్టయెక్కడ? ఆహ! యేమిది! మహాధనసంపన్నులగు మీకును విరనుండగునాకును సంబంధంబుగలుగుటకు? ఊరక నాతోఁ బరిహాసంబుగఁజెప్పుచున్నారా యేమి? మఱియు ధనికులు దరిద్రులంజూచి గేలిసేయుట నైజముగదా! ఈమాటలతో నాకేమిప్రయోజనములేదు. మీరు విన్నయెత్తుకొనుచున్నారా! లేకయెత్తుకొనరా! యెత్తుకొనునట్లయిన దాని క్రయధనమిచ్చిపంపుఁడు. నన్నూరకయిందునిలువఁబెట్టుకుఁడు. నాకు రిత్తకోరకలేలపుట్టించెదరు?” అనిచెప్పటంజేసి యచ్యుతగుప్తుం డిట్లనియె.

“భానుగుప్తుడా! నేనిపుడు నీతోఁజెప్పినమాట నిజముగాని పరిహాసంబుగఁజెప్పినది గాదు. నాకుమార్తెను నీకిచ్చుటకు నిష్పవడియున్నాను. కల్లమాటలని తలంపకు”మనిన నాభానుగుప్తుండు మనంబున “ఏమిది యాశ్చర్యము! ఇతఁడు గొప్పధనాధ్యుఁడై యుండి, కుమార్తెను ధనికుని కీకుండ నాకునిత్తుననిచెప్పుటకు హేతువేమోతెలియకున్నది. యోచింపఁగాఁ గుమార్తెకేదైన సంగవైకల్యముండునో? లేక కుమార్తెకు నేండ్లుమీరినందున నెవరు గాని వివాహమాడకయుండుటంజేసి ఈరీతి నాకుఁజెప్పువాడో? అయినఁగానిమ్ము. కుమార్తె

రైనిత్తుననిచెప్పట కడుశుభంబని చెప్పగావినియున్నాముగదా? కాబట్టి వివాహంబునకు నొప్పుకొంద"మని తలంచుచుండఁగా నచ్యుతగుప్తుఁ డిట్లనియె.

“నాయనా! ఏలయూరకయాలోచించెదవు? హరిహరాదులుసాక్షిగఁ గుమా రైనిచ్చి వివాహముచేయుటనిశ్చయము. నీవీక వి ప్రశ్నమ్ముటకు నేగకు. రమ్ములోనికి నని పిలుచు కునిపోయి రత్న కంబళముమీఁదఁ గూర్చుండఁజేసి భార్యకడ కేగి భద్రవతి! శాంతమతికిఁదగిన వరుని నియమించినాను. నీవాలనింజూడుము” అనఁగా నాపెవచ్చిచూడఁగా, శాంతమతికిఁ దగిన వరుడై యుండుటకు మనంబునసంతసించి ధనికుఁడుకాఁడనితోచినను, దానందులకు నేమియుఁచెప్పటకులేక భర్తతో “మీరిష్టపడిదెచ్చినవరునియందు నేనొకదోషముచెప్పట పాడిగాదు. మీయిష్టమునకు నేనొప్పుకొనియున్నదాన” ననిచెప్పటంజేసి యయ్యచ్యుత గుప్తుండు తతఁగమ తనపురోహితుండగు పశుపతిశ్రమ్యగారినిరావించి సమర్థాదపూర్వకం బుగఁగూర్చుండఁజేసి యిట్లనియె. “స్వామీ! నాకుమా రైయగు శాంతమతికి వివాహమెపు డగునో జాతకముచూచి చెప్పుఁడు?” అని ఫలపుష్పదక్షిణతాంబూలంబులతో జన్మపత్రిక యొసంగుటంజేసి, యాతఁడాజాతకము బాగుగఁబూచి యచ్యుతగుప్తునితో నిట్లనియె.

“అచ్యుతగుప్తుడా! యీజాతకమునందు నెట్టిదోషములులేవు. ఈజాతకము పార్థివ సంవత్సరశ్రావణశుద్ధయేకాదశీశుక్రవారము పూర్వాషాఢానక్షత్రము సింహమాసమేడవ తేది సూర్యోదయాది-రంగ-ఘడియలకు మేషులగ్నమునందుఁబుట్టినందున నిపుడు సూర్య దశయందు రాహుభు క్తిజరుగుచున్నది. ఈభుక్తితో నిపుడు వివాహమగుటకు సందియము లేదు. పిదప నీజాతకురాలికి మహాదై వ్యర్యమనుభవించు నదృష్టమున్నది. భర్తృభావము బాగుగనున్నది. ఇంతయేల? ముహూర్తముగూడ నిపుడే నిశ్చయించిచెప్పిపోయెద. నమ్ము హూర్తంబునకు వరనిశ్చయముచేసి వివాహంబు బాగుగఁజరుపుఁడు” అనిచెప్పటంజేసి యచ్యు తగుప్తుండు “విప్రోత్తమా! వరనిశ్చయంబుచేసితి, నిదిగో వరుండు. చూచితిరే? యితనిపేరు భానుగుప్తుఁడు. కనుక ముహూర్తము మీయిష్టప్రకారము నిశ్చయించిచెప్పు”డనఁగ నా విప్రుండు తారాబలచంద్రబలయు క్తంబగు సుముహూర్తంబొందుచూచి నిట్లనియె: “అచ్యుత గుప్తుడా! నేటికి నాల్గవనాఁడు, పగలుపండ్రెండుఘడియలకుమీఁద వృషభలగ్నమునందు బాగుగనున్నది.” యనిచెప్పటంజేసి యాధనికుండుసంతసించి పురోహితునకు బసదనంబిచ్చి పంపి, యాతత్త్వఁగమ, తనబంధుమిత్రాదులకు వివాహపత్రికలనుబంపి, యాదినము భాను గుప్తునితోడంగూర్చుని భుజించి వివాహమునకువలసిన పదార్థంబులందెప్పించి, భద్రవతితో నిక నాలస్యముసేయక పెండ్లిపనులుచేయించుమనిచెప్పి తాను బందిరులుమున్నగునవి జేయించుచుండె. ఇట్లుండఁగా శాంతమతి భానుగుప్తుని ముఖంబాలోకించుటంజేసి మనంబున

శ్లో. సమీపశ్యేషుధూతేషు జంగమేషుద్రువేషుచ
పసశ్యేకోమహానాత్మా ఏనసర్వమిదంతితం.

అనునార్యోక్తివలె భగవంతుడొక్కడ, లోకంబులం జరాచరవస్తువులందంతట వసించుచున్నాడు. మఱి యతఁడు సర్వోత్కృష్టుఁడు, దీనజనాధారుఁడనియుఁ జెప్పఁబడుచున్నవాఁడు. అట్టిసర్వేశ్వరుని పంపూర్ణదయ నాయందుండినపక్షంబునఁ దలిదండ్రులును, మఱివ్వరై నను, దురుద్దేశ్యముదలంచిచో, నది సదుద్దేశ్యముగాకమానునో ఆహా! జగంబున జరంబులకుఁగామము, కోపము, జంతుహింస, అత్యాశ, గర్వము, తిరస్కారస్వభావము, నిర్దయ, అసూయలే, దుస్సంగత్యము, నిజాత్మజ్ఞానరహితము, ఇట్టివిడవర్షి ముఖ్యముగ జన్మదీనమునుండి కలుచున్నదిగాని, సద్గుణములురావు. కాఁబట్టియగదా! కన్నతండ్రి నిర్దయచిత్తుడై నిర్దేశితువుగఁగోపంబుజెచ్చుకుని, నాయదృష్టమును బరికింప నేమేమో దుస్సంకల్పంబుసేయునో చేసెఁబో! క్షేత్రంపురుషకారస్తుఁడై వందీజముదాహృతం అనునట్లు పురుషప్రయత్నము పోలమువంటిది. దైవయత్నము విత్తనమువంటిది. ఈరెండునుజేరినచోఁ బైరగుచున్నది. ఆటాగు దనప్రయత్నంబునకు దైవంబు దోడ్పడకుండనేనియేకార్యంబుగాని కానేరదుగదా! ఇపు డీతని దుష్ప్రియత్నంబునకు దైవముదోడ్పడక, నాయందు దయగలవాఁడై పాలులోఁ జక్కిరపడినట్లు మంచిగుణవంతునిగానే భర్తనొసంగె. మఱియు నీతనిముఖముచూడఁగ నెంతయుశాంతత్యమును, దయయును గలవాఁడుగ నుండుటఁగాక, రూపవంతఁడుగనున్నవాఁడు. ఎక్కువచదువులేకపోయినను, ధనహీనుడై యుండినను భగవంతుఁడిచ్చినభర్తను గాపాడుట ధర్మంబు. అందుపై నదృష్టప్రకారము జరుగు"ననితలంచె. భద్రదవతిమాత్రము భర్తపోయినత్రోవనుండె.

అంత సచ్యుతగుప్తుండు కేవలదరిద్రుండుపెండ్లిచేసినట్లు, ముహూర్తదినంబున శాంతమతిని భానుగుప్తునికొచ్చి వివాహంబునర్చి, వచ్చినబంధుమిత్రాదుల సగౌరవంబుగనంపి యల్లునింకాచి యిట్లనియె.

“అయ్యా! ఇక నీభార్యనుబిలుచుకుని యుండేవివాక్కు. నాగృహంబున నిక సరక్షణంబు శాంతిమతియుండందగదు. దానికే దలిదండ్రులగు మేముసేయుకార్యమెంతయుకోయంతయుఁజేసియెనది. శాంతమతి నీతోనుండఁదగినది.” అనిచెప్పటంజేసి భానుగుప్తుఁడు తనమనంబున నిట్లుదలంచె.

“బోరా! యీయదృశ్యతగుప్తునిపట్టుదల యిపుడుదెలిసె, శాంతమతియందు నేదియో యొక మచ్చరంటివలెనని యీలాగుచెప్పచున్నాడు. కాఁబట్టియగదా, విధిబోవుచున్న నన్నుఁబిలిచి కుమార్తెనిచ్చి వివాహముచేసెదననివదించె? అట్టిహేతువులేనిచో, నితఁడు గొప్పధనికుఁడయ్యుఁ గుమార్తె కొకసాముగాని యిడక, యొకమందిదీరగాని యెసంగక, వంబముగ నృత్తగీతవాద్యంబులేదియులేకుండ, నుల్లాసంబుగవచ్చిన బంధుమిత్రాదులకునైన విందుసేయక, కేవలవడ్డపెండ్లివలెఁజేసినవాఁడు. కానిమీరఁడెట్లుచేసినను, భార్యకూడ యితనికంటె గృహస్వభావముగలదియై యుండునట్లున్నది. శాంతమతితమ్ముడు బాలకుండు

గనుక వానిసంగతి నెంతగడుగదా? మఱియు శాంతమతియందు నేడైనదుర్గుణంబుండునని తలంచినచో, సీనాటిదనుక దానిచదువునువెంటిని, దాని నీతివచనంబులాలించితిని, దాని దూపమునకుఁదగిన విద్యావినయోచితజ్ఞానంబులున్నవి. పరికింప నెట్టిదుర్గుణహేతువును దెలియఁబడలేదు. ఏదెట్లువోయిననేమి నిర్దనుండవగు నేను గేవల మొక కవచపువోగులోఁగూడ సమముకాకయుండినను, దేవుఁడు నిండుదయఁజూచినందున నిమ్మొయివినాహంబయ్యె. అహో! దేవునిమహిమ నేమనివర్ణింపవగు? అరఁడెల్లలోకములందు, నన్ని భూతములందు వ్యాపించి యెల్లప్రాణులకు నాశ్రయఁడై, జీవనూపుఁడై, గుణాతీతుఁడై, యన్నింటిచూచుచుం బ్రపంచంబునకు, మఱుగుగనుండి రక్షించుచున్నాఁడనుటకు నుదయంబుగలదే! ఆయనదయలేనియెడ నేకార్యంబుగానియగునె? అట్టిహంసభావునికృపనిక బరమసుఖంబనుభవించఁగలమనుటకు సాధనభూతంబుగ శాంతమతిలభించినందున నాదర్శిద్రవముద్రంబిక నింకఁగలదు" అని తలంచుచుండె.

ఇవిధంబుండఁగా భద్రవతి భోజనంబునకులెండని చెప్పుటంతేసి స్నానాదికృత్యంబులు నిర్వర్తించి యంద తానాఁడు భుజించిరి. మామచెప్పినయట్లు శ్రానుగుప్తుఁడు ప్రయాణసిద్ధంబయియుండె. భద్రవతి కుమార్తెకుఁ బసపుఁగుంకుమయొసంగి యల్లునివెంట నంపించునపుడు మనంబున నించుక దుఃఖంబుగల్గెనుగాని, యచ్యుతగుప్తుండుమాత్రము కణనాత్ముఁడై, యల్లునితోఁ బోయిరమ్మనిచెప్పి. శాంతమతి తల్లికినమనస్కరించి తండ్రియొద్దకువచ్చి నమస్కరించుటంజూచి యతం డీట్లునియె. "శాంతమతీ! సీయదృష్టంబెట్టిచోచూచువఱకు నిన్ను గమనించుటలేదు. నాయింటికి నీవీక రాకూడదు. పో"మ్మని కఠినోక్తులాడుటంతేసి శాంతమతి "తండ్రి! తిండ్రంపుబల్కులు వర్జియందు నొకప్రయోజనములేదు.

శ్లో. యస్యవాహంకృతోభావో బుద్ధిర్వ్యవస్థితః

యస్యమస్వర్వభూతేషు జీవితం తస్యకోటికే.

అనునట్లు గర్వంబెవనికేలేదో, మనస్సెవనికేనిర్మలమైయున్నచో, యెవఁడన్ని చింతవుల యందు సమానబుద్ధికల్గినవాడో, వానిబ్రతుకు బాగుగఁబ్రకాశించును గాఁబట్టి యూరకనిర్దయోక్తులేలయాడెదవు? కాటం విదేరీతినుండుననితలంపకు. నీవాడినమాటలు మఱచుటలేదు. సత్యమేజయతే నాన్యతమే అనునార్యోక్తివలె సత్యము జయించు, నసత్యము జయించదు. వల్లమంతుచోట నీరునిల్చును. మెట్టయందునిలువదు. ఈవచనంబులు మనంబునందిశకొని భవిష్యత్కాలమును బరికించుము. భాగమువలనికల్గినగాయము మానునుగాని, కఠినపుఁ బల్కులచేత మనంబునంగల్గినప్రణమ మౌనదు. కాఁబట్టి నాయదృష్ట మీపు గమనింపఁబని లేదు. నన్నెందుఁగలదని స్వప్నమునందైన నం దలంపకుము. నీకు నేగుమార్తెగాను. నాకు నీధనంబెపుడుగాని యీఁబనిలేదు. తొల్లి యేదోఁబుణముండి మీకమవులంబుట్టిరి. నా ఋణంబువాయుటకు నిదిగో మఱల వమన్మరించుచున్నాను." అని మఱలఁ దలిదండ్రులకు

గనుక వానిసంగతి నెంచడగడుగదా? మఱియు శాంతమతియందు నేడై వదుర్గుణంబుండునని తలంచినచో, నీవాటిదనుక దానిచదువునువీటిని, దాని నీతివచనంబులాలించితిని, దాని దూపమునకుఁదగిన విద్యావివయోదితజ్ఞానంబులున్నవి. పరికింప నెట్టిదుర్గుణ హేతువును దెలియఁబడలేదు. ఏదెట్లువోయిననేమి నిర్దనుండవగు నేను గేవల మొక కవచపుటోగుతోఁగూడ సమముకాకయుండినను, దేవుఁడు సింహదయంజూచినందున నిమ్మెయివివాహంబయ్యె. అహో! దేవునిమహిమ నేమనివర్ణింపవగు? అరఁడెల్లలోకములందు, నన్ని భూతములందు వ్యాపించి యెల్లప్రాణులకు నాశ్రయఁడై, జీవనూపుఁడై, గుణాతీతుఁడై, యన్నింటిచూచుచుం బ్రపంచంబునకు, మఱుగుగనుండి రక్షించుచున్నాడనుటకు సుదియంబుగలదే! ఆయనదయలేనియెడ నేకార్యంబుగానియగునా? అట్టిసహానుభావునికృపనిక బరమసుఖంబనుభవించగలమనుటకు సాధనభూతంబుగ శాంతమతిలభించినందున నాదరిద్రనముద్రంబిక నింకఁగలదు" అని తలంచుచుండె.

ఇవిధంబుండఁగా భద్రవతి భోజనంబునకులెండని చెప్పుటంజేసి స్నానాదికృత్యంబులు నిర్వర్తించి యంద తానాఁడు భుజించిరి. మామచెప్పినయట్లు భానుగుప్తుఁడు ప్రయాణసిద్ధంబయియుండె. భద్రవతి కుమార్తెకుఁ బసపుఁగుంకుమయొసంగి యల్లునివెంట నంపించునపుడు మనంబున నించుక దుఃఖంబుగల్గెనుగాని, యచ్యుతగుప్తుఁడుమాత్రము కలనాత్ముఁడై, యల్లునితోఁ బోయిరమ్మనిచెప్పె. శాంతమతి తల్లికినమస్కరించి తండ్రియొద్దకువచ్చి సమస్కరించుటంజూచి యతండ్రిట్లునియె. "శాంతమతీ! నీయదృష్టంబెట్టిచోచూచువఱకు నిన్ను గమనించుటలేదు. నాయింటికి నీవీక రాకూడదు. పా"మ్మని కలివోక్తులాడుటంజేసి శాంతమతి "తండ్రి! తిండ్రంపుబల్కులు వల్కినందు నొకప్రయోజనములేదు.

శ్లో. యస్యవాహంకృతోభావో బుద్ధిర్గన్యఃకలిష్యతే

యస్యకుస్మర్వభూతేషు జీవితం తస్యకోభిశే.

అనునట్లు గర్వంబెవనికీలేదో, మనస్సెవనికీవిర్మలమైయున్నచో, యెవఁడన్ని జంతువుల యందు సమానబుద్ధికల్గినవాడో, వానిబ్రతుకు బాగుగఁబ్రకాశించును గాఁబట్టి యూరకనిర్దయోక్తులేలయూడెదవు? కాటం లిదేరీతినుండుననితలంపకు. నీవాడిసమాటలు మఱచుటలేదు. సత్యమేజయతే నాన్యతిమే అనునార్యోక్తివలె సత్యము జయించు, నసత్యము జయించదు. వల్లమంచుచోట నీరునిల్చును. మెట్టయందునిలువదు. ఈవచనంబులు మనంబునందిశుకొని భవిష్యత్కాలమును బరికించుము. భాణమువలవికల్గినగాయము మానునుగాని, కలివపుఁ బల్కులచేత మనంబునంగల్గినవ్రణము మానదు. కాఁబట్టి నాయదృష్ట మీపు గమనింపఁబని లేదు. నన్నెందుఁగలదని స్వప్నమునందైనం దలంపకుము. నీకు నేగుమార్తెగాను. నాకు నీధనంబెపుడుగాని యీఁబనిలేదు. తొల్లి యేదోఁబుణముండి మీకిమపులంబుట్టితి. నా ఋణంబువాయుటకు నిదిగో మఱల నమస్కరించుచున్నాను." అని మఱలఁ దలిదంకులకు

నమస్కరించి, భర్తకడకుంబోయి, “యిక నిందుండి వెడలుదమురం”డని నుడువుటంతేసి, భానుగుప్తుఁడు లేచి వీధిగుమ్మమువదలిపోవుచుండ శాంతమంతి “తలిదండ్రులారా! మీయదృష్టంబును రక్షించుకొను”డని చెప్పి భర్త వెనువెంటంబోయె. పిదప భద్రవతీయయ్యతగుప్తులు కూఁతంపల్లులెంచేగిరనికూడచూడక వీధిద్వారమువలకువచ్చి నిలిచిచూచి గృహంబునకేగిరి. అహ! ధన మెంతకఠినమానసముగఁ జేయుచున్నదో చూడఁడు! — కొడువ.

నిర్వేదము

అంబటిపూడి నరసింహశర్మగారు

- క. తనుగోరు సాశ్వజననాథునిచే నవమానమొంది, తోరపుదుఃఖమున సంబ భీష్ముజేరియు నను నిట్టుల రోషదీపితాత్మికయగుచున్.
- ఉ. “వీసరవోక నాకనులవెంటస్రవించెడి బాష్పబిందువుల్ దోసిటనెత్తిపోయునెడ దుర్భరశాపజలాయితమ్ములై నీసకలార్థసంపదల నిల్వగనిచ్చునె, రాతిగుండయే బ్రాసివి, నాదుజీవప్రభారమునన్ విషవాయువైతివే.
- క. కొలకొల నిరతము నాకన్గొలకులస్రవించు బాష్పజలధారలు నీ తలవాకిట బ్రవహింపుచు గలుపవె నిన్వీలయవీచికానివహమునన్.
- ఉ. గాసి నవీనజీవనసుఖమ్ములబాసి, యజ్ఞసప్తేదనా యాసత నార్చు నాదుహృదయాగ్నిని నెట్టిగ్రక్రాగువేడిని శ్వాసవరంపరాహతి విషమ్ములు నీతలకెక్కిపోవె, గం గానుత! యేమెఱుంగనియొకరుక నీగతిగాసివెట్టెదే.
- చ. విమలనవీనకాంతం లొడవించెడు నాదగుజీవనప్రసూ నమును ధగధగజ్వలదనంగ హుతాశనరోచులందు హో మమునొసరించెదే కరుణమాలి, నిరంతరబ్రహ్మచర్యతా పమున రసమ్ముగోల్పడినవాడు సుమచ్చవి నేమెఱింగెడిన్.
- క. ఈకుంజోడగుభర్తను గూడియు ప్రాపంచికపుసుఖోష్ణతిగననా చేడియ వెలలంబెట్టంగూడునె ధర్మముజెప్పు వాడేలేదే.
- చ. అరిభటకోటపై ని సమరాంగణభూమిని బల్మిజాప నౌ కఱకుదనమ్ము బేలయగుకాంతవయిన్ బరగింప జూచు నిన్ పరియగువీరుతెవ్వరు ప్రశంసయొసర్తురు, సౌకుమార్యవి స్తరమగుపూవుతీన ససిధారలకున్ బలినేయజూచెదే.
- క. పలుధర్మశాస్త్రములనుం దిలకించెడుగా వియన్నదీజాత! యెటన్ కలకంఠకంటకన్నీరొలికిన సిరియుండదనుట నొగిజూడవోకో?”

బాల విజ్ఞాన శాఖ

౧. పదము

ప న ల క్షి

పమేమిటాతోట?

అరటిలతోట.

ఎట్లాంటిదాతోట?

యిట్లాంటితోట.

వేసేమురాతోట

వేసంగితోట

మంచీదిరాతోట

మామంచితోట

లేకాదిరాతోట

పువ్వులతోట

వీవీలురాతోట

పిందిలుతోట

చేబోలును బ్రహ్మణ్యశర్మగారు

కాయాలిరాతోట

కవలీలతోట

పండాదిరాతోట

భాగ్యంపుతోట

చూడాలిరాతోట

చోద్యంపుతోట.

౨. పాటలు

పిల్లల పాటలు

చింతపువ్వు చింతపువ్వురాలంగ

చిమ్మిలిబొట్టూ బుల్లిచెంబు

దండవేళ్ళేడు నామటిది

దండలులెచ్చాడు నామటిది

గోలకోండపంపించి

గోటూరవికలు తెప్పించి

కుమ్మరాల్పింటికి పంపించి

కుమ్మరిమట్టి తెప్పించి

తులసి లక్ష్మినారాయణమూర్తిగారు

బొమ్మరిప్పు వేయించి

బొమ్మరింట్లో చిడ్డనికంటే

అత్తా రెలకీ ఆముదంలేదు

మామా రెలకీ మడ్డిలేదు

అల్లవారింటికి చల్లకెడితే

అల్లవారికుక్కొచ్చి బొంబాయిమంది

పుట్టలో నాగన్న గుంబుమన్నాడు

నాకాళ్లగజ్జలు గల్లుమన్నాయి.

౩. కథలు

తెలివిగలమనుమడు

శ్రీమతి మాచిబొట్ల గంగమాంబగారు

అనగనగా ఒక బ్రాహ్మణుని పుత్రుడు ఉండేవాడు. కొడుకంటే అయినంతో ప్రేమ. కాలంగామరి కొన్నేళ్ళకు రెండ్ర ముసలివాడయ్యాడు. కొడుకు పెద్దవాడయ్యాడు. ఆస్తిమీద అధికారం కొడుకు చేతులో పడింది. తండ్రి, తనూ ఒకేయింట్లోవుంటే తనయిష్టమునద్దినట్లుగా ప్రవర్తించటానికి వీలుకలిగిందికాదు. పెద్దవాడు గమక యేగోహితవుమాటచెప్పేవాడు. అట్లాచెప్పించుకోవటే గౌరవానికి భంగమవుతున్నాడు.

కొడుకు. సరే! రంధ్రాని గొడ్డవొడ్లో ఒకపాకవేసి అపాకలో వుండమన్నాడు. ఒకయోకుడు కొనియిచ్చాడు గంజతాగటానికీ. ఏం చేస్తాడు పాప తానునలిబ్రాహ్మణుడు. అట్లాగే పాకలో వుంటావుండేవాడు. తోటావేళ్ళకున్న గంజపోయియెవరికి తెలిసేవాడు. తనభక్తాన్ని సరించి చింతించేవాడు. ఇట్లా కొంతకాలం జరిగింది. ముసలిబ్రాహ్మణుని కొకమనుమడు వుట్టాడు. వాడు పదేళ్ళవాడయ్యాడు. ఒక్కోసారి తలవనితలం పుగా తాతగారివీధి చూచాడు. చాలాచిచ్చారపడ్డాడు. తనరంధ్రాచేసిన భోరం తలుపునకు తెచ్చుకొని. ఆనేళ్ళ తాతతో అలోచించాడు యేమిటో. మరువాడు తాతగారి వగరకెల్లి “తాతా! తాతా! నీవు యివాళ్ళ గంజకీ యింటికివచ్చినప్పుడు మానాన్న మానుండగా మూకుడు క్రిందపడేటట్టుగావడేయి. తరువాతమనీ నే చేస్తారే” అని అన్నాడు. అట్లాగే చేశాడు తాత. ఇంతట్లో కుర్రాడు ఒక పెద్దకర్రతీసుకువచ్చి “నీకింత అదిరిపాటా: మిడిసి మిడ్డానులు అయిపోతున్నావే! మూకుడుక్రింద యెందుకుపడేవావు. అది పగిలిపోయిందిగదా! కర్రప్రాద్ధవ ముల్లీ మానాన్నకు ఎవరుకొంటారనుకున్నావు? దీక్షానేకాలం గడుపుతామని నేననుకుంటే” అని గడమా ఇంచాడు. కుర్రాడిరంధ్రా యిదంతాచిన్నాడు. పాపం నిర్జీవయిపోయినాడు ఆమానవుడు. మనమనుననులోకి వచ్చింతనువారే అయిన రంధ్రాకొళ్ళమీదపడి త్రిమించుమని నేడుకున్నాడు. మల్లిఅందరూ కలిసివుంటున్నారు. కుర్రవాడి తెలివితే అందరూపంకోసించారు. కథ కంచికి, మన మిక్కడే!

శ్రావణ భాద్రపదాలు

శ్రీమతి బసవరాజు వేంకటరాజ్యలక్ష్మమ్మగారు

ఒకవూళ్లో ఒకబ్రాహ్మణదంపతులుండేవారు. బ్రాహ్మణు చాలాగమనువాడు. భార్య పుత్తలమాయకురాలు. ఒకరోజు బ్రాహ్మణు పూరికివెళుతూ “ఒనే శ్రావణభాద్ర పదాలొస్తున్నది. సామానులన్నీ జాగ్రత్తపెట్టా” అని చెప్పివెళ్ళినాడు. ఆయన వెళ్ళిన కానేపటికీ వాకిట్లోనుంచి వీళ్ళ సంభాషణవింటూన్న యిద్దరుదొంగలు లోపలికొచ్చి “అమ్మా! కొంచెము ముద్దిసిల్లిస్తారా?” అనిఅడిగారు. “ఎవరు? నాయనా!” అనిఅడిగిందాబ్రాహ్మణి. “మేము శ్రావణభాద్రపదాలము” అని చెప్పారుదొంగలు. అబ్రాహ్మణి సంతోషపడి వారిని చాలామర్యాదచేసి ‘మాయిల్లు పావనంచేశారా?’ అంటూ సిండివంటలతో భోజనంపెట్టి ఇంట్లో శ్రావణభాద్రపదాలకోసం మొగడు జాగ్రత్తపెట్టినసామానంతా వారికివమర్పించి నమస్కారం చేసి “మీరుదయవుంచి అప్పుడప్పుడు వస్తుండవలె” ననిచెప్పి వాకిలిదాకా సాగవంపి వచ్చింది. మొగుడు పూరినుంచి వచ్చినతర్వాత భార్యని “ఏమిట నేనువెళ్ళినతర్వాత విశేషాలు?” అనిఅడిగాడు. “విశేషాలకేం, చాలావున్నది. మీరువెళ్ళగానే శ్రావణభాద్ర పదాలొచ్చారు. వాళ్ళని చాలామర్యాదచేసాను” అనిచెప్పింది బ్రాహ్మణి. “నేనువెళ్ళగానే శ్రావణభాద్రపదాలు రావటమేమిట? ఏదోనాకొంపముంచావు. తర్వాత సంగతిచెప్ప” మన్నా దాచురతతో బ్రాహ్మణు. దాని కాబ్రాహ్మణి “ఏమీలేదండీ, మీరు శ్రావణభాద్రపదాల కోసం జాగ్రత్తపెట్టినసామానంతా వాళ్ళది వాళ్ళకప్పు జెప్పేశాను. ఇన్నాళ్ళనుంచి దాచటం ఎంతో కష్టంగావుంది. ఇప్పుడు వాళ్ళ కిచ్చేశాను” అనిచెప్పింది. అబ్రాహ్మణు నెత్తినెత్తి బాదు

శ్రీ హిల్స్ కాలేజీ మండలి, బాపట్ల

జూలై 15, 16, 17 తేదీవిజరిగిన మండలి ప్రథమవార్షికోత్సవసందర్భమున
తీయబడిన ఛాయాచిత్రము.

శ్రీలలో విద్యావిభాగములను సంపాదించి ఆధ్యాత్మికచింతను, సాంఘిక సేవాదురక్తిని, పరస్పర సహకారమును, విశ్వమిత్ర్యమును పరిష్కరించే శ్రీసంఘమును పెంపొందించుటకు ఉన్నతికిరేపలయొనగెడి ముఖ్యోద్దేశముగలిగి బాపట్లపురమునందలి కొందరు సోదరీమణులు లోకశ్రీనివాసమును సంకల్పించియున్నది యుద్దేశించి తనల్లి సాయముపారముగా నుంటూరువాస్తవ్యులగు శ్రీమతి వావిలికొలను వద్దాసనమ్మ ది. ఏ. గారిని రావించి వారిచే ప్రత్యేకపరివాహకసర్వీస నివాసాథి సుదర్శనాదళి భానువారము (1931 జూలై 28) న మండలిని స్థాపించుకొనిరి. గ్రంథపఠనము, పుత్రికాపఠనము స్థానికమువాసీయులవలనగాని, ఇతరప్రదేశముల నుండివచ్చినవారివలనగాని ఉపన్యాసములిచ్చియుంటు, వాతీయములగు వండువులు వర్గంతులు మహాపురుషుల జయంతులు మున్నగునవిజరువుట ఈమండలి ఉద్దేశసాఫల్యమార్గములు. మొట్టమొదట వారమునకొకమారు మండలిసభమున సమావేశములు జరుగుచుండుటకును, గ్రంథపఠనము, పుత్రికాపఠనము ఉపన్యాసములు మున్నగు కార్యక్రమముజరుపుటకు నిశ్చయించుటడెను. అయేర్పాటుప్రకారము ప్రతిఆదివారము మండలి సభ్యురాండ్రు సమావేశమై కొంతసేపు రామాయణమును కొంతసేపు పుత్రికలు మొదలగునవి చదువుటగాని ఉపన్యాసములిచ్చుటగాని జరుగుచుండెను. కాని ఒకేదినమున గ్రంథపాఠశ్రవణము, పుత్రికాపఠనము మొదలైనవిజరుగుట దుస్సరముగావున్నందున వారమునకు రెండు సమావేశములేర్పరచి ఒకదినము కుక్రవారము కేవలము రామాయణముమాత్రమే జరుపుటకును, ఒకదినమున సోమవారము పుత్రికలు, ఇతరగ్రంథములు చదువుట, ఉపన్యాసములిచ్చుట మొదలగు కార్యక్రమమునడుపుటకు నిశ్చయించుకొనినది. అప్పటినుండి అట్లులే జరుగుచున్నది.

3
2E
6
6

కొని “శ్రావణభాద్రపదాలంటే మనుష్యులుగారే! శ్రావణభాద్రపదం వర్షపునెలలే! వర్షా కాలంకోసం జాగ్రత్తపెట్టాను సామాను! మనసంభావణ చాటునుంచీవిని నీ తెలివితక్కువ కనిపెట్టి నే వెళ్లగానే మనకొంప ముంచా రెవరో” ననిపెట్టాం తెలివితక్కువకు చాలావిచారించాను.

కోడిగుడ్డంత ధాన్యపు గింజ

శ్రీమతి వడ్లమూడి వేంకటరత్నమ్మ గారు

ఒకానొకప్పు డొకనదిలేరమున నాడుకొనుమన్న బాలిక కోకకోడిగుడ్డపరిమాణముగల ధాన్యపుగింజ దొరకను. వెంటనే దారినిచోవుమన్న యొకబాటసారి దానింగాంచి యిచ్చెనువని యేమైనదియెఁదలియ లేక చివరకు ఏమైననుగానీ, దీనిని మనమహారాజుగారికిఁ జూపించిన నాకుకొంతద్రవ్యమివ్వగలరనితలంచి, యాబాలుని కోకయజ్ఞాదబ్బులనిచ్చి దానినారాజుగారియొద్దకు దీసికొనివెళ్లి, కొంతధనమునుసంపాదించుకొని తనయంటికిఁజెల్పెను. అంతట నావ్యవస్థంగవుండత్యాక్రమ్యసంభ్రమాకలికుడై తనమంతులవందలరూపించి దానింజాపి యిచ్చుదియేమివస్తువనిప్రశ్నింప నెవ్వరును తెలుపలేకుండిరి. అంత నాగింజ నొకగవ్వముననుంచ దానినొకకుక్కుటముతనకుక్కుతోబొడిచి దెబ్బముగావించెను. దానింగాంచినమంతులవచ్చు డని యొకధాన్యపు గింజయొయ్యెందువనియూ, కాకున్న కోడి దానింబొడుచుటకవకాయుండదనియూ తెలిపిచ్చిరి. వీరకు నావరవా ధుం దాయననగరముననున్న విద్యాంసులవందలకలిపించి యిచ్చుది యేధాన్యమియ్యుండును? మఱియే దేశమున నేకాలమునబండుచుండెడిదో తెలుపుడన నావస్తుకాస్త్రీపరికోధకులు నమస్తభుగోళ, భూగోళకాస్త్ర, సిద్ధాంతగ్రంథములశైల ద్రిప్పియొది గ్రహించుబాలక మహారాజుగారితో అయ్యా! మాపుస్తకములకెక్కడను దానిజాడగానమనిఁదెలియకువదిరి. ఏమిట నొకరైతుంఁదిలిపించి యిట్లడిగను. ఓయీ! ఇదిగో; దీనికైకొ నుము. మఱియూ నియ్యదియేధాన్యమియ్యుండునో తెలుపుమన, నారైతు 50 ఏండ్లకు నమ్మనవాడరయ్య వెలసిన నెండుకలతో, ఊడినదింతములతో, చంగినగూనుతో, రెండుపాస్తముల రెండుచేతికట్టలనుబుచ్చుకొని గడ గడనడకుమ బధిరత్వమున గాబోలు యేమిటేమిటియని మఱిమఱిప్రశ్నింపురు, చత్వారమున గావలయు దాని ననేకభంగుల నటుయిటుద్రిప్పియాయు, చివరకు, నేనీలాంటిదెన్నడు చూచియెఱుంగ నయ్యా! మఱియె న్నడు క్రయమునకుదెచ్చి గూడాయెఱుంగను. నేనీసాధారణధాన్యములనుమాత్రమే యెఱుంగుదుననియు, నారండ్రిగారి కేమైన దెలిసియుండునెడల వారినిటకురాలించి యరసికొనుడనియు తనదారినితాబోయెను.

రాజుంకట నాతనితండ్రిని చిలిపించెను. ఆయనచేత కేవల మొక్కకట్టమాత్రము సహాయార్థముగా నుండెను. అంధబధిరత్వములును లేనట్లు ఆయన వైఖరియేతెలుపుచుండెను.

రాజు:—(దానింజాపి) ఒకర్నకాగ్రేసరా! ఇచ్చుదియేమిధాన్యము? దీనిమాత్రమునకుదెచ్చిగాని, లేకసిఘ్నములబండించిగాని యెఱుంగుదువా? యనిప్రశ్నించెను.

రైతు:—రాజేంద్రా! దీనినేనెన్నడు కని విని యెఱుంగను. ఖరీదునకుకొంటివా యనియడుగుచుంటి రేమో? మాకాలమున మేమీనాదెములనెఱుంగము. ఏవస్తువునైనను ధాన్యముతోకొనుచుండెడివారము. మఱియూ మాకాలమున గింజలుమాత్రము దీనియంతపరిమాణముగనుండకున్నను, ఇప్పటిధాన్యముకన్న పెద్ద ధాన్యమని నేను నొక్కొక్కటింపగలను. ఈపెనుము నరసికొన మీకత్యావశ్యకమని తోచినయెద్దల నాతండ్రిగారివడిగి తెలిసికొందని తేనుగృహోన్ముఖుడాయెను.

తదవంతర మామనుజవాసుండు ముదిలిరైతుంబిలువనంపించెను, ఆపృథక్రక్షకుండు పెద్దిగమగులాటిని చేరఁదీసికొనక నిగనిగలాడు మొగముతో—దశతకలాదుకన్దోయిలో—కరీరవార్ధమున నలరారుచు— మహారాజా నమశ్శ్రుతునకే లేంచి నమస్కరించి నిలువంబడియె. అంత రాజా దాని నాతని చేతికిచ్చి యాయుధ్యరిబృచ్చించిన భారినే మజలబ్రక్షించెను.

రైతు:—(హస్తమనలుచుకొని కిరణంపనమొనర్చుచు, స్వామీ! శేనీధాన్యమును బహువాళ్ళనుండి యెఱుంగుదును. (చనియాచి) ఆహా! సరిగా నయ్యదియే.

రాజా:—నరే దీని నెప్పుడొక్కడజూచియుంటివి? దీనిపుట్టుకయేద? లేక నీపాలములబండించితివా? నిశ్చయముగా నెఱింగింపుము.

రైతు:—మాకాలములో నెల్లయెడల నెల్లప్పుడందఱు దీని నేఱండించుకొనుచుండిరి. శేనీధాన్యములఁ దినియే పెరిగి పెద్దవాడనయితి.

రాజా:—కాని మీరు చాటికెక్కడకొనినెచ్చుచుండిరి.

రైతు:—(చిలువప్రసవో) మహారాజా! ఆనమయములో క్రయవిక్రయవ్యవహారములొనరించిన పాతములో పోయినవారు ఎవరునులేదు. మేమీ నాగ్యములనుగూడా కొనివెనియెఱుంగము. ఎక్కడజూచినను ముత్యములతోలిన ఈధాన్యరాసులే ముప్పతిప్పలుగానుండెడివి.

రాజా:—మీధూము లెక్కడ?

రైతు:—పరమాత్మునిచే సృష్టించబడిన యీమహావిశ్వమునందవరికెంత శేలగాడలయనన్నను—నెడలే ధూమిఁగోరినను వారివారి ఇష్టానుసారముగా—శేద్యముచేసికొనుచుండెడివారు. ఈధూమియంతయు నొకరిది కాదు. అందఱును స్వార్థితధనముతో నకలరొత్తముల ననుభవించుచుండిరి.

రాజా:—ఆకాలములో ఇంత పెద్దధాన్యమగుటకు కారణమేమి? ఈకాలమున నెందువలన నగుటలేదు? అదిగాక నీపాత్రుడు లేండుచేతులలో లేండులాటిలను బాల్చినవాడై మిగుల వార్ధక్యముననున్నట్లు గోచరించెను. మఱియు నీపుత్రుడు అతనికన్న మిన్నయై చేత నొకచేతిచేత్తమునుక్రము నహాయార్ధములిపి కొని యిటకేలేంచెను. కాని నీవన్న నో దంతములాడక వెండ్రుకలునెఱియక బ్రహ్మటావయవములతో పరి పూర్ణబలముతోనుంటివి. ఇదియేమికారణము?

రైతు:—స్వామీ! మాకాలమునందు మేము పరధనాపేక్షలేక కల్లకపటములెఱుంగక స్వార్థితధనము నె స్వంతసాత్తుగాడలంచుచు చుకల్లకవృషదీ లేరించెడివారము—కాని యిప్పుడో, ఒకరికంటెనొకరు—పోసురిపో తురై, హాసగాండ్రై, జాడబరై మాటసాద్యములతో, జారవోరాదిదుర్వృత్తులవలంబించినవారై, పరధనా పేక్షలే పరునధించుటయంతే ప్రాధుణ్యముచు—కవృషమనది యెఱుంగక—వననాగరికతయనుబంధమునకెక్కి విషయలోలురై దుర్బలురై, నానాటికి ఊణించిపోవుచున్నాడు. యదార్థమిదియ.

నీతికథ

శ్రీమతి ముస్తా కోటిశ్వరమ్మగారు

“మీరేల మీనతితో గూడిగృహసంధర్మమునునడపరైరి?” అనిప్రశ్నింపగా శ్రీవరము హంసులవారిటు జవాబుచెప్పిరి. “కార్తికేయుడు ఒకదినము పిల్లనిగిల్లినాడట. ఇంటిలోనికి పోయినప్పుడు తనతల్లి చెంపగీచుకొనిపోయియుంటాన్నించినది. దానినిచూచి ఆకుమార

స్వామి “అమ్మా! నీబుగ్గమీద యీగాయమెటులకలిగినది?” అని అడుగగా “ఇది నీవనియే. నీగోటిగీతయే యిది” అని అజగజ్జనని ప్రత్యుత్తరమిచ్చినది. కార్తికేయుడు వెలుగుపడి “అడెట్లమ్మా! నేను నిన్ను రక్షిస్తానని పరమములేదా?” అనెను. “బిడ్డా! యీయుదయమున నీవు పీల్చినగిల్లినమాట మఱచిపోతివా?” అని తల్లి అడిగినది. “అవునమ్మా! నేను పీల్చినగిల్లించినది. అయిన నీబుగ్గమీదగాయమువడుటెట్లుతల్లీ? అని అడిగినాడు. “ముద్దులబిడ్డా! యీ జగమున నాకు వినా ఏమియులేదు. సృష్టియంతయు నేనే! నీ వెవరిని హింసించిననూ నాకే హింస కలుగును.” అని తల్లి చెప్పినది. ఈ పలుకులాలకించి కుమారస్వామి అత్యాశ్చర్యముచెంది, తాను విహమాడరాదని నిశ్చయించుకొనెనట! అత వెవరిని భార్యగా గ్రహించగలడు? అటుల శ్రీజనమునందెల్ల మాతృభావమును గఱచిన కుమారస్వామి పెండ్లియాడుటకు జంకినాడు. నేను కార్తికేయుని బోలియున్నాను. నేను ప్రతిశ్రీని నా జగజ్జననిగ భావనచేతును.”

నవతుల సఖ్యము

ముద్దా విశ్వనాథముగారు

మైత్రేయిని పరిణయమగుటను గురించి ప్రస్తావించుచు—

యాజ్ఞవల్క్యుమహర్షి:— ఏమీ! ఇందులకు నీ కథ్యంతరమే లేదా?

కాత్యాయని:— ఎంతమాత్రములేదు. అటులు జరుగు అదృష్టమే అబ్బువో, నా ఆనందమునకు మేరయుండఁబోదని ఈపక్షకే మనవిచేసుకొని యుంటినిగద! తామీ యుద్దేశమునుండి విరమింతురేని నాజీవితము దుఃఖముపాలే.

యా:— ఆమెను చూచి నీకు కనుపుమంటగ నుండు నేమో?

కా:— మన మీఁదులామ ప్రేమసాగరతత్త్వము ఎటుగని దానినైనచో, మీరనినటులే. ప్రకృతవర్ణసీతలు వడికించినచో, అట్టి అనూయ కవకాసము కనఁబడదు.

యా:— ఆమెపై నాప్రేమ క్రమశః అభివృద్ధి నొందదని నీవు నిశ్చయించఁగలవా?

కా:— ఆమెపట్ల తామెట్లు చరింపఁబోవునదియు, నాకు విప్పిచెప్పియుంటిరే!

యా:— కాలక్రమమున మితము మాటిపోవచ్చును. అనురాగ మధికముకావచ్చును.

కా:— అటువంటిమార్పు నాకు హితకరమే. నిశ్చయముగ సంభవించుచో నేను పారవడితినేయని పరితపింపను. ఆమె అధికముగ ప్రేమింపఁబడుటకు అర్హయే. ఇంతకును వారిని వీరిని ప్రేమించుట వ్యక్తులను పురస్కరించుకొని కాదుకద! తఱుదు తాము సెల విచ్చునటులు, ‘ఆత్మ’కొఱకు. కనుక, ఆమెను నన్ను కంటె ఎక్కువగ ప్రేమింపఁజాలరని నా దృఢవిశ్వాసము.

యా:— (చిలునగవుతో) కానిమ్ము; మనోజ్ఞముగు నీవిశ్వాసము చాలా లోతుగ పాదుకొన్నటులున్నది. కావలెనన్నను, దానిని నేను కదలుపలేను.

— పండిత సీతారామ తత్త్వభూషణులు.

ఆంధ్రస్త్రీలు: వస్తుధారణ

శ్రీమతి కంకిత రామాయమ్మగారు

ప్రస్తుతము ఆంధ్రవస్త్రాల ధరించే వస్త్రధారణమును, వస్త్రాంశులను యశోరకములుగా వలయుచున్నవి. బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, కూడులనియేడు వాల్మీకిలుగదా! ఈజాతి యొక్కక్కరూని యందశోకాలులు విభజింపబడియున్నవి. కావున జాతిభేదముల వనుసరించి కొందరును, దేశాచారముల వనుసరించి కొందరును, శిరోష్ఠపరిధితుల వనుసరించి మరికొందరును, ఇచ్చటి వనవాగరికతావిధానము వనుసరించి మరికొందరును, పూర్వాచారమువనుసరించి యింకొందరును, వృత్తులనుబట్టియు, తమవనిష్టాన్ని వనుసరించియును, ఇట్లేన్నియోకారణములుండుటచేత, వస్త్రముధరించు విధాన మొకటియేగా నుండుటలేదు. మరియు, భూమిపద్ధతుల కనుసరించువిధమున కొందరు వస్త్రముల ధరించుచున్నారు.

వైశ్యజాతియందు గోచీరకట్టుముఖ్యము. బ్రాహ్మణజాతియందు రెండురకములవయ్యెడ ధరించువారును, మూడురకముల కట్టుకట్టేవారునుగలరు. క్షత్రియులలో పరికిణీలును, పల్లెలుధరించువారును, చీరలు ధరించువారును, పయ్యెడయు రెండువిధములు ధరించువారును గలరు. బ్రాహ్మణులలో పదిపదువారేండ్ల జాతికలు సహితము పరికిణీలు ధరించువాడుకగలరు. పరికిణీపల్లెలెగాక, పైటపరికిణీలుగూడ ధరించుచుండుదు. రెక్కివజారులలో గూడకట్టుముఖ్యము. వైశ్యజాతియందును రెండురకములవారు గలరు. వీరిలో మొదటి జాతివారు గవరకోమట్లనియు, రెండవజాతివారు కలివికోమట్లనియు పిలువబడియున్నారు. కొంతమంది కాశబోసి కచ్చుగట్టుకొందురు. మరికొందరు గోచీరెనుచుకనుక వైచిత్రియముచేయు గట్టుకొనుచున్నారు. ఇక కూడజాతియందశోకాలులవారు రక్కనుమిక్కిలిగానున్నారు. వీరిలోకొందరు వడిపయ్యెడను, మరి కొందరు యెడనుపయ్యెడయును ధరించెదరు. కొందరు లంగాలు, మరికొందరు చీరలును ధరించెదరు. ఇప్పుడు వనవాగరికతవనుసరించి పరికిణీలగట్టి పైనవాణీలు వేసికొనుచు, జాకెట్లనుదోడిగి, లోనకచ్చాను దోడుచుచున్నారు. కాపువారు, తెలగవారు, తెలుగులవారు, గొల్లలు, గవర్లు, గవర్లు, పోలీలు, జంగాలు, జాలర్లు, కుమ్మర్లు, ఉప్పుర్లు. ఇందులో తెలగవారిలో కొందరుతప్ప రెక్కినవారును వడిపయ్యెడను ధరింతురు. తాళిస్త్రీలును, మంగలిస్త్రీలును, భోగపుస్త్రీలును యెడనుపయ్యెడను ధరించెదరు. కాని పైరెక్కినవారు ముతకవస్త్రములను, భోగపుస్త్రీలు చులుచువివిధధరింతురు. భోగపుస్త్రీలు లంగాలుగట్టి పైన వాణీలు పయ్యెడ గను; జాకెట్లుగాని, రవికెగాని పైభాగమునకును దోడుగుదురు. చీరలు గూడకట్టుగట్టుకొనుటయు వీరికి చాలనభ్యాసమయ్యెయున్నది.

వైష్ణవస్త్రీలు కొందరు కట్టుకట్టానము వేరుగానుండును. ఆకట్టును ఆయ్యంగారిస్త్రీలు గట్టుకొనియుండుదు. ఈచీరకట్టుకు మూరచాలబాస్త్రీగా నుండవలయును. మూర చాలముధికమైనను కట్టినతరువాత చీరకు మూరయొక్కచుట్టిన తెలియరారు. కట్టుమాత్రము యందముగాను, చాలబొందికగాను ఇమిడియుండును. ఇట్టి కట్టుగట్టుకొనినయెడల పెట్టియిబ్బందియుగల్గక గాలి విస్తారము వీచుచున్నను ఏమియు లోలగ నేరదు. ఇక రెక్కినకట్టు గాలి మిక్కిలిగా వీచుచున్నయెడల, ఇటువంటిలోలుకును, పైకెగయుచు చికాకుగల్గించి చాధించును. కాన కట్టన్నిటిలోను ఈకట్టు సమంజసముగానుండును. ఈకట్టుగట్టువారుకూడ కుడి, యెడను పయ్యెడలు రెండును ఉపయోగింతురు.

గంగాం, విశాఖపట్టణముజిల్లాలయందలి బ్రాహ్మణ, వైశ్యస్త్రీలుపయోగించు వస్త్రములును, గోరావరి జిల్లాలోనున్న కాకినాడ, పామర్రుకోట మొదలగు కొన్ని పల్లములయందునుగల బ్రాహ్మణవైశ్యస్త్రీలుపయో

గిందు వస్త్రములును చాలవలుచగను, మారతక్కువగను ఉండును, గోదావరిజిల్లాలోనుగల రక్తివస్త్రాంత
వస్తువుగల యాంధ్రవారిలలో బ్రాహ్మణ, వైశ్యస్త్రీలుపయోగించు వస్త్రములు మిక్కిలిపలుచగా నుండువు.
మహానయము మిక్కిలిరక్కువగాదు. గంజాంమొదలు కాకినాడ, పామర్రకోటవరకును యువయోగింపు
వస్త్రములకన్న భాగంజేయుండును. గంజాంమొదలు పామర్రకోటవరకును ఉపయోగించు వస్త్రములేని
యవగా:- అర్జుచీరలు, బామరుచీరలు, పుష్పదచీరలు, కలకత్తాచీరలు, గ్లాస్కో, మజిలీస్, యిమి
టేషన్, వాయిలుచీరలును, శ్రీకాకుళం, పాంచూరు, రాజాం, కిగడాం, బొంతలకోడూరు మొదలైన గ్రామ
ములలో జేయువస్త్రములును, సాధారణముగా నందరును ఉపయోగించుచున్నారు. కాని యీ సేరవస్త్రముల
సాధారణమైన వారుపయోగించుట రక్కువయ్యెయ్యెను, పైకితెలిపినవస్త్రము లందరు వాడుచున్నారు.
ఈక్రింద తెలిపిన గ్రామములలో జేయువస్త్రములు కొంతవరకు ధనవంతులు ధరించుచున్నారు. ఇక్కడ పాటి
నూలువస్త్రములు జేయుదురు. కాని పైతెప్పినవి విశేషవస్త్రములే యొందున్నవి. శ్రీకాకుళం, పాంచూరు,
బొంతలకోడూరు, కిగడాం, రాజాం మొదలైన గ్రామములలో సేరపరశ్రమపును, ఇందులో గొన్ని ప్రదేశ
ములు రంగులు వేయుటకును చాలకాలమునుండియు ప్రసిద్ధిబొందియున్నది.

స్వదేశోద్యమము ప్రారంభమైనప్పటినుండియును, స్వదేశాభిమానులు గొందరు రాట్నములతో నూలు
వడికించి, వస్త్రములు జేయించుచున్నారు. అయద్యమము వివదినమును వృద్ధిబొందించుచు ప్రశస్తమైన
స్వదేశవస్త్రములు రియారుజేయించి మనయాయాంధ్రదేశమున కంతటికిని యెగురుతుజేయించుచున్నారు.
కాన నిచ్చటిస్త్రీలలోని స్వదేశాభిమానులు ఇచ్చటి స్వదేశవస్త్రములను ధరించుచున్నారు. కొంతమంది
స్త్రీలు స్వయముగా రాట్నములపై నూలువడికి నేరజేయించుకొనుచున్నారు.

గోదావరిజిల్లాయందుగల మిగతినన్ని భాగములందుండలి యాంధ్రవారీమణులు అందరును: కష్టజిల్లాయం
దలి యాంధ్రవారీమణులును, సాధారణమైన వారుపయోగించువస్త్రము లేవియవగా:- (1) బందరు కలంకారి
చీరలు, (2) బందరు యద్దకపు పువ్వులచీరలు, చుక్కలచీరలు, (3) పెడనుచీరలు, గువ్వకన్నుచీరలు,
మొదలైనవి. వీరుకూడ పైతెప్పిన వారియంత పలుచనివస్త్రములును మారతక్కువయును నుపయోగించక,
సాధారణమైనవస్త్రములు లుపయోగించెదరు. వీరుపయోగించెడి వస్త్రముయొక్క మూర పదమాడు మొదలు
పరువైదువరకు నుండును. గంజాంజిల్లా మొదలు పామర్రకోటవరకు నుపయోగించు స్త్రీల వస్త్రముయొక్క
మూర పండ్రిండు మొదలు పదమాడుమూర చీరకట్టుకును, పదిమొదలు పదకొండుమూర కాళబోళకన్న
గట్టుకొనుటకును ఉపయోగించెదరు. కాని నాగరికతగల కమ్మ, రెడ్డి, వ్యతియ, నెలమవారును, వైశ్య
స్త్రీయనుము, గంజాంమొదలు నంటూరుజిల్లా యాఖరువరకును యొక రీతిబట్టలనే ధరించుచుండురు. వీరు చరిక
లీలును, వల్లెలునుధరింతురు. వీరిలో కొద్దిమందిమాత్రమే పలుచని విశేషినిల్లుల పైవపల్లెలు ధరించుటకును,
లోపనాకెట్టుగాని రవికెలుగాని దొడిగికొనుటకును ఉపయోగించురు. ఈవస్త్రములేగాక మజిలీస్,
వాయిల్ మొదలగు తొనుచీరలనిమిత్తమును, వల్లెనిమిత్తమును, బాకెట్టు, బాడీలు, రవికెలనిమిత్తమును,
ఉపయోగించుటయును గలదు. కొందరు వీరికాకులలోనూడ ధనవంతులైనను వడుకునూలు వస్త్రముల
ధరించుచున్నారు. కేవల స్వదేశాభిమానులుగాకయున్నను, విశేషవస్త్రము లుపయోగించువచ్చుచునూడ
వీడుకునూలు రాట్నముపైరెడికి, వస్త్రముల జేయించుకొని యుపయోగించుచున్నారు.

నంటూరిజిల్లాయందుండలి యాంధ్రవారీమణులు సర్వసాధారణముగా నుపయోగించు వస్త్రములేవనఁబడు
బందరులో దయారైన వస్త్రములుగాక, బందరులో రంగునూత్రిము వేయుదురు. పట్టమాత్రము విశేషపుడే
పెడనుచీరలు, మధురచీరలు, వైమునుపట్టుచీరలు, శేషంచీరలు, రెంగుగూరునుండివచ్చు నూలుచీరలు, నెలం

మూలచీరలు మొదలైనవి ధరించుచుండిరి. ధనవంతులగు బ్రాహ్మణ, వైశ్య, కూద్రలలో కొందఱుండి పట్టు చీరలను ధరించుచున్నారు. అప్పుడప్పుడు కథలకు, కార్యములకును ఉపయోగించువా రనేకులున్నారు. కాని దినదినమును పట్టుపట్టములు ధరించువాడ చాలతక్కువ. స్వదేశోద్యమము వృద్ధిచొందినతరువాత కొంతమంది స్వదేశపట్టములు ధరించుచున్నను, ఎక్కువమంది విదేశపట్టములను ధరించుచునేయున్నారు. స్వదేశపట్టముల విలువను తెలిసికొని వారుకూడ విదేశపట్టములను విడనాడుట దేశక్షేమము.

కొత్త పాట

౧

చెట్టెక్కికోవెలాపిట్ట గూయును
పాపాయిపాటవిని పక్కన్ననవ్వే
పాపమ్మనీపాట బాగున్నదమ్మా
నీపాటవింటేను నాకుసిగ్గాను
నీముందునేనిక పాడలేనమ్మా
నాదానేబోయి పాడుకుంటాను
నీవునేనూకలిసి పాటపాడితే
ఈపేటవారలకు ఇకపాటలేవి
పాటలేరిగినమనము పాడుతూనుంటే
మాటలేరిగినవారు మాటాడగలరా
మాటల్లుమనకేల పాటలేగాని
పాటలేరిగినవార్కి మాటలేలమ్మా
పేటవారలమాట పాటించకమ్మ

నీతాకోక చిలుక

నీతాకోక చిలుకనుచూడు
వతాంలాగ ఎగురుతుఆకు
పోమాపోమా పూవులుమేయు
లేతాకులపై నిద్దరతీయు. నీ.
చుక్కచుక్కల పరికిణికట్టు
ముక్కువలందపుముత్యముపెట్టు
తొక్కుచుకాళ్లతో నూలుతులేది
ఎక్కడపడితే అక్కడకగిరే. నీ.

శ్రీమతి చావలి బంగారమ్మ గారు

పాటమెరిగినపాట పాడవోయమ్మ
మనపాటలకునేడు మాధవుడుబలుకు
మనవారిమాటలకు మనకేలవులుకు.

౨

మామామిడిచెట్టు మహామందిదమ్మా
ఆమంచిఆకుల్లు అనిజాడరమ్మా
అంతకన్నాలేత నాచిగుళ్లమ్మా
అవితినేఆకోవె లటుగూయునమ్మా
ఆకూతవింటేను అతిమధురమమ్మా
అతిమధురమైనట్టి ఆకూతవింటే
అమ్మాయిపాటనలె అదిదోచునమ్మా
అమ్మాయిపాడితే అదిహాయిగాదా
కోవెల్లగూసితే ఇదిహాయిగాద.

గరిమెళ్ల సత్య నారాయణ గారు

పురుగులాగ అది పుట్టును పిమ్మట
తెరలలాగ రెక్కలువిలసిల్లును
సరినున్ననినూగుండుమేనిపై
చెరిగిపోవునుచేయివై చినను. నీ.
పట్టుకొనగపాపలు పరుగిడితే
గుట్టమీదుగాఎగిరిపోయి, ఒక
చెట్టుకొమ్మపై కూర్చొని పండ్ల
పెట్టుయెండలో నవ్వుతువుండే. నీ.

జై త్రయోత్తుమేదలిన చైత్రుగూడి
 లలితగతివచ్చు వైశాఖలక్ష్మీ! నిన్ను
 క్రొన్నెల క్రొవ్వరుల చాలకుదుటబరచి
 చివురుబాకుల జాలగై నేసిచిలుక
 పలుకులను నిన్ను ధ్యానించి అభికులమ్ము
 వలన నీకు స్వాగతమంపి కలితకమ్ర
 శీతలోదకముల నీదు నేదతీత
 అర్ఘ్యపాద్యంబులైతి నివ్వందమాణ
 నవరసావిష్టమాస్వీకణముల స్నాన
 మొనరగావించి పుష్పనసనమునొసగి
 వేష్టితావల్లియజ్ఞోపవీతమిగి
 ప్రసవరజమున గంధపరాగమలది
 గురుజపాపుష్పములను కుంకుమనొసంగి
 వివిధకాంతుల వెదజల్లు విరులచేత
 మనసిజనినామములను పూజనముజేసి
 దోహదముకొఱకగు ధూపధూమములను
 ధూపమునొసంగి మంకెనపూపవిరుల
 దీపకణికలనొసగి సంతృప్తిదనర
 విమలచూతఫలాల నై వేద్యమిచ్చి
 మానితంబగు మధువున పానమిచ్చి
 నవ్యవల్లవములను విన్నాణమొనగ
 విడమొనగి అర్కకాంతదీప్తినికపురపు
 టారతినొసంగి మల్లికాహరవిరేతి
 మంత్రపుష్పాంజలినిొసంగి మత్తకోయి
 లలను నీదు సద్గుణగీతములనుబాడి
 షోడశోపచారముల నింతొక్కజేసి
 నిన్ను పాసింది ప్రకృతి నిర్దిష్టయగుచు
 శరణుజొచ్చెను కనుము వైశాఖలక్ష్మీ!

‘నాకొండ!’

శ్రీమతి మల్యాల వేంకటరత్నమ్మ గారు

ఆరాత్రి సుదర్శనం పండువెన్నెలలో రాజని పక్కలోబెట్టుకొని పవ్వలిం
చింది. మలయానిలు : ఈ తన ఇంద్రజాలవీదికలదండుపంపి, ఒక్కత్రుటిలో
మేనులుమరిపించాడు.

రాత్రి మూడుగంటలయింది. రాజకి మెలకువకల్గింది. తనకోమలహస్త
ములచే పక్కలోని తల్లినితడిమింది. లేచి కూర్చుంది. నలుగడలపరికించింది.
ఆకాశంకేసి తలయెత్తిచూచింది. బంగారుబంతివలెనున్న చందమామను ‘ఆ...
గో! పాప, అబ్బాయ్’ అని వ్రేలితోచూపింది. ‘దా! దా!’ అనిపిలిచి ముఖం
కొండంతచేసుకొని పక్కననవ్వింది.

పిదప తల్లి కమపెక్కి ఒక్కనిముసంపండుకొంది. మరల అప్పుడేలేచి
అక్కడనేకూర్చుంది. తనముఖం తల్లిముఖంతోడేర్చి ‘అ...మ్మ, అ...మ్మ’
అని వదనమంతా చొంగలుకార్చింది.

తిరిగిలేచి కూర్చుని ‘అమ్మ! అమ్మ!’ అని తనమృదులకరములచే గర్భ
ముపై బాదినది. వ్రేళ్లు తల్లినాసికారంధ్రముల చొనిపి కిలకిలమని మందహాసం
చేసింది.

సుదర్శనం గాఢనిద్రాపరవశయైయున్నది. కాని ముక్కునవ్రేళ్లుబెట్టిన
పుడు చికాకుపడి రాజ వ్రేళ్లుత్రోసివేసినది. రాజకి తనవిలాసచేష్టలకు భంగము
కలిగినపుడు తల్లిపై కోపంవచ్చింది. సుదర్శనంముంగురులుపీకడం మొదలు
పెట్టినది. అప్పుడు ఆమె మేల్కొచ్చినది, నయనములు విప్పిచూచింది.

గర్భముపై తన‘ముద్దులరాజి’నిగాంచినది. సుదర్శనం తనకరద్యయ
ముతో ఆమెను ముందునకులాగికొని ‘నాకొండ! నన్నుమేల్కొప్పేవా!’ అని
కాగిలించుకొని తనివితీర ముద్దాడింది.

పుట్టినిల్లు

శ్రీమతి తాయి రత్న మాం గారు

మాపుట్టినింటిలో ఎన్నో బామ్మలున్నాయి. నేనూ చెల్లాయి వెన్నెలలో గుడ్డెనగూళ్ళు వంతుకుని బామ్మలు పెట్టుకుని ఆడుకుంటూంటే ఎంతో సర్దాగా వుండేది. ఇక్కడ వరున్నారమ్మా ఆమోటానికి బామ్మలూలేవు ఏమీలేవు?

మాపుట్టినింటిదగ్గర మంచి చెరువున్నది. రోజూ పొయ్యిర్రం చెరువు ఒడ్డున కూర్చుని నేనూ చెల్లాయి మాయంటిదగ్గర అమ్మాయిలు కబుర్లు చెప్పుకుంటూంటే ఎంత బాగుండేది? ఇక్కడ చెరువూలేదు. ఏమీలేదు.

మాయంటో ప్రాదగా వెన్నెలలో మంచం మీద నాన్న పడుకుంటే నాన్న పక్కలో కూచుని ఎన్నో కథలు చెప్పేదాన్ని. నాన్న కూడా క్రొత్త క్రొత్త కథలు చెప్పేవారు. ఇక్కడ వరున్నారు? పోనీ ఒక నాన్నన్నా లేరు.

మాయంటో రద్ది వంతుగ వచ్చిందంటే గోరింటాకు పెట్టుకుని చీకటితోనే లేచి అన్నంతిని పిల్లలమంతా కలిసి ఆటలాడుకుని ఉయ్యాలూ గేవాళ్ళం. అప్పు డెంత సంతోషంగా వుండేది? ఈవల్తుంలో రద్ది వంతుగ వెళ్ళురట. ఇదేమి పట్టు మమ్మా?

మాయంటో అమ్మతో జడవేయించుకునేటప్పుడు ఒదులుగా వెయ్య మని చెప్పి వేయించుకొనేదాన్ని. ఇక్కడ మాలార్తగారు జడవేస్తూంటే ఆమాట అనకూడదు. అంటే ఇదేమి పిల్లమ్మా ఇంకా దిన్న తనంలో ఇంకా దోకు? ఇక పెరిగి పెద్దదయితే మా బాగా చేస్తుంది కాపరం అంటూ విసుక్కుంటుంది మాలమ్మ ఏమీ అనేదేకాదు.

ఏమో బాబు నాకీక్కడ ఏమీ బాగుండలేదు. మాపుట్టినింటిలో హాయిగా వుండేది. చెల్లాయి, తమ్ముడూ, నాన్న, అమ్మా అందరూ అక్కడే వున్నారు. నేను ఎప్పుడు విడతానో? మళ్ళీ అందరినీ ఎప్పుడు చూస్తానో? శ్రావణ మాసంలో వచ్చి తీసుకు వెళ్తానన్నారు. శ్రావణ మాసం త్వరగా వస్తే బాగుండును.

ఇవాళ లక్ష్మీదేవికి దణ్ణం పెట్టుకుంటా నాన్న త్వరగా వచ్చి తీసికెళ్ళితే నాలుగు రెండు కాదులు కొడతానని.

అపరాధము

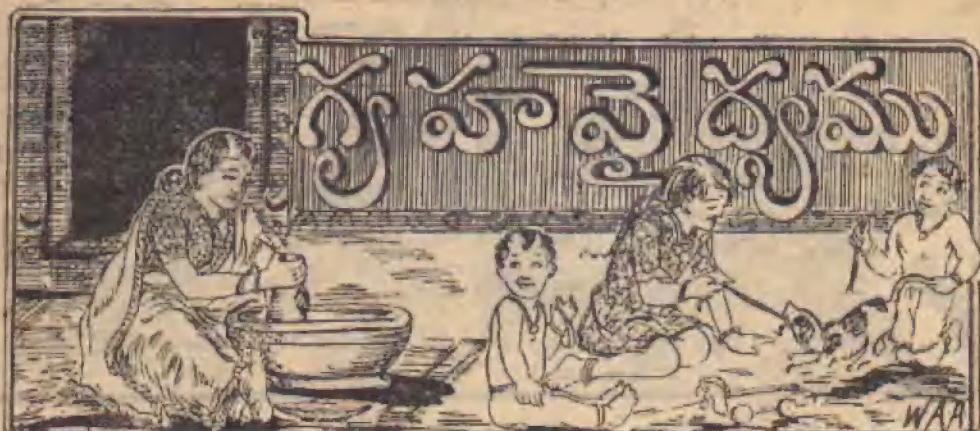
శ్రీ మతి పాకనాటి శ్రీలక్ష్మీరామకృష్ణగారు

పద్మ మార్కెటింగ్, విశేషించి బాలవిధవ, దళిత్ ప్రాయపుది. ముక్కు-
వచ్చులారనట్టి, లోకజ్ఞాన మినుమందియైన నెరుగినట్టియు, ఆటపాటలయందే
కాలముగి పునునట్టియు పద్మను దళిత్ ములైన నిండకముందే సంఘము తన నిరసన
దృష్ట్యంతో జూడబోడగను, శారదాచట మామె కుత్తితాడై తుదకు వైధవ్య
రూపముగా బరిణమించెను.

నామ శ్రావణశుక్రవారము. వివాహితలగు బాలికలందరూ శుభ
వస్త్రాలంకృతలును, పుష్పాలంకృతులునై లక్ష్మీకళ నుట్టిపడు నావీధులలో నోము
నోచుట కలునిలు సృభమముతో తిరుగుచుండిరి.

పద్మ వీధిలోనిలువబడి తనతోడి బాలికలజూచుచు తానెందుకు నోము
నోచరాదని యోచించుచున్నది. కొంతవడికి పద్మ తన యోచనాపూరితనదనం
పైకెత్తి, వీధిని తిరుగుచున్న తనహీనురాలగు లక్ష్మీనిచూచి ఆమె బడలో
నున్న పువ్వులగాంచి తానును పువ్వులనలంకరించుకొన బుద్ధిపాడమి తోట
కరిగి మల్లెపూవులగుచ్చి తనబడ నలంకరించెను. పద్మకు పూవులధరించుటకు
తా నవద్దురాలనుమాట గ్రాహ్యముకాలేదు.

బాలిక పూవులధరించి నిలుపుటద్దములో తనసౌందర్యమును చూచుకొని
ఉప్పొంగుచున్నది. వెనుకనుండి పద్మ సవతితల్లియు, కూర్చరాక్షసియునగు
జానకి పుష్పాలంకృతయగు పద్మనుచూసి ఆమెజేసిన అశ్లానాపరాధమునకు
కోపానలముచే దగ్ధయగుచు సమీపముననున్న కొరవితో పద్మవీధున చురక
పెట్టి తలలోనిపూవుల వీకివైచి “నిధవవగు నీవు పూవులపెట్టుకొనుటయా?” అని
గద్దించివైచెను. పద్మ కొరవిచురకతో నేలబడి స్మృతివిహీనయయ్యెను. ఆ
బాలికకుతానుచేసిన యపరాధ మిచ్చటికిని గ్రాహ్యముకాలేదు.

డాక్టర్ యస్. శేషగిరిరావు గారు, యల్. ఐ. యమ్.

గాయములు పాతాత్పంథవములగువ్యాధులలో అతిప్రమాదకరమైనవి. క్రిడావలమును బాల్యమున గాయములు తరుచుగలుగును. పెద్దరును అరికట్టుటకు; గాయమును చీనుచట్టుకుండ, మల ఇతరరీతుల ప్రభులముకాకుండ చూచుటకు నుంచి మొలకుతుకావలయును. ఈవిషయకమగుజ్ఞానము స్త్రీలకు ముఖ్యముగకావలసినది. చల్లలలోనివారికి అనుభవములు అందుబాటుననుండవు. వారి కీక్రిందియోగములు యధాకాలమున ప్రయోగింపబడుటచే నుంచి ఫలమునీయగలవు. ఇందిల్ద్రవ్యములన్నియు చల్లలయందు నులభ్యముగలభిందునవి.

దుష్టువు ఆకునూరికట్టిన గాయములను శుభ్రపరచి మాన్యును.

చనువు చిక్కగకలిపినీళ్ళతో పూసిన గాయములు మానును.

పెరుగుతోటకూరాకునూరికట్టిన గాయముమానును. పొన్న గంటిఆకుచనరుపోసిన గాయముమానును. బొక్కాకునుమారి గాయములకువేసిన రక్త ప్రవాహముకట్టును. గాయమునుమాన్యును.

బలురక్కసి పచ్చరిపాలు వైసపూసిన గాయములు మానును.

క్రోత్తగజయిన గాయముపైని మిరపకాయలగుండ పోసి అందుపై నూనెపోసిన గాయము కొప్పిచేయక శీఘ్రముగమానును.

గాయములకుపైన పున్నముపూసిన నివృత్తిండును. వస్త్రము మెల్లగవలుగగట్టి రక్తముకారు గాయమునకుపెట్టిన రక్తముకట్టును.

చన, ఓమము, చనువునీళ్ళతోనూరి నూనెలో ఉడికించికట్టిన గాయములుకొప్పి తీసేమానును.

కనిపించితకునూరికట్టిన గాయములు మానును.

ఆగాకరకాయలను రెండేసియొక్కలుగకోసి నువ్వులనూనెలోవేసి కొన్నిదినములవఱకు నూనె

యెర్రబడువరకు ఎండలోనుందితీసి అనూనెలో చూసి తడిసి గాయములపైవేసిన శీఘ్రముగమానును.

కబోరముగంధములో చటికి కలిపిపూసిన స్వల్ప గాయములు మానును.

గాయపాకు రసముగాని నూరినముద్దగాని గాయములను మాన్యును.

గోరింతిఆకునూరికట్టిన గాయములు మానును.

పచ్చిజల్లేడుపాలు ఉప్పుతోగలిపి వైసపూసిన స్వల్పగాయములను పోరించును.

నుత్తెరిరెండయాకు నూరికట్టిన గాయములు మాన్యును.

దర్భనూరి క్రొత్తగాయములకు వేసికట్టుకట్టిన రక్తము పారుటకట్టును. గాయము మానును.

మాంసూకబ్రహ్మాలకు నూరివేసిన గాయముల చీముచట్టకమానును.

గాయములలో పురుగులువడిన చాటిని చంపి గాయములు మాన్పుటకు—మిప్పింటనమూలయోగము వైసజల్లిన పురుగులుచట్టిగగాయములు నయమగును.

మాధవీతీగతకులరసము పురుగులనుచంపును.

గాయములలో గాడిదగడపాకురసము పోసినను, ఆకునూరికట్టినను చాటిలోనిపురుగులు చచ్చును.

వరలక్ష్మీలాలి

శ్రీమతి బి. యల్. రావి త్రప్పు గారు

[కావలసినవిలో ముగ్ధముగా వరలక్ష్మీచరిత్రము ప్రధానము. కుశవారమునాడు పూజయును, శనివారమునాడు పునఃపూజయును చేసి పాఠ్యంబు అన్యువారిని ఉట్టిమీరపెట్టి నిమ్మట పాడులాలిపాటు.]

వరలక్ష్మీదేవి! లాలి, భక్తులకునరములిచ్చేతిల్లి!
 వరముకల్పాని! లాలి, వైకుంఠశ్రీమనోహరి! లాలి.
 పచ్చలుష్టాపించినా బంగారువట్టెమంచపాన్పునా
 పాంసరూలికశయ్యపై హరితోడకూడి పవళించవమ్మా
 చతురువేదములకోర్పు చతురుదిక్కులవట్టె గావించినా
 కూడివరుపూజేముకో కేహద్రీశయనులై పవళించరమ్మా
 పాలువెన్నల ప్రుద్బిలి తోగూడి బడలివప్రాణేశుడు
 అబ్బసినాడమ్మ విభుడు బంగారుసురటితో విసరరమ్మ
 పడహారువేలప్రీతిలోగూడి రావక్రీడలునాడినా
 బడలికలుతీర వేడు బాగుగా మీరము రియ్యరమ్మా.

నివాళి

శ్రీమతి యన్. వి. సరళా దేవి గారు

(వసుదాయుగవరేని, ఆమమట్టు)

శ్రీరాధికానాథ! నీరాజనము.	శ్రీ. కరుణాకర! పీతాంబరధారి!	శ్రీ.
నిగమాంతసందాక! నిత్యయశస్వీ!	శ్రీ. విశ్వమోహనమూర్తి! కృతవంశీపూర్తి!	శ్రీ.
నీలమేఘశ్యామ! నిరువమగాత్రా!	లలితానమగోపాలక వేషధారి!	శ్రీ.
వరదా! మముత్రోవగ నీకరుదా హే.	శ్రీ. సరలాను ననుగావు సరళన్వభావా!	
శిఖసింహశ్రీధర! పాపవిదూరా!	కరుణాచితి! కమలామల దృష్టాలకబాల!	శ్రీ.

విద్యోగ యావిద్యాలయము

సంగీతపు తరగతి

విద్యోదయావిద్యాలయము

పుష్పపూజము

పదభ్రష్టునిగు పోర్చుగల్ రాజ మరణము:—

“ఒకై రెండవతారీఖున రెండవమాన్యులు (పదభ్రష్టుడై ఇంగ్లాండునందు ప్రవాసముననున్న పోర్చుగలు రాజు) దివంగతుడయ్యెను. పోర్చుగలు రాజవంశమున ఈతడే కదాచటివాడు. కంతకోగముఖుల మరణించెను. ఈతనివంశమువారు 1837 నుండి 1910 వఱకు పోర్చుగల్ దేశమును పాలించిరి. పోర్చుగల్ దేశీయులకు 1908 లో తమరాజుపై కోపమువచ్చి అప్పటిరాజును, అతనిఅన్నను హత్యగానించిరి. అందుపై ఆరాజు కుమారుడగు ఈరెండవమాన్యులు రాజయ్యెను. అప్పటికి ఈతనివయస్సు 19 సంవత్సరములు. ఈతడు 1910 వఱకు ప్రభుత్వముచేసెను. అనర్హము పోర్చుగల్ దేశమున ఒకగొప్ప రాజకీయపరిపర్తనము కలిగెను. అందు ఈతడు పదభ్రష్టుడయ్యెను. ఇంగ్లాండునందు తలదాచుకొనెను. 1913.లో వివాహమాడెను. కాని సంతానము కలుగలేదు. అగుట ఆరాజవంశమున ఈతడే కదాచటివాడు. ఈతడు గొప్పసారస్వతాభిమాని. ఈతని సొంతగ్రంథముచ్చయమున ఎన్నియో ఆపూర్వగ్రంథములుగలవు. ఆపూర్వగ్రంథసంపాదనమే దుదిదినము లలో ఈతనికాలక్షేపము. ఈతడు తనభాండాగారమునందలి ఆపూర్వగ్రంథములనుగూర్చిన వివరములు గల ఒకచక్కని నచ్చిత్రమును కేటలాగును 1927.లో వెలువరించెను. ఆగ్రంథముదాయమున విశేషముగా పోర్చుగలు, ఆంగ్లభాషాగ్రంథములుండెను. ఈకేటలాగునకు ఈత డొకగొప్పపీఠిక వ్రాసెను. చనిపోవు సరికి ఈతనికి 42 సంవత్సరములవయస్సు.”

—The Goa Messenger.

నారింజ పండు విషతుల్యము:—

“నారింజ చేదుతోగూడిన విషయంతమగు చమరుచర్మముగల యొకజాతిఫలము. బిల్లెడు, తిల్ల, తేమ్మ, బులుసు, మామిడి, తేడి, నేరేడు మున్నగు ఆకులనుడిను మేకలు; పంకాయలు, ములగాను, బొబ్బాపి ఆకులు, చింతకాయలు మున్నగు పగరుచేదులు దినుమర్కటములుగూడ దీనిపండ్లంతగా దినవు. నాళి, వల్ల నుండు, ఉప్పు, గడ్డకము, పాపాణముమున్నగు వనేక విషవస్తువులకు మార్పుకేసి కృత్రిమముగా మ్రొంగి, రక్తమాంసాయులను కాదుజేసికొని కోగులైపోవుటలో నారిలేరిన పండితోత్తములగు మానవులదానిని భక్షించుటకు పీఠాధిపతులు. అయినను చాలకాలము కష్టించి జూడిచికిత్స లాచరించి ప్రకృతిరీత్యా, వేపాగతంలైన విషవస్తాభములను వెలువరించివేసికొని కొంతవరకాకోగ్యము వార్జించిన వారదానిని వాడుకొనుట కొంత హత్రిము పనికిరారు. సర్వమరితపదార్థములు పండి, విటమినులనుచంటి, తినుటచే కోగులై యింతెక్కును లకుజేయుచుకొని దరిగానక, బ్రదుకుపై వాళతో తొట్టివైద్యము జేయుచుండెడివారి కారంభములో వాలు గైదు సంవత్సరములవరకది కొంతవరకొపధప్రాయముగా నుపకరించును. తదుపరి క్రమముగా నది దేహ

గ్రములు, పన్నెముక, మెడలములు, వ్రేవులు చల్లబడెనట్లు చేయవలెను. రేపాములోని నరములు దిగలా నటగూడ కొన్ని రత్నములకు గలుగును. వారత రత్నముగలవారి కది యమదూత; పైగా అశ్రద్ధయు, వోటిలో పుండ్లం, కాళ్ళతీత, నిద్రపట్టుకొవులు, అరుచి, పుల్లీతేమపులు, మలబద్ధము, చంపచిచ్చేదము యున్నగు వివిధ దుర్బుక్షణములగూడ కలుగజేయును. బలవంతముగా కటికపాత్రవాసలేక చేయుచుకొనిన యంతెవ్వడు మందులయొక్క విషములు, ఉష్ణకారము, దుగ్ధము మున్నగువాని యుద్దేశలక్షణములు దేహమునం దున్నంతకాలము వారించుగాదు నివృత్తి, దబ్బు, అత్తైయి, చంపరవనన, కమలాఫలము, మాదీఫలము మున్నగువిషచర్మ సంధాయకఫలవర్గములతో బాటు వానివృత్తి, ఉసిరి, విశంపి, కేను, వెలగ, చింత, అవాస, బ్రాహ్మ యున్నగు వగరు పులుపుకాయలగూడ మిత్రతుల్యముగావ; శుద్ధికలక్షణములు దేహమున లేనిచో నవియే ప్రబలశ్రువులుగాను గోచరించును. బాగుగ వాలోచించినచో నిందు చర్మతలమున చేరుమీదముదురులేని పులుపునండ్లనేకరెల్లు మంచివైనట్లు చెప్పవచ్చును. వానిచర్మతలమున వారించవర్గమునకున్న చర్మవిషము లేదు. కేసలము ప్రకృతిననుసరించి సాత్త్వికాహారై కీచించువారికి పులుపుగలవందేదీయు మనికిరావట్లు అనుభవము చెప్పగలదుగాని, తోట్టిస్నానములు చేయువారు వారించవండ్లను దేహతత్త్వైదేకము కనుసరించి, కొంతకాలమునకును సహజముగ మందుగా వాడుకొనవచ్చును. ఈమాటలు తోట్టిచైన్యముచేయువారికి యుడిసి చెప్పవలసి వచ్చినదిగాని నిజముగా నవి మానవుల కంతమాత్రము మనికిరావనియే మాయుద్దేశము. మేము వాని వనేకవిధములుగా నివృత్తికి 18 సంవత్సరములనుంచి వేలాది వాడుకజేసి చూచితిమి. వారించకాయలలో నిటమినులున్నమాట నిశ్చయమేగాని యవి స్వాభావికమానవుల కుపకరింపవు. వారించకాయలు మహోపకారము చేయుచున్నట్లెంచుకొనవారు మాత్రము వానిని తమ కవపరమైనసమయమున మిరముగా వాడుకొని తక్కిన సమయమున విడచిపెట్టవలయునని మరయుకసారి హెచ్చరించుచున్నాము. అవి తమదంతములను ముక్కలు ముక్కలుగా తినివేసి వాడుకజేసినవని గుడివాడ వేవాశ్రమసంస్థాపకులగు బ్రహ్మశ్రీ గూమూరి రామచంద్రరావు పంతుల వారొకపుడు పాళయోగాశ్రమమున కేలేంచి ప్రసంగవశాత్తు వెలచిచ్చిరి. అనుమానముగలవారికి అనుభవమే సాక్ష్యమొనగగలదు.” (ప్రకృతి) పాక్షూరి రామరాజయోగిండులు.

గౌతమీపుష్కరము : రాజచంద్రిస్వదేశీ ప్రదర్శనము:—

“ఈసారి పుష్కరనిశేషములలో మారాజమండ్రీ నూతనోత్సవమందినది. స్వదేశవస్తుప్రదర్శనము, అందున ముఖ్యముగా చూడతగ్గది చలనప్రతిమాప్రదర్శనము. మూడవాలకేటుతో, మూడుకోట్లకన్నుల చూపుచూకామని మురియుచున్నాడు. అబొమ్మ లేమయిననుతో చేపైసేమి స్వభావసిద్ధ మానవస్వరూపము చలనముతోతయారుచేసి యుద్ధివిలేమము కొనియాడతగినదే. యశోదాదేవి, తమయద్దులకృష్ణతో నందిరిమంచముపైగాధనిద్రాపరవశయైయుండు ప్రదర్శనము స్వభావసిద్ధముగాఉన్నది. దానిచక్కనే యశోదయెడిలో బాలకృష్ణుని చనుండుపెట్టుకొని, ఊయలయొకచేతితో ఊపుకొనుచున్నట్లు ఎలత్తి నీటిపడుచుచే తయారుచేసిరి. లోకమాస్యబాలగంగాధరతీలక మహాశయ్యుండు, కుర్చిలో కూర్చుని, ద్రావ్యులపైనున్న పారిశేసులాంతరుయెదుట పేరురుచూచుచున్నట్లు కనులీటునటు సంతలయందు త్రిప్పుచున్నట్లుమర్చియుండిరి. ఆప్రతిమ తీలక మహాశయ్యుని వర్ణనభాగ్యమర్చినటులున్నది. మరియొకచో, గాంధీగారికడుపులోని రణము నావతేమను చేయుపేను. బల్లపైవరుండపెట్టుబడి గాంధీతీయు, ముక్తునిచ్చి వాడీబరిక్షచేయు చాక్లరును, ఇరుగడల కత్తెరలదాల్చి నర్మలాను, ఎక్కడనోబరిగినవృశ్య మీశ్రవవర్ణనమున లభ్యమైనది. తెరచేయుట, తీయుట, తీసినపుడొకవర్షు ఆవతేమనుపామానుల సొకదానిలోపెట్టుకొని లోనినంది వచ్చుచున్నటులమర్చిరి. గాంధీగారిపాట్లు ఊసిరివిడచుచున్నది. చింతవృశ్యమిది. ఒకచో విశ్వామిత్రతపస్సు, మేనకవచ్చుట, విశ్వామిత్రుడిటునటు కనులు

త్రస్తియాయున్నటులున్నది. ఇట్లునే విష్ణునది, భక్తుల హరినంకిత్రవ, బ్రహ్మసృష్టికి ప్రతిసృష్టి విశ్వామి
త్రుడుచేసెనని వినుటయేకాని, ఇట్టివృత్తులచే ఇదియేయని అనుభవమగుచున్నది. ఇంకను చిత్రలేఖనాది
సమస్త తేజీయవస్తువులచేతను, ప్రదర్శనము నయవాసందకరముగా నున్నది. అందును ఆప్రదర్శనము, దేజీయ
వృత్తికాధారమగు పేరుదుమిల్లునందమర్చబడినది.”

—ఆచంట సత్యవతిమ్మ.

మైనూరు సంస్థానమునవిద్య:—

“మైనూరు సంస్థానమువారి 1931-వ వర్సరపు వ్యయము రు. 89,09,448 లు. అందు ప్రాథమిక విద్య
కొలుకు రు. 20,68,173 లు; ఉన్నతపాఠశాల విద్యకొలుకు రు. 10,11,832లు; విశ్వవిద్యాలయముకొలుకు
రు. 9,43,676 లు; ప్రాచ్యవిద్యాలయముకొలుకు రు. 49,817 లు. ఇట్లు విద్యకొలుకు ఇంకటికొంతయును
వ్యయపడుచున్న సంస్థానమువారు సాంకేతికవిద్యకొలుకు రు. 28,074లు మాత్రమే వ్యయపడియున్నారని,
పాఠశాలవిద్యవలన ఈవిషయములో విశేషప్రయోజనములేదు. సాంకేతికవిద్య కావలయును. దానికొలుకు ఈ
సంస్థానమువారు వెచ్చించుమొత్తము మిక్కిలితక్కువగా నుండుటకుర్రము నిరసింపవలసిన విషయము.”

—The Daily Post.

బంగారమా? బ్యాంకా:—

“జాలై నెల ‘గృహలక్ష్మి’లో” “హైద్రాబాద్ లో: ఆధరణములు” అనుకీర్తికతో నెలువడిన తొలిపుష్ప
మును గాంచితిని. ఆధరణములు సౌందర్యమున కాలవాలముకావనియు, ఆధరణములు లేనంతమాత్రమున ఆం
దమున కేకారంతయు గలుగదనియు, ఆడువారలకు ప్రత్యేకనిధులు యేర్పాటుచేయుటకై యాధరణములను
తొందరివచ్చుచుండెడివారనియు, అప్పుడు Bank లుండిన వాస్తవద్దతి నవలంబించియుండరనియు, నగవాగరీ
కులు కండ్లు తెరచియు ప్రాచీనాచారములకు లోబడుచున్నారనియు ఊహించుట యెదు. వ్యాసమునుబట్టి యంత
విస్తృతముగాకపోయినను ధ్వనినిబట్టి, ఆడువారలకిచ్చి యిప్పించెడి యలంకారములను మాన్పించి వానికిమా
రుగా వానిమీలనకు సరిపోవుధనమును వారిపేర బ్యాంకులోవేసి వేయించవలయునని యుద్దేశమైవల్లు దోచు
చున్నది. ఇచ్చి యిప్పించుట, వేసి వేయించుట అనగా ఈరెండింటికీక ర్త జనకుడు. ఆధరణములను తొనిచ్చి
మామగారిచేత యిప్పించవలయును. నమూనాను కని, పెంచి తగినవానికి ధారాదత్తము గావించుచున్న తండ్రి
కన్యాదానఫలముగైకొనుటకును ‘దశపూర్వేషం దశావతేషం’ అను రీతిని తన 20 తరములవారిని తరించ
జేసికొనుటకును “కన్యాం పాలంకృతాం సాస్యం” అను వాక్యమును ‘పాలంకృతకన్యాదానమపాలంకృత్యే’
అను సంకల్పమును సిద్ధించి జేసికొనుటకును కొన్నియాధరణములను యధాశక్తిని పిల్లకిచ్చుచున్నాడు. తాను
తరించి తనవారిని తరింపజేయుట కనుబైన ఈమార్గమునే తండ్రి పడచిపెట్టి కూతురిపేర ధనమును బ్యాం
కులోవేయుట కిచ్చగించును? పిల్లను తనకు కోడలిగాజేసుకొనుచున్న మామగారు శేషశూద్రావంతరమున
తనకోడలిచే యాధరణపూజ చేయించుటకై కొన్నియాధరణముల నిచ్చును. ఈవైధికి మేమామగారు మాను
కొనగలడు? ఇదిగాక పిల్లలు కాపురమేగిననెడక తమభర్తల యార్జనతో మరికొన్ని యాధరణములను
చేయించుకొనుచున్నారని. ఇట్టిస్థితిలో వగలలంకారమునకు కావని నాలుగుపంక్తులు వ్రాసినంతమాత్రమున
వారిమణులువచ్చుదురా? ఆధరణములందమిచ్చును, లేదు అని యిందువ్రాతెలువ్రాయటకంటె సోదరీమణు
లారా! అవిమర్శ మీకేవిడచిపెట్టెదను. విధారణగల వారనెరయులేదు. సంకల్పాస్పదులు నెంటునే మీకుగల
యాధరణముల ధరించి నిలువుటద్దముకడ నిలచి మీమూర్తిని జాచుకొనుడు. పిదప యాధరణరహితై
యద్దమున మిమ్ము జాచుకొనుడు. ఏప్రతినింబడు మీకు సౌందర్యముగా గాన్పించునో యెయ్యది కళాసం
కమో నివృత్తపాతలుద్ధితో పాశ్చాత్యవాగరికత నించుకనురపుగొని విధారణజేయుడు. ఇక ధనమునునిలువజేసి

కొనుటకు బాగుండును, బంగారము కన్నచేరు వర్ధకులలేవా? కనుక నోరెల్లలాతా! ప్రాచీనుల యాచారముల కిప్పటి వరకాగరికులచే కల్పించబడు పెద్దయర్థములను విశ్వసించవలదు. పాశ్చాత్యవాగరికతయందు మునిగి లేలవలదు. ఆభరణములను నిర్వహించి యర్థమువాకించవలదు. మీజనకుడు మీకువేరుగా మూలధనమును సూర్యవంశములేదు. ఏనాడు మీజనకుడు పాలోచనాపూర్వకముగా మీమావప్రాణసర్వస్వములను భారాపూర్వకముగా నింకొకని యధీనముగావించినాడో అవాడే మీకిహవరసాధనమార్గము వారిడు నిరూపించినాడు. అదియే చరిత్ర. భర్తృసేవయే మావవరులకు పెన్నిధి. ఆద్రాని నమపరించుచు మీరలు గృహలక్ష్మి విధానమును గుర్తించుచు కులకాంతల కీర్తిగాంచుచు పుట్టినింటికి పెట్టినింటికి వచ్చి బెట్టుచు హిందూమాత మధ్యరింపుడు."

—చున్న సూర్య వారా యశ.

హిందీభాష: స్త్రీలు:—

"భారతీయులు పలుభాషలు మాట్లాడువారగుటచే నొకరిభాషను లొకరు గ్రహించజాలకున్నారనియు, ఇట్లుండుట చాలీయొక్కరినను, దేశపునోభివృద్ధికిని గొప్పప్రతిబంధకమనియుభావించి దేశీయనాయకులు సమస్తజనులకును సులభసాధ్యమైనభాష యేదియాయనివిచారించి మనదేశమున అన్నిప్రాంతములలోను హిందూప్రాసీభాష వాడుకగానుండుట చేతను, హిందీభాష దానికి సమీపస్థులందఱుగరిగియుండుటచేతను, సులభముగా నేర్వదగినదైయుండుటచేతను హిందీభాషనే రాష్ట్రభాషగ నిర్ణయించిరి. అప్పటినుండియు హిందీభాషప్రచారము దినదినాభివృద్ధి నొందుచున్నది. ఇందుచేతయేమై పెక్కుసంఘములుస్థాపించబడి ప్రచారకులను గ్రామములకుపైతము పంపుచు తీవ్రముగా కృషిసల్పుటచే ప్రతివాదివృద్ధయనువందును హిందీభాష నేర్వవలెననుకోరిక ఉద్భవించినది. అత్యుత్సాహముతో పెక్కురు యువకులు, యువతీమణులు హిందీభాష నేర్చుచున్నారు. ఉన్నతపాఠశాలలయందుగూడ ఈభాష ప్రవేశ పెట్టబడినది. కాని ఈవిధముగా కృషి సల్పుటచే దేశీయులందఱు హిందీభాషను నేర్వగలరా? యనునది విచారదీయాంశము. ఎల్లకాలమును సంఘములు ప్రచారకులనుయిమించి పాటుపడుట దుస్సాధ్యము. యువతీమణులు పూజకోసినగాని ఈపని సులభముగా నెరవేరజాలదు. తల్లులు హిందీభాష నేర్చియుండిన తమకుమారులకు ఉన్నపాఠలో హిందీని నేర్ప నారంభించవచ్చును. ఎప్పటికైనను భారతీయు లందఱు హిందీభాష నేర్చియుండవలెనన్న ముందుగా స్త్రీలందఱు ఆభాష నేర్వనిదే అది నెరవేరజాలదు. కాన ప్రచారకులుగూడ పురుషులకంటె స్త్రీలకు హిందీభాష నేర్పుటకై ఎక్కువ ప్రయత్నించవలసియున్నది. కిశువులే భావిపౌరులు. దేశమున ఎట్టిసంస్కరణ జరుగవలెనన్నను తల్లులసహాయములేనిదే అది సర్వాంగమందరముగా నెరవేరజాలదు. భావికలే భావిమాతృదేవులు గాన బాలికాపాఠశాలలలో హిందీనగూడ నేర్పుట చేతను హిందీనేర్పినయవకులందఱు తమ సతీమణులకు శ్రద్ధహించి హిందీభాషజ్ఞాన మలవరచుటచేతను, స్త్రీలలో హిందీప్రచారము బాగుగాజరుగగలదు. కాన దేశాభివృద్ధినికోరు ప్రతివారును స్త్రీలకు హిందీభాషనుగర్భప్రదముమై శక్తినించవలెక పాటుపడుదురు గాత!"

—ఓ. పీ. తా. రా. మ. దే. వి.

ఒక కొత్తరాష్ట్రము:—

ప్రత్యేక ఒరిస్సారాష్ట్రమునుగూర్చివిచారించి అందుకుగల ఆర్థికము మొదలగువిషయములను సమాలోచించి సరిహద్దులనిర్ణయించుటకు భారతప్రభుత్వమువారిచేయమింపబడిన కమిటీవారు తమనివేదికను ప్రకటించిరి. ఈవివేదికలో సంతోషించవలగిన ప్రధమవిషయము-ఏర్పడబోవు ఒరిస్సారాష్ట్రమును విస్తీర్ణ మునర్హుటకు గాను మిక్కిలము, బంగారా అను పంగదేశపుమండలములనుండి కొంచుమప్రదేశమునేని గ్రహించకుండు

టయే. తెంగాలును విడదీయలేదనినచో ఈ రాష్ట్రమున విశేషమైన అసంతోషము కారణమగును. కావున కమిటీ వారు ఈ విషయముపై కరుణతోచింతించి చెప్పి, నూతన రాష్ట్రమున ఒరిస్సా భాగమును, ఆంధ్ర, రాయలూర్ జిల్లా లోని కారాయర్ జమీందారీ, గంటాంజిల్లాలోని విశేష భాగమును, వికాఖపట్టణము జిల్లాలోని ఏజెన్సీ భాగము లను నుండగలవు. ఈ క్రొత్త రాష్ట్ర నిర్మాణమునకు విస్తీర్ణమునందును, జనాభాయందును సీమా, మద్రాసు రాష్ట్రములు నష్టపడును. కాని అర్థికముగ ఈ రెండు రాష్ట్రములను ఒరిస్సా రాష్ట్ర నిర్మాణమునకులన రానుపడ గలవు. క్రొత్త రాష్ట్రమునకు ప్రభువున క్షరమున 35.31 లక్షలు లోటు రాగలదు. ఏర్పాటు అయిన 15-వ సంవత్సరమున ఈ లోటు 40.93 లక్షలకు పెరుగగలదు. ఈ లోటు క్రొత్త పన్నులకులన భర్తీయగునది కాదని కమిటీ వారి భయము. కాబట్టి క్రొత్తగ ఆదాయమును విధానము చేగాని, కేంద్ర ప్రభుత్వము వారియ్యు మొత్తము చేగాని, లేదా రెండు పద్ధతుల చేగాని ఈ లోటును భర్తీ చేయవలసియుండును. భాషా ప్రయుక్త రాష్ట్ర నిర్మాణము నకు మేము సుముఖులమైయున్నను ఆర్థికమునకు కేంద్ర ప్రభుత్వముపై ఆధారపడియుండు దివాలా రాష్ట్రముల నిర్మాణమును మాత్రము మే మెంతమాత్రమును అంగీకరించకాలము. సరిహద్దు రాష్ట్రము విషయము లేదు. సింధు చేరీయుండును, ఉత్కలమును ప్రత్యేకముగ నుండుటకై దివాలా రాష్ట్రముల పేర్లపై కేంద్ర ప్రభుత్వము వారిని పోషించుచుండవలయుననుట మరిమీరిన కోర్కొనుట. ఉత్కలము ప్రత్యేక రాష్ట్రమును తీవ్రముగ కాంక్షించుచో వారిని అర్థికముగ పరస్పరాయములేకుండ తనకాళ్ల మీద తాను నిలుచుకగలుగు సాధనములు సమకూర్చు కొనుట వాంఛనీయము."

—The Bengalee.

సూత్రీ యజ్ఞము : డై ఇండియన్ లీగ్ :—

"దేశమున పక్షం, కాలికములు, కోగములు, రాక్షస పక్షం చే ప్రజలు భాధపడుచున్నప్పుడు ప్రాచీన ఆర్యబుధులు చే యజ్ఞములను ప్రతములను సాధనములుగ ఇవ్వబడిన అస్త్రములు. అట్టి కాంగ్రెసును మహాత్ముడు భారతవర్షమున పట్టి పీడించుచున్న దుర్విదేశతను రూపుమాపుటకు భారతీయులు స్వదేశ ప్రతములను మూత్రయజ్ఞమును ప్రతిపత్తియు అరగంటకాలము చేయవలెనని మహాత్ముడు పదేపదే కోరుచున్నాడు. భారతరాతి స్వదేశ ప్రతమును మహాత్ముడు చెప్పినట్లుగాక యెవరియిష్టెను సారమువారు స్వదేశకి ఆర్థములు వ్యాఖ్యానములు, మాత్రయజ్ఞమునకు యిచ్చి స్వదేశీ దీక్షపూనుట చేతను, మూత్రయజ్ఞము చేయువారు నూటికి ఆయిదు మందైనను దేశ పోవుట చేతను, కాంగ్రెసు చెప్పిన భరతమును చరభాద్యార పాండలేక పాశ్చాత్య యంత్ర పితాచములను మాత్రమేగాక, భారత దేశ పరిశ్రమ మారణ యంత్రమును, ధనవంతుల ధనమును సంపూర్ణ విరేళక ప్రక్షిప్త పాశ్చాత్య రమణకు సాయముగ తీసికొనక పోయినచో స్వరాజ్యము కలలోని వారైయును. చరభాద్యార పాండలేకును, కాంగ్రెసు వాయుకులును కారాగృహ నిర్బంధితులైన యాక్టివ్ పక్షములందు Buy Indian League తమవ్యవహార సెక్రెటరీ పాపింపగల్గిరి. ముంద మహాప మాల్యవంటి మిరవాదికూడ గుడ్డకొను వారందరు ఇద్దరును, యితర వస్తుసమదాయమును భారతయుత్పత్తిని మాత్రమే కొనవలెనని, ప్రదర్శనములందు యుత్పత్తములందు యువయోగిందుల భారతీయుని ప్రస్తుతకర్తవ్యముని చాటించుండ, Buy Indian League వారు మిల్లుగుడ్డలకు ప్రదర్శనములందు ప్రభుమస్థానము యిచ్చుటయేగాక, కొన్ని భారత యంత్రముల యుత్పత్తిని కాంగ్రెసు వారు Certify చేసివారను మిష పట్టి, పట్టి యంత్రయుత్పత్తి ప్రవృత్తిములను నిరాశూటముగ అమ్ముచున్నాడు. కాంగ్రెసు సాయించుచును, మహాత్ముడును కావకోల్లంఘనోద్యమనియమములందు కాంగ్రెసు ప్రస్తుతకర్తవ్యములందు ప్రీపురుషులను భారత యంత్రపు గుడ్డలను కూడ త్యేకించి ఇద్దరును మాత్రమే కట్టుదురని ఆశించుచున్నది రమణము దెలిపిపెడిదనుకూడ మిల్లుగుడ్డ కాంగ్రెసు కొనమనినదిని సాకుచెప్పి సాహసించు

వారి జీవితమును, వారి మేధాశక్తియు, శేషశక్తియు, మహాత్ముని చరణాశ్రయమువందు వారికున్న పాండిత్యము, జ్ఞానముపొందున నిరర్థకత, నేను వ్రాయకుండగనే ఋజువు చేయుచున్నది. "Buy Indian League" అను సంఘము భారతవర్షమున పాశ్చాత్య "Buy British" "ఆంగ్లదేశ యంత్ర తయ్యారములను కొనుడు" అను సంఘమును అనుసరించుచు 1932-వ సంవత్సరమున స్థాపించబడినది. ఈసంవత్సరప్రారంభము పట్టణములందు వగరములందుజరిగిన లాక్రమయోగములకు ధనికులైన విద్యావంతులు సత్కారవామున పనిచేయుటకు వెరచి యీసంఘమువలెనే దేశ వీనచేయ నిశ్చయించిరి. గృహలక్ష్మిగా నెన్నబడుచున్న రాట్నమును భారతబాతీయ వతాకమునందు, నిరుపేదల నేవావరాయణశ్రయము నూచించుచిహ్నముగ నాయవలందరు ఏకగ్రీవముగ చిత్రించిరి గాని రాట్న గావననందు గర్భితమైయున్న వశీవీరకాంతిరత్నమును, నాయకాగ్రగణ్యులకూడ నరిగ గ్రహించబడాలకపోయినది, వారిసంభాషణలవల్లను Buy Indian League వారి "స్వదేశీ" నూతనోద్యమ ప్రచారమువల్లను, స్వదేశీప్రదర్శనములవల్లను గ్రహించవీలగుచున్నది. రాట్నమునకు వాగేంద్రియము ఆమెను సృజించిన కళ్యాకర్మ ప్రసాదించియున్నచో ప్రస్తుతకాలపు ఆర్థికతత్వవేర్తలచే ప్రారంభించబడిన "Buy Indian League" "హైందవయంత్ర తయ్యారము" అని చెప్పు సంఘమువారుచేయు యంత్రప్రచారమును తీవ్రముగ ఖండించియుండెడిది. "Buy Khadi" ఖద్దరును కొనుడు" అని చెప్పుటకుకూడ వెరచి యీ నూతన దేశభక్తిచేతలను కనిపెట్టిరి. దేశభక్తిగలపెద్దలు మిల్లుగుడ్డనుకొనుమని చెప్పుటయేగాక నిరుపేదల రక్తమును పిల్చుటకు పాదములుగాకొన్న మిల్లుగుడ్డలకు గొప్పవేడుకలతో పూజలు, పునస్కారములుచేసి గొప్పగొప్ప ప్రదర్శనములను యేర్పాటుచేయుచున్నారు. ఈ ప్రదర్శనములచే పామరులు మోసపోయి ఖద్దరును కొనుటకంటే మిల్లుగుడ్డనుకొనుట సరసమనియు, దేశభక్తియనియు, గ్రామముల ఆర్థికసంపత్తిని కాపాడునని ప్రాంతిలోపడిపోవుచున్నారు. అందుచే యంత్రముల పెట్టుబడుదారులై, లాభములను స్వాధ్యమునకు వినియోగించు ధనికులకు లాభకరమేగాని, నిరుపేదయొక్క తీరికకాలమున (Leisure Hours) స్వల్పప్రదాయమునుయిచ్చు రాట్న పరిశ్రమకును తక్వారఖద్దరునకు ఆపారమైన నష్టమును మాత్రమేగాక, ధర్మవిశాసమునకు వారిచూపుచున్నది. ఈదేశ్యము నెమ్మదివై విధానకాగలను. — కొండిపల్లి పున్నయ్య.

టైపులు : చంద్రులు:—

"హిందూదేశమున ప్రత్యేకభాషల ప్రచారము రాష్ట్రముల శేర్వరముటయు వశీకకప్తములున్నవి. గంజాము విశాఖపట్టణముజిల్లాలవారు బరంపురమున ఒకపథదీపి తమజిల్లాలలోని కొన్ని భాగములను క్రొత్తగా ఏర్పడతోపు ఒరియా రాష్ట్రమున జీర్ణకొనువీషయమై తమ ఆసమ్మతిని కనుపరచుట ఈకష్టముల ఉపశాంతి ఒక నూతన, ప్రస్తుతము కెంగాలు, మదరాసు, మధ్యరాష్ట్రములలో ఓడ్రులు తక్కువసంఖ్య గలిగినవారుగా నుండుచో వారికి ప్రత్యేకరాష్ట్రము శేర్వరముటవల్ల అట్టిప్రత్యేక ఓడ్రరాష్ట్రమునందును కొద్దిసంఖ్యాకులయి ఆసంతృప్తిగల ఆంధ్రసంఘము ఏర్పడును. ఒరిస్సాకమిటీవారు సిఫాయ్యచేసిన ప్రకారము వారికి నూతనరాష్ట్ర మేర్పడిన ఆరాష్ట్రము 33000 చదరపు మైళ్ళ విస్తీర్ణముగలిగియుండును. అందు 18000 చదరపు మైళ్ళ విస్తీర్ణము గలిగిన దేశము మదరాసునుండి ఓడ్రరాష్ట్రమున చేరగలదు. ఇట్లుక్రొత్తగా ఏర్పడతోపు రాష్ట్రమున 84 లక్షల జనసంఖ్యయుండును. ఇందు 23 లక్షలు మదరాసువారు, కమిటీవారి సిఫాయ్యప్రకారము ఆరులక్షల ఆంధ్రులు ఈక్రొత్తరాష్ట్రమునకు పోవలసివచ్చును. కాని ఇట్టిహద్దు ఈ ఆరులక్షల ఆంధ్రులకును యిష్టము లేదు. వీలవన నూత్నరాష్ట్రమున హైకోర్టుగాని, యూనివర్సిటీగాని దేశపోవుటవల్ల అచ్చటి ప్రభుత్వము వలన పోకర్షియులు మిక్కిలి తక్కువగానుండును. ఆంధ్రులు మదరాసునుండియు, తమ వారినుద్దమండియు వీడిపోవుటకు తమ ఆయిష్టమును చూపుటన్యాయమే. అది ధర్మసమ్మతమే. కాని 84 లక్షలమంది ఓడ్రదేశస్థులు

ఒకచోట తమసంఖ్యాకొద్దినై బాధపడుటకన్న ఆరులక్షల ఆంగ్రలు అట్టిస్థితిలో నేయందుట అంతకన్న ఎక్కువకాదు. ప్రత్యేకభాషల మాట్లాడుచున్న కొకప్రత్యేకరాష్ట్రము ప్రకారము విధిచేయుటలకు తగినన్ని యిట్లులు మరల నేర్పడుచున్నవి. నిమ్నసంఖ్యాకులయే ఎక్కువజనము వారియొక్క హక్కుల గమనించి వారిని శిష్టచర్యలకుతెచ్చుక వేరొకరాష్ట్ర మేర్పడుచున్నది. ఇట్టిప్రత్యేకరాష్ట్రవిధిచర్యలో మరల నిమ్న సంఖ్యాకులు ఏర్పడుచు అట్టికష్టముల వెక్కువతేయింపు నే యందుదు. ఇచ్చుడు తమలోకొందరిని నూర్చు ఓప్రరాష్ట్రములో జీర్ణకూడవని ఆంధ్రోదయము చేయు ఆంగ్రులే తమకొకప్రత్యేకరాష్ట్రమును కోరుచున్నారు. దీనివల్లకూడ ఆంగ్రరాష్ట్రపార్లమెంటులోని తిరుగులకు ఆంధ్రేష్టికలుగును. కొద్దికాలములోనే ఆంగ్రులకు ప్రత్యేక రాష్ట్రమువచ్చుట నిశ్చయము. తమదేశమున స్థావరమునాఉండు అల్పసంఖ్యాకులకు కలుగవచ్చు కష్టముల గమనించి ఆంగ్రులు తమ అసంగికారమును ఆంధ్రోదయగా చేయరని మాత్రయము."

—(ఆమవాదమకు) 20గోలు పద్మరాజు బి. యె.

Calcutta Evening News.

విమానచోదనమున ప్రవీణురాలు:—

"రెవ్ ఫ్రావగరనివాసిని వినిపైడే డ్రింకుచాటకు కన్యకు వయస్సు 19 సంవత్సరములు. ఈవిన్నతన మన నే ఆమె విమానచోదనవిద్యయందు ఆరితేరి యి. లై సెన్సునుపొందెను. లింప్షియందలి కిక్కుపోర్న్స్ విమాన స్థావరమున ఆమె తరిపీయకుకొందెను. ఒకవాడు పదిగంటలన్నరకు ఆమె విమానముపై లింప్షినుండి ప్లాగ్ లేవకుచెల్లెను. ప్లాగ్ లేవనుండి బ్రెస్టులుకుపోయెను. అచ్చట ఆమె గాలిలో విమానముపై ఏడువేలఅడుగుల ఎత్తున ఒక్కగంటకుండెను. డ్రింకుచాటకుకన్య పాకకాలపదలుటతోడనే తన పదునేడవసంవత్సరమున స్కాటిష్ స్లయింగుక్లబ్బులో చేరెను. తోడనే తానావిద్యయందు అందజేయగలుగుట ఆమెకు తెలిపినచెను. కావున ఆవిద్యతో పరిచయముకల్పించుకొనెను. పదునెనిమిదివీండ్లు నిండినకాని లై సెన్సు ఈయరు. కావున ఆమె రెండుసంవత్సరములు వేదియండి తన పందొమ్మిదవ జన్మదినోత్సవమున విమానయాత్రచరీక్షకుబుగ్గెను. ఆపరీక్షలో కష్టతమకార్యము రాత్రిపూట క్రాయిడవ నుండి లింప్షికి విమానముపైవెట్టెట. ఇట్లుచెట్లందుడ గాడ్ లైట్స్ (Flood Lights) ఆరిపోయెను. ఆయనను డ్రింకుచాటకుకన్య నిర్మితస్థలము తప్పిపోకనిలచెను. యథాస్థానమున విమానమునుదించెను."

—Equal Rights.

జర్మనీ పోలీసు కాఫి : స్త్రీ పోలీసులు:—

"ఫ్రాంకోగోవిన్ అను జర్మనుస్త్రీ జర్మనీదేశపు రాజధానీనగరమున చెల్లినువండ్లలి స్త్రీపోలీసు కాఫికు అధ్యక్షురాలు. ఆమె ఈవధును శలవులలో లండనునగరమునకు వచ్చినపుడు మాప్రతీనిధితో ఆమె చెల్లడించిన విషయములు: చెల్లిను నగరమున పోలీసుకాఫిలో ప్రస్తుతము 35 గురు స్త్రీలుగలరు. ప్రక్షియా దేశమునతమీదను 108 గురు గలరు. చెల్లినుస్త్రీపోలీసుకాఫిలో మూడువిభాగములుగలవు. (1) దొర్లన్యపు కేసులవిచారించు ఉపకాఫి (2) దొంగతనపు కేసులవిచారించు ఉపకాఫి (3) పెట్రోలు (గస్తీ) పనిచేయు ఉపకాఫి. ఈవివిధకాఫిలలో చని బాగుగా పెరుగుచున్నది. ప్రత్యేకపురుషులుగాక ఈ స్త్రీపోలీసులు మామూలుదుస్తులనే ధరించుచున్నారు. స్త్రీపోలీసుల సంఖ్య ఇంకను అభివృద్ధినిొందుట వాంఛనీయము. చెల్లినునగరమున గస్తీ, పహారాకార్యములను చేయుటకున్న ఇప్పుడున్న పందెందుగురు స్త్రీపోలీసులును, వారిఅధికారియు చాలియుండలేదు. కాని 1926-లో ప్రథమమున నూగురు స్త్రీపోలీసుల నియమించినప్పటికంటె ఇప్పుడు మంచి అభివృద్ధిగలదు. ఇకముందును కాగలదు. త్రిమతి ఫ్రాంకో పీకింగు స్త్రీపోలీసు బ్యూరోకు నాయకురాలై సమర్థతతో కార్యము నిర్వహించుచున్నది." —The Police woman's Review.

పాములకు సడకలో వేగము లేదు:—

పాములు మంచివేగముగ నడుచునని ఈవఱకు నమ్మబడుచున్నది. ఈవిషయమై కాలిఫోర్నియా కృషి విద్యాలయమున చెక్కులకుల పాములతో పరిశోధనలుసంపాదగా ఆందుకాసుగానడుచునది ప్రజలనమ్మనది గంటకురెండున్నరమైళ్లు మాత్రము పోయెను. మనుష్యుడు ఒకగంటకు నడుచుచురనుకంటెను ఇది రెక్కుపయోగదా!

చెక్కులమీద సంతకము చేయుటకు యంత్రము:—

లండనులో చెక్కులమీద సంతకముచేయు యంత్రము ఒకటి కనుగొనబడి ప్రదర్శనకాలకు రీసుకొని రాలినది. అది గంటకు 7,500 చెక్కులమీద సంతకముచేయుగలదు. అంతయేగాక సంతకమునకువచ్చిన చెక్కులు నిజమైనవో దగావోకూడ అది నిర్ణయించి చెప్పగలదు.

సీసము నుండి బంగారము చేయుట:—

సీసమును బంగారముగ చేయుప్రయత్నములు చిరకాలముగ రసకాయలు ఒనగ్గుచున్నాడు. శేంద్రిద్ధి విశ్వవిద్యాలయము కాపెన్ డీమ్ లాబరేటరీలో డాక్టరులు జి. జి. కాక్రాఫ్ట్, ఇ. టి. యన్. వాల్టర్ గాన్స్ చేసినపరిశోధనలన ఆప్రయత్నము చివుడువెలవేటునని నమ్మవచ్చును. వీరివద్దకి ఒకలోహమును మఱి యొకలోహముగ మార్చవచ్చునని తెలియవచ్చుచున్నది.

మొసలికులమునకు ముసలమైనవాడు:—

అమెరికాలో ప్లూరీడాప్రాంతమున హెన్రీకాసింగర్ అనుయువకుడు నిరాయుధుడై నదులలోనుండి మొసలలతో యుద్ధముచేయుచున్నాడు. ఇప్పటికి 150 మొసళ్ళను చంపబలబట్టిపేర్చి నాతిమార్చియున్నాడు. అతనియొద్దలిపై యింతవఱకు ఒకగాయమైనలేదు.

సముద్రముపై పైకిలుత్రొక్కుట:—

హైద్రోనైటిలు (సిటిపెటోవునైటిలు) నైట్రో ఒకదాన్నిచేకొనుటకు ఇంగ్లీషుభావలదాటి లండనుచేతను. ఇట్లు సముద్రముదాటుటకు అతనికి పదమూడుగంటలు పట్టెను. ప్రయాణమధ్యమున అతడికిసారి కుపామకు గురియ్యెను. ఈతనివయస్సు 51 సంవత్సరములు. ఈపదమూడుగంటలకాలమును ఈతడునైటిలు త్రొక్కుచునేయుండెను. ఏమియుభయపరచలేదు.

లండను పోలీసు కోర్టులలో భార్యలు:—

వారమువారమును లండనులో పోలీసుకోర్టులకుపోయి ధర్తలనుండి వివాహము పొందినభార్యలు అయిదు శేలమందికిపైగా తమనుజోష్యులను తెచ్చికోసుచుండును.

ప్రపంచములో కల్ల బరు వై నమనిమి:—

ప్రపంచములో కల్ల బరు వైనమనిమి ఆమెరికాలోగలదని. ఆమెరికాలోగల 93 నుండ్లవిత్తు. ఆమెరికాలో అంగ్లేయజోషమునందలి పోలీసుజునువాడు చరుస్తనవాడు. ఈతనిరూకము 85 నుండ్లవిత్తు.

విదిత్రమైనవృక్షము:—

అఫ్రికానందమందలి కాంగోనది పామివృక్షమున వరమాంధగృకులకు పీగోలుగలరు. వారలకోకతేరి ఆహారవదార్థములు లభింపకపోయిన వారిలో లావాటివానిని అగ్నివ్యాలలోబడచెడి కార్చి చిలగడదుండు వలె భుజించును. వీరలు క్యానికాలపంబడుచును. వృక్షములలో కొన్నియొకటకు పురుగులవాకర్షించి వాటి పారమును గ్రహించుకొనిగలరు. ఇట్టికొన్నికొనుటచే యివిక్యానికల్ చెట్లనబడుచున్నది. అర్జీలియాలో మిగుల యెత్తెనచెట్టుగలవు. వాటి అకులను నునుజుడుతాకిన ఆవి యెండించినదాకె ఆహారపుని నాయువు గొనునని చెలియవచ్చుచున్నది.

—మరకాని పరాశ్వరరావు.

చంద్రగ్రహము:—

చంద్రగ్రహముయొక్క మధ్యరేఖనిడివి 2,000 మైళ్ళు. భూమినుండి దాని సగటుదూరము 238,800 మైళ్ళు.

ఏనుగునడక:—

ఏనుగునడకయొక్క సగటువేగము గంటకు రెండు మైళ్ళుమాత్రమే.

ఎద్దు పాలు ఇచ్చుట:—

మేకపోతు పాలుఇచ్చుటమగూర్చి గృహలక్ష్మీపాతములు వినియున్నారు. ఇప్పుడు ధర్మవరమున ఒక ఎద్దు పాలుఇచ్చుటమగూర్చి తెలియవచ్చుచున్నది. ఆంధ్రప్రదేశ్ కు ధర్మవరము విశేషం ఇట్లువ్రాయుచు న్నాడు: “ఇచటి కొక మైలుదూరముననున్న చిన్నూరు అనుగ్రామమున నులగాని తిమ్మన్న యను రైతు గలడు. దాదాపు పదియేండ్లక్రింద నొక యెద్దునుగొనినెను. అప్పటినుండియు దానిని శ్రద్ధతో బోషించుచు న్యవసాయమున కుపయోగించుకొనుచుండెను. దాదాపుగ నైదేండ్లు గడచిన పిమ్మట నాయెద్దుకు నావుతువలె బాగుగేర్పడినది. దానిచే నధికవాదము బతువనుభవించునట్లు గన్పడెను. పొదుగులో బాలున్న కేహ యని సంకయించుచుండగనే పొదుగునుండి పాలు కొంచెముగ ప్రవహించుచున్నది. అటుపిమ్మట ప్రాతస్నానంతా లముల బాలుపిండ ప్రారంభింపగ నావు చేతునట్లు చేపుచు బాలిచ్చుచున్నది. ఇదియుగాక చూచుటకు వచ్చినవారు పాలుపిడుకగోరినపుడు పిడికినను గొంచెముగ బాలునగును. మొలనుండి క్రిందిభాగమున నావున కుండునట్టి చిహ్నములే యున్నవి. కాని మాత్రపిష్టనము పురుషాంగమునుండియే యొనర్చుచున్నది. ప్రజలు వింతమహాద తండ్రివలెండములుగా దిరుసాకృతులవలెచచ్చి చూచుచున్నారు.”

ప్రతిదినము పడుకునిలేచుచెట్టు:—

రవీంద్రనాథతామ్రాసారి విశ్వభారతవిశ్వవిద్యాలయమున్న బోలెఫూయకు బాలుగు మైళ్లసమీపమున ఉన్న ఒకకుగ్రామములో ఒకచెట్టు ఉదయమున నేలమీదపడుకొని సాయంత్రముగుసరికి మామూలుగా నిలవబడుచున్నది.

పత్రికా పరిచయము

జేకేసేవ:—

దేశవాదముండి ప్రతికపివారము ప్రచురింపబడిన వ్యవస్థాపకపత్రిక. జూలై ౧౯౨౪ తేదీన వెలువడిన రెండవసంపుటపు ౨7-వ సంచిక మాకార్యాలయమునకు వివిధ వార్తాపత్రికము కుంపబడినది. ఆర్థిక సమస్యల 'అతాథు పరిపాలన' గల ఈ దినములలో నయితము తెలుగువారికిగల వార్తాపత్రికలలో జేకేసేవయొకటి. సంపాదకులు శ్రీ చోడపాటి రామలింగముగారు. పత్రికా నిర్వహణవ్యాపారమున రామలింగముగారు స్థిర విద్య ప్రతిష్ఠలవారు. 'The Indian Patriot' అను పత్రికను రాజమహేంద్రవరమునుండి ఆంగ్లమున జయప్రదముగ నిర్వహించిన విద్యాధికులు; రాజమహేంద్రవరపురపారిశుద్ధ్యసంఘసభ్యులుగా పలునెంతవర్షములుండి ప్రజాసేవగావించిన మామ్యులు. ఇట్టివారి యాజమాన్యమున నిర్వహింపబడుచున్న 'జేకేసేవ' దినము పరిశిల్లి తెలుగువారిని సేవించు గలదనుట నిశ్చయము. ఇట్టి విద్యాధికులు తెలుగు వార్తాపత్రికల నిర్వహణమునకు పూనుకొనునది జేకేసేవకక విషయము. పాపాయిడైరీ, వృత్తాంతపీఠి, ౧ ఏ ప్యాసమునా? సారస్వతముఅను ఇందలి కొన్ని వ్యాస నామములను పేర్కొనుటవలన ఈపత్రిక పలువురకుండి అందుబాటులోనుండగలదనవిషయము సులభముగ దీర్ఘమైయున్నది. క్రాసునాలుగు పేజీలపైజాన 12 పుటలు. పాలుచందా రు 3-0-0. విడిసంచిక రు 0-1-0. చిరునామా: 'జేకేసేవ,' దేశవాద.

కుమారము శ్రీము:—

కాలకాలికల సచిత్రమాసపత్రిక. సంపాదకులు వారి సుబ్బారావుగారు. మొదటిసంపుటము 7-వ సంచిక ఏప్రియలుమాసపుది వివిధ వార్తాపత్రిక మూకడకు బంపబడినది. ఇందు వి. రంగస్వామిఅయ్యంగారి గురుశిష్యుల సం వారమును; భవళి వేంకటబలరామయ్యగారి పాపిశ్రుతిపాఠ్యానమును; కర్ణపాలెం కుటుంబశాస్త్రీగారి జర్మనీ లోని విద్యాలయములు; వేమూరి శ్రీ రాములుగారి పరిసరములు, అనుసంస్కరము; అలూరు పానుమంజీరావుగారి కిందర్ గార్త్ విభానము అనునవి ప్రధానవ్యాసములు. గృహలక్ష్మీ అందలి కథలుకబుర్లునుండియు, లోక వార్తలనుండియు విశేషభాగముగ్రహించి ఈపత్రిక అందు చేయుటచే ఈపత్రికా సంపాదకులకు గృహలక్ష్మీ యందుగల అభిమానము లేటలెల్లమగుచున్నది. కుమారములేయు నిట్లు సమరతతో నిర్వహించుచున్న పారి సుబ్బారావుగారి వెంకాయ గొనియాడుచుచు. పత్రిక మంచిచిత్రములతో చక్కని గ్లాజాకాగితములపై సుందర ముగ ముద్రింపబడుచున్నది. పాలుచందా రు 3-0-0. విడికాపీ రు 0-3-0. ప్రతిఆంగ్లమాసమున 15-వ తేదీన వెలువడును చిరునామా: పి. కుమారస్వామివాయుడు అండ్ సన్స్, 35, చిన్నతంలిపీఠి, మద్రాసు.

సమస్యాపూరణము

“రాటము వలదనుచు గాంధీరయమున బలికెన్.”

ఈసమస్య శ్రీ చిలుకూరి సూర్యనారాయణరావుగారు ఇచ్చినది. దీనిని పూరించి శ్రీ లుఆగస్టు 10-వ తేదీలోపున మాకుపంపిన గృహలక్ష్మీలో ప్రచురింతుము. శ్రీ లలో కవిత్వాత్మక సంపాదించుట కిది ఉద్దేశ్యంబుబడినది. — సంపాదకుడు.

దేరి

జాను

19:—పాదపాద్యయిత్రమ్మ దుగ్గిరాల అలరామకృష్ణయ్యగారి సతీమణి శ్రీమతి కమలాదేవిగారు స్వగ్రామ మగు అంగలూరు చేరి.

:—చల్లాకిమిడిరాజాగారిల్లి మరణించెను. ఈమెకు 58 సంవత్సరములు.

20:—మదరాసు. కలుగుదుస్త్రీలు రటనబాదులో విదేశవస్త్రాదుకాగములవద్ద వికటింగుచేయుచుండగ అరెస్టుచేయబడిరి. వారిని కమీషనరుకార్యాలయమునకుగొంపోయి విడుదలచేసిరి.

21:—సంయుక్తరాష్ట్రములందు మునిసిపాలిటీలలో స్త్రీలకు హెచ్చు ప్రాతినిధ్యము కలుగజేయుటకుగాను సంయుక్తరాష్ట్రముల మునిసిపాలిటీలఅప్రమ సవరించుటకు క్లబ్ ఆఫ్ శ్రీవత్సవసతిగారు ప్రతిపాదించిన టిల్లు కానవరకులో ఆమోదించుట డెను.

:—సర్వెంట్యులెఫ్ ఇండియాసంఘసభ్యులు ఎరవాడచెరపాలకువెళ్ళి రాజకీయస్థితినిగూర్చి శ్రీమతి సరో జినీదేవిగారితో సంప్రదించిరి.

22:—మదరాసుసిటిటీకేటరు శ్రీమతి నరస్సతీరాయి పొందురంగంపతిగారికి (కె. లా. అ. చ. 17 (2), 17 (1) ప్రకారము ఒకసంవత్సరము కఠినశిక్ష. బి. క్లాసు.

:—గుంటూరు ఆంధ్రరాష్ట్రసమావేశనిర్వహకులలో స్త్రీలు: కొండా సత్యవతమ్మకి మాసములు విడిచైదు + 1 మాసము విడిచైదు. సి. క్లాసు. వేదాంతం కమలాదేవి కి మాసములు విడిచైదు రూ. 200 జరిమానా లేక 1½ మాసము విడిచైదు. ఎ. క్లాసు. చెక్కులను (17) (1) కి. యల్. ఎ. క్రిందను, 188 బి. సి. సి. క్రిందను కేసులను వేయుచు రెండుకేసులు ఏకకాలమున జరుగునట్లు తీర్పుయిచ్చిరి.

23:—కాకిస్త్రీలంటేర్రను పోలీసులుకొట్టినవిషయమై ఒకప్రకటన గావించినందులకు గు. 1000 భరావతును “ఆక” పత్రికనుండి ప్రభుత్వమువారు కోరిరి. ఈ స్త్రీలంటేర్ర విషయమై పురమున మారతాశము జరిగెను. మదనమోహనమాలవ్యాగారి అధ్యక్షత వొకసభజరిగి నిష్పాక్షికమైన విచారణకోరబడెను. మేజిస్ట్రేటు విచారణచేసి, పోలీసులమీది నేరమున కారాగముగలవని తలచి 5 గురు కనిష్టజులను పంపించుచేతు, తరువాత జిల్లామేజిస్ట్రేటు పూర్తివిచారణజరిపి పోలీసుల నిర్దోషులని నిర్ధారించెను.

:—విభవావివాహసంహారానంతర (లాహోరు) మదరాసు. కొలుమాజమాన్యమున త్యాగరాజనగరవందు కడప నివాసిని చైత్యవిశేషంపు (18 ఏండ్లవయస్సు) శ్రీమతి క్యామలగారికిని కే. వేంకటరంగయ్యగారికిని (30 ఏండ్లు) విశేషవివాహము జరిగెను.

24:—శ్రీమతి నుబ్బరాయనుపతిగారు ఉదకమండలమునుండి చెన్నపురికివచ్చిరి.

25:—భీమవరములోజరిగిన షక్తిమగోదావరిమండలసమావేశసందర్భమున ఎరెస్టుఅయినస్త్రీలు: వారదాసి సీతమ్మ (బొండాడ), నవల అంజమ్మ (చడమటి బచ్చెర్రు) నుబ్బరమ్మ, విల్లా అచ్చమ్మ (కంగవరము) రద్దరాజు మాణిక్యమ్మ (పాలమూరు), నల్ల వాగరత్నమ్మ (పాలమూరు), హద్దనూరి సీతారామమ్మ, (రాజేపల్లిగూడెము). ఇందు అంజమ్మ, మాణిక్యమ్మ, వాగరత్నమ్మ, సీతారామమ్మ గార్లకు 10 ఏ మాసములు విడిశిక్ష.

26:—గుడివాడ. శ్రీమతులు మారవనేని వేంకటసుబ్బయ్య (పాములపాడు), పూమూరి మందరయ్య (వంది వాడ), నూతల్లి సీతారామయ్య (కొమరవోలు), బాగర్లమూడి కామేశ్వరయ్య (తెంట్రుపగడ) గార్లకు ఒక్కొక్కసంవత్సరము కి. రు. 100 పి. జరిమానా.

:—చత్తీకొండ కొలవరచేటిపైపెట్టిపెట్టిదెంటును, దిట్టిపై దేవీహాస్తిటలు మెంబరుగాను ఉండి ఎక్కువగా విద్యాభివృద్ధికై కృషిసల్యమన్న శ్రీమతి పెంచేకంటి లక్ష్మయ్యగారు కోరికమంట్లవధలో ఉపస్థాపించిరి.

27:—గుడివాడ. శ్రీమతులు మారవనేని వేంకటసుబ్బయ్య (పాములపాడు), పూమూరి మందరయ్య (వంది వాడ), నూతల్లి సీతారామయ్య (కొమరవోలు), బాగర్లమూడి కామేశ్వరయ్య (తెంట్రుపగడ) గార్లకు ఒక్కొక్కసంవత్సరము కి. రు. 100 పి. జరిమానా.

:—కె. పటరాజుగారి కుమార్తె తెల్లంచెరపాలనుండి విడుదలచేయబడిరి.

28:—భీమవరములో శ్రీమతి దేవరభాట్ల వరమేశ్వరయ్యగారు (రేపల్లె, వై. నామిరెడ్డి) వీరభారతి కర చక్రములు పంచిపెట్టివందుటకు అరెస్టు చేయబడిరి.

:—అమరుచందుపహాసీయును, శేరతెనకపహాసీయును మర్యాదీనర్తకులు. వీరు కారనా అప్పనకు ప్యూరీ లేక ముగా చిన్న బాలికలను వివాహమాడిరి. అందులకై వీరికి 10 రోజులు కైదున్ను, రు. 500 లు జరిమానాయున్నూ విధింపబడెను. జరిమానా చెల్లించనిచో ఒక నెల కైదు ఎక్కువ అనుభవించవలెను.

29:—తాడేపల్లిగూడెంలో శ్రీమతి జమ్మల చిట్టెయ్యగారిని క్రి. లా. అ. 17 సెక్షన్ ప్రకారం పెంటపాడు పోలీసువారు అరెస్టు చేసిరి.

30:—

జూలై

1:—మంలేనవారిపాలెముకాపురస్వరాండు శ్రీమతులు మంలేన పెదఅచ్చయ్య, మంలేన చినఅచ్చయ్యయ్య, దంతులూరు ముప్పయ్యగార్లు రాయచేలూరు చెరపాలనుండి విడుదలయ్యెరి.

:—శ్రీమతి కోశేరు అనమూరుగారు వేలూరు జైలునుండి విడుదలయి వారిస్వగ్రామమును తేలుప్రోలుచేరిరి.

2:—పూవాదిల్లా కాంగ్రెసు సభాసమావేశసందర్భమున శ్రీమతి ఆనందబాయిగారు అరెస్టుచేయబడిరి.

:—ధిల్లి. కే. కే. ప్యామి ప్రధానంధగారి కుమార్తెయగు శ్రీమతి వేదమహారికి ఆరునెలల కఠినశిక్ష.

:—శ్రీమతులు వి. కృష్ణవేణయ్య, భమిడిపాటి రంగనాయకమ్మగార్లు (కాకినాడ), మద్దూరి రమణయ్యగారు (మద్దూరి అన్నపూర్ణయ్యగారిభార్య), ముఖవాసి భ్రమరాంబగారు (గుంటూరు), తోము చూడామణి, చేలియ్యం పోచయ్యగార్లు (పోలవరం) కన్ననూరుజైలునుండి విడుదలై మదరాసువచ్చిరి.

3:—కలకత్తా. రవీంద్రనాథ ఠాకూరుగారి పోదరియగు స్వర్ణకుమారదేవిగారు సెక్షన్ టోకెన్ కాలభగ్నము పొందిరి. వీరిపైయున్న 78 సంవత్సరములు. వీరు బాల్యగంగలో గడించిరి. అంత్యక్రియలు అయివుట్టకై పలుపుష్పప్రముఖులు విచ్చేసిరి. ఠాకూరుదంశములోనివారును, మాయబృంద, కూచిపూరులు డోచేగరు మహారాజులును గూడ దహనసంస్కారమునకు వచ్చిరి. స్వర్ణకుమారదేవిగారు ముద్రసేద్యతెంకాలి వరలారచతులు. ఇంగ్లీషునుండి తెంగాలీతును, తెంగాలీనుండి యింగ్లీషుతును గ్రంథరచన గావించిన వారిలో వీరు ప్రథములు. వీరి కుమారుడు కె. ఘోషుగారు పోంబాయి ప్రభుత్వకార్యనిర్వాహకసభ్యులుగ పనిచేసి 1930 సంవత్సరములో పింఛనుతీసికొనిరి. వీరికుమార్తె క్యాథలిక్ దేవిగారు గూడ సజీవులైయుండిరి.

- 4:—కన్ననూరు. శ్రీమతి ఏ. కె. ఆచారిని, మణికోండరు విద్యార్థులు చిక్కాల్ రాజాగారి ఉన్నత పాఠశాలను ఏర్పాటుచేసిరి. పాఠశాలకు దేశ్యవిద్యార్థులు ఆచారినిగారి అధ్యక్షతను సభరించిరి.
- 5:—రాజమండ్రి, శ్రీమతి పెద్దాడ సుబ్బయ్యగారి అధ్యక్షతకైంద ఆధిపత్యరత్నవేదీప్రదర్శనహాలులో శ్రీమతి ఆనుర్తి భాస్కరమ్మగారు ప్రేరేపకమునుసూచి ఉపన్యసించిరి.
- 6:—కన్ననూరు జయిలునుండి గుంటూరుజిల్లా పీఠికలపాడు గ్రామవాస్తవ్యులు శ్రీమతి వంశాంగం రామానుజమ్మ, పులవరి గ్రామవాస్తవ్యులు తిట్టలక్ష్మీవరసమ్మ, గారికపూడి గ్రామవాస్తవ్యులు దేవిసేని రాజలక్ష్మమ్మగారు విడుదలచేయబడిరి.
- 7:—ఏలూరు వాస్తవ్యులగు శ్రీమతులు దాసరి లక్ష్మీరాయమ్మ, దాసరి కృష్ణదేవిమ్మగారు వేలూరు జైలు నుండి విడుదలచేయబడిరి.
- 8:—కాకినాడ. జగన్నాథపురము కివాలయములో నెలరోజులుగా జరుగుచున్న రామాయణపారికభాసందర్శములో శ్రీరామముద్రాప్రదానముకైంద శ్రీమతి బొల్లాప్రగడ విజయలక్ష్మమ్మగారు చేతినున్న సువర్ణపాస్తాంసుకాభరణమునంగిరి.
- 9:—క్రొత్తపల్లి నెమ్మన మదరాసు భారతీస్త్రీల సంఘమువారు సభచేసి తీవ్రముగ నిరసించిరి.
- 10:—కడపజిల్లా బల్లెలితాలూకా గొల్లపల్లెకాపురమును రామయ్యగారికుమార్తె బాలవీరవతియై 18 సంవత్సరముల వయస్సుగలది రామలక్ష్మమ్మకును వేంపల్లెకాపురమును తల్లం సుబ్బయ్యగారి కుమారుడు సుబ్బయ్యగారికిని మదరాసు త్యాగరాయనగరమున వివాహముజరిగెను. వహువరులిద్దరు అత్యంత శ్రీమలజుల.
- 11:—బరంపురము. బ్రహ్మపురాంధ్రమహిళాసమాజముయొక్క 19-వ వార్షికోత్సవము మహిళామందిరము నందు జయప్రదముగ జరిగెను.
- 12:—గుంటూరుమండలసభ జరిపినందులకు తెనాలియందు కిక్కిరింపబడినవారిలో స్త్రీలు: తల్లాప్రగడ విశ్వసుందరమ్మగారు అధ్యక్షురాలు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా, చేబ్రోలు, విడితైదు, వి. క్లాసు. పాటిబండ్ల పార్వతమ్మగారు, చేబ్రోలు, గుంటూరుజిల్లా, కకినాడ, పిక్లాసు. అందరికిని ఆరేపీసెంటు.
- 13:—బొంబాయిలో సుప్రసిద్ధకార్మికనాయకురాలగు బొంబాయి మ్యూనిసిపల్ కార్పొరేషనుసభ్యురాలు అగు శ్రీమతి మణిదేవుకారాగారు రాజురోజాకరమును ఉపన్యాసమునకై ఆరెన్టుచేయబడిరి.
- 14:—తెల్లూరుస్త్రీలజయిలునుండి శ్రీమతి మల్లూరు చుక్కమ్మగారు (డాక్టరు ముల్లూరి రంగయ్యగారి సతీయై) విడుదల.
- 15:—ధర్మి. “ప్రభుత్వమునకు ప్రతికూలముగా ప్రవర్తించుటలో ప్రాముఖ్యముగన్న పంశమునకు చెందినవారు గాన వీరికి తక్కువశిక్షలుచేసి ప్రయోజనములేదు” ఇట్లు అదనపు జిల్లామేజిస్ట్రేటు ఇపాతుగారు స్వామి శ్రద్ధానందగారి మనుమరాలికిని, కొడుకు కొడలికిని, ఆరేపీసెంటు కళిందైదు, రు 50 జరిమానా విధించిరి. శ్రద్ధానందగారి మనుమరాలిపేరు కొనల్యాదేవి. ఈవిడభర్త చమన్లూల్ గారు. వీరుహిందూ ఫాన్ టైముపత్రిక ప్రధానవిరేఖులు. రెండవవిడ సుమిత్రాదేవి. “అర్జున”పత్రిక సంపాదకుడునర్తకామాగారి భార్య వీరిద్యురను మైదీలగోపాచారికిరేంపు జరిపించిరి. కొనల్యాదేవిగారికి మూడునెలల విడయు, సుమిత్రాదేవిగారికి ఏడాదివిడయు చెంటుగలదు. శ్రీమతి మల్లూరీదేవిగారికి ఆరేపేరమునకు మూడునెలల వైదుకితు విధింపబడెను.

- 9:—లండనులో రాణీగారు కుమార్తెను వెంటబెట్టుకొని ఇండియా ఆఫీసును సందర్శించిరి. వారికి భోజనం వసతులు అభ్యవహించిరి.
- :—మదరాసు. తిరువల్లిక్కేణి కల్లెటలుపోలునందు మద్రాసు స్త్రీసంఘమువారు శ్రీమతి డా. ముత్తులక్ష్మి రెడ్డిగారి అధ్యక్షతన సమావేశమై లోధియనురిపోర్టును నిరసించిరి.
- 10:—బొంబాయి. ఇరువది నాలుగు గంటలలోగా బొంబాయిని వదిలి పోవలసివదలి మీరాచెట్టగారికి క్రొత్త ఆర్డినెన్సుక్రింద నోటీసు జారీచేయబడెను.
- 11:—గవాలివాహక సంఘము మదరాసుకాఖియాబమాన్యమున యన్. జేంకటసుబ్బయ్యగారికిని, లీలావతి గారికిని విశంతువివాహము జరిగెను.
- 12:—మదరాసు. రెటనుబజారులోద్దులోని విదేశపువస్త్రపుఅంగళ్లను ఇద్దరు స్త్రీలు పికిటింగుచేయగా వారు పోలీసువారిచే ఎరెస్టుచేయబడి కమీషనరు కార్యాలయమునకు గొంపోవడిన తరువాత వదిలివేయబడిరి.
- :—ఫిరీనుండి చమున్ లాల్ సతి మున్నగు స్త్రీకైదీలను లాహోరు స్త్రీల కైదునకు బదలాయించిరి.
- 13:—మదరాసు. శ్రీమతి సుబ్బరాయనుగారిసరి జబ్బుచే బొంబాయిసభకు నెడలజాలక పోయినవారు ఆచట కొండు పేరీలుసభా ప్రతినిధులుగావించిన తీర్మానముతో ఏకీభవించి సంతకము చేసిరి.
- 14:—కుమారి కుమైరుదేవుగారు-దాదాభాయి నాలోజగారి మేనగోడలు, లాహోరు స్త్రీల కేయిలులోకి నువ్వరించుచున్నవారు-అరెండిసిటీసు ఉన్నదని అనుమానముచే మోయోఆస్పత్రికి తూర్పుబడిరి.
- :—జబ్బుగానున్న బాబురాజేంద్రప్రసాదుగారిని చూచుటకు శ్రీమతి మీరాచెట్ట (వేడ్ కన్య) చాపాకు వచ్చెను. 12 గంటలలో శరణ్ జిల్లాను వదిలి చెల్లిపోవలెననియు, నెలవరకు జిల్లాలో ఆడుగుపెట్ట రాదనియు పెప్పల్ ఆర్డినెన్సుక్రింద శరణ్ మేజిస్ట్రేటుగారు మధ్యాహ్నము 1 గంటకు ఉత్తరపు జారీచేసెను.
- 15:—శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మి రెడ్డిగారు వాగపురమునకు వెళ్లిరి.
- :—రావ్ లూకురాజ్ కియసభాసందర్శమున ఎరెస్టుచేయబడిన శ్రీమతి కిరణమైత్రిగారికి రిమానములగిచ్చ.
- 16:—శ్రీమతి మంతాఅమ్మల్ రాజపాల్యము, ఈమె భగోమస్త్రీ. మొదట బి. తరగతి 7 నెలలుకెక్కి చేసినారు. ఆమె సహజముగ ఉబ్బసమువలన బాధపడుచుండును. ఆమె నిపుడు బి. నుండి సి. కి మార్చినారు. మార్పుటకు కారణమేమైనను ఆమె శరీరస్థితివలన వెంటనే బి. తరగతికి మార్పుట అర్హునను అని వెల్లారునుండి విడుదలయైన శ్రీమతి కమలాదేవిఆర్యాగారు తెలుపుచున్నారు.
- 17:—బాపట్ల: స్త్రీహింసానివారందరినీ సభకువార్షిక కోర్సును సబ్ జడ్జిగారి సలీముణియగు ఎమ్. కుంగారా యన్యగారి అధ్యక్షతన జయప్రదముగా జరిగెను.
- 18:—బొంబాయి. మాండ్యివార్డు కాంగ్రెసుకార్యాలయమునుపట్టుకొన ప్రయత్నముచేసిన కాంగ్రెసు వాలంటీరులందు ఆరెస్టుఅయినవారిలోగల ఇరువురు స్త్రీలకును నాలుగేనిమానముల కఠినశిక్ష విధించ బడెను.
- 19:—బంటూర. శ్రీమతి చారుబలాదేవిగారిని కాంగ్రెసు ఉద్యమమునందు పాల్గొనినందుకు ఆరెస్టుచేసిరి. విచారణకై విప్రుపూరు ప్రత్యేక మేజిస్ట్రేటుగారియొద్దకు బంపిరి.
- :—కాకి. మీరాచెట్టగారికి జ్వరము ఎక్కువగావచ్చుచున్నది. మలేరియాజ్వరముని తలంపబడుచున్నది. వీరివుడు మదనమోహనమూళేశ్వరగారియొద్దనున్నారు.

గ్రంథ పరిచయము

శిథిలవైభవము.—

గ్రంథకర్త శ్రీచేమనాపు వేంకటరమణమూర్తి చుతులుగారు. చరిత్రాత్మకమగు ఖండకావ్యము. “ఈకావ్యమునందు హంపీసామ్రాజ్యపురాణచైత్రవము కీర్తింపఁబడినది. కావ్యకర్త హంపీక్షేత్రమును సందర్శించినట్లు కావ్యమునందలి విపులీకృతవిషయపుష్టి చెప్పక చెప్పవచ్చును. భావవిలసవమునకుఁగోడు చరిత్రసజ్జానమికావ్యమునకు నన్నెఁగూర్చినది. భాషయు శైలియుఁ బరిశుద్ధములై కావ్యమునకు ప్రయోజనమొనఁగూర్చుచున్నవి.” అని శ్రీకొల్లూరు ధర్మారాయకవి (వి.యే) గారి తోలిపలుకు. క్రొనుపైజ, మంచిగ్లజాకాగితములు, 20 పుటలు. వెల రు 0-2-0. చిరునామా: డి. వి. రమణమూర్తిపంతులుగారు, మీరాశిదారు, చెంపరాం, రేగపోట్లు, (వయా) తెల్లిమర్ల, వికాఖరట్టణముజిల్లా.

వక్షాత్రమాలు:—

ఇది బ్రహ్మశ్రీ విద్యారత్నాకరం నృసింహాచార్యులుగారిచే విరచితము. సంస్కృతశ్లోకములు. బ్రహ్మశ్రీ పండిత పురాణం సూర్యసారాయుగతీర్థులుగా రీక్షోకములకు తాత్పర్యమువ్రాసియున్నారు. శ్రీవ్యాసాశ్రమమున నూనూలుగా జరుగు శ్రీశంకరజయంతిమహోత్సవపూజాపుణ్యదినమున భక్తులకు ప్రయోగాత్మకము బ్రహ్మశ్రీ టంగుటూరి రామస్వామయ్యగారిచే ప్రకటింపబడినది. క్రొనుపైజ, 18 పుటలు. పోస్టేజీకొనుట 0-0-8. విశ్వపంపువారి కీగ్రంథము ఉచితముగా పంపబడును. చిరునామా: వేదవ్యాసముద్రాక్షరశాల, 3, బాషర్ మానశ్వివీధి, బార్డిటవున్, మద్రాసు.

గడలిడపంచాంగము:—

క్రొత్తసంకల్పరసిద్ధాంత గడలిడపంచాంగము. గ్రంథకర్త: పట్టిసపు శ్రీరామమూర్తిగారు. చదువ మొదలిడినది మొదలు కడుపు చెక్కలనువట్లు నవ్వించువిషయముతో ఈగ్రంథము ఒప్పుచున్నది. లోకవిషయముల సేకములు. చిన్నపైజ 18 పుటలు. వెల 0-0-8. గ్రంథకర్త పేర వరహాపురం, గవరవరంపోట్లు అని వ్రాయునది.

ఆత్మార్పణము:—

ఉభయభాషాప్రవీణ శుమ్మల సీతారామమూర్తిచాదరిగారిచే వ్రాయబడిన చిన్న పద్యకావ్యము. ‘బుద్ధి పోతోపాఖ్యానము’ నందలి కథయే ఇందు ప్రస్తరింపబడినది. శరణాగతరక్షణప్రశంసాపరమైన ఈకావ్యము స్త్రీలును, బాలికలును చదువదగినంత సులభమందరశైలిలో ఒప్పుచున్నది. పాశ్యగ్రంథనిర్ణయసంఘమువారి ఆమోదమునందినది. అక్షరాస్యయగు ప్రతిఆంధ్రస్త్రీయు నీగ్రంథపుప్రతియుకంటి తన సాంత్విగ్రంథముచ్చయముననుంచుకొనవచ్చును. క్రొనుపైజ-గ్లజాకాగితములు. 48 పుటలు. వెల రు 0-5-0 అణాలు. పరిసినచో శుమ్మల సీతారామమూర్తిచాదరిగారు, పండిట్, బోర్డు హైస్కూలు, బాపట్లలను చిరునామాకు వ్రాయవలెను.

ధనలక్ష్మి:—

సాంఘికవిషయకమైన నవల. గ్రంథకర్త మాకెళ్ల కామేశ్వరరావు, బరంపురము. ధనలక్ష్మికల్యాణమహోత్సవమే ఇందలి ప్రధానవిషయము. ప్రేమించినవానిని పెండ్లాడు ప్రయత్నములో ధనలక్ష్మికి తల్లి కూడ వ్యతిరేకించినది. పెండ్లిఇల్లు తగులబడి ధనలక్ష్మిని ప్రేమమూర్తితో కూర్చినది. తిరుపతివేంకటస్వామి దర్శించి ధనలక్ష్మి తన్ను ప్రేమించిన వానిని పరించినది. కడముట్టచదువ కురూపాలమరేపు నవల. చెమ్మిపైజ 130 పుటలు.

పుష్కరమునకు రిటరన్ టికెట్లు ఏలలేవు?—

ప్రయాగయందలి కుంభ మేళమునలెను, కుంభకోణమునందలి మహామౌఘమునలెను అతిప్రసిద్ధమైన గౌరవీపుష్కరములకు యమ్. యన్. యమ్ కంపెనీవారు రిటరన్ టికెట్లు ఏల ఈయలేదు? ఈరైలుకంపెనీవారిపలహాసంఘమునందు ఆంధ్రప్రదేశ్ నిధులకు శ్రీ వి. వియ్యన్న పంతులుగారు ఈవిషయమై ఏమైనప్రయత్నములు గావించినారా? ఇతరతావులయందు చిన్న చిన్న ఉత్సవములకుకూడ రిటరన్ టికెట్లు ఈయబడుచున్నవి. పండ్లండెండ్లకొకపాఠివచ్చు బ్రహ్మాండమైన ఈఉత్సవమునకుమాత్ర మవిలేవు. తెలుగువాని పలుకుబడికి ఇదియొక నిదర్శనము. ఆంధ్రుడా! నీదేశముననుచు రైల్వేబాటలకు దక్షిణమహారాష్ట్రపుఇనుపదారి అనియు, బెంగాలు నాగపూరు ఇనుపదారిఅనియు బేర్లు. ఆపేళ్ళలో ఆంధ్రశబ్దమే పలుకదు. పేరులోనే లేని పలుకుబడి పరిచాలనలోమాత్ర మెటులుండును? ఆంధ్రదేశరైలుప్రయాణీకులసంఘమువారు అడవుడిమాత్రము చేయుచున్నారు. క్రియలో లాభము కించిత్తేని కలుగుదుండునట్లు వినము. ఈరైల్వేలపరిపాలనమున ఇకనైన నీవు వ్రేలుపెట్టనుద్యమించి సౌకర్యములను సంపాదించుకొందువు గాక!

లోధియనుని వేదిక: శ్రీలవోటుహక్కు: గజ్జ వీనిరసనము:—

భారతశాసనసభాసభ్యులును, సాంఘికప్రాతినిధ్యమునకై తీవ్రముగవాదించువారును అగు ఎ. హెచ్. గజ్జవీగారు లోధియను నివేదికలోని శ్రీలవోటుహక్కునుగూర్చి ఇట్లు అభిప్రాయమిచ్చుచున్నారు: “శ్రీలవోటుహక్కువిషయమున ఈనివేదికను నేను తిరస్కరించుచున్నాను. ఇట్లు శ్రీలకు వోటుహక్కునిచ్చుటచే పశువువృత్తిసవలంబించు శ్రీజనము ఎన్నికలలో విజృంభింతురు. పౌరజీవనమున కీది మంచికాదు. పలుభార్యలుకల భర్త కుటుంబములో పెద్దభార్యకే వోటుహక్కునిచ్చుట సరిగాదు. ఆపెద్దభార్య ప్రాతకాలపు మౌఘరాలుకావచ్చును. చిన్నభార్యలే చక్కగాచదువనేర్చిన నాగరికులుగావచ్చును.” తుదివిషయములు కొంతవఱకు అంగీకరింపవలసినవే. కానీ శ్రీలకు ఓటింగుహక్కునిచ్చు

టచే పడుపువృత్తిసవలంబించు స్త్రీజనము ఎన్నికలలో విజృంభింతురనుట మాత్రము సమ్మతానిది. ఈవాక్యములు గజ్జవీ అంతటి రాజకీయనాయకుని సాంఘికప్రాతినిధ్యతీవ్రవాదియేయగుగాక—నుండివినరానివి. మేమివిషయమునుగూర్చి ఒకతూర్పునాటిమిత్రునితో ప్రస్తావింపగా నాతడు గజ్జవీని వెనుకవైచుకొని అనకాపల్లి మునిసిపలుసంఘవ్యవహారములు ఒకభోగకాంత ప్రవేశముచే నెట్లుకలుపితములై నవో వివరించెను. ఆమిత్రుని సత్యప్రియత్వమునుగూర్చి మాకు పూర్ణమైన సమ్మతముండుటచే మేమావిషయమును కాదనజాలము. అయినను ఏదోఒక్కతావున ఘటిల్లిన ఈసంఘటనము దేశమునెల్లతావుల జరుగగలదనుట క్షంతవ్యముకానిది. ఇది సంధియుగము. కులస్త్రీలు ప్రతివిషయమునందును చొచ్చుకొనివచ్చుట కిప్పుడేప్రారంభము చేయుచున్నారు. ఈప్రారంభమున అనుకున్నంతమంది—వలసినంతమంది కులస్త్రీలు ఒక్కొక్కప్పుడు లభింపకపోవుట వింతగాదు. ఆస్థానమున సంకోచించుటఎఱుగని భోగకాంతలు ప్రవేశింపనువచ్చును, అందుచే వ్యవహారము కొంతకలుపితమును కావచ్చును. ఇట్లుండుట తప్పనిసరి. అయితే ఇంతమాత్రమున స్త్రీల వోటుహక్కును నిరసించుట వైదుష్యముకాదు.

ఇది కేవలము రాక్షసత్వము:—

కుటుంబకలహము: ఆలుమగలు పోట్లాడుచుండిరి. మగడు భార్యను కత్తితోపాడిచెను. అడ్డమువెల్లిన వేరొకస్త్రీనిగూడపాడిచెను. ఇది లోన్నీపట్టణమున అమినాబాదుకూర గాయలమార్కెట్టులో బహిరంగస్థలమునందుజరిగెను. ప్రతినిమిషమునకు భారతదేశమున పురుషుని దౌర్జన్యమునుసూచించు ఇట్టివిషయములు ఎన్ని జరుగుచున్నవో? భారతపురుషుని యం దీదౌర్జన్యము పూర్తిగనశింపనిది ఆతడు ముందునకురాజాలడు. భార్యయగునది భారతదేశమున ఇకనెంతకాటమునకు సుఖంపగులుగునో?

స్వచ్ఛందమగు సహగమనము:—

సంయుక్తరాష్ట్రమునందలి ఇటవానగర సమీపమునగల మేథిపుర అనుగ్రామమున నొకవృద్ధుడు ఛాత్రి మధురప్రసాదు అనుపేరివాడు మరణించెను. అంతట ఆతనిభార్య సహగమనము చేయుటకు సంసిద్ధయయ్యెను. ఆమె నాప్రయత్నమునుండి విరమింపజేయ బంధువులు పన్నినవన్నాగములు పనిచేయలేదు. 'నాఅజ్ఞ లేక నాభర్తశరీరము నిచటనుండి గొనిపోవరాదు'అని ఆమె శపథముప్రక్కను పండుకొనెను. పాడె తయారయ్యెను. దానిపై శపథమును పెట్టనుండిరి. ప్రక్కను ఆమె మరణించియుండెను. ఈస్వచ్ఛందసహగమనమునకు వారు పొందిన ఆశ్చర్యమునకు అంతులేదు. మగనిశపథముతో ఆమెశపథమునుకూడ కలిపికట్టుకొని పోయిరి. పవిత్రహృదయముకలవారి తలంపులు అప్పటికప్పుడు ఫలమునిచ్చును. సహగమనములను నిషేధించు శాసనమా! నీకు నూరేండ్లునిండినవి. కాని నీవాడి ఇక్కడ మొరకు పోయినది.

తాలికకు ఉపనయనము:—

వేదమున పలుముక్తులు స్త్రీరచితములుగా కనుపించును. కాని అనంతరకాలమున స్త్రీలకు వేదాధికారము విలువ మెప్పుడును. అట్టిసితిలో కడవలో శ్రీయుర బండి అప్పారావుగారు తమకుమార్తెకు ఉపనయము గావించిరను వార్త భారతీయులకు వింతగానే కన్పట్టును. కాని శ్రీఅప్పారావుగారి ఈచేత ప్రతివిషయమునందును స్త్రీలకు పురుషులతో సమానమైన హక్కుగలదనుటను లోకముగుర్తించినదనుటకు ఒకనిదర్శనముగానుండగలదు. స్త్రీయుద్యమాభిమానులెల్లరును శ్రీఅప్పారావుగారిని కొనియాడగలరు.

“హిందూసుందరి” ని నిలుపుదు:—

స్త్రీలకొటకు ప్రత్యేకముగా జనానాపత్రిక, అనసూయ, ఆంధ్రలక్ష్మి, నావిత్రీ, సతీ హితబోధిని, హిందూసుందరి మొదలగు పత్రికలు తెలుగున వెలసినవి. హిందూసుందరి తప్పమిగిలినవన్నియు కాలప్రవాహమున కొట్టుకొనిపోయినవి. ఇరువదియేడుసంవత్సరములుగ నిర్వహింపబడుచు శ్రీమతి మాడభూషి చూడమ్మ మొదలగు విఖ్యాతాంధ్రవిద్యుషీమణుల సేవనుపొంది ప్రథితి కెక్కిన హిందూసుందరికూడ నేడు కాలప్రవాహమున పడునేమోయనునట్లు ఏతత్పత్రికాసంపాదకులు ‘ఇదేకడపటి విన్నవ’మని ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు. “పాతకముహా శయులారా! మహారాజపోషక రాజపోషక సహాయులగుదాంకితులై మాపత్రికాపీఠము నలంకరించి వెలయుచున్న ధనాభ్యులారా! చందాదారులై న సోదరీసోదరులారా! మీకు మేముచేయు కడపటి విన్నవము ఇదియే. కావున మాయందు దయయుంచి సాంతముగా మావిన్నవము చిత్తగించి కర్తవ్యము నిర్ణయించికొని మీచిత్తానుసారముగావింపుడు. ఎన్ని కష్టములు వచ్చినను ఎంతదండుగ వచ్చుచున్నను సహించి, వహించి మానుషమునకు నిలువంబడి, అభిమానమున మానలేక మాహిందూసుందరి నింతవరకు నడిపించికొని వచ్చి నారము. అయినను నది యిక నిలుచు సుయోగము తప్పిపోవుచున్నది. ప్రత్యేకము లేఖలు వ్రాసినారము. ఎవ్వరు నొకతెల్లని రూపాయి పంపిన పుణ్యమును బొందలేదు. సరేకదా సమాధానమైన తెల్పలేదు. మహాశయులారా! మీరు దేశమున పెద్దపేరుమోసినవారని వేలానవేలు నిర్లక్ష్యముగా వెచ్చపెట్టుచున్నవారని విని మీకరుణాకటాక్షము మ్రాపైని యేలేకమైన జూపకుందురా యని పేరానతో మీచిరుదులు మాపత్రికలో కెక్కించితిమి. కాని తామేమియు మాకుతోడ్పడలేదు. మీరు వేచువలదని సెలవియ్యనలేదు. కావున తమ కడపటి అనుగ్రహమును గోరుచున్నారము. అగునో కాదో సెలవియుదు. పెక్కురు విద్యాధికులు కాంగ్రెసువాదులము దేశసేవకులము మేము మెంబర్లమైతే లోకము ఉద్ధరించి వేసెదమని ప్రగల్భములుపట్కి వోట్లు సంపాదించి ఆహోదా చేతికిరాగానే అయినరుబొజ్జ అని పూర్వవైఖరియేలేక యెవరికి నొక్కయుపకారము! చేయదలంపక మితవాదులే మంచి వారనిపించుకొనుచున్నారు. రాజమండ్రి తాలూకాబోర్డువారు సంవత్సరముపాడవున పాత

శాలకు పత్రికలు తెప్పించి కడపట మొండిచెయ్యి చూపినారు. విజయనగరమువారు మాటయేయాడుటలేదు. ఇంకేమిదేశనేవ. నాయనలారా! సంవత్సరముపాడవున గైకొని చందాకూడా ఇవ్వక మానము వహించినారు. అక్కరలేనివో గైకొన్న పత్రికలకు అయిన మట్టుకై నాపంపక యెగచేపుచున్నారు. ఉత్తరమునకు జబాబువ్రాయరు. వి. పి. పంపితే త్రిప్పివై చెదరు. మునుపటివలెకాదు వి. పి. కి రు 0—5—0 అగును. వారు త్రిప్పి వేయువో ఇదియొక చేతిపట్టము తగులునని వెరచి యూరకుంటున్నాము. మధ్య మచ్చునకు పంపితే త్రిప్పి దండుగతిగించుచున్నారు. ఏమి దేశదార్శాగ్యము! ఇంకేమిదేశనేవ? ఇంకేమియుద్యమములు? ఇంకేమి పత్రికాపోషణ? విరమింపవలసినదని సెలవిచ్చెదరా? లేక యేదోవీలై సంత తోడ్పడి పత్రిక నిలువజెట్టదరా? లేనివో దేశదార్శాగ్యమునకై గుందుచు మీసోదరపత్రిక యిక మీయింటికిరాక ఉన్నరని మీసేరుచెప్పికోని ప్రాణత్యాగము చేయుచున్నది. ఇకమీరు దానింగాంచబోరు, అనితెల్పుచు మీయాదార్యమునకై కొంతవరకు నిరీక్షించుచున్నారము.” ఈవిన్నపమును చదువుటలోడనే పత్రికావ్యాపారవిషయమున తెలుగువారున్న శోచనీయస్థితి గోచరముకాగలదు. పత్రికావ్యాపారము తెలుగుదేశమున నున్నంతభ్రష్టముగా భారతమున మఱియేభాగమునలేదు. ఈదేశమున పుట్టిచచ్చిన పత్రికలకు లెక్కలేదు. ఆంధ్రభూమి పత్రికలశృంగారభూమియన్న తీనవాదియగు ఒకానొకమిత్రునితో మేమేభవింపజాలముకాని పుట్టువేళావిశేషముననో, పుట్టించినవానికి తపశ్శక్తిచాలకనో తెలుగుపత్రికలు బాలారిష్టములను తప్పించుకొని బయటపడటలేదు. అభినవనరస్వతి, కృష్ణాపత్రిక, హిందూసుందరి, ధర్మసాధని ఇవితప్పిన ఇరువదియేండ్లునిండిన పత్రికలు తెలుగునకానము. ఈలెక్క నాలుగింటియందును హిందూసుందరి ఆయువు ఇప్పుడు చంచలముగా నున్నది. మఱియు నిది స్త్రీలపత్రిక. వారైన అభిమానముని దీనిని నిలువనలయునని మనఃపూర్వకముగ గోరెదము. రాజపోషకులును, తాలూకాబోర్డుప్రెసిడెంట్లును బాధ్యతను, భాషాభిమానమును వహించి ‘హిందూసుందరి’ ఉసురులు నిలివెదరుగాక!

ఆంధ్రా ఇన్నూ రెన్ను కంపెనీ : బంధరు:—

ఆంధ్రుని నిర్వహణసామర్థ్యమునకు నిదర్శనముగా చూపగల సంస్థలలో ఆంధ్రా ఇన్నూరెన్నుకంపెనీ ఒకటి. ఆసంస్థయొక్క 1920-వ సంవత్సరపు డైరెక్టరులరిపోర్టు మా కార్యాలయమునకు పంపబడినది. దిక్ష్మాత్రముగ దానిని తిలకించుటవలననే దానిక్రమాభివృద్ధి తెలియవచ్చుచున్నది. ఆదాయము హెచ్చుట-భిర్చుతిగ్గుట అనురెండు సుగుణములు కానవచ్చుచున్నవి. భూమిలేనఖాబ్యాంకులు, సహకారబ్యాంకులు ఇట్టి ప్రజోపయోగకర సంస్థలయందే ఈ కంపెనీవారు తమద్రవ్యములో విశేషభాగము నిలువపెట్టుచుండుట గమనింపదగినది. ఈకంపెనీ ఆంధ్రులసొమ్ము. దాని పురోభివృద్ధిని ఆకింపని ఆంధ్రు డెవఁగును?

గృహలక్ష్మి ఏజెంట్లు

నెల్లూరు:	ఏ. రాఘవయ్య & సన్స్, సుజేదారుపేట.
తేనాలి:	కొమ్మూరి కాశివిశ్వనాథంగారు, సోలోరిప్రజంటేటిపు ఆఫీస్యూన్
మచిలీపట్టణము:	సి. వి. అవధాన్లు, ఇన్నూరెన్నుబీరో.
హైదరాబాదు:	ఎన్. లక్ష్మీబాయిగారు, 566 రెసిడెన్సి పెద్దగడియారం, చౌరస్తా మార్కెట్టురోడ్డు, (మన ప్రాంతపు 1 రూఉస్మానియా రూ 1-3.00 అగును)
నిడదవోలు:	తాడిమేటి కుటుంబశాస్త్రీగారు.
కొవ్వూరు:	జి. వి. రామరావుగారు.
రాజమండ్రి:	ఏ. కృష్ణమూర్తి బ్రదర్స్, న్యూస్ ఏజెంట్స్.
తాడేపల్లిగూడెం:	కాశిరాజు శ్రీరాములుగారు
బరంపురం:	గోవిందశెట్టిగారు, గొల్లపల్లి. మార్కెట్ బ్రదర్స్.
గుంటూరు:	వెల్ కం అండు కంపెని.
ఏలూరు:	సనకా రాజారావుగారు, పవరుపేట.
అమలాపురం:	కె. వి. కృష్ణరావుగారు, కె. అగ్రహారం.
అనకాపల్లి:	గ్రంథి కన్నయ్యపంతులు, గాంధీమార్కెట్టు.
విజయనగరం:	కేపనపల్లి రామలింగంగారు, పొత్తూరివారి వీధి.
పితాపురం:	యెం. వి. ఎస్. రావుగారు, కేశవకుటీరం.
,,	ఎం. నూకరాజు, ఆంధ్రన్యూస్ ఏజెంట్స్.
విశాఖపట్టణం:	అందే కృష్ణమూర్తి బ్రదర్స్, బుక్ సెల్లర్స్.
జేమ్స్ పూరు.	టి. వి. రమణయ్యగారు, కె టిల్ జగ రోడ్డు, న్యూ 'L' టౌను.
మదరాసు:	వై. టి. ఎస్. నారాయణశాస్త్రీగారు, టైప్ రైటరు ఏజెంట్స్, 364, ఎస్ ప్లనేటు.
,,	ఆకుండి వేంకటశాస్త్రీగారు.
తణుకు:	నడింపల్లి సూర్యనారాయణగారు, న్యూస్ ఏజెంట్స్.
బెజవాడ:	ఆంధ్రాఇన్ డన్ ట్రియల్ ప్టోర్స్.
అనంతపురము:	శ్రీ గోపాలకృష్ణ అండ్ కంపెని, జనరల్ మర్చెంట్స్.

ఇతరచోట్లకు ఏజెంట్లు కావలెను. వివరములకు దరఖాస్తు పంపుకొనుడు.

“గృహలక్ష్మి”, తపాలపెట్టె నెం. 752, ఎగ్మూరు, మదరాసు.